No. 3516.85

THE TRVSTEES OF THE PVBLIC LIBRARY OF THE CITY OF BOSTON 1852 · 1878

LVX OMNIVM CIVIVM

Cronologia Epporum Varmiensium

3516.85
print in

Numerus Epporum ordine Sequentium			Annus assecutionis Eppatus
Anno 1288 int. Capl. et Epp. Divisio bonorum — 1.	Anselmus	I	1243.
2.	Henricus	I	1300.
3.	Eberhardus	I	1326.
4.	Jordanus	I	1328.
5.	Henricus	II Wagenar	1334.
6.	Hermanus	I	1350.
7.	Joannes	I primum Epp. Misaen.	1355.
8.	Joannes	II Streiffrok	1372.
2 ademptio sex millia mansorum a Cruciferis Eppis Varmiensibus — 9.	Henricus	III. Zorborn.	1400.
10.	Henricus	IV Fogelsang.	1415.
11.	Joannes	III Abezier.	1424.
12.	Franciscus	I Kuhschmaltz	1454.
3. Reductio Prebendarum sub Nicolao — 13.	Aeneas Sylvius Piccolomini. Postea Pius II Papa		1458.
14.	Paulus	I de Legendorff	1471.
4 Successio Eppor. sub Regem Poloniae — 15.	Nicolaus	I a Tingen	1489.

Numerus Epporum — Annus assecuti Eppatus

Institio archidiacio. 16. Lucas — I Weisselrot — 1512.

17. Fabianus I de Lusianys — 1523.

18. Mauritius I Ferber — 1537.

19. Joannes IV Dantiscus a Curys — 1548.

20. Tidemannus I Gise — 1550.

Primus ex Polonis Eppus Varmiæ. 21. Stanislaus I Hosius Cardls — 1579.

22. Martinus I Cromerus — 1589.

23. Andreas I Batoreus Cardls 1598.

24. Petrus I Tylicki — 1605.

25. Simon I Rudnicki — 1621.

26. Joannes V. Albertus Regius Princeps Cardls — 1643.

27. Nicolaus II. Szyskowski — 1643.

28. Joannes VI. Konopacki — 1644.

29. Venceslaus I Leszczynski — # 1658

30. Joannes VII Wydzga — 1676.

31. Michael I Radziejowski Cardls 1681.

32. Joannes VIII Zbąski — 1689.

33. Andreas Chrysostomus II. Załuski — 1699.

34. Theodorus I. Potocki — 1711.

35. Christophorus I. Szembek — 1724.

36. Adam Stanislaus I Grabowski 1740

37 – Ignatius Krasicki — — — annus assecutionis Eppatus 1767

A Nuncij aplici in Polonia.

JURA
REVERENDISSIMI CAPITULI VARMIENSIS,
CIRCA ELECTIONEM EPISCOPI.

PUBLIC LIBRARY
OF THE
CITY OF BOSTON

May 13. 1902
a

Varmien. Electionis, ſeù Poſtulationis.

1\. *Eme, & Rme Dne.* POllentibus in antea-ctis ſęculis vniuerſis ferè Catholici Orbis Capitulis ex Generali Sanctæ Romanæ Eccleſiæ largitate, liberâ facultate proprium ſibi Paſtorem, ac Epiſcopum eligendi, de quo eruditè teſtatur *Thomaſſin. de veter., & nou. Eccleſ. diſcipl. part. 2. libr. 2. cap. 31. cum plurib. ſeqq.*

2\. Hæc ipſa libertas ſarta, tectaque præſervata fuit Inſigni Eccleſiæ Varmienſis, vſque ab eius exordiis, quæ refert ad annum reparatæ ſalutis 1264. Nàm felicis recordationis Alexander PP. IV. ſiue eius vice Angelus Epiſcopus Sambinen. tunc in Terris Pruſſiæ fungens munere legati à latere erigendo in Cathedralem Eccleſiam Brunsbergæ, quæ caput eſt Prouinciæ Varmienſis, liberam Electionem proprii Epiſcopi tribuit Reverendiſſimo Capitulo, & Canonicis ibi = *Sanè Epiſcopum eligendi, ſeù poſtulandi, Canonici dictæ Eccleſiæ liberam facultatem habeant* = vt ex noſtro *Summario num. 2. littera C.*, In qua libertate idem Capitulum, eiusque Canonici, quoque perſeuerarunt vſque ad annum 1479., quo tempore pactum inierunt cum Caſimiro Poloniæ Rege, vt perſonam ei gratam eligere deberent, *vt in Summario numer. 5.*, ſeù de anno 1512., 1571.
quandò inter Capitulum antedictum, & glorioſæ memor.

 Sigiſ-

Sigiſmundum I. Poloniæ Regem ſolemnis inita fuit concordia, qua mediante conuenerunt, ut eueniente Eccleſiæ vacatione Capitulum tranſmitteret Regi canonem, ſeù Elenchum omnium Prælatorum, & Canonicorum eiuſdem Eccleſiæ, ex quibus Rex quatuor ſeligeret, & per ſpecialem Nuncium remitteret ad Capitulum, vt inde Canonici vnum ex illis in proprium Epiſcopum poſſent eligere, quem digniorem iudicâſſent, & Rex demùm hunc ità electum à Capitulo Summo Pontifici commendaret pro electionis confirmatione, vt recognoſci poteſt ex noſtro *Summario num. 30.* Itaque concordia confirmationis robur ſucceſſiuè obtinuit à ſan. mem. Leone X. *Summario num. 7.*, ſicuti approbata ſimilitèr fuit à Regibus Succeſſoribus, *Summario numero 11. littera B. cum tribus numeris ſubſequentibus.*

3. Cum verò ſub hac methodo conſtantiſſimè fuerit proceſſum per plura ſæcula, atque ità ſemper electiones noſtri Reuerendiſſimi Capituli à Summis Pontificibus confirmatæ, vt patet ex *Summario num. 8.*, Aduenta nuper viduatione dictæ Sedis Epiſcopalis per aſcenſum Epiſcopi Varmien. ad Eccleſiam Gneſnenſem Primatialem Regni Poloniæ, Noſtrum Capitulum non omiſit ſua facultate vti eligendo, ſeù poſtulando Reuerendiſſimum Epiſcopum Præmislien , modòque humiliter ſupplicat pro confirmatione eius electionis, ſeù admiſſionis poſtulationis petendo, vt in Decretis Prouiſionum hujus Eccleſiæ, & in expeditione Bullarum fieri debeat mentio hujus Electionis, ſeù Poſtulationis, quodque prò futuris Electionibus ſeruetur forma memoratæ concordiæ, & exaudiri ſperat.

4. Profectò vt eius iuſtiſſimæ inſtantiæ adhærendum ſit, ſatis eſſe poteſt ſubjicere oculis Eminentiſſimorum Patrum gemina decreta huius Sacræ Congregationis, alterum nempè 4. Decembris 1698., & alterum 7. Decembris

1711.,

1711.; quibus hoc idem definiuit, vt ſcilicèt tàm in Decretis prouiſionum, quàm in expeditionibus Bullarum vltrà ſupplicationem Regis fieri mentio deberet de electione, ſeù poſtulatione Capituli iniungendo, vt hoc in futurum foret ſeruandum, vt conſtat ex primo Decreto, de quo in noſtro *Summario num. 28.* ibi = *Cum Capitulum, & Canonici Cathedralis Eccleſiæ Varmien. eueniente caſu vacationis ius eligendi Epiſcopum ſibi competere deduxerint &c. ab aliquo autem tempore ſupplicationis tantùm Regum Poloniæ mentio facta ſit, ideoque Capitulum, & Canonici præfati, nè illorum ius detrimentum patiatur, ſupplicauerint, vt deinceps in huiuſmodi Decretis, Electionis, ſeù Poſtulationis Capituli mentio fieri debeat, Sacra Congregatio Rebus Conſiſtorialibus præpoſita ſupplicationi Capituli annuendum cenſuit, & in poſterum huiuſmodi Electionis, ſeù Poſtulationis vnà cum ſupplicatione Regis Poloniæ in Decreto, ac ſchedula Conſiſtorii, quoties dictam Eccleſiam vacare contigerit, mentionem reſpectiuè faciendam eſſe mandauit, & facta relatione Sanctitas Sua Sacræ Congregationis ſententiam benignè approbauit* = cum quo conſonat etiam ſecundum relatum in noſtro *Summario num. 29.* Ex vno enim, atque altero ex relatis Decretis non ſolùm firmatus validiſſimè dicitur vltimus Status, qui ſemper præualere debet pro futuris vacationibus ad communitèr notata per Scribentes *in cap. Querelam de Elect., & in cap. Conſultationibus de Iurepatr.*, ſed conſtituta quodammodò non vna, ſed duplex Res Iudicata, efficit, vt Status per eam efformatus nequeat hodiè adigi in controuerſiam, *Rot. in Mediolanen. Beneficii 7. Iunij 1715. §. Absque eo quod coram Reuerendiſſimo Criſpo, & in Aſtoricen. Parochialis 8. Iunij 1716. §. Eoque certiùs coram bo. me. Foſcaro.*

5. Maioremque vim ſibi adſciſcunt dicta decreta, quia Sacra Congregatio per viam veluti legis generalis ſanciuit, quod ità in poſterùm ſervandum foret, quotiès con-

tigiſſet Eccleſiæ vacatio; Quapropter efficaciùs obligant, in linea legis inpoſterùm ſeruandæ, & promulgatæ, conſulto priùs Summo Pontifice, ac de eius actoritate ad *Text. in Cap. Ex tua verb. Conſultationem de fil. Presbyter. Felin. in cap. 1. num. 17. verſ. Et per iſtam declarationem de Conſtitut.* & pleniſſimè *Fagnan. in Cap. Quoniam num. 7. cum ſeqq. vsque ad n. 69. tit. eod.* Nec tolerabile eſſet citrà læſionem maieſtatis Excelſi huius Senatûs, quod eius ſuprema decreta debitæ executioni non committerentur ad *Text. in Cap. Quoad conſultationem de re Iudic.* cum aliis per *Rot. cor. Emer. Iun. deciſ. 61. num: 2. in fin.*

6. Non eſt autem niſi infirmiſſima contraria reſponſio, qua curatur euitari talium decretorum efficacia, quòd ſcilicet ea emanauerint abſque vllo legitimo contradictore, quaſi in promulgatione legis pro iis, quæ omiſſa fuerint, & facienda ſint in futurum, exigatur formalitas iudicii, & Partis citatio contra literam *Text. in Cap. Quarto §. Ne autem facti perverſitas de tranſact. Epiſcop. & in Cap. Quoniam §. Nolumus autem, vt Cauſa in iudicium deducatur tit. de fil. Presbyt. Innoc. in d. Cap. Quanto, Paul. de Caſtr. conſ. 338. n. 1. verſ. Præterea, Oldrad. conſ. 293. num. 1.* Quod ſanè nec à longè congruit Dignitati huius Sacræ congregationis, quæ non agit partes Iudicis, ſed vices gerit ſolummodò Conſultoris Papæ, vt aduertit *Card. de Luc. de præmin. diſcurſ. 50. num. 10, & in relat. Cur. diſcurſ. 5.*, ita ut eius decreta robur accipiant ab auctoritate Summi Pontificis illa approbantis, vt factum noſcitur in noſtris ſupra relatis, adeò quidem vt aſſumant prærogatiuam Conſtitutionis Pontificiæ, vt notabiliter definiuit *Text. in d. Cop. Ex multa verbis illis - in conſultatione noſtra ius editur - de Vot. Abb. in cap. Venerabilis de Iudic. Cardinal. in Clement. vlt in ſecunda oppoſit. de Præben.*, & de ſimilibus decretis Sacræ Congregationis Concilii idem teſtatur *Fagnan. in dicto Cap. Quoniam num. 11., & 14. de Conſtitut.*

7. Hinc

7. Hinc illicò patet reſponſio, qua occurratur omnibus illis prouiſionibus factis de noſtro Epiſcopatu ad ſolam ſupplicationem Regis; Cùm enim, vt ſuprà prænotauimus, noſtrum Reuerendiſſimum Capitulum poſt factam electionem vnius ex quatuor candidatis à Sereniſſimo Rege propoſitis non ampliùs in hoc negocio ſe ingerat, ſed eam tranſmittat Sereniſſimo Regi, vt ita electum ſeù poſtulatum Sanctæ Sedi commendet pro legitima confirmatione, quiſque videt, quòd in Curia expeditio huius confirmationis perficitur ab eius Miniſtris, vndè non mirum, ſi in pluribus prouiſionibus expreſſa dumtaxat ſupplicatione Regis, fuerit omiſſa præcedens electio, ſeù poſtulatio Capituli, nec iſta diligentia Miniſtrorum, aut incuria Capituli potuerunt aliquod præiudicium illius iuribus inferre ad receptam doctrinam *Abbat. in cap. Cum contingat num. 11. de for. compet., Lotter. de re benefic. lib. 2. quaſt. 14. num. 38., Rot. poſt Vivian. de Iurepart. deciſ. 30. num. 8., & coram Royas deciſ. 218. num. 26., & coram Emer. iun. deciſ. 1167. num. 10.* Cùm ad iſtum effectum nil minus fuiſſet neceſſarium, quàm quod Capitulum priùs inſtitiſſet pro expreſſione ſuæ electionis vel poſtulationis, quòdque illius Inſtantia fuiſſet reiecta cum appoſitione ſolius ſupplicationis Regiæ, nec ſufficiat ſolus actus negatiuus, vt explicant frequenter *Rip. in cap. Cum Eccleſia num. 64. de cauſ. poſſeſs., & propriet., Abb. conſ. 101. ſub num. 7. lib. 1., Calderiu. conſ. 41. alleg. 3. de conſuetud., Fagnan. in cap. Peruenit num. 42. de Adulter., Rot. cor. Dunoz. ſen. deciſ. 300. num. 21., & coram Emer. iun. deciſ. 1296. n. 21.* Quinimò ſecluſâ qualibet præambulâ inſtantiâ hoc ius electiuum Capituli licèt in literis Apoſtolicis prætermiſſum, ſemper intelligitur ex tacita, & benigna voluntate Pontificis præſeruatum ad notabilem *Text. in cap. Porrecta verſ. Si verò in eis non ſit mentio, ibique Butr. circà fin. de confirmat. vtil. vel inutil., Felin. in cap. In noſtra n. 45. de reſcript., Lap. alleg. 9.*

leg. 9. ſub n. 4., Lotter. lib. 1. quæſt. 34. n. 61., & pluribus ſeqq. & lib. 3. quæſt. 7. ſub n. 26.

8. Sed inutilis labor videri poteſt hoc præiudicium à noſtro Reverendiſſimo Capitulo amoliri per coniecturas, & argumenta, quandò hoc palàm definitum habemus ex ſolemniſſimis factis Summorum Pontificum; Quoniàm probè timens idem Capitulum ob hanc ſubticitam expreſſionem propriæ Electionis in literis Apoſtolicis aliquid eius iuribus ſubortum fuiſſe præiudicium reclamauit ad S. mem. Clementem VIII., vt declarare dignaretur, non fuiſſe ex animi Sententia Summorum Pontificum quidquam eius iuri electiuo præiudicandi ex prætermiſſa mentione Electionis Capituli in eiſdem literis Apoſtolicis, & Summus ille Pontifex benignè annuit adeò iuſtiſſimæ inſtantiæ, vt ex eius Breui relato *in noſtro Summario num.* 10. *litera A.* ibi-- *Cùmque ſicùt nobis nupèr nomine dicti filij Capituli, & Canonicorum dictæ Eccleſiæ Varmien. expoſitum fuit, quòd dictus Petrus Epiſcopus ab eis in ſuum, & eorum huiuſmodi Eccleſiæ Epiſcopum in vim Privilegiorum, & Indultorum poſtulatus fuerit, & ex quo in prædictis literis nulla de huiuſmodi poſtulatione mentio facta reperitur, idem Capitulum, & Canonici dubitent, ne aliquod eorum iuribus præiudicium illatum cenſeatur, idcirco &c. Nos igitur, quibus ſemper Cordi fuit &c. tenore præſentium decernimus, & declaramus noſtræ intentionis non fuiſſe, nec eſſe iuri, priuilegio, & Indultis eiſdem Capitulo, & Canonicis de ipſorum, dictæque Eccleſiæ Varmien. de Epiſcopo deinceps eligendo, ſeù poſtulando competentibus præiudicium in aliquo inferri, ſed iura huiuſmodi &c. ſibi ſalua, & illæſa, ſartaque, & tecta, ac in priſtino ſtatu, robore & efficacia ſubſiſtere, & remanere in omnibus, & per omnia perindè, ac ſi in ſupradictis de poſtulatione per ipſos Capitulum, & Canonicos de Perſona prædicti eorum Epiſcopi, vt ſupra facta expreſſa mentio habita fuiſſet &c. Quinimò ipſos Capitulum, & Canonicos occaſione, vèl prætextu ſupradictarum*

litera-

literarum de, & ſuper iuribus, priuilegiis &c. nullo vnquàm tempore moleſtari, inquietari, vel impediri poſſe, nec non irritum, & inane quidquid ſecùs ſuper his à quoque contigerit attentari--; Aliudque ſimile Breue pariter ſuper ſanatione ab hac omiſſa mentione in Bullis Apoſtolicis de Electione, ſeu poſtulatione Capituli edidit San. mem. Leo XI., quod productum reperitur in hac Sacra Congregatione anno 1698., Idemque declarauit hæc eadem Sacra Congregatio de anno 1698., approbante San. mem. Innocentio XII., & rursùs anno 1711, annuente San. mem. Clemente XI. iuxta decreta ſuprà relata.

9. Quibus profectò declarationibus res caret omni hæſitatione, vt Reuerendiſſimum Capitulum remanſerit incolume à quocumque præiudicio, quod ei quiuiſſet irrogari ob iſtam neglectam mentionem ſuæ Electionis, ſeu poſtulationis, quia ſi ea eſt vis tam ſeriarum declarationum, vt perinde habeatur, acſi in omnibus prouiſionibus explicita mentio facta fuiſſet de dicta præcedente electione, ſeu poſtulatione Capituli, vt argumento eſt *Tex. in Clemen. Exiui verſic. Horum autem de verb. ſignific., & in Clement. final. verſic. Ipſam declarare de Iurepatron.*, teſtantur *Vitalin. in Clement. vnic. §. Nos itaque num. 22. de Iureiur., Ancharan. conſil. 65. num. 3., Geminian conſil. 72. num. primo, Philipp. Prob. ad Ioann. Monach. in cap. primo de Priuileg. in 6.*, earum effectus protenditur ad omnes caſus, ſeu prouiſiones tàm præſentes, & futuras, quàm ad præteritas ad *Text. in cap. Cùm tu de vſur.*, quem ſequitur *Felin. in cap. quoniam n. 4. & Fagn. n. 53. & ſeq. de Conſtit.*

10. Nec ideo mirum remanet, quod ita quoque fuerit diutiſſimè obſeruatum non ſolùm ſæculis præteritis, in quibus omnes Electiones Capituli confirmari promeruerunt à Sede Apoſtolica expreſſa facta mentione in Literis de huiuſmodi Electionibus, ſeu poſtulationibus, de quibus latè in

 noſtro

noſtro *Summario num. 8. & ſequent.*, ſpecialiſſimè verò noſtris quoque temporibus, dùm vix ſuperuenta declaratione Anni 1698. huius Sacræ Congregationis, cùm Sedes Epiſcopalis Varmienſis fuerit vacans, poſtulante noſtro Reuerendiſſimo Capitulo in ſuum Paſtorem Andream Epiſcopum Plocenſem, fuit in ſucceſſiuo Decreto, ſeu Schedula Conſiſtorii habiti die 18. Maii 1699. facta ſpecifica expreſſio huius poſtulationis Capitularis præter ſupplicationem Sereniſſimi Regis, vt ex Decreto allato in *Summario Partis aduerſæ Num. 3. circà fin.*, ibi.- *Referente eadem Sanctitate Sua ad ſupplicationem Regis Poloniæ, vigore Poſtulationis factæ à Capitulo, & Canonicis Eccleſiæ Varmien. &c. juxtà Decretum Congregationis rerum Conſiſtorialium &c.*: Prout quoque euenit in poſteriori vacatione, iuxta aliud Decretum Conſiſtorii die prima Iunii 1712. in dicto contrario *Summario Num. 3*, ibi- *Referente Reuerendiſſimo D. Cardinali Annibale Albano admiſit poſtulationem factam à R.R. Capitulo, & Canonicis Eccleſiæ Varmien.* - Ex qua ſanè obſeruantia tàm remota, quàm proxima, & ſpecialiſſima, vtpote roborata Decretis Sacræ Congregationis, eliſi prorsùs fuerunt quicumque actus negatiui, qui vnquam afferri quirent in oppoſitum pro abſoluta præſeruatione noſtri Iuris electiui, iuxta benè firmata per *Fagnan. in cap. Tuæ num. 14., & 15. de Cleric. non reſid., Decian. conſ. 124. n. 12. lib. 2., Menoch. conſ. 49. n. 21., Lotter. lib. 1. quæſt. 39. n. 160., & ſeqq. Rot. cor. Emer. iun. deciſ. 34. n. 28 & ſeq.*

11. Quæ cùm ita ſint, non ampliùs progrediendum eſſet in cauſa vndique plana. Verùm quia Pars Adverſa nec deterrita, quòd hoc ius eligendi proprium Epiſcopum fuerit reſeruatum noſtro Reuerendiſſimo Capitulo in ipſo actu Erectionis Sedis Epiſcopalis ſua auctoritate Pontificia, ac ſucceſſiuè ſtabilitum in tranſactione inita inter Epiſcopum, & Regem Poloniæ, quæ promeruit à Leone X. confirmari,

ri, necnon agnitum pluribus confeſſionibus Sereniſſimorum Regum *Summario à num. 11. ad 13.*, & demùm comprobatum vniformi, continuatâque obſeruantiâ quinque ferè ſæculorum, tentat adhuc illud reuocare ad examen, eò quia fuerit ſublatum à Regula ſecunda Cancellariæ edita à Ioanne XXII., qua ademptis quibuſcumque electionibus omnibus Capitulis Epiſcopatuum prouiſiones Sedi Apoſtolicæ fuerunt reſeruatæ, cogimur, licèt in nimia temporis anguſtia huic quoque obiecto ſatisfacere, magis vt morem geramus elucubratiſſimæ diſſertationi egregii Defenſoris, quàm vt Cauſæ neceſſitati præſtemus vllum præſidium.

12. Sanè vt in ipſo veſtibulo præcideremus omnem contrarium conatum ſatis eſſe poſſet animaduertere, quòd reſeruationes Apoſtolicæ, ſeu Regulæ Cancellariæ nil aliud habent in obtentu, quàm fauorem Sanctæ Sedis, quæ voluit quidem Ordinariis, & Inferioribus Electoribus nudum exercitium, non autem inditam poteſtatem eligendi, ſeu conferendi per ea, quæ mouent *Mandoſ. de Inhibit. quæſt. 1. num. 1. & ſeq., Lotther. lib. 2. quæſt. 26. num. 13. & 20., Rot. in antiquis deciſ. 30 num. 2. de Præben.*; In modum vt reſpectu illarum totum pendeat à præſumpta voluntate Summi Pontificis pro dignoſcendo, quid, & quas Eccleſias ſibi voluerit reſeruare per ea, quæ notant *Gaſpar Peruſ. de reſeruat. cap. 25. num. 5. in fin., Æneas de Falcon. eod. tract. quæſt. 3. principal. num. 7.* Unde quod vigore Regulæ ſecundæ Cancellariæ incluſa non fuerit noſtra Inſignis Eccleſia Varmienſis, promoueri non poſſet niſi à Sancta Sede, de cujus iure ageretur, non ſic à quolibet alio, qui illius iuribus vti prohibetur ad regulam *Text. in leg. 1. Cod. de except. rei judic.* cum aliis per *Rot. coram Cerr. dec. 612. in fin., & poſt Cardin. de Luc. deciſ. 5. num. 27. lib. 13. tom. 4., & in Auguſtana Iuriſpatron. 17. Februar. 1698. §. final. coram bo. memor. dell' Olmo,*

& in Virdunen. Abbatiæ 3. Aprilis 1701. §. *Non omiſſa coràm bonæ memor. Molines.*

13. Quo præmiſſo tamquam pro abſoluto credimus perſtringentiſſimè inferre, quod percipi nequeat, quomodò ademptio iſtius iuris eligendi poni debeat in ancipiti, quando Sancta Sedes, ſeu Summi Pontifices non tantùm illud non impugnârunt, ſed poſitiuis, iteratisq́ue pluribus actibus agnouerunt, neđùm approbando, & confirmando ſuprà expoſitam concordiam, ſed admittendo poſtulationem, ſiuè electionem noſtri Capituli, quotiès euenit vacatio Cathedræ Epiſcopalis; Confirmatio enim Electionis, ſeu admiſſio poſtulationis ſeparari nequit à iure electiuo ipſorum Eligentium, ſeu Poſtulantium, illudq́ue pernecesſè præſupponit, quia Confirmatio nil noui addit, quàm poteſtatem adminiſtrandi, & exequendi, vt probatur ex toto *tit. de Elect., & de Poſtulat. Prælat., & in cap. 2. de tranſlat. Epiſcop.* cum aliis per *Fagnan. in cap. Bonæ memoriæ num.* 47. *& ſeq., & num.* 77. *de poſtulat. Prælat.*

14. Et nihilominùs propiùs ad obiectum accedendo dicimùs, quòd iſta reſeruatio Apoſtolica, ſeu Regula ſecunda Cancellariæ non includit noſtrum Reuerendiſſimum Capitulum Varmienſe, tanquam comprehenſum ſub concordatis Germaniæ, quæ abſolutiſſimum eſt excludere à prædicta reſeruatione omnes Eccleſias, ſeu Capitula Germanicæ Nationis, idq́ue vigore celeberrimorum Concordatorum, quæ pro ſtabilienda vnione inter Sedem Apoſtolicam, & Fridericum III. Imperatorem, aliosq́ue Principes tam Eccleſiaſticos, quàm Sæculares huius Inclytæ Nationis celebrata fuerunt anno 1447. ad Apoſtolicæ Eccleſiæ clauum ſedente Nicolao V., quandò adhuc perdurabant reliquiæ Concilii, ſeu potiùs Conciliabuli Baſileæ, de quibus frequenter *Fagnan. in cap.* 1. *num.* 11. *de elect., Gregor. Tholoſan. de Benefic. cap.* 1. *num. 8., & cap.* 20. *num.* 20., *Gonzal. ad Regul.*

gul. Cancell. gloſſ. 25. num. 1. & ſeq., Thomaſſin. eod. tract. par. 2. lib. 2. cap. 38. num. 11. & ſeq., Nicolart. ad eadem concordat. §. 1. & ſeq., & ibidem etiam Matth. num. 1. & ſeq., Rot. in dicta Virdunen. Abbatia 3. Aprilis 1702. §. Magis in aperto verſ. Sed poſt Concilium Baſileenſe coram bo. me. Molines.

15. Quod autem Eccleſia Varmien. comprehendatur ſub Concordatis Germaniæ, comprobatur euidentiſſimis ferè documentis; Habemus enim ex omnibus Hiſtoriographis, & Geographis, Prouinciam Varmienſem eſſe partem Pruſſiæ vndique circumſeptam Pruſſia Ducali, ſeu Brandeburgenſi, vt præcipuè teſtatur Martinus Cromerus, qui fuit Senator Regni Poloniæ, optimèque verſatus in hiſtoria eiuſdem Regni in ſuo tractatu *de ſit. Popul., & Magiſtrat. Reipub. Polon. lib. 1. pag. 79.* ibi = *Varmia, & ipſa pars eſt Pruſſiæ ferè cincta vndique Pruſſia Ducali* = & rurſùs = *Olim Pruſſia &c. alios fines habuit, fuit autem decem Regionibus, ſiue tractibus deſcripta, videlicet Pomeranienſi &c. Erminio, ſiuè Varmienſi, qui retinet etiam nunc in lingua Germanica vetus nomen &c.* = vt ex noſtro *Summario num. 27. litt. G.*, ſubiecta inde fuit Pruſſia tota dominio Ordinis Theutonici, cuius Sacri Ordinis Supremus Magiſter inter Principes Germaniæ ſemper recenſitus fuit, & eſt. *Summar. num. 27. litt. C., & litt. AA.*

16. Quòdque apud veteres Geographos Pruſſia habita ſemper fuerit pro parte Germaniæ, diſſertè probant Eraſmus Stella de Boruſſiæ, ſeu Pruſſiæ antiquitate ad Fridericum Saxoniæ Ducem ibi -- *Facilè demùm Princeps Illuſtriſſime deprehendes, quàm iuſto Dei iudicio Boruſſia ad Germanorum redierit incolatum, cùm Germaniæ pars ſit, & Germaniæ à rerum exordio debita, inhabitataque luculentiſſimorum Scriptorum teſtimonio* -- Philippus Cluuerius Geographorum Princeps in Germania antiqua *lib. 1. cap. 11. pag. 77.* vbi Pruſſiam in Germania veteri pluribus probat, *& Hartknochius diſſert. 3 num. 15, & diſſert., 14. per tot. relat. in dicto noſtro Summario num.*

 27.

27. *litera EE. & FF.* Ex quorum Auctorum tàm inſignis notæ conſpectu nulla eſt habenda ratio de *Lexico. Geograph.*, *& de Morerio. in ſuo Diction.*, quos reſpectu plurium rerum, & memoriarum fuiſſe hallucinatos conuincit *Bayl. in ſuo Diction. critic.*, & apertè demonſtratur in *noſtro Summario dicto num. 27. litt. GG.*

17. Quòd ſi huiuſmodi Hiſtoricis, & Geographis plena eſt præſtanda fides pro ſtabilienda ſituatione Locorum per ea, quæ monent *Griphiand. in tract. de Inſul. cap 15. num. 9 in fin.* cum aliis per *Rot. coram Priol. deciſ. 28. num. 37.*; & magis in ſpecie de comprehenſione ſub Germania eadem *Rot. coram Emer. Iun. deciſ. 1126. num.*, hinc ſtatim ac Prouincia Varmienſis inter Germaniæ partes, accerſita fuit fatendum quoque eſt eam fuiſſe ſubincluſam in Germaniæ concordatis, vt loquendo de Agro Leodienſi, ſeu de Diœceſi Cameracen. arguunt *Nicolart. tit. 3. dub. 1. § 5. Vvames conſ. 33. num. 13. Leonin. conſ. 50. ferè per tot. Zypeus conſult. 3. num. 6. 19. & 25.*, *& conſult. 6. num. 8. Rot. in dicta Virdunen. Abbatiæ 3. Aprilis* 1702. *§. Hinc tranſeundo coram bon. me. Molines.*

18. Atque ab hac materiali ſituatione Varmiæ in Germania oritur, quòd Populus mores quoque, leges, linguam, aliaque omnia communia habet cum reliquis Gentibus Germanicis, vnde Varmienſes iudicantur tanquam de ſanguine Germanico, vt eruitur ex relationibus Epiſcoporum Varmienſium in *noſtro Summario num. 17. litera D.* ibi -- *Conciones habentur lingua Germanica, quæ Incolis Oppidi, imò totius Epiſcopatus materna eſt, & num. 18.* ibi -- *Populus Varmien. Coloniis ex Germania olim deductis originem ducens majori ex parte Auctorum ſuorum legibus, Inſtitutis, moribus, & lingua vtitur --, & num. 19. litera M.* ibi -- *Populus Diœceſanus per Epiſcopos Germanos, omnis ferè ex Coloniis Germanorum antiquitùs tranſplantatus poſt inuectam Fidem Catholicam ex diuerſis Germaniæ Prouinciis conſtat, retinetque ſuæ originis mores,*

res, linguam, & Inſtituta -- & concordant dictus *Martin. Cromer. Poloniæ Senator in dicto Tract. lib. 1. pag.* 77. ibi -- *deletis penè priſcis Pruſſis à Germani ſanguinis hominibus habitatur, & regitur* -- & *pag.* 118. ibi-- *A Decurionibus, ſeu Conſulibus; & quidem Germanicæ lingua, & ſanguinis (Polonos enim pro externis habent) reguntur* -- quam pariter vniformitatem in lingua, ſanguine, & moribus non parùm conferre ad concludendam comprehenſionem huius Prouinciæ ſub natione Germanica dixit *Rot. d. dec.* 1126. *ſub num. 7. coram Emer. Iun.*

19. Conducunt ad hoc idem intentum, quòd Alumni ex Varmia Romam proficiſcentes recipiuntur, in Collegio Germanico Sancti Apollinaris *Summario num.* 27. *litera HH.*, in quo cùm non recipiantur niſi Adoleſcentes Nationis Germanicæ dumtaxat & Hungaricæ dubitari nequit ex hac receptione Alumnorum probari Varmiam eſſe de vera Natione Germanica, vt in puncto aduertit *Rot. coram Priol. deciſ.* 28. *num.* 12., *& ſeq.*, *& num.* 32. *&* 33.; Et rurſùs quod Carolus Imperator IV. ſuo particulari diplomate confirmauit huic Prouinciæ Varmienſi omnia eius Priuilegia ſub ea ratione tanquam de dominio olim Germanico, nempe Ordinis Teuthonici, *vt in Summario num.* 3. Unde ex hac Imperatoris aſſertione ſemper magis efficitur clara comprehenſio Varmiæ ſub Natione Germanica, vt in ſpecie monent *Alberic. in leg. Ex quacumque num.* 7. *ff. ſi quis in ius vocat. non ier. Albert. Brun. conſ.* 44. *num.* 2. *Menoch. conſ.* 147. *num.* 12., *& ſeq.*, & meliùs *Rot. coram Priol. ſub num.* 18., & *ſeq.*

20. His alia adduntur eminentia teſtimonia, inter quæ principem locum tenet celeberrimus Æneas Siluius Piccolomineus, qui priùs præfuit Epiſcopatui Varmien. poſteaque ad Summi Apoſtolatus apicem aſcendit: Hic enim in quadam ſua epiſtola Apologetica ad Martinum Maier Cancellarium

larium Moguntinum ſuper vſu concordatorum Germaniæ relata *poſt Commentaria rerum memorabilium ſui temporis fol.* 676. inter alias Eccleſias Cathedrales, in quibus Sedes Apoſtolica vigore Concordatorum defert electionibus, ſeù poſtulationibus Capitulorum, adnumerat Eccleſiam Varmienſem, teſtando ſui ipſius eo modo à Capitulo Varmienſe ad dictam Eccleſiam vacantem factam fuiſſe poſtulationem, *vt in noſtro Summario num.* 27. *litera E.* Quanta autem fides præſtanda ſit tàm ſublimi Teſti facilè colligi poteſt animadvertendo, quòd prætermiſſis egregiis animi dotibus, quæ ad Supremam Dignitatem eum euexerunt, ille interfuit antedictis Concordatis, quando inita fuerunt cum Sede Apoſtolica, propriisque conſiliis non parùm adiuuit, vt decreta Concilii Baſileenſis partim haberentur rata, partim verò refutarentur, vt refert *Thomaſſin. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 44. *num.* 4. Et meritò huic ob hanc circumſtantiam eſſe ſi in totum deferendum in hac Concordatorum materia dixit *Rot. coram Coccin. deciſ.* 1552. *num.* 49., *& ſeq.*, & *in dicta Virdunen. Abbatiæ eodem §. Magis in aperto coram Molines.*

21. Concordant cum eo Epiſcopi Varmienſes, & Nuncii Apoſtolici in relationibus tranſmiſſis ad S. Sedem, vnanimiter teſtantes de comprehenſione Eccleſiæ Varmien. ſub Concordatis Germaniæ, *vt ex Summario num.* 15. *litera C.* ibi -- *eligendi verò facultas alternis menſibus vigore Concordatorum Germanicæ Nationis, quibus Eccleſia hæc gaudet apud Collegium, & Epiſcopum coniunctim manet* -- & *ex num.* 17. *litera F.*; & *num.* 19. *litera G.* ibi -- *Deinde anno* 1447. *ſuperuenientibus dictis Concordatis Germanicæ Nationis Franciſcus pro tunc Epiſcopus tanquam Germanicæ, ſeu Alemanicæ Nationis dicta concordata acceptauit, & ab eo tempore vſque ad præſens Epiſcopus, & Capitulum prædicti liberè diſpoſuerunt* &c., & *num.* 20. *litera A.* ibi -- *immediatè Sanctæ Sedi Apoſtolicæ ſubiecta eſt, & ſub Concordatis Germaniæ cum Nicolao V. Pontifice initis com-*

comprehenſa -- & *Summario num. 21. litt. B.*, vbi Nuncius Apoſtolicus de hoc ipſo perhibet Teſtimonium cum ſubſecuta approbatione Sanctæ Sedis, de qua conſtat ex epiſtolis Secretariæ Status relatis *dicto num. 2. litera C.* Quas ſanè relationes pleniſſimæ probare tradunt *Felin. in cap. Illud num. 6. de præſcript. Gratian. cap.* 697. *num.* 13. *Rot. in rec. deciſ. a* 37. *num.* 10. *part.* 11., *& poſt Card. de Luc. deciſ.* 30. *num.* 1. *lib.* 13. *tom.* 4.

22. Urgentiſſima ſunt hæc, & adhuc vrgentiora superſunt, quæ non minùs hanc comprehenſionem iſtius Eccleſiæ ſub concordatis, quàm ius eligendi noſtri Capituli ponunt extrà quamcumque difficultatis aleam; Innocentius enim VIII. conceſſa iam Caſimiro Regi Poloniæ facultate nominandi ad ſex Eccleſias Epiſcopales dicti Regni, nempe Gneſnen., Cracouien., Poſnanien., Plocen., Vladislauien., & Varmien. cùm poſtmodùm maturo Conſilio re diſcuſſa agnouerit noſtram Eccleſiam Varmien. eſſe incluſam ſub concordatis Germaniæ, hac ipſa expoſita ratione conceſſam gratiam retractauit, fatendo iſtud de tempore Gratiæ ei ignotum fuiſſe, vt ex eius Breui in noſtro *Summ. num.* 4. *litt. D.* ibi-- *Quia tamen noſtræ tunc intentionis non extitit, quòd facultas huiuſmodi ſe extenderet ad aliquam Eccleſiam ſub concordatis Germaniæ comprehenſam, & ſicut exhibita nobis nuper pro parte veſtra petitio continebat, dicta Eccleſia Varmien. ſit, & eſſe cenſeatur ſub concordatis prædictis, ac ab exordio, quo Chriſtiana Fides in Partibus illis, Domino opitulante, recepta per Sedem Apoſtolicam fundata, eique ex tunc immediatè ſubiecta fuerit, proùt ſubjicitur de præſenti, quæ omnia tempore præfatæ conceſſionis fuerunt nobis ignota; Nos &c.*

23. Quid plus? Aduenta poſtmodùm vacatione Eccleſiæ cùm ea fuerit de Epiſcopo prouiſa ad electionem Capituli ſucceſſiuè confirmatam ab eodem Innocentio VIII., non omiſit conqueri Rex de iſta confirmatione electionis; At ea non

 obſtan-

obſtante Sapientiſſimus ille Pontifex mediante alio Breui eum commonefecit, quòd Cauſa in duobus Conſiſtoriis propoſita, & diligentiſſimè perpenſis iuribus eiuſdem Regis exhibitis ab illius Oratore, compertum fuerat diuerſimodè fieri non potuiſſe ab eo, quod factum fuerat- *Cùm nulli dubium eſſet, quin beneficio concordatorum illa Eccleſia gaudere deberet eum propterea hortando, vt hic iuſtiſſimæ; & neceſſariæ deliberationi æquo animo acquieſceret*, vt ex verbis alterius Breuis *Summ. dicto num. 4. litt. E.* Et id idem præfato Regi confirmauit Marcus Epiſcopus Præneſtinus in alia particulari epiſtola, qua illum certiorat, quòd ad eius inſtantiam cauſa ad duos menſes fuerat protracta, in quibus negotium fuerat pleniſſimè examinatum pluribus auditis Aduocatis, & ſæpeſæpius ſuæ Maieſtatis Oratore, ipſoque referente, ac ita impellente iuſtitia, nulloque alio reſpectu Jeſu Domino noſtro teſte ſummo confirmata fuerat electio iure concordatorum Nationis Germanicæ, vt latiùs legere ſupplicamus *in Summ. dicto num. 4. litt. F.* Et ad limites iam captæ reſolutionis, ſubinde expeditæ fuerunt Literæ Apoſtolicæ cum expreſſa mentione, quòd Eccleſia prouidebatur ad electionem Capituli, *vt in Summario num. 22. incipien. Innocentius Epiſcopus.*

24. Dùm itaque idem Pontifex, qui ius nominandi laudato Regi indulſerat ad hanc Eccleſiam Varmienſem detecto poſtmodùm, quòd dicta Eccleſia includebatur ſub concordatis Germaniæ opus habuit conceſſam Gratiam retractare ob hanc unicam rationem incluſionis eiuſdem Eccleſiæ; neque ad hunc actum correctorium deuenit ex propria ſolùm opinione, ſed adhibita ſententia Eminentiſſimorum Cardinalium in vno, atque altero Conſiſtorio, auditiſque Regiis Oratoribus, tantaque maturitate negotio diſcuſſo, prout grauitas materiæ exigebat, quis vnquam ampliùs inficias ibit, vel quòd dicta Eccleſia non ſit comprehenſa

ſub

ſub dictis concordatis, vel quòd non competat noſtro Reuerendiſſimo Capitulo hoc ius poſtulandi, vt perbellè vtendo hoc argumento ponderauit *Rot. cor. Millin. deciſ.* 426. *num.* 5.

25. Et ſi in re omnibus numeris manifeſta opus adhuc ſit vlteriora adhibere ſubſidia, iſta præſtò eſſent ex ea pacifica poſſeſſione eligendi proprium Epiſcopum, in qua ſemper permanſit idem Capitulum Varmienſe etiam poſt editas regulas Cancellariæ, ac euulgata dicta Concordata Germaniæ, taleſque electiones ſemper pari modo fuerunt confirmationem promeritæ à Sede Apoſtolica; Cùm verò nemo neſciat ad ſimiles confirmationes non procedi, niſi vbi certò certiùs priùs conſtiterit, quòd Ius electiuum eligentibus competat vel in vim Concordati, vel ſpecialis Priuilegii, vel conſuetudinis immemorabilis eius vicem aſſumentis, vt teſtatur *Mandoſ. de Signatur. Grat. tit. de Confirmat.* §. *Electiones*, & poſt eum *Rot. in dicta Virdunen. Abbatiæ* 3. *Aprilis* 1702. §. *Idque, coràm Molines*, hinc præter ſupra adductas probationes tanti ponderis concurrit vlteriùs obſeruantia continuata, & nunquam interrupta, quæ appellari ſolet omnium probationum regina, vt omiſſis generalibus monuit in noſtris terminis *Rot. cor. Emer. iun. deciſ.* 24. *num.* 8. & *ſeq.*, & *dec.* 1126. *num.* 6.

26. Citrà quod alicuius obſtaculi eſſe poſſint reſolutiones editæ à *Sacra Rota coràm Millino deciſ.* 438., & *deciſ.* 447., & *in recent. deciſ.* 14. *num.* 13. & 14. *part.* 16., quatenùs aiunt, Eccleſiam Varmienſem non comprehendi ſub Concordatis Germaniæ; Siquidem hoc accidit, eò quia ex parte Litigantis nullum probationum genus eo tunc exhibitum fuerat, quæ iſtam comprehenſionem conuincerent, proptereaque cedere debent veritati, quæ hodie tot fortiſſimis, & ineluctabilibus fundamentis poſita eſt in aperto per Reverendiſſimum Capitulum, quod tunc non erat in Cauſa.

27. Quemadmodum nullum obicem præbere valet, quod Varmia expòſt adiuncta fuerit Regno Poloniæ; Quandoquidèm iſtiuſmodi vnio non fuit ſubiectiua, & extinctiva illius libertatis, ſeu Iurium, & Priuilegiorum, quibus priùs fruebatur, ſed æquè principaliter ea omnia in ſuo eſſe, & robore præſeruans, nec eidem Regno ſeſe ſubdidit, niſi per viam protectionis, aut perpetui fæderis, & = *ſaluis iuribus ſuis, immunitatibus, & libertatibus per Diplomata Regia conſeruatis* = vt patet ex adductis *in noſtro Summario num.* 19. *lit. D.* & *num.* 20. *lit. G.*, quod euidentiùs redditur etiam ex facto; Nam poſt dictam quoque deditionem Prouincia Varmienſis non deſiit frui, & vti propriis Legibus & Statutis; Et quamuis illius Epiſcopus ſit vnus ex Senatoribus Regni Poloniæ, atque ob id ſubſit ad inſtar aliorum Senatorum Legibus eiuſdem Regni, attamen vnà cum ſuo Capitulo retinet integra iura Principatus in tota Prouincia Varmienſi, eamque propriis Legibus regit, & moderatur, ſicuti Nobiles, & Terrigenæ eiuſdem Ditionis Varmien. non gaudent Legibus Nobilitatis Regni Poloniæ; in Cauſis Iudicialibus, appellationes non interponunt ad Tribunalia dicti Regni, ſed ad Nuncium Apoſtolicum, vel ad Urbem: Quæ omnia efficiunt indubiam perſeuerantiam Eccleſiæ Varmienſis ſub Concordatis Germaniæ, quia præcipuus effectus huiuſce vnionis æquè principalis conſiſtit in conſeruando omnes prærogatiuas, & præeminentias, proùt antea erant in antiquo ſtatu rei vnitæ, vt docent *Gloſſ.* & *Doctores in cap. primo Ne ſed. vacan., Gratian. diſcept.* 9. *à num.* 16., *ad* 22. *Frances. de Eccleſ. Cathedral. cap.* 8. *num.* 146., *Rota coram Caualer. deciſ.* 418. *num.* 3., *& in Recent. deciſ.* 356. *num.* 6. *part.* 11.

28. Et eſt notiſſimum, ac pacificum Iuris noſtri principium, quod ex mutatione dominiorum alicuius Ciuitatis, vel Prouinciæ inferri non liceat ad mutationem ſtatus Eccleſia-

rum

rum, earumque Iurium, & Priuilegiorum; iuxta ſolemne reſponſum Nicolai Primi Epiſcopi in Concilio apud Conuicinum congregatis, de quo *in Canon.* 1. *diſtinct.* 10. ibi -- *Imperiali iudicio non poſſunt Eccleſiaſtica Iura diſſolui, ad quod oſtendendum duorum horum, ſcilicet Innocentii, & Gregorii ſatis ſufficiunt teſtimonia: Sanctus quidem Innocentius in Decretali epiſtola ſua ad Alexandrum Antiochenum Epiſcopum ait: Nam quod ſciſcitaris, vtrum diuiſis Imperiali Iudicio Prouinciis, ut duæ Metropoles fiant, ſic duo Metropolitani Epiſcopi debeant nominari; non viſum eſt ad mobilitatem neceſſitatum mundanarum Dei Eccleſiam commutari, honoresque aut diuiſiones perpeti, quas pro ſuis cauſis faciendas duxerit Imperator, Beatus autem Gregorius &c. non quòd Imperatorum leges dicamus penitùs renuendas, ſed quòd eas canonicis Decretis nullum poſſe inferre præjudicium aſſeramus* = vbi *Geminian., Card. Turrecremat., Franc. eodem tract. cap.* 6. *num.* 179. *& ſeq., Franc. Marc. deciſ.* 1122; *Rota coram Emer. iun. deciſ.* 24. *num.* 2. *& ſeq.*

29 Nec mereturampliùs proponi Indúltum à Sancta Sede conceſſum poſt annum 1500. Regibus Poloniæ nominandi Epiſcopos cuiuslibet Eccleſiæ dicti Regni: Eius enim inefficacia reſpectu Eccleſiæ Varmienſis poteſt eſſe in comperto ex ſupra adductis rationibus, quia nunquam illud protendi valet ad hanc Eccleſiam, vti exemptam ab omni iuriſdictione in vim concordatorum Germaniæ, vt præ cæteris coercendo ſimilem gratiam definiuit Innocentius VIII., & indubitatum eſt, Indultum quodcumque nominandi à Sancta Sede Regibus tributum porrigi non poſſe niſi ad illas Eccleſias, in quibus eadem concordata non vigent, vt ex profeſſo firmauit *Rot. in d. Virdunen. Abbatia §. Magis in aperto verſ. In aliis namque Regnis cor. Molines.*

30. Non prætermittendo ſuperaddere, quòd nè iſtud generale Indultum conceſſum Regibus anno prædicto trahi poſſit ad Eccleſiam Varmienſem militat vltrà reſiſtentiam di-

ctorum concordatorum Germaniæ, ſpecialior alia ratio, concordiæ initæ inter noſtrum Capitulum, & Sigiſmundum I. Regem Poloniæ ſuper hoc identifico iure eligendi; Si enim Indultum obtentum à Regibus Poloniæ nominandi Epiſcopos omnium Eccleſiarum proprii Regni ſuas vires porrexiſſet ad noſtram quoque Eccleſiam Varmienſem, non vtique præfatus Sigiſmundus voluiſſet hoc ius ſibi, aliiſque in Regno Succeſſoribus abrogare medio dictæ Tranſactionis, & Concordiæ præcipuè initæ ſuper modo eligendi Epiſcopum per ea, quæ generaliter aduertit *Rota in Firmana Iurisdictionis ſuper reſeruatis* 15. *Aprilis* 1701. §. *Habere aſſertionem coram Molines*, & in proximioribus terminis *in dicta Virdunen. Abbatiæ* §. *Ex quibus cum ſequen.*

31. Eoque fortiùs, quia iſtudmet ius eligendi reſidens apud noſtrum Capitulum eo modò, & forma, qua conuentum fuerat in memorata Concordia ratum deinde ſemper habuit non ipſe ſolus Sigiſmundus I. pluribus perſpicuis actibus legendis *in noſtro Sum. Num*, 12., ſed cum eo cæteri alii Succeſſores in hoc Regno, qui vltra promiſerunt iſtud ius defendere, ac tueri, vt ex *dicto Summario Num.* 11. *lit. B, C,* & *D.*, proùt quoque ità ſe geſſit Sereniſſimus Rex modò feliciter Regnans, dùm palàm proteſtatus fuit per tunc actum Coadiutoriæ nolle quidquam præiudicare iuribus Capituli ſuper futura electione, vt *in Summ. num.* 13. *lit. H.*, & de iſtomet religioſiſſimo animo huius Glorioſiſſimi Regis teſtatur Celſiſſimus Princeps Primas Poloniæ in quadam Epiſtola reſponſiua, in qua certius reddit Capitulum Varmien. de æqua, iuſtaque Regis voluntate, vt ex *noſtro Summ. Num.* 23.; Quamobrèm nonniſi fruſtrà allegatur iſtud Generale Indultum contra illud ius electiuum ab ipſis Regibus reſeruatum in tam ſolemni concordia, & toties agnitum ab omnibus Succeſſoribus contra ea, quæ inquit *Imperator in leg. Generaliter Cod. de non numer. pecun.*,

ibi:

ibi: *Iniquum enim eſſe putamus, quòd ſua quisque voce dilucidè proteſtatus eſt, id in eundem caſum infirmare teſtimonioque proprio reſiſtere:* cùm aliis per *Rot. in Mantiſſ. regal. Prioratus* 24. *Ianuarij* 1718. §. *Maximè quia coram bo: me: Anſaldo.*

32. Demùm neque merebatur deduci in hoc excelſo Senatu, quòd ius noſtri Reverendiſſimi Capituli reducatur veluti ad quandam formalitatem: Hoc namque forſan aſſeri poſſet, vbi Sereniſſimus Rex vnum tantum ex Canonicis proponeret, quem Capitulum poſteà eligere teneretur, non ita tamèn vbi idem Rex iuxta legem Concordiæ ex omnibus eligibilibus Canonicis quatuor exhibet, inter quos Capitulum ſuam implet poſtulationem, ſiuè electionem; In hoc quippè caſu per huiuſmodi nominationem Regiam quatuor eligibilium, remanet apud Capitulum ius complendi propriam electionem, quæ non diminuitur ab antecedenti reſtrictione ad quatuor tantùm, quia electus omne ius agnoſcit ab eodem Capitulo eligente, & vnicè præſentari debet Sedi Apoſtolicæ pro confirmatione obtinenda, non verò à nominatione Regia, vt expreſſè deciſit *Text. in cap. Quod ſicut de elect.*, ibi: *Verùm cùm ex prima electione, quæ facta de tribus dicenda videtur potiùs nominatio, nihil iuris acquiſitum fuerit nominatis, licitè procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam &c.*, *quia non ſimplex nominatio, ſed Solemnis Electio debet Principi præſentari, vt poſtulationi præſtet aſſenſum:* Et in ſpecie de electione reſtricta ad duos eſt *Text. in cap. Conſtitutis il ſecondo de appel.*, *vbi Imol. num. 2.*, *Ioann. de Anan. num. 3. Præpoſit. num. 11.*, *& Fagnan. num. 2.*; Ius enim eligendi æquè perficitur inter plures, ac verificetur inter duos, tres, vel quatuor ex Perſonis eligibilibus, vt poſt alios concordantes probat idem *Fagnan. in cap. Cùm Terra n. 13. de elect.*

A primo igitur ad vltimum expeditiſſima eſt inſtantia, quam porrigit noſtrum Capitulum in præſeruationem proprii Iuris,

ris, vnde ſperat ei annuendum fore iniungendo quoque, quod Sereniſſimi Reges in futuris vacationibus nominare velint ad formam toties memoratæ Concordiæ, videlicet, quòd poſt tranſmiſſum à Capitulo elenchum omnium Canonicorum eligibilium Sereniſſimus Rex nominet quatuor ex illis, dummodò tamen omnes ſint eligibiles, nullaque inhabilitate irretiti, ad hoc vt Capitulum vtendo facultate ſibi reſeruata compleat ſuam electionem, ſeu poſtulationem in perſonam vnius, pro quo ad Regiam Commendationem impetretur Confirmatio Apoſtolica; cùm nil magìs exigit indoles, & natura concordiæ, quàm quòd vtraque pars adimpleat leges in ea ſtabilitas, vt per *Text. in cap.* I. *de probat.*, latiſſimè firmat ibidem *Fagnan. num.* 7. 18. *cum ſeq.* Quare &c.

Pompeius de Jocoſis Aduoc.

SAC. CONGREGATIONE
CONSISTORIALI
R. P. D.
R I V E R A
SECRETARIO
Varmien. Electionis, ſeu
Poſtulationis,
PRO REVEREND. CAPITULO VARMIEN.
JURIS.

Dzièło to dotąd zanotowane u Joch. No 7217. z Janoc. III. 65.

Typis Zinghi, & Monaldi 1724.

SACRA CONGREGATIONE CONSISTORIALI

P. R. D.

RIVERIA

SECRETARIO

Varmien. Confirmationis Electionis.

Pro

Reverendiſſimo Capitulo Varmien.

SUMMARIUM

Complectens originem, & ſtatum Eccleſiæ Varmien.
Quæ Sedis Apoſtolicæ ſpeciali beneficentia fundata, ac dotata
In Terris Pruſſiæ à Sacro Ordine Theutonico olim conquiſitæ:
Demùm inter viciſſitudines ejuſdem Pruſſiæ
Ceſſit in fidem, & Protectionem Sereniſſ. Poloniæ Regum
Non decedens à primæva naturali ſua libertate
Præſervatiſque antiquis ſuis juribus eorumque perenni uſu,
Sicuti luculentiſſimè teſtantur
Pontificia, Imperialia, & Regum quoque Poloniæ Diplomata
Atque probatiſſimorum tam veterum, quàm recentiorum
Scriptorum monumenta, in unum hoc Collecta
Compendium.

SVMMARIVM.

Num. 1. Terras Pruſſiæ Sacro Bello, atque adſcitis inclyti Ordinis Theutonici commilitonibus acquiſitas, Sedis Apoſtolicæ Legatus partitur, & earum portionem, quæ Pontifici obtigerat, aſſignat pleno jure pro fundatione Epiſcopatûs Varmien.

A.

INNOCENTIUS IV EPISCOPUS &c. Ven. Fratri Epiſcopo Pruſſiæ &c. iis, quæ per dilectos Filios Fratres Hoſpitalis S. Mariæ Theutonicorum, & alios Chriſti fideles facta ſunt in Pruſſiæ partibus, Divina propitiante providentia, cum exultatione ſpiritûs intellectis, & conſiderata terræ latitudine ibi per Dei gratiam acquiſitæ, Ven. Fratri noſtro Vilhelmo Epiſcopo Mutinen. &c. plenæ Legationis officium duximus committendum, eidem &c. Terram Pruſſiæ dividendi per partes de Fratrum noſtrorum Conſilio &c. poteſtatem plenariam concedentes &c. quarum &c. duas partes (dilecti Filii Magiſter, & Fratres prædicti) cum omni proventu habeant &c., & Epiſcopus, vel Epiſcopi tertiam ſimiliter integrè habeat *cum omni Juriſdictione, & jure &c.* Cæterùm temporalia, quæ tibi Epiſcopatûs jure competunt, nomine noſtro, ac Romanæ Eccleſiæ de ipſius Legati manu accipias &c. Nulli ergo &c. Datum Anagniæ 3. Kal. Auguſti, Pontificatûs noſtri Anno primo. 1273.

B.

Diviſionem Terrarum Pruſſiæ de manu Barbarorum erepta confirmat Innocent. IV. Papa.

INNOCENTIUS EPISCOPUS &c. Dilectis Filiis Magiſtro & Fratribus S. Mariæ Theutonicorum ſalutem &c. Limitum Diœceſium Pruſſiæ &c., ac diviſionem Terrarum ipſius Pruſſiæ, quas de mandato noſtro apud Sedem Apoſtolicam provida deliberatione præhabita, fecit Ven. Frater noſter Epiſcopus Mutinen. Pœnitentiarius noſter, in partibus illis Apoſtolicæ Sedis Legatus, prout in ipſis literis ſuper hæc confectis pleniùs continetur, ratas habentes, & firmas eas auctoritate Apoſtolica

ſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communivimus. Tenorem autem literarum ipſarum præſentibus de verbo ad verbum fecimus annotari, qui talis eſt: Vilhelmus miſeratione Divina Epiſcopus Mutinen. Apoſtolicæ Sedis Legatus omnibus &c. Noverit Univerſitas veſtra, quòd Sanctiſſimus D. D. Innocentius Papa IV. inter alia, quæ ad Legationis officium pertinent commiſit nobis &c., ut limitare poſſemus Diœceſes & Epiſcopos inſtituere in eisdem &c., cujus auctoritate de Regionibus jam converſis limitavimus ſic Diœceſes in Pruſſia. Primam &c. *Omittitur prolixa Relatio diviſionum Terrarum, & limitationum præfatarum, poſt quas ſequitur concluſio Bullæ Papalis cum ſanctione pœnali de ſtylo conſueto, per verba:* Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ *Confirmationis* infringere, vel ei auſu temerario contraire, ſi quis autem &c. Datum Anagniæ VIII. Idus Octobris, Pontificatûs noſtri Anno primo. 1243.

Num. 2. *Erectio Eccleſiæ Cathedralis Varmien. per Legatum Apoſtolicum confirmata anno 1264.*

Univerſis &c. Angelus Epiſcopus Sabinen. &c. per Bohemiam, & per Rigen., Gneſnen. &c. Provincias Apoſtolicæ Sedis Legatus, ſalutem in Domino. Literas ſubnotatas, non cancellatas, non abolitas, nec in aliqua ſui parte vitiatas, vero ſigillo &c. vidimus, & perlegimus in hæc verba: In nomine Domini &c. Univerſis Chriſti fidelibus &c. Anſelmus Dei gratiâ Epiſcopus Varmien. Eccleſiæ, ſalutem &c. Quoniam admodum aquæ diffluentis præterit figura Mundi hujus, rerum geſtarum memoriam ſecum trahens in oblivionem &c præſentium indicio conſtare volumus perenni notitiæ, quòd cùm D. N. PP. per Varmienſem

Eccleſiam nos curâſſet Epiſcopum præficere aſſignando nobis portionem debitam in ipſa Diœceſi *juxta diviſionem factam à Ven. Patre Vilbelmo Epiſcopo Mutinen., tunc partium earundem & totius Pruſſiæ Legato*, ac ſuper diviſione Terrarum, & limitatione Diœceſium Apoſtolicæ Sedis ſpeciale mandatum habente, *& ab ipſa Sede Apoſtolica poſtmodum*
A. *confirmatam*, licèt tunc Parochiales Eccleſiæ nullæ, vel pauciſſimæ eſſent, tamen *Divina mediante Clementia, & Promotione Sedis Apoſtolicæ, ad cujus dominium ſupradictæ Terræ &c.* ſpectare noſcuntur, adeò ſunt auctæ, quòd neceſſe habeant erigere ſibi Matricem Eccleſiam, à cujus gremio poſſint Eccleſiaſtica Sacramenta, cenſuram Eccleſiaſticam, & ſalubrem Doctrinam recipere, & alia, quæ ad ſalutem pertinent animarum. Innitentes igitur rationibus antedictis, in prænominata Diœceſi Varmienſi, ad laudem, & honorem Domini Noſtri JESU Chriſti Eccleſiam ad titulum S. Andreæ Apoſtoli in Civitate, quæ Brunsberga appellatur, erigimus Cathedralem, volentes in eadem Domini Noſtri cultum præ omnibus augmentari, quaſdam Terras, cum Decimis, Jurisdictione, & aliis utilitatibus, prout in literis ſuper hoc confectis plenius continetur, pro ſexdecim Præbendis in
B. ſupradicta Eccleſia habendis conferimus, quatenus ad eaſdem ſexdecim recipiantur Canonici, qui in Divinis Officiis, Domino in ipſa Eccleſia perpetuò famulentur. *Jus verò eligendi in dicta Eccleſia Præpoſitum, Decanum, Cantorem, Scholaſticum, Cuſtodem,*
C. *& Canonicos, Nobis, & Succeſſoribus noſtris, unà cum Capitulo retinemus.* Creandi autem, & inſtituendi Archidiaconum in ipſa Eccleſia Nobis, & noſtris Succeſ-

Succeſſoribus facultatem ſpecialiter reſervando: *Sanè Epiſcopum eligendi, ſeu poſtulandi, Canonici dictæ Eccleſiæ liberam facultatem habeant &c.* Igitur ne adverſùs rationabiles Conſtitutiones, & Ordinationes noſtras, deinceps oblivio calumniam ingerat in Teſtimonium, & perennem ipſarum confirmationem, præſentem paginam fecimus ſigilli noſtri munimine roborari. Acta ſunt hæc anno gratiæ 1260. Teſtes ſunt Fratres noſtri Richenius, & Petrus, & Theodoricus &c., & alii quàm plures. Datum in Heilsberg menſe Junio &c. Nos verò præſentes literas, & ordinationem canonicè, ac ritè factam, ad inſtantiam dictorum Canonicorum, authoritate, noſtræ Legationis de certa ſcientia confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Præthereà hoc ſcriptum in perenne Teſtimonium, & munimentum ſigillo noſtro, & ſigillis Venerabilium Patrum Alberti de inſula, & Friderici Culmen. Epiſcoporum fecimus roborari. Actum in Elbingo anno Domini 1264. ſexto Kal. Februarii. (Loca trium ſigillorum).

1260.

Num, 3. *Privilegia à Summis Pontificibus, & Imperatoribus conceſſa Eccleſiæ Varmien. Carolus IV. Imperiali ſuo Diplomate ſub Bulla aurea confirmat.*

CAROLVS IV. Diuina fauente Clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam. Pro parte Ven: Joannis *Varmienſis Epiſcopi Principis*, & deuoti noſtri dilecti, nuper Majeſtati noſtræ oblata ſupplicatio continebat, quatenùs nonnullas gratias, quas à Sede Apoſtolica obtinuiſſe dignoſcitur gratas de ſolitæ benignitatis Clementia habere dignaremur, quarum tenor ſequitur in hæc verba: *Hic habentur inſertæ Bullæ Pontificiæ hocce Summ. num. 1. & 2.*

Ex Archetypo aſſervato in Archivo Capituli, & per extenſum refert Chriſtophorus Hartknoch in notis ad Privilegia Pruſſiæ edit. Lipſiæ 1679.

1. & 2. prærecenſita, aliaque Privilegia ejuſdem Varmien. Eccleſiæ: Nos itaque habita conſideratione Statûs Imperialis, in quem nos Deus Omnipotens, quamvis inſufficientibus meritis ſua benignitate præfecit, & ex cujus ordinato Regimine commodis Eccleſiarum præeſſe tenemur, conſideratis etiam propriæ ſalutis compendiis, animo deliberato, non per errorem, aut improvidè, ſed maturô Principum, & Procerum noſtrorum accedente Conſilio dictas Literas, Gratias, & declarationes in eis contentas, gratas, & ratas accipimus. Præcipientes univerſis noſtris, & Imperii Sacri fidelibus, quatenùs eaſdem in ſuo vigore & robore manuteneant, & conſeruent &c. = *Sequitur ſanctio pœnalis,* Teſtes ejus rei Ven. Præclarus Epiſcopus Vratislavien. Imp. Aulæ noſtræ Cancellarius, Illuſtris Bolio Sidunicen., Ludovicus Lignicen. Conradus Olecisnen., Przimko Tæcinen. Duces. Spectabilis Burchardus Burggrabius Maideburgen. Imperialis Curiæ noſtræ Magiſter, Albertus de Anhalt, & Joannes de Rez Comites, & Nobilis Zbinko de Hazenberg Supremus Magiſter Cameræ noſtræ, atque aliorum, Principum, Comitum, Baronum, & Nobilium multitudo, Literarum præſentium ſub Bulla aurea Typario noſtræ Imperialis Majeſtat. impreſſa, teſtimonio. Datum in Burglins anno Domini MCCCLVII. Indictione decima VIII. Kal. Septembris, Regnorum noſtrorum, anno Romanorum XII. Boemiæ XI. Imperii verò XIII.

Ego Joannes Dei gratia Lutomislen. Epiſcopus Sacræ Imperialis Aulæ Cancellarius, Vice Reu. in Chriſto P. D. Gerlaci Moguntinen. Archiepiſcopi Sacri Imperii per Germaniam Archi-Cancellarii recognovi.

Extat

Extat penes Capitulum Varmien. aliud Authographum Literarum ab eodem Carolo IV. Imperatore datarum ad Joannem II. Epiſcopum Varmien., cujus Jura temporalia, tanquam Principis Imperii, approbat: & tuetur idem Imperator ex occaſione gravium controverſiarum, quæ interceſſerant inter ipſum Epiſcopum, & Magiſtrum Ordinis Theutonici circa libertatem Ditionis, & Principatus Varmien.

Num. 4. *Confirmationes Apoſtolicæ electionum factarum à Capitulo Varmien. poſt publicatas reg. Sacræ Cancellariæ Apoſtol. abrogatorias electionum Capitulariũ.*

Romæ &c. die Merc. prima Decembris anno 1417. Prouiſum eſt Eccleſiæ Varmien. vacanti per mortem Henrici &c. de perſona Ioan. Abezier à Capitulo, & Canonicis electi &c. *Ita repertum ex antiquo Reg. rerum Conſiſtorialium ſan. mem. Martini V. Papæ ſignat. num. 1. in Archiuo Sac. Congregat. Conſiſtorialis fol.* 58.

A *Confirmatio Apoſtolica electi Epiſcopi anno 1469. pridie nonas Novembris.*

PAVLVS PAPA II. Dil. Fil. Nicolao electo Varmien. &c. Dudum &c. Dilect. Fil. *Capitulum Eccleſiæ ipſius ad electionem futuri eorum Epiſcopi procedentes &c. Te &c. concorditer elegerunt &c.* Nos igitur, qui &c. *electionem ipſam Canonicam reperimus &c.* electionem ipſam de Fratrum noſtrorum Conſilio authoritate prædicta confirmamus, & approbamus.

Altera ſimilis Innocentii VIII. confirmatio Lucæ electi Epiſcopi de anno 1489. 15. Kal. Iunii brevitatis gratia omittitur, prout aliæ, *quæ habentur productæ in Secret. Conſiſtoriali cum Poſit. Varmien. anno 1698. & 1711.*

B *Eccleſiam Varmien. ſub concordatis Germaniæ cõprehenſam declararunt & preſeruarunt Paulus II. & Innocent. VIII.*

PAVLVS &c. Caſimiro Regi Poloniæ &c. *Nobis & Apoſtolicæ Sedi Jure fundationis immediatè ſubjecta Varmien. Eccleſia &c.* electionem per Dilect. Fil. Capitulum de perſona Ven. Fr. Nicolai Epiſcopi Varmien. concorditer factam, quam coram Nobis in Sacro Conſiſtorio propoſitam Canonicam repe-

rimus de Ven. Fr. noſtrorum Conſilio Apoſtolica authoritate confirmavimus, & approbauimus. Proinde rogamus Serenitatem Tuam &c. anno 1469. Kal. Decembris.

C INNOCENTIVS VIII. Ven. Fratri Epiſcopo, & Capitulo Eccleſiæ Varmien. &c. Quia &c. dicta Eccleſia Varmien., cui Tu Ven. Frater præeſſe dignoſceris, *ſit & eſſe cenſeatur ſub concordatis Germaniæ prædictis*, ac ab exordio, quo Chriſtiana fides in partibus illis Deo opitulante recepta *per Sedem Apoſtolicam fundata eique extunc immediatè ſubjecta fuerit, proùt ſubjicitur etiam de præſenti &c.* mandantes &c. ſublata &c. decernentes irritum &c. quidquid ſecus ſuper his à quauis authoritate &c. contigerit attentari &c. 4. Martii 1488.= *Videatur infrà ſub num.*

D

Eadem comprebenſio ſub Concordatis Germaniæ comprobatur aliis reſcriptis Pontificiis.

INNOCENTIVS PAPA VIII. Ven Fratri Epiſcopo, & Dilectis Filiis Canonicis, & Capitulo Eccleſiæ Varmien. Ven. Frater & Dilecti Filii, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Licèt Chariſſimo in Chriſto Filio noſtro Caſimiro Regi Poloniæ Illuſtri ſex perſonas idoneas ad ſingula Beneficia Eccleſiaſtica tunc latiùs deſignata in ſingulis Gneſnen., Cracovien., Poſnanien., Plocen., Vladislauien., & Varmien. Eccleſiis ſimul, vel ſucceſſivè vacatura nominandi, certisque Judicibus, ſiue Executoribus deſuper deputatis Beneficia hujuſmodi in fauorem perſonarum earumdem, ſiue diſpoſitioni reſervandi, aliisque, & alia facien. & exequendi plenam, & liberam dudum per quasdam noſtras Literas commiſerimus facultatem, prout in illis pleniùs continetur. Quia tamen noſtræ tunc intentionis non extitit, quòd facultas hujuſmodi ſe extenderet

tenderet ad aliquam Eccleſiam *ſub concordatis Germaniæ comprebenſam*, & ſicut exhibita Nobis nuper pro parte veſtra petitio continebat: *Dicta Eccleſia Varmien. cui Tu Ven. Frater præeſſe dignoſceris, ſit, & eſſe cenſeatur ſub Concordatis prædictis, ac ab exordio, quo Chriſtiana fides in partibus illis Domino opitulante recepta per Sedem Apoſtolicam fundata, eique extunc immediatè ſubjecta fuerit, prout ſubjicitur etiam de præſenti*; Quæ omnia tempore præfatæ Conceſſionis fuerant Nobis ignota. Nos his aliiſque rationabilibus cauſis inducti, Literas præfatas, & proceſſus habitos, & habendos per eoſdem cum omnibus, & ſingulis in eis contentis clauſulis, ac inde ſecuta quæcumque, prout veſtram, & ipſius Eccleſiæ Varmien. collationem concernit, vel diuisim concernunt, illis quoad reliqua valituris, caſſantes, & annullantes, ac pro caſſis, & nullis haberi volentes authoritate Apoſtolica tenore præſentium decernimus præfatum Regem dictarum Literarum pretextu perſonam aliquam ad quodcumque Beneficium, & collationem Eccleſiæ Varmien. nominare, Executoreſque prædictos Beneficium hujuſmodi ſuæ, vel alterius eorum diſpoſitioni reſeruare, ſeu illud perſonæ ſic nominatæ per ſe, vel alium, ſeu alios conferre, aliaque in eis contenta, quo ad Eccleſiam, & collationem Varmien. prædictæ dumtaxat facere, & exequi minimè potuiſſe, ſiue poſſe, nec debuiſſe, mandantes ſic per Dilectos Filios Cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores, & quoſvis alios Judices, & Commiſſarios in quibusvis cauſis, quas coram eis in quacumque inſtantia præmiſſarum occaſione pendere forsàn contigerit,

 pro-

pronunciari ſententiam, & definiri debere, ſublata eis, & cuilibet eorumdem quavis alia judicandi, ſeu interpretandi facultate, decernentes ex nunc irritum, & inane quidquid ſecùs ſuper his à quoquam quavis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus præmiſſis, & Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, cæterisque contrariis quibusque. Datum Romæ apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris die 4. Martii Anno 1488. Pontificatus noſtri anno quarto.

E

Aliud Breue Innocentij VIII. ad Caſimirum Poloniæ Regem, quod pariter conteſtatur Varmien. Eccleſiæ comprehenſionem ſub Concordatis Germaniæ.

INNOCENTIVS &c. Caſimiro Poloniæ Regi &c. Cùm ea prudentia, atque animi rectitudine Tuam mentem præditam eſſe ſciamus, quam iſtius Regni Dignitas, & amplitudo requirit, vereri non poſſumus, quin pro tuo æquiſſimo Iudicio, & mente Catholica proviſionem Eccleſiæ Varmien. de ipſo Electo nuper per Nos factam in optimam partem ſis accepturus. Nullum eſt enim à Nobis prætermiſſum officium boni, & veri Parentis, Tuæque mentis deſiderio ſatisfacere cupientis, ſicuti per alias Literas noſtras Nos facturos policiti ſumus, & tui Oratores coràm referre potuerunt. Nam quamvis omnia clara, & aperta eſſent, quæ pro Electo faciebant, tamen, ut nullum pro parte Tua probationis argumentum extingveretur, vel relinqueretur, quod animum tuum ſuccendere poſſet, hujus negotii deliberationem ad duos menſes protraximus, ipſique Oratori tuo, qui in ea re optimè, ac prudentiſſimè, & diligenter ſe geſſit, licèt ut ipſemet narravit, nullum ad id mandatum habeat, facultatem dedimus ubi, & quando opus

eſſet

eſſet Jura tua omnia producendi, quibus pleniſſimè conſpectis, & recti Iudicii examine conſideratis; *Cumque duobus Conſiſtoriis res propoſita fuiſſet*, tandem matura omnium diſpoſitione, diſcuſſioneque Jure compertum eſſet aliter fieri non potuiſſe, quàm quod factum eſt; *Cùm nulli dubium eſſet, quin Beneficio Concordatorum illa Eccleſia gaudere debeat*, id, quod confirmationibus per noſtros Prædeceſſores ipſis Electis factis declaratum ſit, pluribusque argumentis Eccleſiaſticis confirmatum, comprobatumque. Itaque Majeſtatem tuam hortamur &c. Dat. Romæ die 12. Junii 1489. Anno quinto.

Marcus Epiſcopus Præneſtinus Cardinalis tit. S. Marci. ad D. Caſimirum Regem Poloniæ.

F

Epiſtola juſtificatoria reſolutionis Sacri Conſiſtorij coram Inncc. VIII. à Card. Præneſtino ſcripta ad Caſimirum Poloniæ Regē ſuper comprehenſione Eccleſiæ Varmien. ſub concordatis Germaniæ. Ex Lib. Archiuij Varmien.

Sereniſſime Princeps &c. Non ſum immemor fungens Legationis munere apud majeſtatem Veſtram, quàm honorificè fuerim ab illa exceptus &c. *Ecce quo neſcio mihi minimè quærenti fuit per Sanctiſſimum D. N. de menſe Martio Cauſa vacationis, & Electionis Eccleſiæ Varmiæ, & propterea à me per menſes duos, in quibus tam ex Hiſtoriis, quàm Privilegiis, & doctiſſimorum ſenſibus, Literis Apoſtolicis, & Imperialibus, pluribus auditis Aduocatis, & ſæpiùs Majeſtatis Veſtræ Oratori, cui cum Aduocato principalia partis Iura aperta erant, recenſitâque tota re annorum ducentorum, & ſeptuaginta data eſt pleniſſima Informatio de mandato SS. D. N. ab utraque Parte Reuerendiſſimis cæteris Cardinalibus, & cauſa plenè diſcuſſa per duo Conſiſtoria ducta in longum, me referente clarè cognitum eſt de juſtitia Eccleſiæ Varmien., & electi, ut ipſa compellente juſtitia, nullo prorsùs alio reſpectu Ieſu Domino Noſtro teſte ſummo*, confirmata fuerit electio

Jure concordatorum Nationis Germanicæ, proût fel. record. Paulus, & Sixtus ultimò fecerunt &c. *proût ex mente SS. D. N. Majeſtas Veſtra percepit. Romæ die xv. Nouembris 1490.*

Num. 5. *Inſtrumentũ conuentionis inter Regem Poloniæ Caſimirum, & Nicolaum Epiſcopum Varmien. de grata perſona eligenda in Epiſcopum. Ex Iacobi Priluſij tract. de Regiis Poloniæ Diplomatibus. Lib. Statutorum fol. 217. & ſeq.*

—Anno 1479. die 15. Junij Petricoviæ in conventione Generali.

In nomine Domini &c. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Nicolaus Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Varmien. Significamus &c. *quomodo deſtructioni Bonorum, ſubditorumque Eccleſiæ noſtræ Varmien., quæ per armorum gentes facta eſt ſitque, uſque eò condolentes, ac ipſos Subditos noſtros paci reddere optatæ cupientes:* Recenſentes Epiſcopatum noſtrum, & Eccleſiam vigore perpetuæ pacis inter Sereniſſimum Principem D. Caſimirum Poloniæ Regem &c. ex una, nec non Ven. D. Magierum Generalem Ordinis B. Mariæ Virginis Theutonicorum &c. in Pruſſiæ partibus ex altera initæ &c. de corpore Inclyti Regni Poloniæ exiſtere &c. *præfatum Sereniſſ. Regem, ac Succeſſores Reges Poloniæ &c. cum Ven. Capitulo Eccleſiæ noſtræ prædictæ &c. recognovimus, recognoſcimusque præſentibus Protectorem Eccleſiæ noſtræ &c. ſub Articulis infraſcriptis &c. Præterea ſubmittimus, & præſentibus obligamus Nos cum Capitulo Eccleſiæ noſtræ Varmien., quòd in futuris electionibus pro tempore, ſiue poſtulationibus Epiſcoporum dictæ Eccleſiæ Varmien. Capitulares ejusdem Reg. Majeſtati, & ſuis Succeſſoribus* perſonam gratam *eligere tenebuntur &c.* In quorum fidem &c.

A *Non ſubſecuto ullo uſu, ſeu obſeruantia prædictæ con-*

In nomine &c. Nos Sigiſmundus &c. Rex Poloniæ &c. Significamus &c., quòd cùm defuncto bo. mem. Luca Epiſcopo Varmien. ejuſdem Ec-

cleſiæ

cleſiæ Prælati, & Canonici ad electionem novi Epiſcopi &c., fuiſſetque orta aliqualis controverſia ſuper eadem electione, quæ videbatur Nobis facta non obſervato tenore cujuſdam Articuli inter olim Sereniſs. Regem Caſimirum Genitorem noſtrum &c., & R. P. D. Nicolaum Epiſcopum Varmien., ac ejus Capitulum &c., in quo cavetur, quòd iidem Canonici Eccleſiæ, defuncto eorum Epiſcopo perſonam gratam Regibus Poloniæ eligere teneantur, *cumque ejuſdem Articuli de eligenda grata Regibus perſona interpretatio in dubium hinc inde traheretur:* Nos proſpicere cupientes, nè poſthac controverſia inter Nos, & vel Succeſſores noſtros, & Capitulum d. Eccleſiæ Varmien. ſuper electione Epiſcoporum exoriri poſſit, *convenimus, quòd cùm contigerit vacare Eccleſiam Varmien. &c. Nos, Succeſſoresque noſtri, quatuor pro arbitrio noſtro ex ejuſdem Eccleſiæ Prælatis, & Canonicis nominabimus &c. Ipſi verò Prælati, & Canonici prædicti unum ex illis quatuor, quem voluerint &c. eligere in Epiſcopum tenebuntur &c.*- Habetur reliquus, & integer tenor dd. pactorum in altero Summario hujus anni pro parte Rm̃i Capituli dato; atque Apoſto lica confirmatio obtenta demùm à Leone X. PP. expetente duntaxat ipſo Rege Sigiſmundo.

ventionis ob alias conditiones incompetenter adjectas, tandem poſt lapſos annos 33. Sigiſmundus I. Rex Poloniæ iniit noua pacta cum Fabiano Epiſcopo Varmien. ſuper quatuor Candidatis ad Epiſcopatum nominandis.

IVLIVS PAPA II. Dilecti filii ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Et ſi vos non lateat Eccleſiam iſtam ex Bonis Sanctæ Apoſtolicæ Sedis fundamenta ſumpſiſſe, fuiſſeque omni tempore à Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris, illius Jura, Priuilegia, ac Bona magno affectu tutata. Vos tamen, ſicut accepimus in dictæ Sedis contemptum, & Animarum veſtrarum euidentiſſimum

Num. 6: *Iulius II. habita notitia de ſupradicta conuentione, monet Epiſcopum, & Canonicos, atq; inbibet &c.* 1512.

ſimum periculum, ſcientes Bona hujuſmodi à dicta Sede Apoſtolica habuiſſe, & eidem Sedi immediatè vos eſſe ſubjectos, non veremini interdum aliqua ex ejuſdem Eccleſiæ Bonis alienare, cui rei Paſtorali noſtro, ut incumbit officio occurrere paternè volentes, vobis & veſtrum cuilibet, prout ad unumquemque veſtrum ſpectat per præſentes in virtute ſanctæ obedientiæ inhibemus expreſsè, ne quidquam de Bonis dictæ Eccleſiæ alienare, nec contra illius Iura, Privilegia, ſtatum, & libertatem Nobis inconſultis innovare quovis modo præſumatis, ut autem res veſtras commodiùs tueri, & cum ſerenitate animi debitas Deo laudes perſoluere poſſitis ad Chariſſ. in Chriſto Filium noſtrum Sigiſmundum Poloniæ Regem Illuſtrem ſcripſimus, ut rebus veſtris, vobis opportunè fauere velit, quod pro ſua Regia bonitate, atque prudentia cum noſtro intuitu non dubitamus eſſe facturum. Dat. Romæ apud S. Petrum ſub Annulo Piſcatoris die 23. Septembris, Pontificatûs noſtri Anno nono.

A

Capitulum Varmien. unà cum ſuo Epiſcopo proteſtatur conuentionem initam cum Sigiſmundo Rege ſuper electione Epiſcoporum, nullius eſſe debere valoris & roboris ſi non ſit à Sancta Sede approbata.

In nomine Domini, Amen. Anno à nativitate ejus 1512. Indictione 15. die 28. Decembris Pontificatus Sanctiſſ. in Chriſto Patris, & D. Julii Divina Prouidentia Papæ II. Anno nono. Reuerendiſs. in Chriſto Pater D. Fabritius DEI gratia Epiſcopus Varmien., ac Ven., & Eximii DD. Andreas Klet Cuſtos, Georgius de Delau, Ioannes Scultectus, Balthaſar Stochſis, Nicolaus Copernicus, Henricus Schnellemergh, Ioannes Caprit, Tidemannus Gyſe, Prælati, & Canonici Eccleſiæ Varmien. capitulariter congregati, & Capitulum repræſentantes, propoſuerunt, quòd cùm ſuprafatus

R. P.

R. P. D. Epiſcopus nuper in Conuentu Petricouien. pro Feſto D. Martini anni prædicti cum Sereniſſ. Principe D. Sigiſmundo Poloniæ Rege ſuper electione Epiſcoporum prænunciatæ Eccleſiæ, de qua ſuborta fuerat controuerſia, concordâſſet, & ſublata differentia in eamdem ſententiam Literis concordiæ ſuper hoc confectis conueniſſet; In quibus Literis, licèt nulla de conſenſu Sedis Apoſtolicæ ex certis cauſis mentio fieret, prædicti tamen Epiſcopus & Canonici omnia, & ſingula in hujuſmodi concordiæ Literis eatenus ſubſiſtere, ac firma, fixaque eſſe voluerunt, quatenus Sedis Apoſtolicæ authoritas & conſenſus, in hujuſmodi tractatibus etiam tacitè ipſo Iure ſubintellectus accederet; De quo ſolemniter, & expreſsè proteſtati ſunt, petentes à me Notario publico infraſcripto ſuper hoc publica ſibi confici documenta. Acta fuerunt hæc in loco Capitulari præfatæ Eccleſiæ Varmien., anno, Indictione, die, menſe, & Pontificatus, quibus ſuprà, præſentibus ibidem DD. Paulo de Seburgh, & Ioanne Reichenbergh Varmien. Diœceſis Presbyt., ac prædicti Rev. D. Epiſcopi Capellanis Teſtibus ad præmiſſa vocatis, & ſpecialiter rogatis. Ego Felix Reich Pomeſanien. Diœceſis publicus S. Apoſt., & Imperiali authoritatibus Notarius his prædictæ allegationi, & proteſtationi, omnibuſque aliis, & ſingulis, dum ſic, ut præmittitur, fierent unà cum prædictis Teſtibus præſens interfui eaque omnia, & ſingula &c. Idcircò hoc præſens publicum Inſtrumentum manu mea ſcriptum exinde confeci, ſubſcripſi, publicaui, & in hanc publicam formam redegi, ſignoque, & nomine meis

is ſolitis ſignaui. In fidem præmiſſorum rogat., & requiſit.

B *Reformatio pro Epiſcopo, Capitulo, & Canonicis Eccleſiæ Varmien. Habetur producta in Secretaria Conſiſtoriali Poſitione Varmien. an.1698 & 1711.*

IVLIVS PAPA II.

Beatiſſime Pater. Alias cùm per Sedem Apoſtolicam per Magiſtrum Ordinis B. Mariæ Theutonicorum, & alios Præceptores, ſeu Magiſtros, & Fratres dicti Ordinis, in Prouincia Pruſſiæ, facta fuiſſet expeditio, communiter contra Infideles occupantes Terras dictæ Prouinciæ Pruſſiæ, & expulſis dictis Infidelibus, multæ Terræ, ac etiam Prouinciæ recuperatæ fuiſſent, diviſio, & limitatio Terrarum, & Bonorum recuperatorum inter Sedem Apoſtolicam, & Magiſtrum, & Fratres prædictos factæ fuerunt de conſenſu dictorum Magiſtri, & Fratrum per bo. mem. Vilhelmum Epiſcopum Mutinen. in illis, & aliis partibus circumvicinis dictæ Sedis Nuncium, & una Sedi Apoſtolicæ, duæ verò partes Bonorum, & Terrarum recuperatarum hujuſmodi Magiſtro, & Fratribus prædictis aſſignatæ, & conceſſæ fuerunt. Et per eundem Epiſcopum Mutinen. Nuncium authoritate prædictæ Sedis, & ſpecialis facultatis, ſibi deſuper, ut aſſerebat conceſſæ Cathedralis, & Sæcularis Eccleſia Varmien. erecta, & de Bonis prædictis ad Sedem Apoſtolicam pertinentibus dotata extitit, ita ut ex tunc jus eligendi in dicta Eccleſia Præpoſitum, Decanum, Cantorem, Scholaſticum, Cuſtodem, ac Canonicos ad Epiſcopum Varmien. pro tempore exiſten. unà cum Capitulo ejuſdem Eccleſiæ; Ius verò eligendi, ſeu poſtulandi Epiſcopum ad Capitulum, & Canonicos dictæ Eccleſiæ &c. pertineret, fuerintque hujuſmodi diviſio, & limitatio per fel. rec. Innocentium

PP.

PP. IV. S. V. Prædeceſſorem approbatæ, & confirmatæ, prout in Literis Vilhelmi Epiſcopi, ac Nuncii, & Innocentii Prædeceſſoris prædicti deſuper reſpective confectis, quarum tenores etiam pleniùs continentur, fueruntque, & alia Priuilegia tam Apoſtolica, quàm Imperiali, ſeu Regia, authoritatibus Epiſcopo, Capitulo, & Eccleſiæ Varmien. conceſſa, & donata, Creatura veſtra modernus Epiſcopus unà cum devotis Oratoribus veſtris Capitulo, & Canonicis dictæ Eccleſiæ Varmien. extiterunt in poſſeſſione, vel quaſi Jure conferendi Præpoſituram, & alias Dignitates, & Officia, ac Canonicatus, & Præbendas ipſius Eccleſiæ pro tempore vacantes; Et quia Canonici, & Capitulum in pacifica poſſeſſione, vel quaſi Juris eligendi, ſeu poſtulandi perſonam idoneam in Epiſcopum illius Eccleſiæ pro tempore, Paſtore carenti à tempore electionis hujuſmodi, & petendi confirmationem hujuſmodi electionis Epiſcopi à Sede Apoſtolica, *prout ipſe modernus Epiſcopus in Epiſcopum dictæ Eccleſiæ, tum certo modo Paſtore carentis electus, ſuæ electionis confirmationem à fel. record. Innocentio PP. VII.. S. V. Prædeceſſore impetravit, & obtinuit. Et quia conceſſa per Sedem Apoſtolicam, ſeu Epiſcopis authoritate. eò firmius ſubſiſtant, quæ ſæpiùs fuerunt per eandem Sedem Apoſtolicam approbata, innovata, & confirmata.* Cupiunt Epiſcopus, & Capitulum, ac Canonici prædicti, quidem & talia Privilegia, & Indulta, quæ per Sedem prædictam, Reges, & Imperatores, ac alios Principes eidem Eccleſiæ Varmien., quàm illius Epiſcopo, Canonícis, & perſonis conceſſa, pro illorum, ſubſiſtentia firmiori videlicet per S. V.

approbari, & confirmari. Supplicat igitur eidem S. V. Epiſcopus, & Capitulum, ac Canonici prædicti, quatenùs præmiſſis attentis, *quodque ipſa Eccleſia Varmien. Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubjecta, & ſub concordatis Principum Germaniæ exiſtit, ac ex Bonis per Sedem eandem, ut præfertur ab Infidelibus recuperatis fundata, & dotata extitit*, & ne ipſa Ecclesia, ipſeque Epiſcopus, & Capitulum, Canonici, & aliæ ejuſdem Eccesiæ perſonæ in remotiſſimis partibus, & Infidelibus vicinis exiſtentes clypeo, & authoritate Sedis Apoſtolicæ prædictæ à volentibus illius Jura, & Juriſdictiones, ac Bona occupare, infringere, & uſurpare, ſe tueri poſſint, opportunè prouidentes, eoſque ſpecialibus fauoribus, & gratiis proſequen., prædicta, & quæcumque alia Priuilegia, Immunitates, Exemptiones, & Indulta Epiſcopo, Capitulo, & Ecclesiæ, ac illius perſonis prædictis per Romanos Pontifices, ſeu Sedem prædictam, aut Legatos ejus, ſeu Imperatores, Reges, & alios Principes conceſſa, & Indulta, Apoſtolica authoritate approbari, confirmari, & innouari, & illa futuris temporibus perpetuis obſeruari decernen.; Et nihilominùs, quatenùs forſan reperirentur aliquæ ſubjectiones Epiſcopi, Capituli, Canonicorum, & perſonarum prædictarum, cuicumque perſonæ Sæculari, etiamſi Imperiali, Regali, aut quauis alia præeminentia, ſeu authoritate præfulgeat per Epiſcopum, Capitulum, Canonicos, & perſonas prædictas, ſeu eorum Anteceſſores in præjudicium libertatis Eccleſiaſticæ, & Sedis prædictæ, cui dicta Eccleſia immediatè ſubjecta exiſtit, & abſque licentia ejusdem Sedis facta, ſeu eſſet juramento, aut ſub aliis pœnis firmata,

mata, prout de facto, & in præjudicium Eccleſiæ, & illius perſonarum, ac authoritatis prædictæ Sedis diſpoſitionem factæ fuerunt, eadem authoritate Apoſtolica revocare, & annullare, ſeu potiùs nullius roboris, & momenti fuiſſe, & eſſe, ipſoſque Epiſcopum, & Capitulum, ac Canonicos, & perſonas dictæ Eccleſiæ Varmien. ſimiliter nunc, & pro tempore exiſtentes ad illorum obſervationem etiam prætextu juramenti deſuper præſtiti, ſeu ab eis extorti non teneri, neque ad id invitos cogi, & compelli poſſe, ſimiliter decernere, & declarare, ac juramentum ejuſmodi, quatenùs opus ſit, eiſdem Epiſcopo, Canonicis, Capitulo, & perſonis relaxare dignemini, de gratia ſpeciali, non obſtan. præmiſſis, ac Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuscumque cum clauſulis opportunis. *FIAT, VT PETITVR, I.*- Et cum abſolutione à cenſuris ad effectum &c. Et cum approbatione, confirmatione &c., nec non revocatione, caſſatione, annullatione, decretis declaratione, & relaxatione, de, & omnibus prædictis perpetuò. Et quod Literæ deſuper expediendæ in forma gratioſa ad perpetuam rei memoriam, & cum deputatione Executorum &c. ſub cenſuris Eccleſiaſticis &c., & cum poteſtate cenſuras hujuſmodi aggravandi, & reaggravandi, invocatione brachii Sæcularis, contra quoſcumque &c., & cum derogatione Conſtitutionum de una, & Concilii Generalis de duabus Dietis, & quod major ſpecificatio tenorum haberi, ac Privilegiorum, & Indultorum prædictorum, & ſi quæ forſan reperirentur ſubjectiones, ſeu conuentiones &c., ut Superiori narratiua, a-

 liorumque

liorumque præmiſſorum, & circà ea neceſſariorum &c. *FIAT. I.* - Dat. Romæ apud S. Petrum octauo Idus Februarii Anno nono.

Sumptum ex Regeſtro ſupplicationum Apoſtolicarum, & collationatum per me Sebaſtianum Stuninum ejuſdem Reg. Mag.

Num. 7. (Locus Sigilli).

Conuentionē inter Regem Sigiſmundū, & Fabianum Epiſcopum de, & ſuper electione, ſeu poſtulatione Epiſcopi Varmien. confirmat Leo X. Papa, quatenùs licitè, ritè, & ſine prauitate facta eſt.

LEO EPISCOPVS Seruus Seruorum Dei. Chariſſimo in Chriſto Filio Sigiſmundo Poloniæ Regi Illuſtri, & Ven. Fratri Fabiano Epiſcopo Varmien. ac dilectis Filiis Capitulo Eccleſiæ Varmien. ſalutem &c. Quia &c. ea quæ ſunt judicio, & concordia definita, Apoſtolico Nos decet præſidio communire, exhibita ſiquidem Nobis pro parte veſtra petitio continebat, quod &c. *de, & ſuper electione, ſeu poſtulatione Eccleſiæ Epiſcopique Varmien. &c.* Partes ipſæ unanimiter tunc ad certam expreſſam deuenerunt compoſitionem, & concordiam &c. Vos ipſi inſimul ſub certis tunc expreſſis pactis, & conditionibus licitis, & honeſtis &c., proùt in quibuſdam Literis authenticis, & publicis Inſtrumentis deſuper confectis, dicitur pleniùs contineri. Quas quidem &c. compoſitiones, & concordias, ac proùt illas concernunt omnia, & ſingula &c. rata, & grata habentes &c., *ſicut ritè, & ſine prauitate, & prouidè factæ ſunt, & ab utraque parte receptæ*, authoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis, & communitionis infringere &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1513. 17. Kal. Decembris, Pontificatus noſtri Anno primo.

Romæ

Romæ die Veneris XVII. menſis Julii MDXXIII. fuit Conſiſtorium. Referente Sanctiſſ. Domino Noſtro. Prouidit Eccleſiæ Varmien. *in Confinibus Regni Poloniæ* vacanti per obitum D. Fabiani Epiſcopi Varmien. extra Romanam Curiam defuncti, de perſona Mauritii Ferber Cuſtodis præfatæ Eccleſiæ *confirmando electionem factam per Capitulum*. Cum retentione Beneficiorum ſuorum - *Ex regiſtro Cancell. Apoſt. Decretorum Conſiſtorialium ſan. mem. Adriani PP. VI. fol.* 227.

Num. 8. *Circa prouiſiones Apoſtolicas Eccleſiæ Varmien. poſt initam, ut ſuprà conuentionem cum Sereniſs. Poloniæ Regibus, nulla ſubſecuta fuit innouatio veteris formulæ, eas faciendi vigore ſolius electionis, ſeu poſtulationis, Capitularis.*

A

Romæ die Veneris XI. Januarii MDXXXVIII. apud Sanctum Petrum fuit Conſiſtorium, & in eo &c. Referente Reverendiſſimo Domino SS. Quatuor.

Confirmavit electionem factam à Capitulo, & Canonicis Eccleſiæ Varmien. in perſonam R. P. D. Joannis Dantiſci Epiſcopi Culmen., abſolvitque eumdem à vinculo &c., & tranſtulit ad dictam Eccleſiam Varmien. vacantem per obitum Mauritii extrà Romanam Curiam defuncti Abſolvens &c.- *Ex ſupradicto regiſtro Cancell. Decretorum Conſiſt. ſan. mem. Pauli Papæ III. fol.* 51.

Poſt redactã à Paulo III. PP. reg. 2. Cancell. ad generalem abolitionem electionũ Capitularium, præſervata remanſit Eccleſia Varmien. in ſuo jure liberæ electionis, ut conſtat ex Decretis Conſiſtorialibus confirmatoriis electio-

num à Capitulo Varmien. uſque ad exitum ſæculi XVI. factarū.

B Romæ apud S. Petrum die Lunæ xx. Maij MDXLIX. fuit Conſiſtorium, & in eo &c. Referente me Vice-Cancellario.

Admiſit poſtulationem de perſona R. P. D. Tidemani Ghiſe Epiſcopi Culmen. in Epiſcopum Varmien. per Capitulum Eccleſiæ Varmien. Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubjectæ, tunc per obitum bo. mem. Joannis olim Epiſcopi Varmien. extrà Romanam Curiam defuncti, & eum abſoluens à vinculo &c. tranſtulit ad Eccleſiam Varmien. &c. = *Ex dicto regiſtro. Cancell. Apoſt. ſan. mem. Pauli Pap. III. fol.* 100.

C Romæ die xxvii. Aprilis MDLI. apud S. Petrum fuit Conſiſtorium, in quo &c. Referente Rm̃o Maffeo.

Admiſit poſtulationem R. P. D. Stanislai Epiſcopi Varmien. nuper Culmen. per DD. Decanum, & Capitulum *Eccleſiæ Varmien. Sedi Apoſtolicæ Iure fundationis, & donationis immediatè ſubjectæ*, illorum Eccleſiæ hujuſmodi tunc per obitum bo. mem. Tidemani Epiſcopi Varmien. extrà Romanam Curiam defuncti Paſtoris ſolatio deſtitutæ, via ſcrutinii concorditer celebratam, ac præfatum Stanislaum Epiſcopum à vinculo Eccleſiæ Culmen. &c. abſoluit, Epiſcopum præfecit &c.= *Ex regiſtro Cancell. ſupradictæ ſan. mem. Iulij Papæ III. fol.* 86.

Prænotatæ prouiſiones Apoſtolicæ reperiuntur pariformiter ſub eiſdem tenoribus, & ſub eiſdem Datis regiſtratæ in Libris Secretariæ Conſiſtorialis, & ſignanter Libro rerum Conſiſtorialium ſan. mem. Leonis X. incipien. ab anno 1517., & menſe Martio uſque ad annum 1585., & uſque ad finem Pontificatus ſan. mem Gregorii XIII. videlicet

licet *fol.* 58. *& fol.* 161. *atque fol.* 355. D

Item in prædictis Libris reperiuntur ſucceſſiuè aliæ prouiſiones Conſiſtoriales Varmienſis Eccleſiæ, in quibus nullum verbum fit *de Regia ſupplicatione* ſic Mart. Antonius Cromerus fuit deputatus Coadjutor in Epiſcopatu Varmien. cum futura ſucceſſione anno 1570. 22. Julii S. Pii V. Pontificatus Anno quinto. Dicto Reg. Secret. Conſiſtorialis *fol.* 742. Sic quoque Sereniſſimus olim Princeps Andreas Cardinalis Bathoreus per Breue Gregorii XIII. ſub Datum Romæ anno 1584., & ſimiliter per ſpeciale Breue Gregorii XV. ejus Pontificatus Anno primo, confirmata fuit electio Epiſcopi facta à Capitulo Varmien. in perſona Sereniſſ. Principis Joannis Alberti Poloniæ Regis Filii, uti recenſetur in altero eiuſdem Pontificis Breui dato ad Capitulum Varmien., & relato *præſenti hoc Summ. num.* 11.

Indicationes aliarum prouiſionum Eccleſiæ Varmien. ſubſecutarum ſolo intuitu electionum, ſeu poſtulationũ factarum à Capitulo, ſine ulla mentione Regiæ ſupplicationis.

Anno 1600 die 5. Julii. Num. 9.

Claudius Rangonus Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia &c. ad Regnum Poloniæ &c. cum facultate Legati de Latere Nuntius. Noveritis coram Nobis comparuiſſe Illuſtriſſ. D. Petrum Tilicki Epiſcopum Culmen. &c. *& expoſuiſſe ſe inter perſonas à Sacra Regia Majeſtate nominatas Prælatis, ac Canonicis Cathedralis Eccleſiæ Varmienſis* per obitum S. P. Andreæ Card. Batthorei vacantis *juxtà jura, prærogativas, & pactiones ipſius Eccleſiæ dudum antea cum S. M. Anteceſſoribus Poloniæ Regibus initas,* à prædictis Prælatis, ac Canonicis legitimè, & capitulariter congregatis electum, & poſtulatum fuiſſe ad Cathedralem Eccleſiam Varmien. prædictam, prout in Literis Patentibus coram Nobis exhibitis legitimè docuit &c. 1604.

Particulæ Proceſſuum Eccleſiæ, ſeu Epiſcoporum Varmien. à Reuerendiſſ. Nuntiis Apoſtolicis Poloniæ pro tempore Romam tranſmiſſorũ, & exiſtentium in Archiuo Sac. Collegij.

1604. die 25. Nouembris.

Coram eodem Rangono Nuncio Apoſtolico in electione Simonis Rudnicki Epiſcopi Varmien. habetur *Eccleſia Varmienſis, ad quam ex nominatis à prædicto Sereniſſimo Rege fuit electus à Capitulo &c.*

1633. die 13. Aprilis.

In Inſtrumento publico actus Capitularis Proceſſui inſerto habetur. *Nobis in unum Congregatis &c. D. Nicolaum Szyſzkowski &c. conſenſu unanimi in Eccleſiæ noſtræ Varmien. Epiſcopum & Paſtorem elegimus &c.*

1643. die 22. Maii.

Marius Philonardus Archi-Epiſcopus Auenionenſis Nuncius Apoſtolicus &c. Comparuit &c. Illuſtiſſimus D. Joannes Carolus Comes à Konopat, *& exponens ſe juxtà antiquam conſuetudinem, & priuilegia à Summis Pontificibus Eccleſiæ Varmien. conceſſa &c. fuiſſe electum in Epiſcopum Varmien. à Capitulo Eccleſiæ Varmien. vacantis &c.* per obitum Nicolai &c.

A. *Delegatus (abſente Nuncio Apoſtolico) Epiſcopus Poſnanien. Senator Regni jus Capitularis electionis conteſtatur in Proceſſu Epiſcopi Varmien.*

1644. die 27. Maii. *Abſente Nuncio.*

Andreas de Szoldrski Epiſcopus Poſnanien. &c. Noueritis &c. Illuſtriſſimum D. Venceslaum Leſczynski coram nobis &c. *comparuiſſe, & expoſuiſſe optare ſe, tanquam à Ven. Capitulo Eccleſiæ Cathedralis Varmien. juxta privilegia, & Iura ſua tam à Sancta Sede, quàm à Sereniſſimis Poloniæ Regibus approbata electum*, & à Sereniſſimo Vladislao IV. &c. commendatum &c. promoveri &c.

1676. die 4. Decembris.

Coram Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo D. Franciſco Martelli &c. Archi-Epiſcopo Corinthi Nuncio Apoſtolico &c. Perſonaliter comparens *Illuſtriſſimus*

mus

mus D. Michaël Radziowski produxit Inſtrumentum originale Literarum, quas Ven. Capitulum Varmien. ſcribit ad Sanctiſſimum &c. *continens ſui electionem ad Epiſcopatum Varmien. tenoris &c.* = Sequitur Decretum electionis Capitularis.

Omittitur aliud ſimile documentum electionis, ſeu poſtulationis Illuſtriſſimi D. Joan: Stanislai Comitis de Sbąſzyn Sbąnſki Epiſcopi Varmien. ſimul cum Proceſſu pro prouiſione vacantis Eccleſiæ Varmien. à R. P. D. Nuncio Apoſtolico Regni Poloniæ tranſmiſſum anno 1689., & pariter aliud in ſimili Proceſſu Nuncii Apoſtolici de anno 1698., qui reperiuntur in Libris Secretariæ Conſiſtorialis dictis annis.

B

In recentiſſimis Proceſſibus pro Epiſcopatu Varmien. habita fuit ratio electionis Capitularis uti exprimitur etiam in Epiſtola Emi De Via, tunc Nuncij Apoſtolici in Regno Poloniæ ad Emum Secretarium Status Pontificij.

Eminentiſſimo, & Reuerendiſſimo Signore &c. Fin da' primi giorni &c. compianſi le grauiſſime miſerie, alle quali ſono ſtati eſpoſti li Beni Eccleſiaſtici di Pruſſia &c.

Circa il mantenimento de' priuilegii, & eſenzioni del Capitolo, hò ſodisfarto à queſt' ultima parte col non amettere la nomina di Monſignor di Plosko nominato al Veſcouato di Varmia, fin tanto non mi coſti *dell' elettione del Capitolo, che ſecondo li concordati fatti co' Rè di Polonia, deue ſciegliere uno de' quattro Canonici Capitulari, che ſaranno preſentati dalla Maeſtà Sua &c.*

Varſauia 6. Maggio 1698.

Vmiliſſimo, Deuotiſſimo, & Obligatiſſimo Seruitore
G. A. Arciueſcouo, e Veſcouo di Rimini.

C

In Proceſſu Varmien. ex Nunciatura Apoſtolica ultimo loco circà initia anteacti anni ad Urbem tranſmiſſo, utpotè formato Sede Epiſcopali Var-

mien. uſque tunc plena: & nonniſi pro eventu futuræ illius vacationis ob deſignatam translationem Epiſcopi Varmien. ad aliam Eccleſiam Primatialem Poloniæ; expreſſa quidem fuit in ejuſdem Proceſſus articulatis petitionibus, *qualitas electiva ipſius Eccleſiæ Varmien. innixæ Concordatis Germaniæ*, quia tamen præter veterem, conſuetamque praxim idem Proceſſus emanavit præuentiuè antequàm Capitulum, & Canonici ritè, & legitimè devenire poſſent ad actum electionis ſeu poſtulationis alterius Epiſcopi, idem Capitulum, & Canonici, nè inde futuris temporibus oriri poſſit Iuribus Eccleſiæ, & ſuis ullum præjudicium, cenſuerunt ſibi eſſe præcauendum deſuper emiſſa publica manifeſtatione, tenoris ut ſequitur.

D In nomine Domini &c. Vniverſis, & ſingulis &c. Notum ſit, qualiter anno &c. 1723. die verò 10. Novembris, Indictione &c. In mei Notarij Apoſtolici, Teſtiumque infraſcriptorum præſentia, in Loco & Conuentu conſueto. Ven. Capituli Eccleſiæ Cathedralis Varmien. Illuſtriſſimus, & Reverendiſſimus D. Ioan: Franciſcus de Kurduanouia Kurdwanowski Epiſcopus Maroccen. Suffraganeus, Præpoſitus &c., & Præſes Capituli Varmien. &c. ſuo, necnon omnium, & ſingulorum ibidem capitulariter congregatorum Canonicorum nomine, palàm, publicè, diſertis verbis expoſuit, qualiter ſcilicet Ven. Capitulum ſupradictum indubitatam habeat notitiam, quòd contra antiquiſſimam praxim, jura, & privilegia Varmienſis hujus Eccleſiæ, & Capituli, ante electionem, vel poſtulationem à Ven. Capitulo debitè, & legitimè factam, Proceſſus in fauorem Illuſtriſſimi, & Reveren-

verendiſſimi Dñi Chriſtophori de Słupow Szembek Epiſcopi Præmislienſis, pro ſucceſſione ad huncce Epiſcopatum Varmienſem, poſt translationem Suæ Illuſtriſſimæ Celſitudinis, Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi D. Theodori Potocki Epiſcopi Varmien: & Sambien: ad Primatum, & Archi-Epiſcopatum Gneſnenſem, proximè ſubſequendam, obtinenda; in Sacra Nunciatura Regni Poloniæ Apoſtolica, non obſtantibus remonſtrationibus per Deputatos Ven. Capituli in contrarium factis, tractatus, formatus, & actualiter Romam ſit tranſmiſſus; Et proinde Ven. Capitulum meritò timens, quòd expeditio in Romana Curia per Agentes Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi D. Epiſcopi Præmislienſis, vigore hujus Proceſſus, obtineri, & impetrari poſſit, & propterea præcavere volens, ne quid fiat in præjudicium priuilegiorum, juriumque ſuorum, neuè ſtatuta, & laudabiles conſuetudines Inclytæ Eccleſiæ, & Capituli hujus Varmienſis conuellantur; ſe ſe omni meliori modo, via, jure, & forma, quibus efficaciùs, & validiùs potuit, manifeſtavit, necnon de, ſuperque ejuſmodi Proceſſu, contra jura, priuilegia, & antiquiſſimam praxim, ante electionem, & poſtulationem, illegitimè facto, & formato, necnon ſuper omnibus, & ſingulis præjudiciis, damnis, incommodis, actibus, attentatis, & circa præmiſſa quomodocumque attentandis, in optima juris forma, ſolemniter, ſolemniùs, & quàm ſolemniſſimè eſt proteſtatum, reſeruando jus ſibi in toto, & integro, priuilegia, jura, ſtatuta, & conſuetudines ſuas, omni poſſibili modo, ſi, & quantum opus fuerit, defendendi, vindicandi, & firmiſſimè manutenen-

 di.

di. Quam quidem manifeſtationem, & proteſtationem publicè, & ſolemniter factam, Ven. Capitulum, ad omnem meliorem finem, & effectum, Actis Notariatûs mei publici Apoſtolici, inſeri, & ingroſſari, unumque, vel plura deſuper confici, & ſibi extradi Inſtrumentum, vel Inſtrumenta petiit, & poſtulauit. Acta ſunt hæc ad Eccleſiam Cathedralem Varmien. in loco, & conſeſſu Capitulari, anno, menſe, die, Indictione, Pontificatu, quibus ſuprà. Præſentibus Clariſs., & Admodum RR. Claudio Ioſepho Huguenin Diacono, necnon Valentino Mączynski Sub-Diacono, Vicarijs Eccleſiæ Cathedralis Varmien. ſæpè dictæ, Teſtibus ad id ſpecialiter vocatis, rogatis, & adhibitis.

Sequitur ſubſcriptio Notarij in forma &c. cum legalitate. Locus Signi.

Num. 10: Petrus Tilicki electus in Epiſcopum Varmien. à Capitulo, á quo cùm ei eſſet tradenda Epiſcopatus poſſeſſio, paſſus difficultates, quia tunc primùm in ejus prouiſionis Apoſtolicæ Bullis cœpit irrepere error illas expediendi ad ſupplicationem Sereniſſ. Poloniæ Regis ad inſtar Eccleſiarum Poloniæ; Eapropter idem Prouiſus obtinuit à Pontifice declarari per ſpeciale Breve, quòd inde non deberet oriri in poſterum præjudicium juri liberæ electionis, ſeu poſtulationis, quod competit ipſi Capitulo, cui præſentando dictum Breue expetiit, ut ſic ſatisfactum eſſet præſeruationi Iuris eligendi, quemadmodum conſtat ex ejuſdem Petri Epiſcopi Literis ea de re datis ad Capitulum Varmien. ſub data 7. Septembris 1601., quarum tenor authenticè habetur in ſæpè dicta Poſitione anni 1698., pariterque habetur ipſum Breve hic repetitum, ut ſequitur.

CLE-

A

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam &c.

Cùm nos nuper Ven. Fratrem Petrum Epiſcopum Varmien. olim Culmen &c. ad Eccleſiam Varmien. Sedi Apoſtolicæ jure fundationis &c immediatè ſubjectam &c. tranſtulerimus &c. Cumque ſicut nobis nuper nomine dilect. Fil. Capituli, & Canonicorum dictæ Eccleſiæ Varmien. expoſitum fuit dictus Petrus Epiſcopus ab eis in ſuum, & eorum hujuſmodi Eccleſiæ Epiſcopum in vim Priuilegiorum, & Indultorum ſibi à Sancta Sede conceſſorum poſtulatus fuerit, & ex quo in prædictis Literis nulla de hujuſmodi poſtulatione mentio facta reperitur, idem Capitulum, & Canonici dubitent, ne aliquod eorum juribus præjudicium illatum cenſeatur; Idcircò &c. *Nos igitur quibus ſemper cordi fuit &c. tenore præſentium decernimus, & declaramus noſtræ intentionis non fuiſſe, nec eſſe Iuri, Privilegio, & Indultis eisdem Capitulo, & Canonicis de ipſorum, dictæque Eccleſiæ Varmien. Epiſcopo deinceps eligendo, ſeu poſtulando competentibus, præjudicium in aliquo inferri, ſed jura &c. hujusmodi &c. ſibi ſalva, & illæſa, ſartaque, & tecta, ac in priſtino ſtatu, robore, & efficacia ſubſiſtere, & remanere in omnibus, & per omnia. Perinde ac ſi in ſupradictis de poſtulatione per ipſos Capitulum, & Canonicos de perſona prædicti eorum Epiſcopi, ut ſupra facta, expreſſa mentio habita fuiſſet &c. Quinimò ipſos Capitulum, & Canonicos occaſione, vel prætextu ſupradictarum noſtrarum Literarum de, & ſuper juribus, Privilegijs &c. prædicto nullo unquam tempore moleſtari, inquietari, vel impediri poſſe, nec non irritum, & inanè quicquid ſecùs ſuper his à quoque &c. Contigerit attentari &c.*

Breue Clem. VIII. pro ſanatione omiſſa in Bullis Apoſtolicis Petri Tilicki Epiſcopi, mẽtionis de electione, ſeu poſtulatione à Capitulo facta.

Datum &c. 6. Iulij 1601.

Aliud

Aliud ſimile Breve Leonis XI. pariter ſanatorium omiſſæ in Bullis Apoſtolicis mentionis per Capitulum factæ electionis Simonis Rudnicki Epiſcopi Varmien. gratia breuitatis omittitur, & per extenſum reperitur ſimiliter productum in Actis Sac. Congreg. Conſiſtorialis prædicta Poſitione anni 1698.

Dilectis Filiis Prælatis, Canonicis, & Capitulo Eccleſiæ Varmien.

Num. 11. *Forma prouiſionum Apoſtolicarum Eccleſiæ Varmien. per viam confirmationis electionum Capitularium redintegrata fuit ſub Gregorio PP. XV.*

GREGORIVS PAPA XV.

Dilecti Filii ſalutem &c.

Plura Nos impulerunt, *ut electionem, qua Principi Impuberi Ioanni Alberto Poloniæ Regis Filio Epiſcopatum Varmienſem detuliſtis Apoſtolica authoritate confirmaremus.* Primùm magni ponderis apud nos eſt eligentium judicium, qui enim probè intelligitis, quàm firmum, ac neceſſarium ſit Eccleſiaſticæ auctoritatis propugnaculum Epiſcoporum virtus ei tantam dignitatem obtuliſſe credendi eſtis, qui ad eam tutandam maximè ſit opportunus, ob Regalem Potentiam. Cùm etiam non vulgare Sacro Ordini ornamentum afferre queat ob egregiam Chriſtianæ pietatis indolem; iam verò Chariſſimi in Chriſto Filii noſtri Sigiſmundi Regis id obnixè flagitantis preces nullo modo ſpernendæ videbantur, qui enim ſua, Natorumque fortitudine Chriſtiani Orbis fines contra Barbarorum hoſtium impetus communit, par eſt eum ubi Regiam Sobolem DEO, Ariſque addicere decrevit, haud refragantem inuenire Romanum Pontificem. Nos ideo, & Vobis eligentibus ac Regi nominanti Apoſtolicam auctoritatem libentiſſimè adjunximus. Deumque oramus, ut optimæ

mæ ſpei Princeps adoleſcens iis virtutibus ætate confirmata floreat, ut non minorem ſibi ſui mores gloriam comparent, quàm Regii Parentis promerita pepererunt. Vos autem pro Paſtorali noſtra ſolicitudine hortamur, memineritis Eccleſias Religionis Arces, ac Sacræ Militiæ Caſtra eſſe; proinde decet vos arma ſalutis capientes vigilanter in iſta ſtatione excubias agere pro animarum ſalute, *ita enim Apoſtolicæ Sedis Ditio defenſa*, & Catholicæ Religionis cultus propagatus Vobis gloriam, toti verò Regno pariet felicitatem; Quod quidem non optantes ſolùm, ſed etiam ſperantes Vobis Chriſtianæ pietatis laude præſtantibus, Apoſtolica auctoritate iterùm benedicimus. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem ſub annulo Piſcatoris die 10. Octob. MDCXXI. Pontificatus noſtri Anno primo. Ioannes Ciampolus. A B

Rex Sigiſmundus cautionem præſtat Capitulo Varmien. ratione ſui Iuris eligendi Epiſcopum de gremio ipſiusmet Capituli.

SIGISMVNDVS III. Rex Poloniæ &c. ſignificamus &c. Vniuerſis &c. cùm Ven. Capitulum, & Canonici Varmien. poſt obitum Reu. D. Simonis Rudnicki &c. ad Epiſcopatum Varmien. ſic vacan. Sereniſſimum Principem Io: Albertum Filium noſtrum chariſſimum, nec dum ejus Eccleſiæ Canonicum votis concordibus poſtulaſſent, exinde præjudicari videretur eorum Privilegiis, juxta quorum præſcriptum, nonniſi Canonicum, ſeu unum è gremio Capituli ſui ad eum Epiſcopatum aſſumere debuiſſent, Nos in hac parte indemnitati conſulere, illorumque jura ſalua per omnia, & illæſa conſervare volentes, unicum hunc actum ſpontè ejuſdem Ven. Capituli, & nonniſi cum cautione, quòd ideò juribus eorum Eccleſiæ præjudicare non intendant, factum, Privilegiis

giis nulla ratione præjudicare poſſe declaramus &c., ac ſi nunquam poſtulatio hujuſmodi interceſſiſſet &c.

Datum Varſaviæ 15. Decembris 1621. Regnorum noſtrorum Poloniæ 36. Sueciæ 28.

SIGISMVNDVS REX.

C *Stephanus Bathoreus Poloniæ Rex publica ſua declaratione præſtat cautionem Capitulo de non læſis pactis cum Regibus Antecesſoribus conventis ratione Iuris eligendi Epiſcopum ex admiſſo Coadjutore &c.*

STEPHANVS DEi gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ &c., necnon Tranſilvaniæ Princeps.

Teſtatum facimus tenore præſentium, quorum intereſt, ſeu intererit quomodolibet univerſis. Quod cùm Venerabilibus Prælatis, Canonicis, totique Capitulo Eccleſiæ Varmien. vigore certorum *Pactorum* inter Sereniſſ. Prædeceſſores noſtros Reges Poloniæ pro tempore exiſtentes, ipſumque Regnum ex una, & memoratum Capitulum, ipſamque Eccleſiam ex altera partibus *de, & ſuper electione Epiſcoporum*, aliàs firmatorum occurrente Eccleſiæ vacatione *Ius eligendi Epiſcopum*, certo ibi expreſſo modo competeret, prout in Literis Pactorum hujuſmodi (quarum tenorem hic pro expreſſo haberi volumus) latiùs continetur; Iidem verò Prælati, Cononici, & Capitulum, nihilominùs ad petitionem noſtram, & intuitu noſtri, non ſervatâ memoratorum Pactorum formâ, in perſonam illuſtris, & Reu D. Andreæ Bathorei Canonici Varmienſis, noſtri ex fratre Nepotis (quem Reuerendiſs. in Chriſto P. D. Martinus Cromerus Epiſcopus Varmien. in prouectiori ætate conſtitutus, itidem expetentibus Nobis Coadjutorem ſibi ad regimen, & adminiſtrationem ipſius Eccleſiæ, illiusque Bonorum in ſpiritualibus, & temporalibus unà cum futura ſucceſſione cooptauit) unanimi ſuffragio conſenſiſſent,

ſiſſent, eumque in omnes euentus vacationis prædictæ Eccleſiæ in futurum Epiſcopum elegiſſent, atque deſignaſſent. Nos ne quod Prælatis, Canonicis, & Capitulo, atque adeò ipſi Eccleſiæ Varmien. ex hoc ipſorum prompto, & alacri gratificandi Nobis ſtudio, eorumque juribus præjudicium generetur; Cauemus in poſterum pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris Regibus Poloniæ tenore præſentium, & promittimus verbo Regio, hoc exemplum in ſequelam trahi, eisque præjudicare, ſeu juribus ipſorum in aliquo derogare minimè poſſe, nec debere; Quin potiùs eadem ipſorum jura ſarta, tecta, & illæſa in ſtatu, & robore ſuo conſervamus, conſervataque eſſe volumus; Harum teſtimonio Literarum, quas manu noſtra ſubſcripſimus, & ſigilli Regni noſtri appendi mandauimus. Dat. Grodnæ 10. Februarii Anno Domini 1584. Regni verò noſtri Anno octauo.

STEPHANVS REX.

Tilicki Secretarius.

(Locus Signi appenſi).

D

Aliud Diploma, ſeu cautio de non læſo jure electionis per deputationem Coadjutoris cum ſucceſſione in Epiſcopatu &c.

SIGISMVNDVS I. Rex Poloniæ &c. Quoniam R. P. D. Ma[redacted]s Epiſcopus Varmien. Nobis &c. Compellentibus crebris ægritudinibus corporis ſui, Coadjutore opus habere &c., & Jo: Epiſcopum Culmen. in Coadjutorem Epiſcopatus Varmien. aſſumere cupiat &c. Noſtra Regia accedente permiſſione conſenſimus, *Quamvis verò hæc Coadjutoris aſſumptio de noſtro, & Ven. Capituli Varmien. conſenſu facta, pactis, quæ Nobis cum ipſo Capitulo ſuper Epiſcoporum electionibus intercedunt, nequaquam obuiet, tamen quoniam id à quibuſdam &c. in*

dubium verti poſſet, præſenti noſtro Regio Decreto declaramus, cauemus, atque ſtatuimus, hanc Coadjutoris aſſumptionem &c. futuris electionibus, & pactis propterea initis præjudicare, aut interruptionis &c. prætextum aliquem adferre non debere, nec poſſe, quin ipſa pacta &c. in ſua firmitate integra, ſalua, atque inconcuſſa permaneant ſemper, quod Nos quoque pro Nobis, & Succeſſoribus noſtris Regibus ità obſervaturos pollicemur &c.

Dat. Vilnæ 1. Auguſti Anno Domini 1536. Regni noſtri Anno 30.

SIGISMVNDVS REX. (Locus Sigilli appenſi).

Num. 12. *Sigiſmundus Primus commemorando aſſenſum recenter præſtitum à Capitulo prodeputatione Ioan: Epiſcopi Culmen. in Coadjutorem, & Succeſſorem Mauritij Epiſcopi Varmien. cenſet eſſe perſiſtendum in eadem ſententia ob plures reſpectus.*

SIGISMVNDVS Dei gratia Rex Poloniæ &c.

Venerabiles fideliter dilecti. Cùm ex veſtris Literis, tum ex iis, quas dedit ad Nos Reverendiſs. D. Ioannes Plocen. &c. Epiſcopus &c. Regni noſtri Cancellarius, abundè cognouimus, quæ ſit veſtra de futuro Epiſcopo veſtro ſententia. Cupiunt enim Fidel. Veſtræ, ut juxta pacta, quandoquidem Reuerendiſs. D. Epiſcopus veſter è vita deceſſit, quatuor ex Collegio earum nominemus, ex quibus in demortui locum Epiſcopum Eccleſiæ ſuæ Fidel. Veſtræ deligere poſſint. Sed Nobis in præſentia alia habenda ratio videtur, quàm quæ in hujuſmodi electionibus obſeruari ſolita eſt, *ſaluis nihilominùs pactis, quæ inter Nos & Collegium veſtrum interceſſerunt.* Neque enim clàm Nos eſt Capitulum veſtrum ſolemniter jam conſenſiſſe, imò etiam communibus ſuffragiis elegiſſe Reuerendiſs. D. Culmenſem Coadjutorem, & Succeſſorem, ſi quid Reuerendiſs. D. Mauritio humanitùs accidiſſet. Quin etiam fecerunt Fidel. Veſtræ, vt Literis

 mani-

manibus Canonicorum ſubſcriptis, Epiſcopique defuncti, & Capituli ſignis communitis, à Sede Apoſtolica eum Coadjutorem Epiſcopo veſtro dari poſtularetis. Quæ omnia, cùm non modò aſſentientibus, verùm etiam libentibus Nobis facta ſint, neque noſtræ Dignitatis, neque veſtræ conſtantiæ eſſe videtur, à propoſita ſemel, certaque, & deliberata ſententia diſcedere velle atque rem jam factam, & propemodùm tranſactam in dubium reuocare. Quare ſuperuacaneum Nobis viſum eſt, minimeque neceſſarium, ut nunc quatuor de more ex Capitulo veſtro nominemus, cùm & Nos, & Fidel. unà Veſtræ in D. Culmenſem Epiſcopum jam conſenſerint, & eum pro nominato elegerint, ſatiuſque multò Nobis videtur nihil nouare, & ab aliis nominandis ſuperſedere, quòd ea res, nonniſi ad turbas excitandas ſpectare videretur. Quin, & Fidel. Veſtræ, noſtro judicio, rectiùs fecerint, ſi priori ſuæ ſententiæ ſteterint. Neque eſt, quòd illas moueat electionem veſtram R̃mi D. Culmen. &c. in Coadjutorem, nondum eſſe à Sede Apoſtolica confirmatam; non ita magno negotio facilè id obtinebimus, ut confirmetur. Certè res hæc ita jam eſt diuulgata, ut citrà & noſtram, & Capituli veſtri ignominiam mutari non poſſit. Quamobrem omninò Nobis miſſa facienda eſſe videtur aliorum nominatio. *Quòd ſi verò vos rectiùs judicaveritis D. Epiſcopum Culmenſem denuò poſtulare*, nihil eſt, quod vereamini, ne quid ea res voluntatem noſtram ſit offenſura. Quin etiam, curæ Nobis futurum eſt, *ut eam Capituli veſtri poſtulationem, Summo Pontifici diligenter commendemus.* Quòd ſi verò, quod Nobis veriſimile non videtur,

Rex profitetur quòd Electos ſeu poſtulatos à Capitulo commendas

 alie-

Summo Pontifici non nominat.

alienior eſt voluntas veſtra, à poſtulando D. Culmenſe, quem tamen paulò ante Coadiutorem, & Succeſſorem Epiſcopatus Varmienſis deſignaſtis, & legitimè elegiſtis, tum Nos, Perſonæ, & Dignitatis noſtræ rationem habentes, ad diem per Fidel. Veſtras electioni dictum, Nuncium noſtrum, aut Literas mittemus, quibus vobis ſententia, & voluntas noſtra declarabitur. Nec moueat quicquam Fidel. Veſtras jus pactorum: neque enim caſus nunc eſt ejuſmodi, in quo, vi pactorum nominationem fieri oporteat, cùm res integra non ſit, licitumque Nobis ſit, quoties voluntas noſtra fert, Iuri noſtro ſpeciali renunciare. *Planum etiam, & teſtatum facimus Literis hiſce noſtris, ſi poſtulationem absq; nominatione Fidel. Veſtræ fecerint, nihil ea re pactis derogatum iri*; neq; viciſſim id perinde haberi volumus, ac ſi Iuri noſtro, in futuris vacationibus per Nos ſit renunciatum &c. Quo minùs dubitare debetis, eum vobis Paſtorem, & Epiſcopum depoſcere cùm Eccleſiæ veſtræ, propter multas, & magnas ingenij, animique dotes, non mediocri, & ornamento eſſe poſſit, & emolumento; Neq; committite, meritò ut vos quiſquam inconſtantiæ notare poſſit, ſi quod ſemel, certum vobis fuit, & deliberatum, id nunc mutare, viamq; & rationem excogitare velitis, quàm quod factum per vos eſt, infectum, reddere queatis; Pertinebit ea res, & ad honeſtatem veſtram, & ad gratiam noſtram erga ſingulos veſtrum magìs atque magìs cumulandam. Optamus Fidel. Veſtras benè valere, quarum Nos orationibus commendamus. Dat. Leopoli XIII. Auguſti Anno D. MDXXXVII. Regni verò noſtri Anno 31. SIGISMVNDVS REX. (Locus Sigilli).
Sequitur legalitas &c.

SIGIS-

SIGISMVNDVS Rex Poloniæ &c. Dominus, & Hæres. A

Venerabiles deuotè Nobis dilecti. Memores *pactorum, quæ Nobis, & Succeſſoribus noſtris cum Dominat. Veſtris de Epiſcopo iſtius Varmienſis Eccleſiæ eligendo interceſſerunt*, & cùm nunc Paſtore Eccleſiam iſtam orbatam videamus, mittimus Generoſum Nicolaum Nipſicz Capitaneum in Buczníoua Aulicum noſtrum &c., cui commiſimus nomine noſtro Dominat. Veſtris nonnulla referre, & *ſecundùm pacta* ad eligendum Epiſcopum *quatuor prælectos deſignare*. Ut itaque ei in his, quæ nomine noſtro expoſuerit fidem habeatis indubiam &c. facturi pro officio, & gratia noſtra. Dat. in Ciuitate noſtra Leopolien. 30. menſis Auguſti Anno Domini 1537. Regni verò noſtri 31.

Idem Sigiſmundus mittit Regium ſuum Ablegatū ad Capitulum Varmien. inſtructum Literis teſtimonialibus ſuper commiſſo ei negotio circa deſignationē quatuor Candidatorum.

(Locus Sigilli)

SIGISMVNDVS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, ac Maſouiæ &c. Dominus, & Hæres. B

Venerabiles fideliter dilecti. Ea, quæ Nobis reſcripſiſtis ad Literas, quas de *Poſtulatione* Reu. in Chriſto P. D. Joannis Dantiſci Epiſcopi Culmenſis ad vos per Cubicularium noſtrum dedimus, ab eodem accepimus; quibus accuratè expenſis rationibuſque veſtris (maximè autem quòd à priore ſententia pro ipſo D. Epiſcopo Culmenſi vos non diſceſſuros reſcripſiſtis) permoti dè more juxta *vim pactorum nobiſcum initorum*, ex omnibus vobis, quos nominatim deſcriptos ad nos miſiſtis; *Hos quatuor ad futuram electionem, ſeu poſtulationem* deligendos, nominandoſque duximus, deligimuſque ac nominamus his noſtris Literis; *Rev. in Chriſto Patrem D. Ioannem Dantiſcum Epiſcopum Culmen., &*

Alia ejusdem Sigismundi I. epiſtola cum deſignatione à Capitulo expetita quatuor Canonicorum pro electione Epiſcopi juxta pacta.

Venerabiles Ioan: Tidemannum Cantorem, Nicolaum Copernicum Doctorem, & Nobilem Achatium de Trencke Canonicos Eccleſiæ veſtræ Cathedralis Varmien., conſentimusque quemadmodùm pacta diſponunt, ut ex his quatuor unum in Epiſcopum Eccleſiæ veſtræ, Conſilioque noſtro utilem eligere, aut poſtulare poſſitis. Verùm non dubitamus, ſicuti ex literis veſtris cognovimus vos perſtituros in ſententia veſtra, qua ante hac de perſona R. P. D. Epiſcopi Culmen. in defuncti Epiſcopi veſtri locum ſufficiendum declaraſtis. Bene valete Deumque pro nobis orate &c. Dat. Leopoli 4. Septembris Anno Domini 1537. Regni verò noſtri Anno 31.

SIGISMVNDVS REX.

C

Sigiſmundi Auguſti epiſtola, ratione quatuor Candidatorum pro alia electione Epiſcopi.

SIGISMVNDVS AVGVSTVS Dei gratia Rex Poloniæ &c. Venerabiles devotè Nobis dilecti. Nuncius Dominationum Veſtrarum & Literas illarum Nobis reddidit, & quæ in mandatis habuit expoſuit, quem Nos benignè audivimus, quòd autem in hunc uſque diem petitioni D. V. non ſatisfecimus, neque *juxta pacta* certas perſonas nominaverimus, & horum temporum difficultas in cauſa eſt, & quòd ſummis nunc Reipub. curis diſtinemur. Cæterùm aut per Nuncium noſtrum, aut per Literas non multò poſt ſenſum noſtrum Dominationibus Veſtris explicabimus, *& nomina eorum, ex quibus unus erit eligendus mittemus.* Non dubitamus, quin D. V. in eo, quem eligendum duxerint *Sacrorum Canonum rationem habituræ ſint,* nec aliud quicquam magis ſpectaturæ ſint, quàm fidei conſtantiam, & ea, quæ in Epiſcopo ſpectari maximè debent; Tum etiam illud Dominat. Veſtras curaturas confidimus, ut gratam Nobis perſonam eligant, quæ

tanto

tanto munere, quod illi erit impoſitum rectè fungi poſſit. Fecerint id pro fide ſua, & gratia noſtri. Bene valeant, & Nos in ſuis orationibus commendatos habeant. Dat. Petricoviæ in Vigilia Nativitatis Domini anno 1548. Regni noſtri 1.

(Locus Sigilli).

Num. 13. *Confirmatio Iurium Eccleſiæ Varmien. per Regem Sigiſmundum III.*

SIGISMVNDVS III. Dei gratia Rex Poloniæ &c., necnon Suecorum, Ghothorum, Vandalorumq; Hereditarius Rex. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis ita ab ipſa Epiſcopatus Varmien. Regno noſtro unione, Antiſtites ejus, totumque Ven. Capitulum, atque Vaſſallos, & Homines illius ſeſe geſſiſſe, ut non ſolum integram Divis Prædeceſſoribus noſtris, & Nobis, ipſique Reipublicæ ad hoc uſque tempus ſervaverint, & præſtiterint fidem; verùm etiam omnibus noſtris, & Reipublicæ neceſſitatibus numquam deeſſe voluerint. *Quorum quidem Iura, & Privilegia antiqua, pactaque cum Diuis Prædeceſſoribus noſtris inita, quamvis reſcriptis eorumdem Prædeceſſorum noſtrorum firmata, atque in præſentem diem ſarta, tectaque conſervata illibatè fuerint;* Veruntamen cùm eadem à Dignitariis, & Officialibus nonnullis Ducatus noſtri Pruſſiæ diverſis prætextibus, & coloribus labefactari, & quodammodò conuelli, tum quoque contrà ea, modernum Epiſcopum Varmien., Reverendiſſimum in Chriſto Patrem Dominum Simonem Rudnicki, ejus Ven. Capitulum, ac Homines Epiſcopatus ipſius in Jus, & Juriſdictionem illorum; noviſſimè verò (exemplo anteà numquam uſitato) ad Palatinatum Mariæburgen. trahi, & vocari, inſuper ab Exactore contributionum publicarum in Conventibus Terreſtribus per

A *Rex deteſtatur, & vetat abuſum Magiſtratuum, & Officialium ſuæ Regiæ Pruſſiæ, nam eorum juriſdictio non extenditur in Varmienſem Ditionem, quæ ſuo utitur, & regitur Iure,*

Ordi-

Ordinem Equeſtrem electo, vexari, & turbari, citraque ipſius aſſenſum in Conventibus earumdem terrarum ſtationes, & alias varias exactiones contra ipſum ejuſdem Eccleſiam, necnon Subditos, & Vaſſallos decerni, aliisque diverſis angariis, præter omnem conſuetudinem, atque adeò *contra antiqua ejuſdem Eccleſiæ, & Epiſcopatus jura, & libertates*, premi intelligamus, dignum eum judicavimus, quem ob ſingularia, ac plurima in Nos & Rempublicam univerſam, ſimulque anteceſſorum ejuſdem, totiusque illius Venerabilis Capituli tam vetera, quàm recentia merita, gratiâ, & beneficientiâ noſtrâ complectamur. Cùm enim difficillimis quibusvis Reipublicæ temporibus præclaram in Nos ſuam fidem, ſtudiumque indefeſſum, nullis ſumptibus parcendo, magna animi promptitudine & alacritate, Nobis ſemper declaraverit, idem quoque in proximè præterita totius quaſi Regni perturbatione, collecta ex Epiſcopatu ad perſolvenda trium Exercituum ex Moſcovia in Regnum noſtrum irrumpentium, prætenſa ſtipendia, ingenti ſumma, teſtatum abunde reddidit; Proïndè æquiſſimam tantorum meritorum, ingentiumque ſumptuum, quibus fermè vires totius Epiſcopatus tot exactionibus exhauſtæ, & attritæ ſunt, ad præſens rationem habentes *omnia & ſingula jura, privilegia, libertates ac immunitates Epiſcopatus illius, tùm, & Regalia quævis, prærogativas, & conſuetudines antiquas quocumque nomine nuncupatas*, ad hoc uſque tempus tentas, & inviolabiliter obſeruatas, authoritate noſtra Regia confirmandas, & approbandas eſſe duximus, uti quidem præſentibus de certa noſtra ſcientia, & plenitudine poteſtatis noſtræ

B *Præſeruantur Varmienſi Ditioni Iura antiqua, & libertates.*

C *Celebratur benefica promptitudo Epiſcoporum Varmien., in ſuccurrendo juxta indigentiam Regni Poloniæ rebus.*

D

ſtræ Regiæ confirmamus, & approbamus, atque eumdem Reverendiſſimum Epiſcopum Varmien. modernum, & pro tempore exiſtentem, ipſumque Ven. Capitulum, atque Vaſſallos, & Homines omnes Epiſcopatus Varmien. illius, *circa eadem jura, & immunitates, in toto, & per omnia proùt Anteceſſores ipſorum in uſu eorum extiterunt, conſeruamus perpetuò, & in æuum.* Quod omnibus, quorum intereſt, præſertim verò Capitaneis, Palatinis, & aliis Officialibus Terrarum Pruſſiæ ad notitiam deducendo mandamus, ut memoratum *Reverendiſs. Epiſcopum Varmien. modernum, & pro tempore exiſtentem, ejusque Ven. Capitulum, atque Vaſſallos, & alios Homines ipſius juriſdictioni ſubjectos circa jura, & prærogativas ipſorum antiquas conſervent,* & ab iis, quorum intereſt conſervari curent, nec ipſis, aut eorum alicui præmiſſorum omnium nomine, negotium, aut moleſtiam ullo unquam tempore faceſſant, *contributiones, ſtationes, vel alias quasvis extraordinarias prætenſiones, ſive etiam collectas abſque ipſorum peculiari conſenſu circà ipſos ſtatuere, multò minùs imperare, aut exigere per ſuos Executores ſinant, nec eorum quemquam extrà juriſdictionem propriam, ſibique competentem literis univerſalibus, & citationibus evocari, ac protrahi patiantur;* Verùm præfatum Reverendiſſimum D. Epiſcopum, ejuſque Succeſſores unà cum ſuo Capitulo, ac Subditis, necnon Vaſſallis omnibus *antiquis ſuis juribus, immunitatibus, prærogativis, aliis quibusque Regalibus, ipſum, Capitulumque ipſius ex antiquo concernen. pacificè & quietè gaudere, & uſu frui permittant,* & ut id alii faciant pro debito officii ſui diligenter curent; *Quidquid enim contra Iura, & Privilegia eorum atten-*

E

F

Iterata declaratio liberi regiminis, & jurisdictionis, quæ Varmiæ Epiſcopalis Prouincia ab antiquo potitur.

tatum

64

tatum fuerit, id irritum, & inane foret. In cujus rei fidem, præſentes manu noſtra ſubſcriptas, ſigillo Regni obſignari juſſimus. Datum Varſaviæ die XVI. menſis Iulii Anno Domini MDCX[redacted]. Regnorum noſtrorum Poloniæ XXII. Sueciæ verò XXI.

electus 1587.

SIGISMVNDVS REX.

Jacobus Zadzik Secretarius.

(Locus Sigilli appenſi)

G Exhibita ſunt in Actis Secret. Conſiſtorialis. Alia Succeſſorum Poloniæ, Regum Diplomata, pariter ampla quibus comprobantur, & confirmantur Privilegia inveteratæ libertatis Eccleſiæ Varmien. atque ſpeciatim recentiori data 16. Maii anni 1670. Regis Michaëlis Chirographum, ſigillo Cancellariæ Regni ſubſignatum, quo exprimitur Capitulum Varmienſe *Iure Concordatorum Germaniæ* habere collationes vacantium in ea Cathedrali Canonicatuum, alternis cum Sancta Sede Apoſtolica menſibus.

H

Pacta ſuper electionibus Epiſcoporum initæ inter Poloniæ Reges, & Capitulum Varmien. firma, ſalua, & integra permanere velle declarat, & ſollicetur Sereniſſimus Auguſtus feliciter modernus Poloniæ Rex.

AVGVSTVS II. Dei gratia Rex Poloniæ &c., necnon Hæreditarius Dux Saxoniæ, & Princeps Elector.

Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis, & ſingulis, quod cùm Reu. P. Andreas Epiſcopus Varmien. poſt emenſos 63. ætatis annos, Dignitati miniſterii Regni Cancellariatus Supremi, cum cura Epiſcopali, quæ totum occupare deberet, ſufficere ſe nullatenus poſſe Nobis expoſuerit, ideoque præuiâ maturâ deliberatione in animum induxerit ad regimen, & adminiſtrationem Eccleſiæ, & Epiſcopatus ſui Coadjutore opus habere &c. Nos ne intentioni, & neceſſario ipſius deſiderio ampliùs, quàm par eſt refragari

fragari videamur &c. noſtra Regia accedente voluntate, & permiſſione conſentimus. Quamuis verò hæc Coadiutoris aſſumptio de noſtro, & Venerabilis Capituli Varmien. conſenſu facta, pactis, quæ Nobis cum ipſo Capitulo ſuper Epiſcoporum electionibus intercedunt nequaquam contrarietur; Tamen ſiquidem id à quibuſdam in dubium verti poſſet, præſentibus declaramus, cauemus, atque ſtatuimus hanc Coadiutoris aſſumptionem, ac illi connexam ſuccedendi facultatem, futuris electionibus, & pactis propterea initis præiudicare, aut interruptionis, ſeu diſceſſionis prætextum aliquem afferre non debere, nec poſſe; quin ipſa pacta, prout ultrò citroque ſuſcepta, & ſigillata ſunt, in ſua firmitate integra, ſalua, atque inconvulſa permaneant ſemper. Quod Nos pro Nobis, & Sereniſſimis Succeſſoribus noſtris ita obſeruaturos pollicemur per præſentes Literas noſtras, quibus in fidem præmiſſorum manu noſtra ſubſcriptis ſigillum apponi juſſimus. Dat. Gedani die 6. Decembris Anno 1710. Regni verò noſtri 14.

AVGVSTVS REX.

Joan: Chryſoſt. Rogalli Prothonotarius Apoſt. Varſav. Canonicus, Regiæ Majeſtatis, & ſigilli maj. Regni Secret.

(Locus Sigilli).

Particulæ extractæ ex Relationibus exiſtentibus in Archivo Sacræ Congregationis Concilij, ſuper ſtatu Eccleſiæ Varmien., quas ex Conſtitutione ſan. mem. Sixti V. Papæ tenetur quisque Epiſcopus edere in Viſitatione Sacrorum Liminum.

Num. 14: *Ex Relatione Reu. P. D. Petri Tilicki*

Ante annos 80. creato Alberto Marchione Brandeburgen. Ordinis Theutonici Magiſtro in Pruſſia &c.

Epiſcopi Varmien. & ſimul Regni Poloniæ Pro-Cancellarij in Archiuo Sac. Congreg. Concilij anno 1601 libro ſignato lit. V. fol. 159.

pace poſtmodùm (cum Sigiſmundo Poloniæ Rege) conſtituta, Ordo, & Crucigeri (Theutonici) omnes amoti è Pruſſia, ipſaque Prouincia iis finibus, quibus olim à Magiſtris (Theutonicis) poſſidebatur, Alberto Marchioni &c. jure feudi conceſſa à Rege &c., qui Marchio titulum Ducalem, feudique ius (in Pruſſia) aſſequutus, profeſſione voto, & habitu Crucirifico (Theutonico) abjecto, Religionem quoque abjecit Catholicam &c. mox Epiſcopatus duos in Ditione illa ſibi ſubjecta Pomeſanien., & Sambien. ſuſtulit, & Bona eorum ampliſſima Fiſco ſuo adjunxit, portione eorum aliqua, Apoſtatæ Epiſcopo Pomeſaniæ in perpetuum conceſſa.

Num. 15.

Ex Relatione R.P.D. Simonis Rudnicki Epiſcopi Varmien. præſentata anno 1610. fol. 151.

A

Sacrum bellum Crucigerorum Pontificia auctoritate conflatum contra Pruſſos Ethnicos.

B

Diuiſio, Terrarum Pruſſiæ ab Infidelibus ereptarum,

Cùm olim ab Ethnicis, Idolorumque Cultoribus Pruſſia univerſa incoleretur, iidemque non contenti vanis, & abominandis ſuis ſuperſtitionibus, vicinos Chriſtianos continuis Bellorum agitationibus ſæuiſſimè affligerent, & in ſervitutem premerent intolerabilem *Sacroſanctæ Sedis Apoſtolicæ authoritate mediante, expeditio generalis ab iis, qui Cruce ſignati dicebantur contra Pruthenos ſuſcepta eſt.* Præliatum utrinque fuit ancipiti ſæpè pugna, quinquaginta tribus, & ampliùs annis, donec tandem ſingulari Dei benignitate Idololatris partim cæſis, partim ſedibus ſuis pulſis, nonnullis etiam ad meliorem mentem redactis, & in fidem Chriſti converſis, *Pruſſia in poteſtatem Fidelium, atque adeò Summi Pontificis redigeretur.* Quo facto ſub annum Domini 1243 eò miſſus eſt ab Innocentio Papa ejus nominis IV. Vilhelmus Mutinenſis primùm, poſtea verò Sabinenſis Epiſcopus (ac demum Papa Alexander IV.) cum poteſtate Legati de Latere, qui totam Prouinciam

uinciam hanc in tres partes diuiſam, duas Ordini (Theutonico) Crucigerorum conſignauit, tertiam verò tribus Diœceſibus Varmienſi, Sambienſi, & Pomeſanienſi, certis conſtitutis terminis diſtinctam, addixit, Cathedralesque in iis Baſilicas cum Epiſcopis ſuis ordinauit, ac Collegia inſtituit, quæ ſubſequentibus temporibus (per ſubſecutam Apoſtaſiam Pruſſiæ) in Archipresbyteratus, ac Parochias degenerarunt. Eam diuiſionem Pontifex præmemoratus authoritate ſua Apoſtolica confirmauit, gratamque ſemper ratam, atque acceptam in omnibus ſuis punctis, & clauſulis habuit.

& erectio Eccleſiarum.

Porrò ad Varmienſem Epiſcopatum, quod attinet, habet is Matricem Baſilicam unicam; Primò quidem ab Anſelmo Epiſcopo Brunsbergæ anno 1261. conditam, à quo etiam Oppido Braunsbergenſes Epiſcopi appellari conſueuerant, poſtmodùm verò ob varias, & rationabiles cauſas ab Henrico prædicti Anſelmi Succeſſore, & Epiſcopo ſecundo, Varmiam, ſiuè Frauenburgum translatam, locoque optimo conſpicuo, & eminenti ad littus recentis Maris vulgò Haff dicti, opere lateritio è fundamentis, ſumpto magnifico extructam, amplam, & ſpatioſam, necnon muro ſolido, & propugnaculis ob periculum adiacentis ſinus circumcircà communitam, atque ſive ad exteriorem, ſive ad interiorem ejus faciem oculos conjicias, inter alias præcipuas Europæ Baſilicas non poſtremam.

Eccleſia Cathedralis Varmiæ ſita in Balthici ſinus Promontorio.

Cathedralis hæc fundata eſt ſufficienter, Sedis Apoſtolicæ confirmatione mediante, in fundis Epiſcopatui attributis; *ita ut duas partes Epiſcopus habeat, tertia verò certis limitibus ab Epiſcopalibus Bonis diſtincta, Capitulo pro ſexdecim inibi Præbendarijs, ſeu*

C
Eccleſia Varmien. gaudet beneficio Concordatorum Germaniæ.

Canonicis inſtituendis, ceſſerit, quos creandi penes Summos Pontifices poteſtas eſt, eligendi verò facultas alternis menſibus vigore Concordatorum Germanicæ Nationis, quibus Eccleſia hæc gaudet, apud Collegium, & Epiſcopum conjunctim manet, qui etſi vigore Diplomatis Cæſareæ Majeſtatis, princeps Imperij habebatur, in ſuffragijs tamen ferendis Canonico ſuperior non eſt, ſed unico dumtaxat voto contentus eſſe debet &c.

Cæteri Prælati, Decanus, Cuſtos, Cantor in Capitulo locum, & ſuffragium non habent, niſi etiam ſimul Canonici exiſtant &c.

D
Statuta & jura Eccleſiæ Varmien. auctoritate Cardinalis Comendoni Legati de Latere Sancti Pontificis Pii V. approbata ſunt.

Statuta ſua propria habent Canonibus Concilij Tridentini apprimè conſentanea, *necnon ab illuſtriſſimo olim Ioanne Franciſco Cardinali Commendono Pii V. in Germaniam, & Poloniam, de latere Legato ad inſtantiam Illuſtriſſimi piæ memoriæ Cardinalis Hoſij accuratè anno 1572. reviſa, recognita, & approbata,* atque poſtmodùm ab Anteceſſoribus meis pro temporum occaſione multiplicata, & aucta &c.

E
Eccleſia Varmien. in temporalibus ac in ſpiritualibus ſoli ſubeſt Sanctæ Sedi Apoſtolicæ.

Verùm hæc de Eccleſijs Epiſcopatus hujus pro tempore dicta ſufficiant, quæ non attento, *quod tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus ſolis Summis Pontificibus ſubjaceant,* à trecentis tamen fermè annis propria Diuini Officij tam recitandi, quàm pſallendi formula uſæ fuerunt, adeoque, ut nec rationibus, nec prece ab Anteceſſoribus meis, potiſſimùm verò piæ memoriæ Card. Hoſio Ampliſſimo, & Zeloſiſſimo, adduci potuerint, ut cui ſoli ſubeſſent, & à qua fidei fundamentum habent, ab eadem etiam Eccleſiæ Ritum, & modum laudes Deo dicendi, & decantandi, acciperent; Singulari tamen Dei benignitate, qui corda hominum in manu ſua habet, & movet, quocumque vult, ad ſedulam inſtantiam

ſtantiam, atque ſolicitudinem meam, ante triennium circiter effectum eſt, ut quæ antea impoſſibilia toti Clero hujus Epiſcopatus viderentur, poſſibilia tandem fierent; Quique à communione illa uni Deo, una eademque formula preces, & laudes exhibendi diſſimili officio diſcreparent, nunc ad Romanam orandi, & pſallendi regulam adducti, uno ore, unum Deum, qui in Cœlis eſt, glorificare non intermittant &c. F

Alumnatus Pontificiæ fundationis pro Incolis Germanis.

Præter Seminarium Diœceſanum eſt etiam *alumnatus, munificentia, & gratia Summorum Pontificum pro Nationis Germanicæ Hominibus inſtitutus &c.*

Sumpta hæc ſunt ex ſupradicta Relatione anni 1610. *in Archiuo Sac. Congregationis. Concilij Lib. ſignato lit. V. fol.* 151.

Num. 16.

Ex Relatione transmiſſa à R. P. D. Venceslao Comite de Leſno Epiſcopo Varmien. anno 1658. qui poſtea aſſumptus fuit ad Primitialem Dignitatem Regni Poloniæ.

Eccleſia Varmien. ſub Innocentio IV. fundata ab incunabulis ſuis non emendicato priuilegio, ſed fundationis Iure à Metropolitanorum poteſtate immunis in hunc uſque diem in ſinu Sanctæ Sedis conquieſcit. Illuſtrem fecêre magna nomina &c., & plurium S. R. E. Cardinalium, atque duorum à Regio ſanguine Principum, ut cæterorum laus ſilentio inuoluatur, & gaudebat olim ampliſſimo Patrimonio, donec ante ducentos, & ampliùs annos, ſexies mille manſis, qui Bartenſteinenſi, & Natangiæ Terris continebantur, ſpoliata fuiſſet. Quo ſacrilegio, & continuis bello, & pace injuriis, ab ordine Crucigerorum vexata & oppreſſa in fidem, & patrocinium Caſimiri Regis Poloniæ, Succeſſorum ejus tandem conceſſit, quorum potentia, & virtute Ditiones quidem ſuas reliquas ſartas, tectas conſeruauit; Verùm Alberto Brandeburgico, ultimo Teuthonici Ordinis in Pruſſia Magiſtro,

ab Eccleſia Romana deſciſcente, omnium Eccleſiarum, quæ in Ditione ejuſdem Ordinis Epiſcopo Varmien. in ſpiritualibus parebant, jacturam fecit.

A *Nicolaus Copernicus celebris famæ Canonicus Varmien.*

Collegium Cathedrale Fraumburgi ad Mare recens in edito Colle ſitum, Virorum pietate, ac doctrina præſtantium ab omni memoria ferax (& vel unius Copernici immortalis gloria celebre) ſex ſupra decem Canonicis conſtat, & Prælatis quatuor, Præpoſito videlicet, Decano, Cuſtode, & Cantore. Quorum ſi quis unà Canonicatum non obtinet, nec vocem in capitulo habet, nec fructum, qui in commune ex Bonis Capituli colliguntur, & ſtatis temporibus inter Canonicos pro rata reſidentiæ diuidi ſolent, particeps eſt; Omnia verò hæc Sacerdotia cum Præfecturis, excepta Præpoſiti Dignitate (quam Leo X. Regibus Poloniæ permiſit) *alternis menſibus, nunc Sanctæ Sedis Apoſtolicæ collationi, nunc Capitulari obnoxia ſunt electioni*, in qua Epiſcopus uno tantùm ſuffragio gaudet. Pro utilitate Eccleſiæ, & Reuerendiſs. D. Epiſcopi adjumento ad exemplum anteà & proximè uſurpatum, conceſſit Sanctitatis Veſtræ glorioſæ memoriæ Anteceſſor Innocentius Papa X. Suffraganeum, cujus munus nunc Perilluſtris D. Albertus Pilchouicz I. V. D. Epiſcopi Hipponen. titulo inſignitus ſingulari pietate, & multo rerum uſu quæſita prudentia obit &c.

B

Num. 17. *Ex Relatione ſtatus Diœceſis Varmien. tranſmiſſa à Reu. P. D. Ni-*

Pruſſi antequam Euangelii manſuetudinem induiſſent; gens ferox, & barbara, cùm longè viribus ſuperiores eſſent Crucigeris, quos Chriſtianorum præſidio accitos Conradus Maſouiorum Dux in Terra Culmenſi collocauerat. Sacrum Bellum

Sancta

Sancta Sedes rogatu Ducis, contra eos indixit: Quo factum, ut maxima Germanorum, & Polonorum, cæterarumque Nationum auxilia confluerent, quorum numerum, ac vires immortali gloriâ digni Poloni Principes, cum Conrado Maſouiorum Duce in primis auxerunt. Hi cum Hermaño Balke Ordinis Theutonici Magiſtro ad fines Barbarorum progreſſi Viſtula flumine ſuperato, ingens cum Barbaris prælium committunt. Tota die pari utrinque animorum conſtantiâ pugnatum, verùm appetente nocte multa millia ſe amiſiſſe Pruſſi animadvertentes, dum fugâ conſulere ſibi cupiunt, à Suantopelco Pomeranorum Duce, ad internecionem deleti ſunt. Partâ victoriâ, cùm Exercitus Principum, longè, latèque ferro, ac igne per Pruſſiam graſſaretur pax tandem confecta eſt ea lege, ut Prutheni deinceps Principum Tributarii, ac Theutonicis Fratribus ſubditi eſſent, ab ipſisque in Chriſtiana fide ſe inſtrui paterentur. Eaque gratia Principes Sanctæ Sedi Pruſſiæ Terras obtulerunt. Itaque Innocentius Quartus præmiſſis Viris pietate, & doctrina præſtantibus, qui Vexillum Chriſti in Pruſſiam inferrent, poſteaquam multi Pruthenorum veri Dei cognitione imbuti erant, anno demum 1243. per Legatum Vilhelmum Mutinenſem Epiſcopum, Crucigeris (Theutonicis) propter onera belli, ac defenſionis, duas partes Terrarum Pruſſiæ, de Paganis ſubactarum addixit, in tertia Epiſcopatum Varmienſem, Sambienſem, & Pomeſanienſem ità fundavit, ut nihilominùs etiam in Ditiobus Crucigerorum jus, & authoritas ſpiritualis Epiſcoporum intrà fines, cujuſcumque Diœceſeos obti-

colao Szyskowski Epiſcopo Varmien. anno 1640.

A *Eccleſia Varmien. fundata Summi Pontificis beneficentia.*

obtineret. *Liberalitate igitur Sanctæ Sedis Eccleſia Varmienſis erecta, exemptionis privilegio ornata fuit, & jam inde ab origine, uſque ad hodiernum diem in fide & immediato patrocinio illius conquieſcit.* Neque Crucigeris neque Romanorum Imperatoribus paruit unquam: Etiamſi hi quodam tempore in Epiſcopos &c. neſcitur, quam juriſdictionem uſurparint, & Epiſcopum Varmienſem Principibus Imperii Romani adſcripſerint.

B *Jus liberæ electionis Sedes Apoſtolica Capitulo Varmien. indulſit.*

Jus Epiſcopum creandi initio penes Sanctam Sedem tantùm, deinde Collegio Canonicorum, cum libertate electionis, nulli diſcrimini generis, ortus, & Nationum adſtrictæ, citrà tamen ullam derogationem Supremæ Pontificiæ poteſtatis, communicatum fuit. Sed Nicolaus à Tungen Epiſcopus unà cum Capitulo adverſùs Caſimirum Regem Poloniæ ejus nominis Tertium, Crucigerorum partes infeliciter ſequuti, cùm anguſtias, in quas bello redacti erant, evadere aliter non poſſent, ſe ſe atque ſua omnia in fidem & poteſtatem Regis, Regnique Poloniæ dederunt, Rege nominatim paciſcente ut nonniſi gratus ipſi, & jurejurando obſtrictus Epiſcopus eligeretur. Ab eoque tempore Varmienſes Antiſtites in Senatum Regni cooptati, in conſilio Terrarum Pruſſiæ Principem locum tenent. *Ad extremum ſub Sigiſmundo Primo convenit, ut Rex quatuor Candidatos indigenas, è gremio Capituli nominet, de quibus Capitulum unum eligat, & cum Rege, Sanctæ Sedi commendet confirmandum.* Quamquam ab annis propè octoginta, externi quoque in Candidatis nominantur &c.

C *Pactiones cũ Sereniſſ. Poloniæ Regibus ratione electionis Epiſcoporum Varmienſium.*

Primus autem Epiſcopus factus eſt Anſelmus, Ordinis Crucigerorum, ſub quo certis limitibus Epiſco-

piſcopatus ità circumſcriptus, ut Cruciferorum (Theutonicorum) fermè Ditione undique cingeretur. Neque tamen fines perpetui manſerunt, cum antè ducentos annos Barthena Terra, & Nathangia, Epiſcopi Varmien. juriſdictioni ſpirituali, & temporali ſubjectæ, cum ſex millibus, & ampliùs manſorum, injuria Crucigerorum Epiſcopatui detractæ ſunt.

Porrò, ſedem, & domicilium Anſelmus Brunsbergæ (quod Oppidum à Brunone Olomucen. Epiſcopo Sacræ Militiæ Socio, ſub illud ipſum tempus conditum erat) collocavit, Parochiis jam anteà quibuſdam alibi conſtitutis: Templum, ſiuè Matricem Eccleſiam, rudi humilique opere, poſt Chriſtum natum anno 1260. conſtructam, S. Andreæ Apoſtolo dedicavit, & in ea ſexdecim Canonicos, quatuor Prælatos inſtituit. Aliquando verò poſt, Henrici nimirum ſecundi Epiſcopi tempore, Matrix Eccleſia cum Sacro Collegio, & Cathedra Fraumburgum, ſeu veriùs in Collem, Fraumburgo Oppido poſteriùs condito, & Haffo, ſeu recenti Mari impendentem translata eſt manetque Colli ſimul, & Oppido nomen, ex eò quod Baſilica Virgini Matri (quam Dominam vocari non inuſitatum Germanis) nomine conſecrata eſt; vel ut alijs placet, à Matrona ſivè Dominatrice impoſitum fuit. Operis magnificentia uni, & alteri tantùm Eccleſiæ tota Pruſſia cedit, reliquas facile ſuperat, altaribus, Tabulis, atque Picturis eximijs, Muſico Organo, & varijs ornamentis ad famam celebris antequam à Guſtavo (Suecorum Rege) ſpoliaretur. Intra mænia, quibus cingitur ſunt Epiſcopalis, & aliquod Canonicorum, aliorumque

 Miniſtro-

Miniſtrorum Eccleſiæ Domus: Cæteræ foris in patentibus Campis, quæ curiæ vocantur. In hoc Templo, duo Sacra ſingulis diebus cantanda, antiquitùs inſtituta ſunt &c. His accedunt Miſſæ privatæ, quæ ex fundatione piorum hominum ad Altaria Templi à Vicarijs celebrantur &c. Conciones Sacræ omnibus Dominicis, & celebribus ad Populum Feſtis diebus, habentur *lingva Germanica, qua Incolis Oppidi, imò totius Epiſcopatus materna eſt.* Fiunt prætereà non pauca Anniverſaria Sacra &c.

D

Varmienſis Regionis lingua vernacula eſt Germanica.

Collegium porrò hoc Cathedrale (quod Capitulum vulgò vocatur) *eſt concilium Epiſcopi Cuſtodes juris Epiſcopalis, Protectores Eccleſia, & Subditorum ejus.* Fuerunt quodam tempore Canonici viginti quatuor, novis præbendis octo, à poſterioribus Epiſcopis poſt Anſelmum inſtitutis; Præbendæ autem partim majores, partim minores, partim mediæ vocabantur; Verùm eæ omnes ad ſexdecim, Pontificum Maximorum authoritate redactæ ſunt, ut Anſelmus inſtituerat. His tamen quodam tempore ex communi Epiſcopi, & Capituli decreto, adjuncta eſt decimaſeptima Præbenda S. Andreæ nomine, cujus corpus quotannis ad utilitatem & neceſſitatem urgentem Eccleſiæ, & Capituli aſſervatur. *Electio Canonicorum, quemadmodum & Prælatorum* (excepto Præpoſito, quem Rex præſentat) *communis eſt Capitulo cum Epiſcopo, alternos tamen menſes Sancta Sedes habet &c.* Convenit Collegium, ſivè Capitulum è præſcripto Statuti quolibet menſe ſemel. Extrà ordinem verò quoties opus eſt, convocatum à Præſidente, *Leges, & Statuta, quibus vivit ab Eminentiſſimo olim, & Reverendiſſimo D. Cardinali Commendono Legato Apoſtolico*

E

Capitulum Varmien. ex norma Statutorum ejus Eccleſiæ potitur jurisdictione temporali æquè principaliter cum ſuo Epiſcopo Principe.

F

Et confert vacantes Canonicatus alternis cum Sede Apoſtolica menſibus juxta concordata Germaniæ.

G

Statuta Eccleſiæ confir-

lico

lico recenſa, confirmataque ſunt. Illud ſummo jure, & magno Eccleſiæ bono ſervatur, quòd Canonici penes Eccleſiam non reſidentes, reditus non participant. Alioquin enim Baſilica hæc, tanquam loco ab hominum celebritate remoto ſita (ut noſtri mores ferunt) pridem deſerta fuiſſet. Nunc præter unicum omnes reſident.

mauit Cardinalis Comendonus Legatus Sanctæ Sedis.

Num. 18.
Ex Relatione R. P. D. Io: Stephani Wyzga Epiſcopi Varmien. ſimulque Supremi Cancellarij Poloniæ præſentata anno 1604.

Præter Prælatos, & Canonicos eſt aliud genus Sacerdotum circa Baſilicam, qui Vicarij vocantur, eò quòd Prælatorum, & Canonicorum vices in miniſterijs Divinis obeunt &c.

A primæua fundatione hæc Eccleſia Varmien. *ſoli Sanctæ Sedi Apoſtolicæ eſt ſubjecta nullius agnoſcens ſuperioritatem* præter ejuſdem Apoſtolicæ Sedis juriſdictionem. *Dicta relat. pag.* 1.

A Incolæ Varmienſes origine ſunt Germani.

Populus (Varmien.) Colonijs ex Germania olim deductis originem ducens, majori ex parte Authorum ſuorum legibus, inſtitutis, moribus, & lingva utitur. In fide Catholica Romana conſtanter manet tum Epiſcoporum vigilantia, tum ſanctione legum, quibus cautum eſt, ne cui Hæreticorum jure domicilij, tanto minùs Civitatis aut Ordinis, aut Collegij cujuspiam in Epiſcopatu frui liceat. *Ibidem pag.* 9.

Num. 19.
Ex Relatione R. P. D. Andreæ C. Zaluski Epiſcopi Varmien., & eodem tempore Supremi Cancellarij Regni Poloniæ.

Vt primam regimini hujus Epiſcopatus Varmienſis, admotus fui omne ſtudium meum in hoc poſui, ut & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ expectationi, & muneri meo Paſtorali quantum in Domino licuit, reſponderem &c. Vnde ad munia Paſtoralia, & Viſitationem generalem Diœceſis, incipiendo ab ipſa Eccleſia Cathedrali, progreſſus, hanc ipſius effigiem genuinis coloribus, qua potui breuitate, à me elaboratam, pedibus Sanctitatis Veſtræ per Internun-

ternuntium meum D. Abbatem Fantoni Canonicum Eccleſiæ meæ Cathedralis venerabundus ſubſterno &c.

A *Eccleſia Cathedralis ſitu, & ſtructura inſignis, Arcis inſtar undiq; munita.*

Eccleſia ad ſinum Maris Balthici Haff, ſeu recens Mare vulgò dictum, *in alto Colle*, intra Caſtrum Dominæ Noſtræ, ſub titulo, & patrocinio B. Virginis Mariæ primitus fundatum ſita, veteris quidem, ſed elegantis ſtructuræ, non poſtrema inter inſignes alias Cathedrales Eccleſias reputatur. Præter Terras minores ad cornua Eccleſiæ aſcendentes, una eſt elevatior in medio tecti Eccleſiæ Cancellis circumdata, ubi Campanæ ſunt Horologij; Campanile cum ſuis Campanis ſub anno 1655. erectum, inferiùs ſexangulum, deinceps in quadrangulam formam exurgit competentis altitudinis benè correſpondens ipſi Eccleſiæ.

In Caſtro, uti inſinuatum, eſt poſita Eccleſia circumcircà muris vallata, circa muros præter Curias Canonicales, & bina Ædificia pro Vicariis Eccleſiæ unum vetuſtum quidem, commodum tamen, alterum ante annos circiter ſex magna ex parte reædificatum, Curia eſt Epiſcopalis, non procul ab Eccleſia diſſita ſatis ampla, ex coctis lateribus ædificata veteris formæ. Indè non procul diſtans eſt locus Capitularis, acceſſum habens ex ipſa Eccleſia. Super ipſum Conclaue Capitulare Bibliotheca Eccleſiæ, & Capituli repoſita eſt, cui non inelegantes libri acceſſerunt, poſt mortem Anteceſſoris mei.

Extrà Caſtrum in ipſo Colle Eccleſiam intermediam, muro, & foſſa à tribus partibus diſtinctæ ambiunt aliæ Curiæ Canonicales pro Canonicis, ſatis commodæ, & honeſtæ. Infrà collem Sedem Eccleſiæ, & Cano-

& Canonicorum, ſitum eſt Oppidum Frauenburgum dictum, juriſdictionis Capitularis.

Nondum quinque tranſierunt ſæcula, ex quo anno 1244. erepta ab Infidelibus Pruthenis, *auxilio, & opera Summi Pontificis, ac Chriſtianorum Principum*, adſtipulante, & conſentiente Conrado Duce, Maſouiæ, qui vel juris ſui Pruſſiam prætendebat, vel moleſtam ipſius viciniam ferre ultrà non poterat, per arma Fratrum Crucigerorum Ordinis Theutonici erepta, ac in tres partes, ſeu Epiſcopatus, utpotè Pomeſanienſem, Sambienſem, & Varmienſem diuiſa, & duabus partibus taliter conuerſæ Pruſſiæ in Sambienſi, & Pomeſanienſi Epiſcopatibus Ordini Crucigerorum attributa, in quibus de eodem Ordine, & Epiſcopi, & Canonici ad utrumque Epiſcopatum & Eccleſiam aſſumebantur.

B

Legatus Sedis Apoſtolicæ aſſignat pro fundatione Epiſcopatus Varmienſ. tertiam partem Terrarũ Pruſſiæ ab Infidelium jugo ejusdem Sanctæ Sedis ope liberata.

Tertia in medio Sambienſis, & Pomeſanienſis Epiſcopatuum poſita ex mandato Sanctæ Sedis Apoſtolicæ per Vilhelmum Mutinenſem Epiſcopum ejuſdem Sedis Apoſtolicæ Nuncium pro Clericis Sæcularibus authoritate Romanæ Eccleſiæ (cui ab illo uſque tempore immediatè ſemper ſubjecta fuit, & eſt) ceſſerat Anſelmo Epiſcopo primo Varmienſi, qui & Epiſcopus Pruſſiæ dicebatur, quique deinceps Collegium Canonicorum in Præbendis ſedecim primo Brunbergæ fundavit, nec multò pòſt Frauenburgum tranſtulit. Poſt factam verò Diœceſium diviſionem idem Anſelmus de manibus Vilhelmi Nuncii Apoſtolici, *Temporalia quæ ipſi Epiſcopo jure Epiſcopatus competebant; nomine Pontificis, & Romanæ Eccleſiæ accepit, uti formalia* ſonant ipſius Breuis Apoſtolici Innocentii IV. Papæ.

Et quia

C *Varmia primiter reputabatur exiſtere in Terris Romani Imperij.*

Et quia Varmia pro tunc cenſebatur de Corpore Romani Imperii, ideò Carolus IV. Imperator ſub anno 1357. ejuſdem Eccleſiæ Varmienſis omnia, & ſingula Privilegia & Literas, quæ ſuper juribus, libertatibus, juriſdictionibus altis, & baſſis &c. eidem Eccleſiæ Varmien. quomodolibet erant connexa & adnexa & conceſſa, ſpeciali ſuo Diplomate ſub aurea Bulla approbavit, quæ in Archiuo Capituli ſervatur.

Omnia hæc tam à Sede Apoſtolica, quàm ipſis Imperatoribus obtenta pro Eccleſia Varmienſi Priuilegia, & Immunitates &c., deindè Sigiſmundus Poloniæ Rex anno 1505. confirmavit, de quo in præfato Archiuo ipſa loquuntur originalia.

D *Graves controverſiæ inter Magiſtros Ordinis Theuthonici, & Epiſcopos ratione finium Regendorum.*

Intercedentibus deinceps inter Fratres Crucigeros, & Epiſcopos Varmienſes, ratione finium Epiſcopatus Varmienſis, acribus, & moleſtiſſimis litigiis tam coram Summis Pontificibus, quàm Imperatoribus etiam cum diſcrimine vitæ ipſorum Epiſcoporum, â Crucigeris impetitæ, multo tempore agitatis, ac obtentis eo nomine in fauorem Eccleſiæ multiplicibus Decretis, obſiſtente Crucigerorum contumaciâ, eorundemque ipſis Regibus Poloniæ inuiſâ & periculoſâ potentiâ, Sopitæ tandem fuerunt eædem controuerſiæ per Arbitros Partium, ita tamen quod aſtu Crucigerorum Epiſcopatui abrepta manſerint ſex millia manſorum ſub Henrico Sorbohm Epiſcopo; Facta tamen propter quietem Epiſcopi, & Capituli ab Arbitris dislimitatio, ſub anno 1354. authoritate Apoſtolica fuit, & eſt roborata.

Et exindè patet, qualiter à principio uſque naſcentis Eccleſiæ Varmienſis (quæ in medio Ditionum Cruci-

Crucigerorum, nunc verò hæreticarum, tanquam roſa inter ſpinas ſita eſt, ex quo tertiæ partis ejuſdemque melioris electio arbitrio Epiſcopi Varmienſis fuerat relicta) ſemper inuiſam, inimicam & periculoſam habuerit viciniam; Quantum enim eidem non deceſſit? Vnde factum, quòd Epiſcopi cum Capitulo conſtricti tandem fuerunt recurrere *ſub protectionem Regum Poloniæ ſaluis tamen Juribus ſuis &c.* ſecutæ deinceps fuerunt Ciuitates, & tota quanta; quæ nunc Regiæ Ditionis eſt, Pruſſia; uti videre eſt in pactis publicis &c.

Nec minora in ipſo fine dominii Crucigerorum incurrerat pericula Varmia &c.

Fluctuabat igitur ſæpiùs, attamen ſub protectione Pontificum, Imperatorum, & Regum utcumque ſeſe tutabatur Varmia &c.

E *Diſcrimina, quæ ſunt Varmiæ finitima.*

Criſes ac frequentiores mutationes Epiſcopatus Varmienſis, obiter tantùm attingo, ut Sanctitas Veſtra perpendere dignetur, quibus in periculis, & verſabatur antea, & etiamnum nunc verſetur hæc portiuncula Ditionis Eccleſiaſticæ ad Mare Balthicum inter Septemtrionales plagas unica, quæ Sanctæ Sedi fideliter ſemper fuit, & eſt deuotè ſubjecta, tanta cura, ac ſollicitudine tam Summorum Pontificum, Imperatorum, ac Regum Poloniæ, quàm Epiſcoporum, & Capituli hucuſque defenſa à circumuicina (nunquam ſatis fida) potentia &c.

F *Jus eligendi Epiſcopum, & conferendi Canonicatum Eccleſiæ Varmien. primitùs competebat*

Cæterùm ab hujus Eccleſiæ fundationis tempore uſque ad infra dicendum tempus Concordatorum inter Sedem Apoſtolicam, & Nationem Germanicam, *Capitulum, & Canonici fuerunt in poſſeſſione, ſeu quaſi pacifica, & quieta Iuris eligendi perſonam in Epiſcopum Varmienſem, & obtinendi confirmationem ele-*

 ctionis

Capitulo ex lege fundationis, & Indulto Apoſtolico.

ctionis à Sede prædicta, & Epiſcopus unà cum Capitulo fuit in poſſeſſione Iuris diſponendi de Dignitatibus, Canonicatibus, & Præbendis dictæ Eccleſiæ Varmienſis, jure fundationis, dotationis, & approbationis dicti Papæ Innocentij uti præfertur.

G

Poſtea idem jus liberæ electionis continuatum fuit cumulato titulo Concordatorum Germaniæ.

Deinde anno 1447. ſupervenientibus *dictis Concordatis Germanicæ Nationis, Franciſcus pro tunc Epiſcopus, tanquam Germanicæ, ſeu Alemanicæ Nationis, dicta concordata acceptavit*, & ab eo tempore uſque in præſens Epiſcopus, & Capitulum prædicti liberè diſpoſuerunt in alternativis menſibus de Præbendis Canonicalibus, & Dignitatibus &c.

Capitulum quoque, & Canonici prædicti liberè eligebant pro tempore perſonam in Epiſcopum Varmienſem, & confirmationem electionis à Sede Apoſtolica obtinebant *jure Concordatorum prædictorum*, non obſtante, quòd Nicolaus à Tungen jure Concordatorum per Capitulum electus, & per Sedem Apoſtolicam confirmatus, & in poſſeſſione ſui Epiſcopatus exiſtens, ac vi armata per olim Caſimirum Regem Poloniæ expulſus &c., tandem certa pacta in præjudicium Sedis Apoſtolicæ, renuente Capitulo, cum eodem Rege Caſimiro tranſegerit anno 1479., quæ per fel. rec. Innocentium Papam VIII. prævia conſiſtoriali cognitione circa electionem Lucæ Epiſcopi Succeſſoris, pro irritis declarata fuerunt: quod ipſum præſtitit piæ rec. Iulius II. Papa de anno 1512 ante obitum dicti Lucæ Epiſcopi libertates, & prærogativas Capituli contra quaſcumque ſubjectiones per Literas ſuas ſpeciales reſtaurando, & innovando, referente bo. mem. Marco Epiſcopo Præneſtino Cardinali S. Marci, proùt ex epiſtola ejuſdem Cardinalis ad

H

Pacta inter Regem Caſimirum & Nicolaum Epiſcopum Varmien. à Sede Apoſtolica improbata, & caſſata fuerunt.

ad præfatum Regem directa patet, ſub die 15. Septembris anno 1489. Non obſtante quoque, quòd poſt mortem Lucæ Fabianus Epiſcopus confirmatus, & conſecratus, cum octo Canonicis tunc apud Eccleſiam reſidentibus; cæteris octo abſentibus; Pacta quædam cum fel. mem. Sigiſmundo Rege ſub anno 1512. iniuerit, *de quatuor perſonis in caſum vacantis Epiſcopatus nominandis &c.*, quod ad hæc uſque tempora ſervatur. Vnde confirmatio ab electo, vel poſtulato Epiſcopo, non ex nominatione Regia, ſed ex electione, vel poſtulatione Capituli &c. à Sancta Sede ſecundùm vetera Eccleſiæ jura peti debere, Sacra Congregatio Conſiſtorialis Decreto anni 1698. definivit.

Et hæc quidem quantum ad exteriorem formam ipſius Eccleſiæ, tum fundationem, originem, progreſſum, mutationes, & modernum ſtatum, ac jura ejuſdem inſinuaſſe ſufficiat.

Conſervationem ipſius, cultumque, & ordinem divinorum, quod attinet? hæc omnia uti in alia quacumque Eccleſia, itâ penes hancce Cathedralem Varmienſem unicè, ac præcipuè dependet à continua reſidentia Canonicorum. Vndequaque enim hæc Diœceſis intercluſa, & circumſepta eſt confinio Hæreticorum, ita ut ne aditus quidem ad eandem pateat, niſi per Ditiones eorundem; continua tamen vigilantia Epiſcoporum, & Canonicorum cooperatione factum eſt, quòd Varmia à primæua ſui origine (in medio ſituata duorum ſæculariżatorum Epiſcopatuum Sambienſis, & Pomeſanienſis) nunquam à vera Religione, & fide Catholica deflexerit &c.

1 *Inter duos contiguos Epiſcopatus in hæreſim prolapſos, ſolus Varmien. vigilanti Epiſcoporum, & Canonicorum cura perennat in Romana Catholica Fide.*

Stringuntur verò omninò Canonici ad perſonalem

Methodus diſtributionum Canonicalium in Eccleſia Varmien. fit ratione diverſa ab Eccleſiis Poloniæ, unde plenius ſervitium ejusdem Varmien. Eccleſiæ, & felicior conſervatio.

reſidentiam, ex quo Bona Capitularia communi nomine adminiſtrantur, & pro rata tantùm ſervitij, ſtatis temporibus, ac terminis, præter diſtributiones quotidianas, groſſæ quoque portiones, ac proventus diſtribuuntur diverſo prorſùs more ab Eccleſiis Poloniæ, quarum præcipuè proventus in præſtimonialibus Villis conſiſtunt, hæ verò quandoque ab iis poſſidentur, qui haud unquam penes Cathedrales comparent Eccleſias.

Miniſtri in Eccleſia ſunt ſufficientes, quilibet Canonicorum Vicarium ſuum Commenſalem fovet, qui curam gerunt apparamentorum Altaris Canonici ſui, idemque celebranti (præter obligationes Chori) aſſiſtit, ità, quòd eorum duodecim Vicarij ad minus Eccleſiæ miniſterijs continuò inſerviant &c.

Concionatori Germanico, & Pœnitentiarijs ex epiſcopali, cæteris Miniſtris Eccleſiæ ex Capitulari Menſa, tum fundationibus annui currunt proventus.

Supellex, & apparamenta Eccleſiæ licèt per irruptiones, & bella Suetica plurima deperierint, manent tamen, & deinceps aucta ſunt pia liberalitate Epiſcoporum, & Canonicorum, quantum ſatis eſt; & ex decore Eccleſiæ in dies augetur &c. Hoſpitale noviter à fundamentis ex muro ſolido erectum, ſufficientem commoditatem præſtat pauperibus, quæ magis augetur, quàm minuitur ex pia liberalitate Canonicorum ibidem decedentium.

Infrà Montem, ſeu Collem Mari recenti vicinum Oppidum ſitum juriſdictionis Capitularis, *Frauenburgum &c.*

Vicina Frauenburgo eſt *Brunsberga* hujus Epiſcopatus Civitas celebris ſan. mem. Cardinalis Hoſii

Colle-

Collegio Societatis Jeſu cum Gymnaſio, quod præter humaniores literas, etiam ſtudia ſeueriora alit, utpotè Philoſophica, & Theologiæ tam Speculativæ, quàm Moralis, lingvæ quoque Græcæ ibidem exercitium. Ipſum Collegium jus Typographiæ non ità pridem acquiſivit. Adeò ut ſivè ſtudium, & diſciplina, ſivè omnigenæ ſcientiæ Profeſſores, Viri docti, & inſignes, ſive concurſus Studentium, ac loci commoditas, ipſarumque Scholarum inſignis Fabrica ſpectetur, non immeritò Gymnaſium hocce inter principalia numerari poſſit. Vnde tam ipſa Societas ſuos in ſtudio Magiſtros fovet, quàm etiam Alumnatus Pontificis Gregorij XIII. liberalitate fundatus ſuos Alumnos; qui peractis Philoſophiæ, & Theologiæ ſtudiis tam in Varmia, quàm in circumuicinis Diœceſibus multum afferunt fructum per ſuas miſſiones, & doctrinam in Vinea Domini. Fabrica ipſius Alumnatus ex cocto latere admodum inſignis, & digna prorſùs Majeſtate Pontificia.

Nec minùs emolumenti accedit Diœceſi Varmienſi à Diœceſano Seminario, quòd primitùs à præfato Hoſio Cardinali Epiſcopo Varmien. junctis impenſis Capituli Cathedralis erectum, ſuos fovet Alumnos, qui ſecundùm leges, & ſtatuta Seminarij ſub directione Patris Regentis, ejuſdemque Socij, ex vicino Collegio non minùs neceſſaria pro Cura Animarum doctrina, quàm morum honeſtate imbuuntur.

Eadem Ciuitas Brunsbergenſis, quæ juriſdictionis Epiſcopalis exiſtit, præter alias prærogatiuas, pari cum cæteris *Anſeaticis Ciuitatibus* (inter quas recenſetur) jure, & libertate ab antiquo gaudet &c.

 Sequi-

Sequitur recenſio ultrà memoratam jam Ciuitatem Brunsbergæ (quæ vetus eſt Metropolis Varmiæ) plurium aliorum præcipuorum Varmienſis Ditionis Oppidorum, in quibus partim Epiſcopus Princeps exercet utrumque dominium, partim Collegij, ſiue Capituli ſubſunt temporali dumtaxat juriſdictioni.

Antiquis temporibus amplior exiſtens Diœceſis Varmienſis, quinque præterea ultrà duodecim ſuperiùs enumeratos in ſuo ambitu Archipresbyteratus numerabat, utpotè *Creutzbergenſem, Preuſenlauienſem, Bisburgenſem, Friedilauienſem, & Scheppenpilenſem*, qui quiſque ſubjectis ſibi Parochis præerant; defecerunt jam à duobus ferè ſæculis cum ultimo Magiſtro Crucigerorum (Theutonicorum) eodemque primo in Pruſſia Duce Marchione Alberto Brandeburgico, ſectam Lutheranam conſectati, ac in temporalibus uti Ordini Crucigerorum, ità deinceps *Ducali Pruſſiæ* (quæ jam ab aliis *Regalis Brandeburgica* dici cæpit) ſubiecti.

Hoſpitalia, & Scholæ triuiales in omnibus Varmiæ Oppidis, & etiam plurimis Pagis habentur ſub exactiſſima cura Archipresbyterorum, & Parochorum, quibus ſuam operam, & ſtudium libenter accommodant Prouiſores, qui rationes perceptorum, & expenſarum, uti de Beneficiis Eccleſiarum ita de Hoſpitalibus juxta præſcriptum Conſtitutionum Synodalium annuatim examinandas & ſubſcribendas à Parochis locorum exhibere tenentur.

L. *Varmia Germanorum Colonia.*

Populus Diœceſanus per Epiſcopos Germanos omnis ferè ex Colonijs Germanorum antiquitus transplantatus poſt inuectam fidem Catholicam ex diuerſis Germaniæ Prouincijs conſtat, retinetque

ſuæ

ſuæ originis mores, linguam, & inſtituta; prouidentia autem Epiſcoporum, & legum ſanctitate cautum eſt, ne ulli Hæreticorum jure domicilij, multò minùs Contubernii in Ciuitatibus, vel Villis commorari liceat.

Clerus bene compoſitus eſt, literaria nimirùm virtute, & docta ſanctitate præditus, vix enim Parochorum, qui non in Scholaſtica, & ad minùs Morali Theologia fideliter ſit excultus, quando, & in Ciuitatibus Magiſtratus Sæculares, quin & infimus quandoque grex, humanioribus ſaltem literis imbutus, morum præcepta, quæ vel in Scholis triuialibus à Ludimagiſtris, vel in Gymnaſiis Patrum Societatis feliciter hauſit, ad amuſſim profitetur.

Ciuilitatem morum, ac obuiam etiam ignotis, præſertim Religioſis hominibus hoſpitalitatem tam in Clero, quàm Sæcularibus nemo deſiderauit &c. Dat. Gutſtadij penes Collegiatam Eccleſiam die 30. Martij 1701.

Num. 20. *Ex Relat. R. P. D. Theodori Potocki anni 1717. tunc Epiſcopi Varmien. nunc verò Regni Poloniæ laudatiſſimi Primatis.*

Gemma conſtanti fide, & pietate coruſcans inter umbroſas Hætherodoxæ Regionis undique circumfuſas Vicinias *Varmia* in oris Septemtrionalibus ad confinia Maris Balthici, ubi recens (Mare) vulgò *Friſch-haff &c.* Diœceſis unica tota quanta (ex tribus Epiſcopalibus Pruſſiæ) poſt debellatos, & expulſos Paganos centenario continuo bello Crucigerorum Theutonicorum, tandem Terræ Dominorum &c. Auitam intemeratam Romano Catholicam Religionem ad præſens retinens, primitùs *à Sancta Sede Apoſtolica mediante Epiſcopo Mutinenſi Wilhelmo in temporalibus, & ſpiritualibus datam, & traditam Epiſcopo Loci &c. immediatè Sanctæ Sedi Apoſtolicæ ſubjecta eſt, ſub Concordatis Ger-*

A *Theutonici Ordinis Equitis Pruſſiæ olim Domini.*

B *Eccleſiæ Varmien. comprehenſio ſub Concordatis Germaniæ.*

mania cum Nicolao V. Pontifice initus comprebenſa ab anno 1448.

Epiſcopus Primus Anſelmus in anno 1260. Eccleſiam Cathedralem Brunsbergæ, unà cum Prælatis ſex, & Canonicis ſexdecim, communi cum Epiſcopo Menſa fruentibus fundauit, ſed ab ejus Succeſſore Henrico ad vicinum Oppidum Fraumburg translata fuit, *Bonorumq; Epiſcopatus tertia pars*, adhibitis è vicinis Diæceſibus ſeptem Prælatis arbitris in anno 1288. *aſſignata Capitulo, Prælatis, & Canonicis Cathedralibus, & communicato pari Iure, & Iuriſdictione temporali.*

C *Capitulum potitur tertia parte Ditionis Varmien. pleno jure dominij temporalis.*

Prælaturas verò ob tenuem earum Præbendam Nicolaus V. Pontifex reduxit & counivit Canonicatibus, ita ut intrà numerum ſexdecim Canonicatuum, & Præbendarum comprehendantur, Prælati, veluti ſunt pro nunc Præpoſitus, Decanus, Cuſtos, Cantor; Nam Archidiaconus, & Scholaſticus habiti pro omiſſis.

Penes eoſdem Prælatos, & Canonicos erat primitùs plenaria poteſtas eligendi de gremio ſuo, vel poſtulandi Epiſcopum; cujus Dignitatis, ut eſſent capaces, & participes Crucigeri (Theutonici) in hocce à juriſdictione eorum exempto, & ſoli ipſorum protectioni commendato Epiſcopatu, obtinuerunt à Sancta Sede Apoſtolica duarum de Ordine ſuo perſonarum ad Capitulum recipiendarum præſentationem, ſed hæc gratia illico ob diſparitatem, & colluſionem Sæcularis, & Regularis ſtatus ſpiritualium, fuit ab eodem Nicolao V. revocata: interim infeſtus Epiſcopis, & Capitularibus Ordo Crucigerorum, potentia præualens, auulſit ab eodem Epiſcopatu Varmien. ſex millia Manſorum, ubi

D *Epiſcopus Varmienſis exemptus ſemper fuit à juriſdictione Ordinis Theutonici.*

ubi quamuis Epiſcopus per tres ſententias conformes apud Sanctam Sedem euiciſſet cauſam, quia verò Auenione redeundo Victor, in via veneno fuit interremptus, Succeſſor Epiſcopus Henricus IV. à Sorbohm cum eis tranſegit ad affectationem ipſorum ratificante tranſactionem (ſic tunc exigentibus rebus) Gregorio XI.

E
Nicolaus à Tungen Epiſcopus Varmien. ſe, & Epiſcopatum tradit in fidem, & protectionem Regum Poloniæ aſſumptus viciſſim in ejusdem Regni Senatum anno 1479.

Bello quoque Superiori, Societati Crucigerorum ſeſe immiſcuerat Nicolaus à Tungen Epiſcopus, verùm unà cum illis deuictus in anno ſupraſcripto 1479. adactus fuit perſonaliter, inſimul cum DD. Capitularibus, ac omnibus ſtatibus, ac perſonis ſuæ Diœceſis jurare in verba Regis Poloniæ, à quo viciſſim aſſumptus fuit in Senatorem Regni, & protectionem Regiam. Hæc verò ſubmiſſio utpotè contra libertates Eccleſiaſticas facta, caſſata fuit à Iulio II., adſtricto Capitulo gratam Regibus Poloniæ eligere deinceps perſonam Epiſcopalem, *& indè deuentum fuit ad tranſactionem, ſiue concordiam inter Capitulum, & Regem, ut Is de gremio Capituli quatuor eligibiles nominaret, de quibus unum eligendi ſit Capitulo libera poteſtas, atque hæc forma uſquemodo obſeruatur*, qua libera electione Capitulari attenta Sacra Congregatio Conſiſtorialis nuperrimo decreto ſuo in anno 1698. ordinauit, quatenùs expeditiones ex Curia Romana ſuper Prouiſionibus Epiſcoporum Varmien., *non ad nominationem Regiam, ſed ad electionem Capituli extendantur.* Præpoſituræ quoque collatio Sacræ Regiæ Majeſtati tunc fuit delata à Leone X. *Et ſic Epiſcopatus hic, proùt & Terra Pruſſia Regalis, Crucigeris adempta ſub protectione Regis Poloniæ exiſtit, ſalvis ſuis immunitatibus, & libertatibus per Diplomata Regia conſervatis:* Ac ideò quoad contributiones annuas, ſeu pro

F
Tranſactio Fabiani Epiſcopi Varmien. de anno 1512. ſuper quatuor Candidatis ad Epiſcopatum à Rege præſentandis.

G
Epiſcopatus Varmien. ſub protectione

 tem-

Regum Poloniæ exiſtit ſaluis ſuis juribus, & libertatibus.

tempore ingruentes, vel neceſſariò tolerandas, Epiſcopatus iſte ſeſe iisdem Terris Regalibus, quanta poteſt libertate accommodat; Capitulo Cathedrali de Triente Bonorum, & Terrarum ſuarum, ad tertiam partem onerum concurrente.

H

Epiſcopus tenetur jurejurando ad obſeruantiam certorum Articulorum à Sede Apoſtolica ſpecialiter approbatorum.

Epiſcopus in acceſſu ſuo ad poſſeſſionem Epiſcopatus certos Articulos à Commiſſario Apoſtolico Pii V. Cardinali Commendono præſcriptos, jurat in Capitulo; Prælati, & Canonici Cathedrales quoque pariter adeundo poſſeſſionem, ſolito ſuo juramento in Statutis extenſo, inter alia Epiſcopo obedientiam, & obſervantiam. *Electio Prælatorum, & Canonicorum* (exceptuato uti ſuprà Præpoſito collationis Regiæ) *per concordata Germaniæ hicce vigentia, alternativis menſibus à Sancta Sede Apoſtolica, & item Epiſcopo cum Capitulo (ubi Epiſcopus tantùm unam primam vocem obtinet) expeditur.* In ſortem functionum Epiſcopalium pro Suffraganeo, aſſumptus à me ante triennium Reuerendiſſimus Ioannes Franciſcus Kurdwanowski Epiſcopus Marochenſis, Præpoſitus Canonicus Cathedralis Varmien., magnarum qualitatum, & meritorum Prælatus Vrbi, & Orbi notus, in prouecta ætate ſummæ vivacitatis, amplioribus honoribus, & adhuc laboribus Eccleſiaſticis ſuppar, cui penſionem ſolitam de Menſa mea Epiſcopali annuatim exhibeo &c. Fulgent etiam Epiſcopi Varmien. ab immemorabili tempore titulo Principis Sacri Romani Imperii &c.

I

Capitulum confert Canonicatus in alternatiuis menſibus vacantes vigore Concordatorũ Germaniæ.

K

Epiſcopꝰ Varmien. retinet nunc uſque titulum Principis Sac. Rom. Imperij.

In nomine Domini, Amen.

Num. 21. *Jus eligendi ſpectans ad Capitulum Varmien.*

Cùm Sanctiſſimus D. N. Pius Divina Prouidentia Papa V. ſpeciali quodam Reſcripto ſuo in forma Breuis Apoſtolici, Nobis mandauerit, ut *Cathedralis Eccleſiæ Varmienſis, Statuta, Conſtitutiones, Capitulatio-*

tulationesque omnes Nobis præſentari juberemus, atque accurata & diligenti ſuper eis conſideratione habita, omnibusque maturè diſcuſſis, prauas, & ſcandaloſas expungendo, & caſſando, ſuperuacua reſecando, & neceſſariorum, ſicubi ita res poſtularet, defectum ſupplendo, in eam illa formam redigeremus, quam illi Eccleſiæ in primis vtilem, & neceſſariam fore cognoſceremus &c. NOS JOANNES FRANCISCUS MISERATIONE DIVINA S. R. E. TIT. S. CYRIACI IN THERMIS PRESBYTER CARDINALIS COMMENDONUS SS. D. N. PII V. PRÆFATI, AC SEDIS APOSTOLICÆ PER UNIVERSAM GERMANIAN, POLONIAMQVE DE LATERE LEGATUS, PRÆFATI BREVIS AUCTORITATE, Cujus eſt Tenor: PIUS PAPA V. Dilecte Fili noſter ſalutem &c. Licèt aliàs per Concilii Tridentini Decreta ſalubriter Statutum ſit, ut Epiſcopi Eccleſiarum, quibus præſunt, Conſtitutionibus, & Conſuetudinibus circa Promiſſiones, ſeu Capitulationes, quæ in eorum admiſſionibus ad earum poſſeſſionem fiunt, cognoſcerent, quasque pravas & ſcandaloſas repererint, ut tales rejicerent, & abolerent; Quia tamen ſicuti nuper non ſine animi noſtri dolore accepimus, *in Eccleſia Varmienſi, quæ Nobis, & Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubjecta*, hucuſque minimè factum exiſtit. Nos præmiſſa æquo animo ferre non valentes, cupientesque ut id etiam in dicta Eccleſia, quàm celerrimè fiat, circumſpectioni Tuæ, ob illius Præſulis abſentiam, præſentibus nullo à Nobis expectato alio mandato per Te, vel alium, ſeu alios, ſingulas Conſtitutiones, ſeu Conſuetudines dictæ Ec-

elicitur quoq; ex Articulis, inter recentiora Statuta Eccleſiæ Varmien. ſpeciali ordinatione Apoſtolica recenſitis, ad quorum obſeruantiam, quisque Electus, vel Poſtulatus Epiſcopus jurejurando obſtringitur.

cleſiæ Varmienſis authoritate noſtra cognoſcas, & illis tantùm, quas laudabiles probaueris exceptis, reliquas, ut prauas, & ſcandaloſas rejicias & aboleas &c. Nos enim præmiſſa omnia, & ſingula, ac alia, quæ in illis, & circa ea neceſſaria duxeris quomodolibet opportuna facien. gerenda, & exequenda, ac ea, quæ feceris ſtatueris, & exequutus fueris, firmiter omnibus, quibus illa conueniunt obſeruari, ſub pœnis &c. plenam, & liberam facultatem, auctoritatem, & poteſtatem concedimus per præſentes, quas ſub quibuſvis ſimilium, vel diſſimilium gratiarum reuocationibus comprehendi, atque de ſubreptionis, & obreptionis vitio minimè notari poſſe volumus. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, ac quibuſvis Eccleſiæ dictæ Varmien. &c. Statutis &c. ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, & ſub quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis &c. etiam Motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra conceſſis, confirmatis &c. Quibus omnibus &c. Tenore præſentium &c. hac vice duntaxat ſpecialiter, & expreſſè derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcumque &c Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris. Die 22. Nouembris 1571. Pontificatus noſtri Anno ſexto. Cæſar Glomerius. Corrigenda duximus, atque correximus, reliquis in ſuo robore permanſuris &c. Et cùm hactenus *Epiſcopi Electi, ſeu Poſtulati* ante publicationem *Electionis, vel Poſtulationis* conſueuerunt jurare quoſdam Articulos: Nos ex iis omnia, quæ viſa ſunt ad Eccleſiæ commodum facere, ipſis Statutis adjungi, & in eis incorporari deliberauimus, prout adjungimus, & incorporamus, adjunctos, & incor-

poratos

poratos eſſe volumus, & mandamus, & omnia, atq; ſingula infraſcripta per Nos ſtatuta, & ordinata inuiolabiliter obſeruari mandamus, *Epiſcopumque Electum, ſeu Poſtulatum* pro tempore ſecundùm præſcriptam *eorum obſervationem jurare debere decernimus.* Reliquos verò juratos Articulos tollendos, abolendos, irritandosque, prout irritos, abolitos nullius roboris ac momenti, ac omninò inanes eſſe decernimus, ac declaramus; excepto capitulo de Limitibus, Granicijs, & Capitularibus aquis Maris recentis, cujus declarationem, & reformationem Nobis reſeruamus, ad quam deueniemus, cùm primùm de ea plenam notitiam, & informationem habuerimus. Prohibemus in poſterum ſimiles, vel alios Articulos jurari quocumque prætextu, vel colore. Quod ſi ſecùs factum fuerit, ex nunc, prout ex tunc totum irritum, & inane, nullamque obligationem, quouis juramento, ſeu promiſſione jurata non obſtante, induci ſiue inducere poſſe declaramus. Sequuntur tenores Articulorum ex præfata Legati Apoſtolici ordinatione, quos Electus, vel Poſtulatus Epiſcopus Varmienſis in aſſequenda poſſeſſione Epiſcopatus, jure tenetur, quibus primo loco prohibetur quæcumque alienatio Bonorum, & Iurium ejus Eccleſiæ, niſi ſeruatis ſolemnitatibus de jure requiſitis, cum expreſſo conſenſu Capituli, & Beneplacito Apoſtolico.

A

Item imponitur ſpecialis obligatio ſeruandi, & manutenendi priuilegia, & libertates ejuſdem Eccleſiæ. Pariter expreſſè vetitum eſt Epiſcopo bellum cuiquam indicere, vel fædera, aut pacta inire communem Eccleſiæ, & Varmienſis Ditionis ſtatum concernentia ſine voluntate, & conſenſu ſui Capituli,

Eccleſiæ Varmien. vetera Iura tam ratione electionis Epiſcopi, quàm ratione liberi in ſua

 tuli,

[T]emporali Ditione, pleniq; Dominij, Cardinalis Commendonus S. Pontificis Pii V. Legatus à Latere apud Sigiſmundum Auguſtum Poloniæ Regem, confirmat palàm per Acta publica ſuæ Legationis, nemine diſſentiente, aut quicquam in contrarium opponente.

tuli, cujus quoque conſilium, & aſſenſum decernitur eſſe adhibendum generaliter ad alia quæcumque grauiora negotia temporalis juriſdictionis circa regimen totius Epiſcopatus, ut in ſtatuendis Datijs, Impoſitionibus, aliisque publicis Ordinationibus &c.

Inſuper adeſt ſpecialis Articulus de non aſſumendo in Epiſcopatu Coadjutorem cum futura ſucceſſione ſinè præuio conſenſu majoris, & ſanioris partis Capituli.

Demùm prædictos omnes Articulos claudit poſtremo loco formula præſcripta ab eodem Apoſtolico Legato juramenti, quod *Epiſcopus Electus, ſeu Poſtulatus præſtare debet cum ſua manus ſubſcriptione, vel ejus Procuratoris ad id ſpeciale mandatum habentis ſub hoc qui ſequitur tenore.*

Ego NN. Electus, ſeu Poſtulatus in Epiſcopum Varmien. præmiſſa omnia, & ſingula, promitto, & juro fideliter obſervare, & adimplere, in omnibus, & per omnia ſimpliciter, purè bona fide, realiter, & cum effectu ſub pœna perjurij. Ità me Deus adjuvet.

Subſequitur concluſio in fine omnium Ordinationum. Sub Dat. Varſauiæ Anno Domini 1572. prima die menſis Maij, Pontificatus prædicti SS. D. N. Anno ſexto; In quorum fidem &c.

Antonius Magi Gratianus Secretarius.

Locus Sigilli.

Supradictorum Articulorum, & Ordinationum tenores recenſentur in Actis Proceſſus informatiui *fol.* 72 quem auctoritate Apoſtolica ſpecialiter delegata confecit R. P. D. Nuncius Apoſtolicus ſuper grauaminibus, innouationibus, & præjudicijs Eccleſiæ Varmien.,

Varmien., atque tranſmiſit ad Sacram Congregationem Epiſcoporum, & Regularium ubi reperitur exhibitus 31. Ianuarij 1698. Ponente ejus Cauſæ Eminentiſſimo Cardinali Tanario.

Idem ſupra memoratus R. P. D. Nuncius Apoſtolicus nunc Eminentiſſimus De Via, de tempore commiſſæ ſibi Viſitationis vacantis tunc Eccleſiæ Varmien. Sub Dat. 6. Septembris 1697. in materia electionis Epiſcopi, ſcribit ad Eminentiſſimum Secretarium Status, ut ſequitur.

B

R. P. D. Nuncius Apoſtolicus in actu Viſitationis vacantis Eccleſiæ Varmien. circa ejus liberæ electionis competens Capitulo, quoque gaudeat beneficio Concordatorum Germaniæ.

Eminentiſſimo, e Reuerendiſſimo Signore &c. Li Capitulari di Varmia nell' eſpormi i giorni paſſati lo ſtato della loro Chieſa, mi rimoſtrarono, *che eſſendo ſempre ſtata compreſa nelli Concordati di Germania*, come quella che era fondeta nelle Prouincie della Natione Tedeſca, haueua anticamente goduta la libertà dell' elettione, allorche per la morte del Veſcouo reſtaua vacante la Cathedra. Paſſata poi ſotto la protettione del Rè di Polonia, fu accordato, che doueſſero li Canonici elegger ſempre per loro Veſcouo vn Soggetto grato alla Corte, e perche inſorſero ben preſto difficultà ſopra l'accettarſi da' Rè di Polonia li Soggetti propoſti dal Capitolo, fù conchiuſo con l'aſſenſo ancora della ſanta memoria di Leone X., che il Rè proponeſſe in auuenire quattro Capitolari non ſoſpetti, e che il Capitolo ne ſcieglieſſe vno di quelli da preſentarſi alla Santa Sede per il Veſcouato. Si è mantenuta ſimil oſſeruanza &c. Fraumburgo 6. Septembre 1697.

Vmiliſſimo, Deuotiſſimo, & Obligatiſſimo Seruitore
G. A. Arciueſcouo di Tebe.

Illu-

C

Epiſtola Emi Card. Secretarij Status Pontificis ad R.P.D. Nuncium Apoſtolicum Regni Poloniæ, cui ſignificatur eſſe manutenendum Capitulum Varmien. in ſuis juribus circa electionem Epiſcopi juxta Decretũ Conſiſtoriale in anteceſſum emanatum.

Illuſtriſſimo, e Reuerendiſſimo Signore &c.

Hà Noſtro Signore approuato tutto quello che V.S. Illuſtriſſima hà pratticato, & auertito in propoſito della vacante Chieſa di Varmia, alla quale deue mantenerſi quel tanto che le fù conceduto col Decreto Conſiſtoriale di cui Ella hà hauuto copia, il che ſicome ſi pratticarà qui nella ſpedizione, così dourà purcoſtà auertirſi da V. S. Illuſtriſſima &c. Si attenderà in tanto quello che da lei ſarà notificato in appreſſo sù tal materia &c. Roma li. 3. Ottobre 1711.

Affettionatiſſimo Servitore
F. Cardinal Paulucci.

INNOCENTIUS EPISCOPUS &c.

Dilecto Filio Lucæ Electo Varmien. ſalutem &c.

Num. 22.

Innocentius VIII. cũ præuia diſcuſſione Cauſæ in Conſiſtorio confirmat electionẽ Lucæ Veiſelrodi inEpiſcopum Varmiẽ. Reperitur in reg. Cancell. Apoſtolicæ prouiſionũ &c Sub Datum Romæ 15. Kal. Iulij. Pontifi-

Sanè Eccleſia Varmien. cui bo. mem. Nicolaus Epiſcopus, dum viueret præſidebat per obitum ejuſdem Epiſcopi, qui extra Romanam Curiam debitum naturæ perſoluit, Paſtoris ſolatio deſtituta, dilecti Filii Capitulum Varmien. pro futuri Epiſcopi Varmien. celebranda electione, vocatis omnibus, qui voluerunt, & debuerunt electioni hujuſmodi cómmodè intereſſe die ad eligendum præfixa, ut moris eſt conuenientes in unum, te ipſius Eccleſiæ Varmien. Canonicum in Epiſcopum Varmien. concorditer elegerunt, ſicq; electioni hujusmodi, illius tibi præſentato decreto conſenſiſti: *Et deinde tam Tu, quàm Capitulum præfati electionis ejusdem feciſti negotium proponi in Conſiſtorio coram Nobis petentes ipſam auctoritate Apoſtolica confirmari,* in his omnibus à Iure Statutis temporibus obſeruatis &c. Nos igitur, *qui electionem ipſam, & Tuæ perſonæ merita*

rita examinari fecimus diligenter, quia electionem ipſam de perſona Tua literarum ſcientia prædita, vitæ munditia, & morum honeſtate decora, in ſpiritualibus prouida, in temporalibus circumſpecta, factam canonicam eſſe reperimus, ipſam de Fratrum noſtrorum conſilio auctoritate Apoſtolica confirmamus, & approbamus, Teque eidem Eccleſiæ præficimus in Epiſcopum, & Paſtorem &c.

cdtus Innocentij VIII. anno quinto fol. 51.

Hæ Literæ prouiſionis Apoſtolicæ Innocentii VIII. in edendo hoc Summario tardius repertæ, ideoque hic extra ordinem appoſitæ referuntur ad alias ejuſdem Pontificis recenſitas antecedenter ſub num. 4. lit. C. circa controuerſias electionis diſcuſſas in Conſiſtorio Apoſtolico.

A

Capitulum Varmien. non intermiſſè fuit in poſſeſſione eligendi, ſeu poſtulandi ſuum Epiſcopum quotiescunque vacare contigit eamEccleſiam.

In Secretaria Conſiſtoriali cum Poſitione Cauſæ exhibita habetur ex Actis Capitularibus authenticè ſumpta longa ſeries, & ordo Electionum, ſeu Poſtulationum continuatis actibus à Capitulo Varmien. factarum ſuperiori ſæculo uſque in præſens cum ſubſecuto effectu prouiſionum Apoſtolicarum in perſona cujuſque Electi, ſeu Poſtulati Epiſcopi; atque cautiones, quandoque adhibitæ pro præſeruatione ejuſmodi juris.

Num. 23.

Epiſtola reſponſiua Celſiſſimi Principis Primatis Poloniæ, qui reddit ſecurum Varmienſe Capitulum de fauorabili, & æqua intentione

Perilluſtres, & Rm̃i Domini, & Fratres Obſervandiſſimi.

Si liceret Perilluſtribus Dominationibus Veſtris penetralia cordis mei inſpicere, omni proculdubio cognoſcerent, non aliter ab ipſis de me ſentiendum fore; quàm in ſuis ad me nuperrimè datis Literis, eaſdem ſentire lubens perſpicio. Major eſt, quàm ſatis exprimi queat amor meus erga Perilluſtres Dominationes Veſtras, propenſio in iſtam Prouinciam, zelus, & teneritudo pro iſta Eccleſia, cujus, veluti meæ olim Sponſæ dilectiſſimæ, vix

 ſine

Sereniſs. Regis, nec cenſet eius voluntate fieri, quod turbetur ius liberæ electionis Capitularis.

ſine lacrymis mihi conceditur reminiſci. Hinc eſt, quòd non ſine magno animi mœrore audiam, quæcunque minimus etiam rumor minùs fauorabilia illis contingere, adferat. Iuſtiſſima tamen, & nemini unquam denegata Sereniſſimi Regis, Domini Noſtri Clementiſſimi Protectio, facilè exortas Perilluſtrium Dominationum Veſtrarum turbationes uberrimè ſolari poterit; Præcipuè cùm comperta ſit hucuſque Reipublicæ, & etiam Sereniſſimo Regi, Perilluſtrium Dominationum Veſtrarum fidelitas, & omnimoda devotio; quam, & ego tot annorum ibi Præſul notam habui, & perſpectam, uti digniſſimarum perſonarum gremium hoc componentium, gnarus optimè; induci ergo non poſſum, ut credam quempiam in Collegio veſtro reperiri, qui vel cogitare poſſet de minima imminutione, & læſione obſequii, fidelitatis, & obedientiæ ſecundùm pacta, & obligationes veſtras Sereniſſimis Regibus, & Reipublicæ debitorum. Sicut ergo jus Majeſtaticum ſemper à Capitulo Varmien. magna adornatione obſeruatum eſt, ita Sereniſſimus Rex, cui prima virtus eſt jus ſuum cuique tribuere, & conſeruare, tota propenſione intendit illud inuiolabiliter manutenere, Paternâq; tueri Clementiâ. Nemo igitur diuerſum ab his eſſe Sereniſſimi Regis mei animum opinetur: Amat enim Sua Regia Majeſtas Dominus meus Clementiſſimus in libero Regno liberis regnare non coactis, & priuilegia Eccleſiarum, & Capitulorum augere, non conuellere; & caſu, quo aliter quispiam de Sereniſſimi Regis juſtitia, & bonitate opinari, & ſentire vellet, talem profectò honoris, & famæ Regiæ Amicum eſſe non cenſerem, Securas

ras proindè eſſe liceat Perilluſtres Dominationes Veſtras circa Reuerendiſſ. Capituli jura, & præcipuè circa non poſtremum monile practicatum Electionis, cui Clementiſſima Regia Majeſtas credo, quòd nullum velit inferri præjudicium. Tandem de conſtanti effectu, & æſtimatione mea ſibi polliciantur Perilluſtres Dominationes Veſtræ plurimùm deſidero, & proſpera quæque animitùs apprecor. Perilluſt., & Reuerendiſſ. DD. VV. Dat. Louicii 12. Aprilis 1724.

Addictiſſ. Frater, & ad quæuis officia paratiſſimus
Theodorus Potocki Archiepiſc. & Primas.

Num. 24. *Status, & ordines Epiſcopatus Varmien. in ſuis Conuentibus Generalibus quoties ſtatuunt contribuere aliquam Quotam pro publicis Regni Poloniæ neceſſitatibus, ſolemniter proteſtantur id fieri beuola gratitudine, atq; gratia promerendæ Regiæ protectionis, & non in vim ullius ſanctionis, vel impoſitionis indictæ à ſtatib9 Regiæ Pruſſiæ, cui nullum jus eſt decer-*

Status, & ordines huius Epiſcopatus in hodierno Conuentu, de conſilio Ven. Capituli indicto, non vi laudi Mariæburgenſis, Graudentinenſis, aut aliarum Pruſſiæ Terrarum &c. (de quo quàm ſolemniſſimè proteſtantur) ceu, cui nunquam fuerunt obnoxij, ſed ultrò, ad teſtificanda Sacræ Regiæ Majeſtati, & Inclyto Poloniarum Regno; ſtudia & promptam voluntatem ſuam, pro ſubleuandis Regni Poloniæ, & communis Patriæ neceſſitatibus præſentibus &c. exemplo aliarum Regno Poloniæ incorporatarum Prouinciarum, unanimi conſenſu ſanciuerunt &c. Super quibus omnibus &c.

Sequitur legalitas Notarij extrahentis ex actis Conventuum Generalium in materia contributionum publicarum incipiendo ab anno 1601. ſub olim Petro Tylicki Epiſcopo Varmien. uſque ad moderna tempora ſucceſſiuè ſeruata de caſu in caſum eadem proteſtationis formula.

 Anno

nendi contributiones in Varmia.

Num. 25. *Summaria informatio Iurium Eccleſiæ Varmien. pro parte Capituli exhibita anno 1512. eximio olim Archipræſuli, & Primati Poloniæ Io: de Laſko deſignato Oratori ad Summũ Pontificem, & Concilium Latemnenſe, in Cauſa Pruſſiæ, ut refert Piſtorius Nidanus Polonicarum rerum tom. 2, pag. 317.*

Anno Domini MCCXLIV. Terra Pruſſiæ ab Infidelibus per Sedem Apoſtolicam erepta, bo. mem. Vilhelmus Epiſcopus Mutinenſis dictæ Sedis Nuncius, Terram Prædictam authoritate ejuſdem Sedis in tres partes diviſit, & limitavit, duas Magiſtro, & Fratribus, Ordinis B. Mariæ Theutonicorum, & tertiam partem hujuſmodi Epiſcopo, cum omni proventu, jure, & juriſdictione deputavit; Ac mox deindè Eccleſia Varmienſis in Cathedralem erecta, Epiſcopo Varmienſi, qui tunc Epiſcopus Pruſſiæ dicebatur, temporalia, quæ Epiſcopo Varmien. competunt, nomine Romanæ Eccleſiæ conceſſit, & Eccleſiam Varmienſem Sedi prædictæ immediatè ſubjecit; Ità tamen, ut ex tunc jus eligendi, ſeu poſtulandi Epiſcopum, ad Capitulum Eccleſiæ Varmien., jus verò diſponendi de Dignitatibus, ac Canonicatibus, & Præbendis ejuſdem Eccleſiæ, ad Epiſcopum Varmien. unà cum Capitulo pertineret; Quæ omnia fel. rec. Innocentius Papa IV. per ſuas confirmavit; Et Imperator Carolus IV. per ſuas literas, aureis Bullis munitas, rata, & grata habuit, proùt in ipſorum Vilhelmi Epiſcopi, & Nuncij, ac Innocentij Papæ, & Caroli Imperatoris Literis hujuſmodi pleniùs continetur. *Vid. num.* 2. 4. *&* *n.* 7. *lit. A.*

Vide num. 4.

Concordata Eccleſiarum Germaniæ ab Epiſcopo Varmienſi acceptata, cum

Vnde à tempore fundationis hujuſmodi ad infra dicendum tempus, Concordatorum inter Sedem prædictam, & Nationem Germanicam Capitulum, & Canonici Eccleſiæ prædictæ fuerunt in poſſeſſione, ſeu quaſi pacifica, & quieta juris eligendi perſonam in Epiſcopum Varmienſem, & obtinendi confirmationem electionis à Sede prædicta; Et Epiſcopus unà cum Capitulo fuit in poſſeſſione juris diſpo-

diſponendi de Dignitatibus, Canonicatibus, & præbendis dictæ Eccleſiæ Varmien. jure fundationis, dotationis, & approbationis dicti Papæ Innocentij, ut præfertur. Deindè anno Dñi MCCCCXLVII. ſupervenientibus dd. Concordatis Germanicæ Nationis, Franciſcus tunc Epiſcopus Varmien., tanquam Germanicæ, ſeu Alemaniæ Nationis, dicta concordata acceptavit, & ab eo tempore intrà uſque in præſens Epiſcopus, & Capitulum prædicti, liberè diſpoſuerunt in alternativis menſibus de Præbendis, & Dignitatibus, excepta præpoſitura. Capitulum quoque, & Canonici liberè elegerunt pro tempore perſonam in Epiſcopum Varmien., & confirmationem electionis à Sede prædicta obtinuerunt, jure Concordatorum prædictorum. *Subſecuta eorum obſeruantia. Vid. ſub n. 4. lit. A. B., & ſeq. n. 14 lit. C., & D. n. 17. lit. F. n. 19. lit. G. n. 20. lit. A., & n. 26. lit. B.*

Succeſſiuè autem de anno MCCCCLXVIII. D. Nicolaus Tungen per Capitulum canonicè electus, atque jure Concordatorum per Sedem Apoſtolicam confirmatus, poſtquam Epiſcopatus ſui poſſeſſione per aliquot annos pacificè continuata, per fel. rec. Caſimirum Regem Poloniæ ab Eccleſia, & Epiſcopatu ſuo armata vi expulſus, longum paſſus fuiſſet exilium, tandem àd Epiſcopatum reductus, ne totus Epiſcopatus extirparetur, fuit compulſus per eundem Regem, facere cum eo quandam concordiam, ſeu capitulationem, & inter alia ſubmittere, & obligare ſe, & Succeſſores ſuos cum Capitulo, quod ex tunc in futurum Capitulum, & Canonici tenerentur eligere in Epiſcopum perſonam gratam Regi Poloniæ pro tempore exiſtenti *Vid. num. 5.* Sed quia prædicta fuerunt per præfatum D. Nicolaum Epiſcopum, & Capitulum facta metu, vi, & compulſione, abſque licentia Sedis Apoſtolicæ, in *Vid. num. 27. ſub lit. T.*

 illius

illius ac privilegiorum Eccleſiæ Varmien. præjudicium, non ſunt per dictam Sedem unquam confirmata, ideò per dicti Nicolai Succeſſores Varmien. Epiſcopos, & per Capitulum nunquam ſunt obſervata.

Vid. dict. num. lit. X. & num. 4. & 22.

Mortuo namque dicto Nicolao de anno MCCCCLXXXIX. Lucas tunc Canonicus Varmienſis per Capitulum in Epiſcopum liberè electus opponente ſe acriter dicto Domino Rege, tanquam ingratam ſibi perſonam electam fuiſſe, non obſervata concordia dicti D. Nicolai, fuit per fel. rec. Innocentium Papam VIII. jure Concordatorum Germaniæ confirmatus. Et tunc de juribus, & privilegiis Eccleſiæ Varmien., & præſertim de Concordatis prædictis, ac de juſtitia ejuſdem Eccleſiæ pleniſſimè cognitum fuit, conſiſtorialiter, & ſpecialiter, quòd dicta concordia Nicolai Epiſcopi, & Capituli, nulla fuit ab initio, nec aliquo modo obſtet juri, liberè eligendi Capitulo competenti, clarè diſcuſſum à Procuratoribus, & Advocatis tam D. Regis, quàm Capituli per plures menſes auditis, referente bo. mem. Marco Epiſcopo Præſtinenſi, Cardinali S. Marci, proùt ex litera ejuſdem Cardinalis miſſiua ad præfatum Regem directa patet, ſub Data 15. Septembris anno MCCCCLXXXIX. *Vid. num. 4. per tot.*

Vid. num. 6. per tot. & num. 26. lit. C.

Quamvis igitur Eccleſia Varmien. in jure liberè eligendi Epiſcopum, per Sereniſſimos Reges Poloniæ pro tempore graviter fuerit oppugnata, eſt tamen ſemper patrocinio Sedis prædictæ defenſata. Nam, & fel. rec. Iulius Papa II. omnes ſubjectiones, & conventiones per Epiſcopos Varmien. Regibus Poloniæ, & cum illis factas in præjudicium Sedis

Apoſto-

Apoſtolicæ, & dictæ Eccleſiæ Varmien , & per quas libera electio Epiſcopo impeditur, caſſavit, ſeu potiùs caſſas, & irritas declaravit; ac privilegia dictæ Eccleſiæ de novo confirmavit de anno MDXII. ante obitum dicti Lucæ Epiſcopi.

Nunc ultimò, cùm dicto anno MDXII. de menſe Martio, vacante dicta Eccleſia, per obitum præfati Lucæ Epiſcopi, Capitulum liberè elegiſſet Fabianum modernum Epiſcopum Varmien., idem Fabianus Epiſcopus confirmatus, & conſecratus, cum octo Canonicis tunc apud Eccleſiam reſidentibus, cæteris Canonicis octo abſentibus (de quorum utiq; ſingulorum intereſſe agebatur) concluſit cum Sereniſſimo Rege moderno talem concordiam ſuper futuris electionibus Epiſcoporum, de quatuor perſonis nominandis, prout Paternitati Veſtræ optimè conſtat. *Vid. n. 5. lit. A.*

Cùm autem ſtantibus fundationibus, donationibus, & immediata ſubjectione, aliiſq; prædictis privilegiis Eccleſiæ hujuſmodi dicta concordia Nicolai Epiſcopi, ſeu ſubjectio per eum Regi præfato, abſq; licentia Sedis prædictæ facta, ac per metum, & vim bellicam extorta, nulla exiſtat, nec unquam ſit per dictam Sedem confirmata, imò caſſata, ac potiùs irrita, & caſſa declarata, nec per Capitulum obſeruata; Ac dicta concordia, quæ per modernum Epiſcopum, & octo Canonicos facta prætenditur, etiam abſq; licentia Sedis prædictæ inita, non conſentientibus cæteris Canonicis, imò multis, tam ex illis, qui præſentes fuerunt, quàm ex his qui abſentes ab Eccleſia erant, contradicentibus, de quorum tamen ſingulorum intereſſe agitur, ſit etiam nulla, & dictæ Sedi, Eccleſiæque Varmien., ac Subditis

Vid. num. 5. lit. A. & num. 27. lit. T. ſub lit. X.

Vid. num. 6. lit. A.

ejuſdem

ejuſdem præjudicialis, & damnoſa; Et ſi concordia illa acceptaretur, timenda eſſent multa ſcandala, & incommoda Eccleſiæ, Canonicorum & aliarum perſonarum, quæ ad præſens, non opus eſt narrare; Cùm eis præfatus Caſimirus Rex promiſerit pro ſe, & Succeſſoribus ſuis Regibus Eccleſiam Varmien. conſervare, fovere, & manutenere in ſuis juribus, conſuetudinibus, & privilegiis, prout etiam modernus Dominus Rex Sigiſmundus idem promiſit, & denuò confirmavit. Ideò pro parte Decani, & aliorum Canonicorum Rom. Cur. ſequentium ſupplicatur R. D. V., ut pro bonitate ſua, & benignitate, ac amore erga Eccleſiaſticam Rempublicam intercedere dignetur apud Regiam Majeſtatem, ut illa memor ſuæ promiſſionis, & pro innata ſua clementia, & pietate, ac commodo, & tranquillitate Terræ Pruſſiæ, & Regni ſui permittat dictam Eccleſiam ſuis gaudere priuilegiis, Quod ubi Decanus, & Canonici à Majeſtate Regia, & Paternitate Veſtra Reverendiſſima impetrauerint, parati erunt ad omnia, ad quæ de jure tenebuntur, recommendantes ſe & Eccleſiam prædictam Majeſtati Regiæ, & Paternitati Veſtræ Reverendiſſimæ humillimè in juſtitia ſua.

Sequitur legalitas Notarii extrahentis ex vetuſto Libro authentico Actorum Capituli Varmien. anni 1512.

Num. 26. *Sententia R. P. D. Nuncij Apoſtolici Poloniæ ſuper controuerſiis inter Martinum Cromerum Epiſcopum, & Capi-*

Chriſti nomine inuocato &c. Nos Vincentius Laureus Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratiâ Epiſcopus Montis Regalis, ad Sereniſs. Principem Henricum Poloniæ Regem &c. Sanctiſs. D. N. Papæ cum poteſtate Legati de Latere Nuncius: à Reverendiſſimo D. Martino Cromero Coadjutore, ac dilectis Nobis

bis in Chriſto Canonicis, & Capitulo Varmien. Compromiſſarius Judex Cauſarum conſtitutus, quas ipſi coram Nobis viciſſim propoſuerunt, atque agitarunt in punctis, & articulis infraſcriptis; controverſias, & lites omnes componere, & definire volentes in vim compromiſſi in Nos facti, ad hunc qui ſequitur modum ſententiam ferimus &c. Quoniam bona Varmien. Eccleſiæ olim fuerant ab Epiſcopo, & Capitulo communiter poſſeſſa, illis poſteà diviſis integra beſſis Epiſcopo; Triens verò Capitulo aſſignata eſt portio integra ſub hac verborum formula in arbitrio deſcripta anno Domini 1288. (ut ſcilicèt Capitulum iiſdem juribus, libertatibus, uſibus, & dominio omnia Bona, & Poſſeſſiones ſuæ partis poſſideat, & teneat quibus D. Epiſcopus tenet, & poſſidet ſuam partem): A quo etiam tempore, ſubditi Capitulares cauſas ſuas coram infraſcriptis Magiſtratibus ſemper propoſuiſſe dicuntur, ut videlicet coram Sculteto in prima inſtantia, à ſententia Sculteti ad Senatum (quem vocant) locorum appellent, & à Senatu ad Adminiſtratorem Supremum Judicem à Capitulo deputatum, & ab hoc etiam (quamuis tertiò provocare non liceat) per modum ſupplicationis ad Capitulum, ſeu Viſitatores recurrere queant. Ideò à præſcripta conſuetudine, arbitrio roborata temerè recedendum non eſſe definimus.

tulum Varmien. ratione diuiſionis Bonorum, & ſuper exercitio jurisdictionis temporalis totius Epiſcopatus, atque ſuper jure conferendi Canonicatus in menſibus alternatiuis.

Ditio temporalis totius Epiſcopatus diuiſa eſt inter Epiſcopum Principem & Capitulum per Beſſim, & Trientem.

A judicijs ſæcularibus Oppidanorum, & Terrigenarum Varmien. non datur ulla prouocatio ad Tribunalia Regni Poloniæ.

Ità tamen integram juriſdictionem Capituli obſeruari volumus, ut eam alii non infringant, & ipſum ſuos limites non excedat. Quare Canonicorum ſubditos, quantumvis exemptos, ritè coram Epiſcopo conueniri poſſe declaramus, ex his cauſis dumtaxat, nempè ratione delicti, vel contractus,

ſiuè rei, de qua contrà ipſos agitur, ab ipſo etiam Epiſcopo viſitari, corrigi, & emendari poſſe ſtatuimus. Qua in re ſi Edictis per Loci Ordinarium propoſitis Canonicorum ſubditi poſt hac non obtemperauerint, mulctis, & aliis pœnis ſic compellantur, ut obediant. Si quis autem ex Capitulo, vel nimia potentia elatus, vel quod in ipſos Subditos Magiſtratum gerat, contrà hujuſmodi Ordinarii decretum venerit, in eum (juxtà veterum Patrum Decreta) eſt animadvertendum &c.

B *Collatio Canonicatuum in menſibus alternatiuis pertinet ad Epiſcopum ſimultaneè cum Capitulo à tempore immemorabili.*

Deindè ibidem paucis interjectis in eodem Decreto ratione Electionis, & inſtitutionis Canonicorum proſequitur ſic.

Ex arbitrio à Iudicibus communiter aſſumptis prolato 1288. anno ſuper diuiſione Bonorum inter Epiſcopum, & Capitulum facta, ius Canonicos eligendi in menſibus Ordinarii Capitulo delatum eſt, quo ipſum Capitulum proponit, eos quos eligit ſimul quoque inſtituendi ſe eſſe in poſſeſſione, vel quaſi poſſeſſione, quam crebris actibus ità continuiſſe affirmat, ut per veteres nonnullas ſcripturas in Acta Capituli referri ſolitas hujuſmodi Iuris præſcriptionem longo tempore quo hominum memoria in contrarium non extat, probare intendit (niſi aliquo fortaſſe actu contrario præſcriptio interrupta eſſe à Coadjutore demonſtraretur) ex quibus Actis Capituli intentio probaretur modo documenta in judicio exhibita cum Archetypo conuenire conſtaret. Iis etenim perſpicuum eſt Capitulum octoginta ab hinc annis ejuſmodi inſtitutionis actus quàm plurimos feciſſe ipſis ſcientibus, nec contradicentibus, imò verò conſentientibus Epiſcopis. Quapropter Nos iura Epiſcopi, & Capituli ſarta, tecta, tueri cupien. ordinamus, ut utraque

traque parte præſente exempla Canonicorum (ut præfertur) inſtitutiones continentia cum Archetypis legitimè conferantur, quæ ſi ex toto in ſubſtantialibus conueniant, nec interim legitimè aliquid opponatur, quod hujuſmodi præſcriptionem interruptam eſſe oſtendat, etiam nunc declaramus ex hac præſcripta conſuetudine continuatis actibus comprobata Capitulo Varmien. inſtituendi Canonicos in menſibus Ordinarij, à ſe legitimè electos ius quæſitum eſſe &c.

Et tandem concluditur.

C

Pacta lædentia Eccleſiæ libertatem absque Sedis Apoſtolicæ conſenſu cum quocunque inita, declarantur pro nullis, & irritis ipſo iure.

Cæterùm pacta contrà Eccleſiæ libertatem facta minimè ſeruanda ſunt, quin Principum etiam Conſtitutionibus inania, & irrita eſſe ſolent; faciantque contrà Eccleſiæ incolumitatem Canonici, & Capitulum, ſi certis obſtringantur pactionibus, quibus alienationi Bonorum immobilium ipſius Eccleſiæ conſentiant; Huc etiam accedit, quòd ipſe Epiſcopus citrà periurij notam hujuſmodi Bona alienare nequaquam poteſt, niſi ex Summi Pontificis permiſſu certæ iuris ſolemnitates accedant; Quamobrem niſi iis obſeruatis, perpetuum ſuper hac re Coadiutori ſilentium imponimus.

Ego Vincentius Epiſcopus Montis Regalis Nuncius Apoſtolicus ità pronunciaui.

Sequitur eiusdem ſententiæ Inſtrumentum acceptationis factæ ab ipſis Partibus, & legalitas Notarij in forma &c.

S. PIVS PAPA V.

Venerabili Fratri Staniſlao Epiſcopo Vladiſlauien. &c.

D

S. Pius V. ſolicitus de præſeruatione Iurium, & Bono-

Certiores facti non ſine magno animi dolore *Eccleſiam Varmien.* nonnullo in periculo amittendorum Bonorum ſuorum verſari, quibus occupandis quidam

rum Eccleſiæ Varmien. ejus curam impensè commendat Epiſcopo Vladislauien. cui tunc primarias partes apud Regem Poloniæ obire incumbebat.

dam iſthic praua incenſi cupiditate inhiare dicuntur; valde pro ea, quæ Nobis ab Omnipotenti Deo comiſſa eſt Eccleſiarum ſolicitudine, animo commoti ſumus. Itaque faciendum Nobis exiſtimauimus, ut has ad Fraternitatem Tuam literas illicò daremus, quibus Te; ſi modò ea vera ſunt, quæ accepimus; ad omnia ejus Eccleſiæ *Iura ac Poſſeſſiones*, conſilio, auctoritate, ſuffragationeque tua tuendas & quantum in Te eſt, incolumes, atque integras præſtandas hortamur. Illud etiam Fraternitatem Tuam curare cupimus, ut ejuſdem Eccleſiæ à Sereniſſimo Poloniæ Rege, & ab Ampliſſimo Regni Senatu, maior aliquantò ratio habeatur, quàm quanta adhuc habita eſſe dicitur: Quod quamuis ipſam, pro eo quod debet, rebus Eccleſiaſticis tuendis officio, diligenter facturam eſſe ſperemus, tamen eo animi noſtri ſtudio ab ea petimus, ut vel in hoc ipſo, quanti Nos, Sanctamq; hanc Sedem Apoſtolicam faciat, eam Nobis declarare velimus: Id enim officium, præterquam erit æquitate, bonitateque Tua digniſſimum, Nobis præterea gratiſſimum, acceptiſſimumque eſt futurum, cui Nos officio paternæ noſtræ erga Te voluntatis indicijs idoneâ occaſione oblata, ſemper libenterq; reſpondebimus. Dat. Romæ apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris &c. Ex Libris epiſtolarum Illuſtrium Virorum à Stanislao Carncouio Epiſcopo Vladislauien. edit. Cracouiæ 1578. & relat. *in tom. 2. Hiſt. Pol. Io: Dlugoſſi.* Lipſiæ anno 1712.

E

Varmia ſub peculiari cura eſt Sedis Apo-

Claræ memoriæ And. Chryſoſt. Załuski Epiſcopus Varmien., ſimulque Supremus Regni Poloniæ Cancellarius *in Paſtorali ſua epiſtola* ad Clerum, uniuerſumque

ſumque Populum Varmien. edita anno 1699. *tom. 3. rerum Polonicarum fol.* 770. inter ejus opera relata, ſic habet: *Nunquam recordationi noſtræ excidere potuit, quanta omnibus retro ſæculis cura, & ſolicitudine Sancta Sedes Varmiam tanquam ſingularem Vaticanæ Religionis gemmam, undique inbiantibus Acatholicis obſeſſam tutata fuerit; tot olim ſuarum curarum impenſis à Crucigeris Theutonibus glorioſè vindicatam &c.* *ſtolicæ, quæ opitulante conquiſita fuit.*

Compilatio excerptorum ex variis Hiſtoriographis præcipuè Polonis, qui Senatorio, aut Regij miniſterij munere functi, ſeu juri dicendo in Regno Poloniæ adbibiti, teſtificantur luculenter Eccleſiæ Varmien. naturalem libertatem, juſque eligendi Epiſcopum de gremio Capituli, aliaque illius Priuilegia.

Num. 27. *Eccleſia Varmien. fundata atque largiter dotata eſt ex beneficentia Sum̃orum Pontificum.*

Per Chronica Pruſſica univerſim celebratur fundatio, & erectio Eccleſiæ, & Epiſcopatus Varmien. ſub Innocentio IV. Papa, in ea Pruſſicæ oræ portione, quæ obtigit Sanctæ Sedi in diviſione Terrarum Pruſſiæ, quæ à Summis Pontificibus conflato ſacro Bello, accerſitisque Militiis Inclyti Ordinis Theutonici communiter acquiſitæ, & in poteſtatem prædicti Sacri Ordinis redactæ fuerunt, auſpicante etiam Friderico II. Imperatore, & adſtipulante Conrado Maſoviæ, & Cujaviæ Duce ſub initium ſæculi XIII. poſt profligatos, & diuturno Bello expulſos ex eadem Pruſſia Barbaros Infideles, atque infeſtiſſimos finitimis Chriſtianis.

Ejuſmodi res geſta non ſolùm palàm eſt ex Diplomatibus Pontificum, Imperatorum, & Regum hoc Summario recenſitis, ſed inſuper comprobatur monumentis Chronographorum, & inter vetuſti-

ores Petrus de Dusburg Chronico Pruſſiæ, eruditiſſimis notis *Chriſtoph. Hartknoch illuſtrato, editoque Francofurti, & Lipſiæ anno 1779. Par. 2. cap. 6.*, ibi: *Cùm autem deſtructio Terræ Poloniæ per clamoroſam inſinuationem Ducis (Conradi Maſouiæ, & Cujauiæ Principis) ad notitiam Romanæ Curiæ deueniret, Sanctiſs. P. D. Gregorius IX. Papa compatiens ei, & præcauens periculis in futurum, omnem ordinationem cum Fratribus Domus Theutonicæ tamquam ritè, & rationabiliter factam, in nomine Domini confirmavit injungens dictis Fratribus, ut vindicarent injurias Domini, & Terras Chriſtianis debitas recuperarent ab Infidelibus occupatas, exhortans eos ad Bellum &c.*

Idem Petrus Dusburg dicta Parte 2. cap. 5. refert Diploma Gregorii IX. Pontificis, quo conceditur Ordini Theutonico, ut á Paganis recuperata, retineat, qui Pontifex promiſit ſe conſilio, & auxilio eidem Ordini adfuturum. Refert quoque aliud Diploma Friderici II. Imperatoris pariter favore dicti Ordinis, & donationem ei factam à Conrado Duce Maſoviæ.

Item par. 3. cap. 33. de Legato Sedis Apoſtolicæ, & de diviſione acquiſitæ Terræ Pruſſiæ, ac fundatione Epiſcopatus Varmien., & latiùs *in Animadverſione ad idem cap. Chriſtoph. Hartknoch.* Eadem recenſet *Matth. Miechovius Doctor Canonicus Cracovien. ſuo Chronico rerum Poloniæ relat. à Nicolao Zalaſzowski lib. 1. de Iure Regni Poloniæ tit. 26. edit. Poſnaniæ anno 1699. Io: Dlugoſſus deſignatus Archiepiſcopus Leopolien. tom. 1. lib. 6. Annal. Polon. Mart. Cromer. de rebus geſtis Polonorum lib. 7., & 8. circa fin. Stanislaus Sarnicius lib. 6. Annal. fol. 272. Gaſpar Schazius lib. 1. Chronic. Pruſſiæ fol. 17. Simon Grunovius Hiſt. Pruſſiæ tract. 6. Io:*

Plaſtvich

Plaſtvich in ipſo initio ſui Chronici Varmien., aliiq; quorum teſtimonio uniformi Varmia dicitur acquiſita, & ibi fundata Eccleſia ſummorum Pontificum operâ.

Ex Odorico Raynaldo Annal. Ecleſiaſt. tom. 13. *ad ann.* 1236. *n. 16.*

A *Literæ Pontificiæ ad Guilhelmum Epiſcopum Mutinen. Sanctæ Sedis Legatũ in Pruſſia, cũ facultate limitandi Terras de Barbaris recuperatas, pro fundatione Epiſcopatus &c. lib. 10. ep. 88.*

Non in Meridionalibus modò Regionibus, verùm in Septentrionalibus etiam amplificata eſt religio: tot enim in Pruſſia Populi illatum Evangelii lumen admisêre, ut plures jam in ea admitti Epiſcopatus poſſent, quo accepto Gregorius (IX.) Guillelmo Epiſcopo quondam Mutinenſi Apoſtolicæ Sedis Legato in mandatis dedit, ut de aliquorum conſilio limites, cuique Epiſcopatui præſcriberet, ac definiret &c. - *Cum exultatione ſpiritus intellecto, quod Divina faciente potentia tantum de Pruſſiæ partibus ſit Chriſtiano dominio ſubjugatum, ut ibidem poſſent limitari Diœceſes, & Epiſcopi inſtitui, ac eiſdem congruis de Bonis temporalibus provideri, preſentium tibi auctoritate concedimus, ut Deum habendo præ oculis de conſilio, & aſſenſu dilecti Filii Præceptoris, & Fratrum Sanctæ Mariæ Theutonicorum in partibus illis morantium, in eiſdem partibus limitare Diœceſes, & tres de Fratribus Ordinis Prædicatorum dumtaxat ibidem inſtituere valeas, ac eoſdem etiam adſcito Canonico Epiſcoporum numero conſecrare. Dat. Interamne* 3. *Kal. Iunii Pontificatus anno* 10. 1236.

B *Æneas Sylv. Card. Picolomineus Epiſcopus Varmien.*

ÆNEAS SYLVIUS S. R. E. Cardinalis Piccolomineus Epiſcopus Senenſis, & Varmienſis, qui celebres in Germania, & Pruſſia Legationes obivit, poſteà aſſumptus ad Papatum, dictusq; Pius II. *In ſuo tract. de Europa cap. Pruſſia* - ſic habet: Pruſſia, quam longa eſt percurrit Viſtula fluvius Geda-

num

num uſque, vulgò *Danzig*, quo in loco Baltheum Mare influit, quod ultra hunc fluvium eſt, Sarmatici Iuris fuit, quod citra, Germanici. Ad Meridiem *Maſovitæ*, *Polonique* rura colunt; Occidentem *Saxones* occupant. Aquilonem *Baltici* Maris excipit littus. *Vlmigeros* olim hanc Terram incoluiſſe Iornandes tradidit, quo tempore *Gothi* ab Inſula *Scandavia* in continentem deſcenderunt, qui Vlmigerorum Terras invaſerunt. *Barbara* hæc Gens, & Idolorum cultrix uſq; ad *Fridericum* Imperatorem hujus nominis ſecundum fuit. Sub ejus verò Imperio *Fratres Theutonici* Viri Nobiles ſumptis armis quicquid Pruthenici juris citrà Viſtulam fuit, occupavêre &c. Bellum pluribus annis productum eſt, ad extremum fortuna dictorum Fratrum imperio arridens, *omnem eis Pruſſiam ſubjecit*. Ex illo tempore *lingva Theutonica* introducta eſt, & cultus Chriſti gentibus illis imperatus: Eccleſiæ quoque Pontificales erectæ, trans Viſtulam *Pomeſanienſis*, *Culmenſis*, *Sambienſis*, *&* *Varmienſis*, ad quam defuncto *Franciſco* Epiſcopo, parvitatem noſtram *poſtulauerunt* Canonici, Calixtus Pontifex Maximus eam Nobis, annuente Senatu Apoſtolico commendavit: *Quæ una eſt in illis partibus jure ſuo utens, nec uſpiam ſubjecta Fratribus Theutonicis &c.*

C *Pruſſiam totam ſubjugauit Ordo Militaris Theutonicus.*

D *Epiſcopatus Varmienſis in Pruſſia eſt ſui liberi juris, & dominij.*

Honorifica mentio Eccleſiæ Varmien. in Commentariis Pii II. Papæ.

Idem Æneas Sylvius in Commentariis rerum memorabilium ſui temporis, publicatis poſt adeptum Papatum lib. 1. *circa initium, pag. 28. in recentiori editione Francofurti anni* 1614. tradit, ut ſequitur - *In Pruſſia*, quæ olim Vlmigeria dicta eſt, & ad Mare Baltheum jacet Eccleſia nobilis, ac prædives, quam *Varmienſem* vocant, multis Arcibus, & Oppidis, ac latiſſimo imperio potens; ſed orto inter Beatæ Mariæ

Theuto-

Theutonicos, qui Pruſſiæ dominabantur, & Regem Poloniæ (ad quem Prutheni defecerant) crudeli,& aſperrimo Bello, Eccleſia ipſa admodum defecit, partem Theutonibus, partem Polonis ad ſe trahentibus, & Villas, atque Oppida diripientibus. Obiit intereà Franciſcus ejus Eccleſiæ Epiſcopus; Canonicorum pars magna Æneam ſibi Epiſcopum *poſtulavit*, pars altera bifariam diuiſa eſt, & quidam Luticonem Regis Poloniæ Conſiliarium *elegerunt*, quidam alium Theutonibus adhærentem: Poſſeſſio Eccleſiæ à principio Luticoni data eſt, ſed cùm Calixtus Papa Canonicorum *poſtulationi* annuens adminiſtrationem Eccleſiæ Æneæ (Cardinali Senenſi) commendaſſet, poſſeſſio quoque ad ejus Procuratorem delata eſt ejus partis, quam Luticonus obtinuerat, qui minimè auſus eſt Cardinali adverſari; Æneas exindè Pontificatum Max. aſſecutus. Paulum Legendorfum ei Eccleſiæ præfecit, qui abſq; Aduerſario, ad hunc uſque diem illam gubernat.

Idem Æneas Sylvius in epiſtolis de tempore ſui Cardinalatus editis videlicet *epiſt*. 291. ad Imperatorem ſcribens gratias refert Majeſtati Suæ pro Literis ad Sanctiſſimum Dominum Noſtrum, & Sacrum Collegium ſuper facto *Varmienſis Eccleſiæ* in ejus favorem, miſſis, & petit, ut dignetur quoque ſcribere ad Regem Poloniæ, quatenùs poſſeſſionem illius Eccleſiæ expeditiùs aſſequi poſſit.

Idem Card. Piccolomineus implorat fauorem Imperatoris, & Regis Poloniæ pro aſſequenda expeditiùs poſſeſſione Eccleſiæ Varmien.

Aliis ibidem epiſtolis, idem petit à Rege Poloniæ, Hungariæ, & pluribus aliis ſubſequentibus in eadem materia ad Miniſtros Aulæ Cæſareæ datis, urget eorum officia pro opportuniori effectu adipiſcendæ poſſeſſionis ejuſdem Eccleſiæ Varmien.

E *Eccleſia Varmien. gaudet iure Concordatorum Germaniæ.*

Idem Æneas Sylvius Cardinalis in ſua epiſtola Apologetica ad Martinum Mayr Cancellarium Moguntinum de uſu concordatorum Germaniæ *fol.* 676., lato calamo recenſet Eccleſias Cathedrales, in quibus Sedes Apoſtolica defert *electionibus, ſeu poſtulationibus Capitularibus*, adnumeratque inter eas *Eccleſiam Varmien.* enarrando ſuimet ipſius eo modo per Canonicos Varmienſes factam *poſtulationem* ad dictam Eccleſiam vacantem per obitum Franciſci Epiſcopi.

Soli Summo Pontifici ſubeſt.

Stanislaus Cardinalis Hoſius in Concilio Tridentino Præſidens Sanctæ Sedis Legatus S. R. E. Pœnitentiarius Maior, & ex Natione Polonica primus Varmienſis Epiſcopus, in ſuis Tractatibus Polemico-Dogmaticis Gregorio XIII. Pontifici dicatis, editisque Venetijs anno 1573., inque eiuſdem ſui Libri Præfatione ad Henricum Poloniæ Regem narrat *Eccleſiam Varmienſem ſoli Pontifici Maximo eſſe ſubiectam*, & hanc rationem ſui, ſuæque Eccleſiæ exemptionis, & independentiæ ſeſe allegaſſe, cùm euocatus fuiſſet ad Synodum generalem Epiſcoporum Poloniæ, quam congregaverat Archiepiſcopus Gneſnen. Metropolitanus, & Primas in uniuerſo Poloniæ Regno.

F *Metropolitani Gneſnen. (uti Sedis Apoſtol. Legati perpetui) auctoritati ſubordinantur omnes Eccleſiæ etiam Archi-Epiſcopales Regni*

Hujuſmodi exemptionis quoad Varmiam auget ſpeciem, quòd ad Prouinciam, & iuriſdictionem Archi-Epiſcopi Gneſnen. ex ſpeciali prærogatiua (quia eſt Legatus perpetuus, ſeu ut vulgò dicitur, Legatus natus Sedis Apoſtolicæ) pertinent omnes Epiſcopi vniuerſi Regni Poloniæ, & quamvis alter eiuſdem Regni Archi-Epiſcopus Leopolienſis ſuam habeat Prouinciam à Gneſnenſi diſtinctam, tamen & ipſe, atque eius Suffraganei Epiſcopi auctoritatem

tem agnoſcunt Archi-Epiſcopi Gneſnen. tam in prouocationibus, & judicijs, quàm in Synodis ad quas ab illo euocantur, uti teſtatur *Mart. Cromerus lib. de Reb., & Magiſtratibus Pol. relat. in corpore Hiſt. Pol. Piſtorij pag.* 108., & 113.

Polonia, inter quas non comprehenditur Eccleſia Varmien., quæ illis nullo titulo adjici potuit, nam diuerſi iuris cenſetur.

Hinc cùm Varmienſis Epiſcopus nullius ſubiectionis nomine teneatur, viſum fuit, ut coaleſcere deberet Poloniæ alia ratione; Et eapropter in Synodo Gneſnenſi ſub Archi-Epiſcopo Laurentio Gembicki anno 1621. Petricouiæ celebrata *cap.* 4. ſic habetur: *Quoniam Sacri Concilij Tridentini ſeſſio* 24. *de reformat. cap.*2. *de Epiſcopis*, qui nulli Archi-Epiſcopo ſubſunt diſponit, quòd ipſi debeant ſibi eligere viciniorem Metropolitanum, à quo ad Synodum Prouincialem vocati, *quamuis non iure ſubiectionis, ſed iure electionis venire*, & omnia in Synodo Statuta obſeruari facere debeant, ſupplicandum Sanctiſſimo Domino Noſtro eſſe cenſuit, ut Sua Sanctitas mandet Reuerendiſſimo D. Epiſcopo Varmien. ipſiusque Capitulo, qui iam pridem ad Sacroſancta huiuſmodi Concilii decreta obſeruanda ſeſe iuramento obſtrinxerunt, in legem Concilij hoc ipſo committant, dum Metropolitanum Gneſnen. quo viciniorem neminem alium habent, ad Synodales actiones, ipſam etiam Varmien. Eccleſiam concernentes, eligere negligunt refert *Nicolaus Zalaſzowski de Iure Polonico tom.* 1. *tit.* 26.

Huiuſmodi autem petitio utpotè incongrua Varmienſis Eccleſiæ naturæ, & libertati non fuit admiſſa.

Martinus Cromerus Regni Poloniæ Senator, & Religioſiſſ. Antiſtes, qui obtinet Principem locum in Hiſtoria Polonica, quam ſcripſit mandante Sigiſmundo Auguſto Poloniæ Rege in eius miniſterio

exi-

exiſtens, ut profitetur *in Præfatione operis diſtributi in duos lib. de ſitu, Populis, & Magiſtrat. Reipub. Pol. relat. in corp. Hiſtoriæ Polonicæ ſuprà recenſito.* De Varmia utpotè parte Pruſſiæ, ſparſim habet, quæ ſequuntur.

G

Varmiæ Populus ex progenie Germanica.

Dicitur Ermelandia Idiomate ſuo vernaculo.

Cingitur Pruſſia Ducali ſeu Brandeburgica, & ſoli ſuo paret Epiſcopo atq; Capitulo.

Præcipua Oppida Varmienſia partim Epiſcopalis, partimq; Capitularis iurisdictionis.

Lib. 1. circà initium pag. 77. Deletis penè priſcis Pruſſis à Germanici ſanguinis hominibus habitatur, & regitur.
Eodem lib. pag. 79. Olim Pruſſia priusquam ſub jugum Chriſti miſſa eſſet, alios fines habuit, fuit autem decem Regionibus, ſiue tractibus deſcripta videlicèt Pomeſanienſi &c. Erminio, ſiue Varmienſi, qui retinet etiam nunc in lingua Germanica vetus nomen, & Ermeland vocatur &c., & ſuperiùs aliquot lineis- *Varmia, & ipſa pars eſt Pruſſiæ Regiæ ferè cincta undique Pruſſia Ducali &c., nec in ulla ſatrapia cenſetur, ſubiecta Epiſcopo ſuo, & Eccleſiæ eius Collegio Regis Poloniæ Maieſtatem agnoſcentibus.*

Pag. 87. Oppida præclara memorat= „ Heilsberga „Epiſcopi Varmien. domicilium; Cathedra enim ſuprà Fraumburgum eſt, initio autem fuerat collocata Brunsbergæ; quod ipſum quoque Oppidum „geminum, permunitum, & frequens, copioſumq; „eſt, ita ut inter primarias Vrbes Pruſſiæ numerari „queat, quam nuper Vir ampliſſimus Stanislaus „Hoſius S. R. E. Cardinalis, & Varmienſis Epiſcopus, unà cum Sacro ejus ipſius Eccleſiæ Collegio, „ſtudiis literarum, atque doctrinæ nobiliorem reddidit: iis Oppidis non multùm cedunt Gutſtadia, „Allenſtenium, Resla, Vormditta, Melſacum, Vartenberga, Seburgum in eodem Tractu, ac Ditione Varmien.

Pag. 115., Præmiſſa juxtà recentiorem Geographiam, diviſione Pruſſiæ in Regalem, & Ducalem, ſeu Brande-

,Brandeburgicam, ſubjungit: Ea pars Pruſſiæ, quæ ,nunc Ducalis dicitur, ex eo tempore quo devictis ,Barbaris Populis ſub jugum Chriſti miſſa eſt, ſi-,mul cum Epiſcopis ſuis Sambienſi, & Pomeſani-,enſi ad noſtra uſque tempora Ordini Theutoni-,corum Crucigerorum Militiæ Hieroſolymitanæ ,paruit, cujus Ordinis Præſes Magiſter Generalis; ,Socii verò, & Præfecti Territoriorum Præcepto-,res, & Commendatores appellati ſunt. Qui cùm ,pro Amicis, & Sociis, Polonorum hoſtes facti eſ-,ſent, atque armis eorum adacti &c. unà cum Epi-,ſcopis in verba Regis Poloni jurarunt, & aliquam-,diu Majeſtatem ejus comiter conſeruarunt; ſed ,cùm id aliquoties, ad extremum, noſtra memo-,ria Alberto Marchione Brandeburgenſi Magiſtro, ,Viro Excelſi animi, & rei Militaris perito, detra-,ctaſſent; Sigiſmundus Rex Senior, ut ſe, & poſte-,ros ſuos illa perpetua defectionum, bellorumque ,moleſtiâ liberaret & Poloniæ tranquillitatem ma-,iorem præſtaret, eis bello ad neceſſitatem dediti-,onis redactis, & partim decedentibus è Pruſſia, ,partim habitu, & religione abjecta manentibus, ,illum ipſum Albertum ſororis ſuæ filium, pro Ma-,giſtro, Ducem in Pruſſia iuſſit eſſe &c. Ex eo igi-,tur tempore pars illa Pruſſiæ ampla, & copioſa, ,duorumque præfatorum Epiſcopatuum ſuppreſſi-,one auctior, ſub Duce eſſe cœpit &c. Vtinam is ,Sacra intacta reliquiſſet &c. Regia verò Pruſſia, ,ex quo à Crucigerorum imperio ad Polonum no-,men, ante centum annos ſeſe recepit, recepta ea ,eſt à Polonis in Societatem iuris, & Reipublicæ &c. ,Regiam autem appellamus, quæ Regi Polonorum ,ſubiecta eſt; Cuius partes primariæ ſunt Culmen-

H *Pruſſia olim Theutonica.*

I *Marchio Albertus ultimus in Pruſſia Magiſter Ordinis Theutonici, & primus Dux ſæcularis in eadem Pruſſia à Sigiſmundo Rege Poloniæ creatus anno 1526.*

Pruſſia Regia, ſeu Polonica. Cui Varmia conſentit, cohæretq; æqua unione, & ſuo libero iure utens.

Nec antea agnouerat dominium Theutonici Ordinis utpotè soli Romano Pontifici ſubiacens in ſpiritualibus, & temporalibus.

K

Epiſcopi Varmien. ſuperiori tempore, ut plurimum Germanicæ Nationis fuerunt.

,ſis, Mariæburgenſis, & Pomerania citerior. His ad-,numeratur etiam Varmienſis Epiſcopatus, qui li-,cèt Epiſcopo, & Collegio, ſiue Capitulo prorsùs ,immediatè ſubiectus ſit, nec omnia cum Superio-,ribus eius (Pruſſiæ) partibus habeat communia; ,quemadmodùm paulò explicabimus; non ſegregat ,tamen ſeſe à Regia, Priuilegijs ſuis utens, & fru-,ens &c. In eo Epiſcopatu Pius V. Pontifex Ma-,ximus ultrò petente D. Sigiſmundo Auguſto Re-,ge, Ampliſſimo Cardinali Hoſio, Coadiutorem me ,dedit, Succeſſoremque deſignauit, & Collegium ,acceptauit= Eſt Princeps Senatus Pruſſici Varmi-,enſis Epiſcopus &c., qui nunc in nulla Prouincia ,cenſetur, & ſoli ſubeſt in rebus Eccleſiaſticis Ro-,mano Pontifici, Magiſtri, & Ordinis (Theutonici) ,dominatum nunquam agnouit, amicitiam, & ſo-,cietatem, cùm & ipſe, plerumque Germanici eſſet ,ſanguinis, libenter coluit, nec ſine malo ac detri-,mento ſuo, & ſuæ Eccleſiæ; ad Regnum verò Po-,loniæ poſt reliquam Pruſſiam, peculiaribus pactis ,cum Rege Caſimiro initis ſeſe adiunxit.

Poſterius autem Poloniæ ſeſe addixerunt peculiaribus dumtaxat pactis, quibus Eccleſiæ proprium ius, & libertas tolli non poterat.

L

Varmien. Epiſcopatus ad

Pag. 118. Poſt recenſitas Pruſſiæ Primarias Satrapias, ſeu Regionum Præfecturas tranſit ad Varmien; Hæc quidem, ait, *in nulla cenſetur Satrapia; Vno autem, & non interpolato ambitu, in modum Principatus, Bona certis finibus peculiariter circumſcripta, & arcibus, atq; Oppidis exculta habet: eaq; ſic diuiſa, ut duas partes Epiſcopus, tertiam Collegium, ſive Capitulum obtineat; in iis utriq; ſubjectam nobilitatem habent, & liberam jurisdictionem ab omni Regiorum Magiſtratuum jurisdictione exemptam*, & paulò infrà: *Bartena quoq; Terra, & Natangia antea ejuſdem Epiſcopatus jurisdictioni ſubjecta fuiſſe, & ſuprà ſex millia Manſorum Epi-*

ſcopo

ſcopo Varmien. per iniuriam, Crucigerorum detracta eſſe memorantur &c. Subditi Epiſcopi, & Collegii Varmienſis &c. habent etiam peculiaria inſtituta, quæ germanicè Landsordnung, hoc eſt terreſtres Conſtitutiones vocant, & Conventus communes habent: Ad eas autem nobilitas, Ciuitates, & Sculteti cum liberis (qui ſunt medii quodammodò inter Nobilium, & Ruſticanorum Agricolarum Ordinem) euocati, pro ſe quiq; binos, vel plures etiam è ſingulis Territoriis Legatos, ſiue Procuratores mittunt, iis de rebus, quæ in conſultationem veniunt, cum *Epiſcopo, & Deputatis Collegii conſtituturos.*

nullam Regiæ Pruſſiæ Præfectum pertinet in temporali, nam Varmien. Ditionis omnis poteſtas eſt penes Epiſcopum Principem, & Collegium Canonicorum bipartita.

Eadem pagina. De Prælatorum, & Canonicorum Varmienſium creatione diſſerendo ait: *Prælatos, & Canonicos &c. Collegium (Cathedrale) unà cum Epiſcopo eligit alternis menſibus, excepto Præpoſito, qui à Rege præſentatur, ab Epiſcopo præficitur, ſed neq; is, neq; cæteri tres Prælati (ſeu Dignitates) locum, & ſuffragium habent in Collegio, ſiue Capitulo, niſi ſint etiam Canonici.* Ulteriùs refert de Epiſcopo Culmenſi, quòd ut cæteri Pruſſiæ Epiſcopi, à ſolo Rege deſignatur, & à Pontifice Maximo creatur; indè recenſet diuerſum eſſe de Epiſcopo Varmien., de quo ait: *Ex pacto recentiori, è quatuor Canonicis indigenis à Rege propoſitis, unus ab ejus ipſius Eccleſiæ Collegio deligitur, Deindè hic quoque à Pontifice renunciatur, & confirmatur; ac tum demùm Sacris Pontificalibus ad præſcriptum Sacrorum Canonum initiatur.* Indè tranſit ad Ciuitates Pruſſicas, de quibus perindè, ac de Varmienſibus ait, quod *à Decurionibus, ſeu Conſulibus, & quidem Germanicæ linguæ, & ſanguinis (Polonos enim pro externis habent) reguntur.* Et paucis interjectis adjicit de *Brunsberga* (quæ eſt vetus

M
Capitulũ Varmienſe confert vacantes ſuæ Eccleſiæ Canonicatus ſimultaneè cũ Epiſcopo alternis mẽſibus

N
Epiſcop9 Varmien. iuxta recentiora pacta ex quatuor Candidatis eligitur à Capitulo, & à Pontifice confirmatur.

O
Varmienſem Regionem incolunt Germanicæ ſtirpes.

vetus Varmiæ Metropolis). Quòd in ea Ciuitate *pars Conſulum, loco Scabinorum judicia exercet.*

Pag. 119. Recenſet, quod *à judiciis Terrarum Pruſſiæ Prouocatio eſt ad totius Pruſſiæ Conſilium, ſeu Comitia, inde verò ad Regem;* De Varmia autem prorsùs aliter cenſendum eſſe, nam ibidem ait: *Varmienſis Epiſcopi ſubditi nihil habent negotii cum Comitiis Pruſſiæ: Solus iis intereſt, & praeſt Epiſcopus,* nempe ut Regni Poloniæ Senator. *Ipſius verò Epiſcopatus Varmienſis Incolæ & Subditi in eorum generali Conuentu, arbitratu ſuo, praeunte authoritate Epiſcopi, & Capituli, peculiares leges, & ordinationes ſibi condunt, & tributa imperant, aliaque onera in uſus publicos Vrbium ſuarum, adhibitis Capitibus, & quaſi Tribunis Plebis.*

P *Decernendi tributi poteſtas in ipſa Varmienſi Prouincia. Et ſuprema iurisdictio in cauſis ſæcularibus.*

Vaſalli iuramentum fidelitatis præſtant tum Epiſcopo, tum Capitulo.

Circa judicia Vrbana, & Terreſtria, quæ exercent Magiſtratus Sæculares, iam præcedenter expoſuit, quòd non datur legitima prouocatio, niſi ſeruatis appellationum gradibus, ad Epiſcopum Principem, *qui cum ſuo Collegio Cathedrali habet utramque jurisdictionem, & ſummam poteſtatem in ſuos. Cæterùm nobilitas omnis, Civitates, & Advocatus generalis (qui Iudex perpetuus eſt in cauſis Terreſtribus, & Sanguinariis) jurejurando partim Epiſcopo, & partim Collegio fidem ſuam obſtringunt. Ibidem lib. 2. de Magiſtratibus.*

Thomas à Lubimierz Polonus Familiaris intimus olim Cardinalis Stanislai Hoſii, & Canonicus Baſilicæ Sanctæ Mariæ Transtyberim, atq; Regens Sacræ Pœnitentiariæ ſub eodem Cardinali Hoſio, à quo communicatis ſibi antiquis Codicibus ex Tabulariis Regni Poloniæ, & ipſius Varmiæ, hauſit Hiſtoriam, quam de Epiſcopatu, & Epiſcopis Varmienſibus edidit Cracoviæ in Regia Typographia

graphia anno 1685., quantumuis rebus Polonicis ſe prodat eſſe fauentiorem, non diffitetur ipſo initio ſui Libri *tit. Fundatio Eccleſiæ Varmienſis*, quòd eadem Eccleſia erecta ſit, atque dotata à Summo Pontifice in Ditione Pruſſiæ, quæ fuit Sacro Bello Sedi Apoſtolicæ per Theutonicum Militarem Ordinem acquiſita, ut latiùs dicto Libro.

Q

Varmia eſt Ditio Pontificia.

Capitulares electiones ſemper ſeruatæ ſunt.

Idem per tot. Recenſet longâ ſerie Antiſtites, qui ad eam Cathedram aſſumpti fuerunt de gremio Capituli habentis jus eligendi ſuum Epiſcopum.

Epiſcopus Princeps Sacri Romani Imperii.

Pag. 18. Poſt vitam Joannis in ordine Varmien. Epiſcoporum VIII. refert, quòd Epiſcopatus Varmien. incorporatus fuerit à Carolo IV. Sacro Romano Imperio, ut illius protectione tutior permaneret, *Idem confirmat in vita Nicolai Epiſcopi pag. 57.*

Ab Imperatoribus olim in tutelam fuit ſuſceptus.

Pag. 32., & 33. Et alibi paſſim recenſet Epiſcopos Varmienſes, qui recurſus ſuos ad Imperatores inſtituendo, in eorum tutelam ſuſcepti fuerunt.

Demùm in fidem & Protectionem Regum Poloniæ ſeſe dedit.

Pag. 48. De Paulo XIV. Epiſcopo Varmien. ait illum ſe, & Eccleſiam Varmien. tradidiſſe *Regi Poloniæ tanquam Defenſori, & Protectori*, proùt latiùs ex pactis, & literis Caſimiri Poloniæ Regis anni 1464. inibi indicatis.

R

Pactiones inter Sigiſmundum Regem, & Capitulum de anno 1512.

Pag. 67. In vita Nicolai Tungeni Epiſcopi refert, quòd exortis gravibus controverſiis cum præfato Caſimiro Rege circà liberam electionem Capituli, iſtius jus Sanctæ Sedis auctoritate tutatum, firmatumque fuit; quamquam poſteà ſub Sigiſmundo Jagellonide Rege Poloniæ reſtrictum, redactumq; fuerit ad quatuor Candidatos de ejuſdem Capituli gremio à Sereniſs. Poloniæ Regibus deſignandos, eaque praxis deinceps in hunc uſque diem ſervata eſt, nullo exemplo uſpiam in contrarium admiſſo,

N nisi

niſi ſola ratione Regii Principis, & Cardinalis Joannis Alberti filii Sigiſmundi III. Poloniæ & Sueciæ Regis, *cujus condigno intuitu intervenerat Gregorii XV. Pontificis mandatum, quo tantus Princeps abſolutus fuit à lege Statutorum Eccleſiæ Varmien. de non eligendo Epiſcopo, niſi aliquo è medio ejuſdem Capituli, cujus tamen jus electionis de cætero integrum manſit*, Regiæque recommendationi vota, & ſuffragia ſua Capitulum detulit, uti comprobat Diploma præfati Pontificis ſuperius recenſitum *num.* 11., & ibi etiam adjecta cautio Regia de non læſo jure Capituli. Singularem hunc caſum refert idem *Tretterus pag.* 140. & commemorat Paulus Piaſiecius eximiæ famæ, & doctrinæ Senator Poloniæ in Hiſtoria rerum ſingularium ſui temporis ad annum 1589. edita in folio Cracoviæ, & Amſtelodami 1646. *pag.* 91.

Eorundem pactorum recentem obſervantiam recenſent Tractantes de jure Regni Poloniæ.

Nicolaus Zalaſzowski accuratiſſimus modernus Scriptor quatuor Libris complexus univerſum *Jus Regni Poloniæ in fol. edit. Poſnaniæ 1701. lib* 1. *tit.* 26. recenſet ex veteri Chronico Polonorum *Matthiæ Miechovii lib.* 3. *cap.* 35., *& lib.* 4. *cap.* 62. *& ſeqq.* atque ex aliis Chronographis Polonicis Pruſſiam, adeoque Varmiam, quæ ejuſdem Pruſſiæ pars eſt, acquiſitam fuiſſe armis Theutonicorum annitente primùm Gregorio IX. Summo Pontifice, & ab Innocentio IV. ſucceſſivè fundatam fuiſſe Eccleſiam Epiſcopalem Varmien. conceſſo pleno dominio temporali, & facultate liberæ electionis Epiſcopi, quam ex pacto recentiori fieri aſſerit ab ejuſdem Eccleſiæ Capitulo ex quatuor perſonis Capitularibus nominandis à Rege Poloniæ pro tempore, & ea de re indicat Regium Diploma. Datum

Datum in Conventu generali ſtatuum Poloniæ anno 1512.

Item eodem ſuprà citato loco dicit: *Præpoſitum Eccleſiæ Varmien. (quæ prima Dignitas eſt poſt Pontificalem) Rex Poloniæ præſentat: Cæteros Canonicos Capitulum ſimul cum Epiſcopo, alternis menſibus eligunt.* Et paulò poſt addit: *Epiſcopatus Varmien. nobilitatem habet ab omni Regiorum Magiſtratuum jurisdictione exemptam.*

Et libertatem Ditionis Varmien.

Eandem Varmienſis Epiſcopatus libertatem conteſtatur eruditiſſimus Simon Starowolski *in deſcript. Poloniæ tit. Pruſſia.* Et plenius teſtificatur Joannes Plaſtwig in Chronico Epiſcoporum Varmien. deducto uſque ad exitum ſæculi XVI. ſcilicet ad obitum Cardinalis Andreæ Bathorei Epiſcopi Varmien. & Stephani Bathorei Poloniæ Regis ex fratre Nepotis. Vbi in Epiſcoporum ſerie recenſetur eorum electionem à Capitulo de caſu in caſum ſemper fuiſſe peractam, Liberum verò, & independens dominium cum utraque juriſdictione Epiſcopi, & reſpectivè Capituli Varmien. luculenter enunciatur paſſim in toto tenore ejuſdem Hiſtoriæ, & ſignanter in vitis Pauli XIV., & Nicolai XV. Epiſcoporum Varmien., qui omnimodò conati ſunt defendere illius Eccleſiæ libertatem, eamque etiam armis tutari; quorum fortia geſta loquuntur monumenta hiſtorica etiam celebriorum Scriptorum Polonicorum, quamtumvis iſti Regibus ſuis aliqua honorificè tribuendo, propenſiores ſint rebus ſuæ Patriæ ampliandis; attamen fidei hiſtoricæ, & veritatis ratio non ſinit eos prorsùs reticere Varmienſium Antiſtitum curam, & ſtudium, animiq; robur in tuenda ſuæ Eccleſiæ libertate, proùt neceſſitas tulit, tum pacis artibus, tum etiam bellica

S

Epiſcopi Varmienſes jura ſua Eccleſiæ ſtrenuè tutati ſunt,

fortitudine, ut videre eſt in Annalibus Polonicis *Ioannis Dlugoſſi, ſeu Longini iterùm impreſſis Lipſiæ anno* 1711. *lib.* 13. *ad annum* 1474., ibi- *Sub idem tempus Nicolaus Tungen (Epiſcopus Varmien.) faventibus ſibi militaribus, & Civitatibus Pruſſiæ &c. Caſtra Heilsberg, & Seburg &c. in ſuam redegit poteſtatem, totumque Epiſcopatum Varmien. ſibi ademptum, & ejus Civitates extunc occupavit.*

Nicolaus de Tungen ritè à Capitulo electus Epiſcopus Varmien., & à Summo Pontifice confirmatus, fortis animo reſtitit alteri intruſo in Epiſcopatum.

Martinus Cromerus peritior ejuſmodi Epiſcopalis Belli ſuo æuo in Varmia geſti, de eo narrat *in ſua Chronographia de orig., & rebus geſtis Polonorum lib.27. circa finem- Indè (Rex Caſimirus) contendit in Pruſſiam ad res ſpectantem novas; Etenim Nicolaus Tungenus &c. Epiſcopatum Varmien. invaſerat partim expugnatis, partim per deditionem acceptis munitionibus, in Heilsbergæ oppugnatione hæſit &c. hinc factum eſt, ut Bellum illud faciliùs à Regis Legatis interciperetur ea lege, ut de controverſo Epiſcopatu Varmien. ſtaretur ſententiæ Pontificis Maximi.*

Et lib. 28. circà initium proſequitur- *Nicolaus Tungenus faventibus, & clam incitantibus Pruſſis &c. (quibus permoleſtum erat Polonum Varmiæ præfici Epiſcopatum) cùm plerasque alias Epiſcopales munitiones obtineret, reliquas quoque nempè Heilsbergam, & Seburgum in poteſtatem ſuam per dolum redegerat, nihil moratus promiſſa ſua de expectando judicio Pontificis Maximi &c., neque dimittebat exercitum.*

Eodem lib. 28. circa finem: Ad res deindè Pruſſicas Rex ,animum intendit ægreferens Nicolaum Tungenum, invito ſe, Varmienſem Epiſcopatum invaſiſſe, & cum Hungaro ex profeſſo ſentire &c. Magiſter verò Crucigerorum cum eo, fœdus inierat- ,Intereà venit ad Regem Magiſtri Legatus, ſuſpicione

,cione Magiſtrum purgans- Et ipſe deinde Magi-,ſter Henricus Richtenbergius &c. contrà Tunge-,num conſilio, & auxilio ſe Regi non defuturum ,eſſe promiſit. Rex Elbingæ Conuentum Pruſſo-,rum contra Nicolaum Tungenum inſtituit: Sed ,infecêre conſilia ejus Gedanenſes, & res Vala-chicæ &c.

Lib. 27. ultrà medium: Ad Comitia Petricovienſia Rex ,profectus &c. Legationibus audiendis vacauit. ,Legati à Pontifice Maximo reverſi, expectationi ,non reſponderunt; nam neque pacem Pruſſicam ,Pontifex confirmavit, neque Vincentium Kelbaſ-,ſam eſſe Varmien. Epiſcopum juſſit, quin etiam ,queſtus eſt de Caſimiro, quòd Hæreticis favere ,videretur.

T
Pacta cum Caſimiro Rege inita à Pontifice improbata utpotè læſiua libertatis Eccleſiæ.

Lib. 29. ſub initium anni 1479: Rex (Caſimirus) Pe-,tricouiam rursùs ad Comitia profectus eſt: illuc ,venit ad eum Legatus Matthiæ Regis (Hungariæ) ,petens, ut Conuentum de pace reintegranda &c. ,condictum &c. differret ad Maium &c., & Bel-,lum Pruſſicum interim intermitteret: quod qui-,dem identidem repetitis Legationibus Matthias ,urgebat, jam enim receptis munitionibus, Heils-,bergam primariam Epiſcopi (Varmienſis) Arcem ,permunitam Poloni obſidebant: Grata hæc fuit ,Legatio Caſimiro; itaque licet Tungenum propè ,diem debellatum iri ſperaret &c. juſſit tamen ex-,ercitum ſuum ab Heilsbergæ obſidione diſcedere, ,& omniBello abſtinere. Ad Matthiam verò Lega-,tos&c. cum ſumma poteſtate miſit, ut de Conuentu ,cum illo conſtituerent, & ſpem ipſi facerent, facilè, ,& Magiſtrum (Theutonicum) veniam, & Tunge-,num alium Epiſcopatum, duosvè pro uno impe-,traturum eſſe, ſi pax coiret.

V
Legationes Hungariææ pro pacificatione Regis cum Nicolao Epiſcopo.

Eodem

1224

Eodem loco altera pagina ſequitur: Rex Petricouiam rediit, ubi Magiſter quoque Crucigerorum, & ,Tungenus, & Regiæ Pruſſiæ Conſiliarii affuêre ,&c, ac Tungenus quidem ad Regis pedes proſtratus veniam impetrauit. Permiſſusque habere ,Varmienſem Epiſcopatum conſtitutis pactis &c. ,inter quæ illud: Vt Collegium Sacrum (Varmienſe) nonniſi gratum Regi Epiſcopum ſibi deligat. Quòd tamen ita poſtea mutatum eſt, ut Rex ,quatuor de Collegio illo indigenas Pruſſos idoneos ederet, de quibus, Collegium quem vellet, ,Epiſcopum eligeret. Cætera verò pacta (quibus ex arbitrio Regis imponebantur Eccleſiæ incongrua ſubjectionis onera) non juvat jam meminiſſe, etenim uti nullo jure tunc expreſſa ſic nullam deinceps obſeruantiam obtinuerunt, ut patet ex pluribus documentis hoc Summario paſſim recenſitis.

W *Concordatum de quatuor Canonicis à Rege nominandis pro electione Epiſcopi.*

Chriſtophorus Hartknoch ſagaciſſimus rerum Pruſſiæ Inueſtigator in ſuo tract. de Repub. Poloniæ edit. Lipſiæ 1698. lib. 2. cap. 2 de pactis conuentis, & juribus Regum Poloniæ num. 10. recenſendo motus armorum ſuprà indicatos, ait: „ Sub Caſimiro Iagellonide auctoritas Capitulorum (Cathedralium) decreuiſſe memoratur. Hic enim ,Rex Sacerdotibus iniquior viſus eſt, adeò ut tum ,primum liberæ electioni Epiſcoporum vim fuiſſe ,illatam recentiores Hiſtorici referant, ut narrat ,Neugebauerus lib. 6. Hiſt. Polon. pag. 368. Iam ,vix umbra electionis penes Capitula conſpicitur. Quæ turba in Pruſſia propter electionem ,Epiſcopi olim fuerint ſub Caſimiro prædicto exortæ, teſtari poteſt Bellum Sacerdotale Nicolai

de

„de Tungen Epiſcopi Varmien., de quo fusè Gaſp. „Schuzius lib. 8. Chron. Pruſſiæ. Thom. Tret-„terus, vel Io: Crezmerus in vitis Epiſcoporum Varmien. &c. *Et paulò poſt ſubjungit.*

Alia teſtificatio de eodem Concordato cum Sigiſmundo Rege.

Finitum tandem eſt illud certamen certa tranſactio-„ne inter Sigiſmundum I. Regem Poloniæ, & Ca-„pitulum Varmien. anno 1512. ut habetur in IVRI-„BVS MVNICIPALIBVS PRVSSIÆ Cod. Thor. „impreſſo fol. 40. Vigore cujus Rex Capitulo qua-„tuor Canonicos Varmienſes præſentaturum ſe „promiſit, ex quibus Capitulares uni Dignitatem „Epiſcopalem conferrent = d. cap. 2, de iurib, & „poteſt. Regum Pol. pag. 395.

X

Controuerſia inter Caſimirum Regem, & Capitulum Varmien. ſuper libera electione Epiſcopi ad Sum̃um Pontificem delata.

Capitulum permanſit in poſſeſſione liberæ electionis ſui Epiſcopi.

Idem Chriſtoph. Hartknoch, in ſelectis diſſertat. de „rebus Pruſſiæ impreſſis poſt ſuprà citatum Chro-„nicon. Petri de Dusburg. diſſert. 14. n. 10. tit. „Schiſma in Epiſcopatu Varmien. = Extincto Paulo „de Legendaf. Epiſcopo Varmien. Vincentius Kel-„baſſa Epiſcopus Culmen. à Rege Caſimiro in ad-„miniſtratione Epiſcopatus Varmien. ſuffectus eſt; „Sed à Canonicis interea temporis legitimè eligitur „Nicolaus à Tungen Canonicus Varmien. &c., isq; „à Pontifice in Epiſcopum confirmatur &c. Rex „aduertens Kelbaſſam odioſum eſſe Varmienſibus, „ei ſubſtituit Oporouium Conſiliarium ſuum, ſed „& huic adhærentes Nicolai vehementer reſtite-„runt; Controuerſia diu agitata &c. poſtremò ad „Aulam Pontificis defertur. Inter hæc Oporouius „armata manu Epiſcopatum occupare nititur, ſed „repulſus &c. deſtitit = Nicolaus ſocietatem cum „Magiſtro Ord. Mart. Truchſio init., Bellumque „Polonis infert, ſed variis cladibus utrinque acce-„ptis, tandem Nicolaus anno 1479. Petricouiam cum

,cum Mag. Ord. venit, ubi poſt paucos tractatus,
,jurejurando præſtito à Rege in gratiam receptus:
,Exceſſit tandem è viuis Nicolaus, & Lucas Vei-
,ſelrade à Canonicis electus Epiſcopus, à Ponti-
,fice confirmatus fuit, ægrè id ferente Rege, quòd
'inſcio ipſo fuerit ad eam Dignitatem euectus.

De eodem perindè tradit „ Tretterus cap. 16. in ejus ,vita, *ibi*: Lucas Veiſelrad I. V. D. Canonicus Var- ,mien. à Capitulo ritè electus Romæ confirmatus, ,& conſecratus Episcopus in Pruſſiam veniens poſ- ,ſeſſionem Epiſcopatûs aſſecutus eſt; Rex tamen ,Caſimirus illi infenſus &c., & quia abſque ſcitu ,Regis ad Epiſcopatum promotus fuerat, de eo a- ,mouendo valdè cogitabat. Sed quoniam vir do- ,ctus &c., & Senatus Pruſſiæ ejus defenſionem ſu- ,ſceperat, Rex acquieuit.

Paulus Epiſcopus Varmien. ad partes Caſimiri Poloniæ Regis primus conceſſit, & exinde cœpit Rex jus ſibi parare in Varmiam.

Item in animadverſionibus ad Chronicon Pruſſiæ ſuprà citatus *Hartknochius par. 3. cap. 35.*, recenſendo ex *Crom. lib. 26. ad annum 1466.* quòd: *Paulus Epiſcopus Varmien. cùm animaduerteret res Theutonicorum (in Pruſſia) declinatas eſſe, in partes Regis Caſimiri conceſſerit, & Arcium Oppidorumque ſuorum adeundorum poteſtatem fecerit Regiis Militiis, ut non ſolùm ea tuerentur, ſed etiam communem hoſtem infeſtarent, quæ res Magiſtro Ordinis peracerba accidit:* ſubjungit: *Id primam occaſionem præbuit Regi Poloniæ parandi ſibi iuris in Eccleſiam Varmienſem &c. Cùm verò eodem anno 1466. inter eundem Regem Caſimirum, & Crucigeros Theutonicos pax conſtitiſſet, ceſſerunt Crucigeri iuri ſuo in Eccleſiam Varmien., qui eſt ſecundus prætextus in dictum Epiſcopatum.* Proſequitur fuſiùs narrationem controuerſiarum, quæ exortæ deinceps fuerunt ob turbatam liberam electionem Capitularem Epiſcopi Varmien. Pro-

Profectò ità eſt, quòd ſuprafatus Magiſter Ordinis Theutonici infenſus prædicto Paulo Epiſcopo, quia in partes Regis conceſſerat; Eidem Regi ceſſit quoque prætenſum ius ſuum in Varmiam, uti in ſtipulatione pacis præmemoratæ inter Diplomata, & Statuta Regni Polon:, relata à Iacobo Przyluski, ſeu Prilusio in Corp. Hiſt. Polon. cap. 3 tit. Conditiones pacis in Terris Pruſſiæ, habetur: Item „concordauimus, quòd Varmienſis Eccleſia, & ejus „Pontifex pro tempore cum ſuo Ven. Capitulo ex „nunc, & de cætero cum omnibus ſuis Caſtris, Ci„vitatibus, Oppidis, & munitionibus videlicèt „Heilsberg, Brunsberg, Vormedit, Seburg, Var„tenburg, Reſſel, Biſchofſtein, Alleſtein, Gutſtat, „Mel ſac, Fraumburg Bisburg, cum omnibus Diſtri„ctibus, & Nobilibus, & Vaſallis, Villis, Pertinen„tiis, & Attinentiis ſuis in præfati D. Caſimiri Re„gis, & Succeſſorum ſuorum Regum, & Regni „Poloniæ Ditione, ſubjectione, & protectione con„ſiſtent. Et nos Ludouicus Magiſter, noſtrique „Succeſſores, Commendatores, & Ordo, ejus ditio„ni, ſubjectioni, & protectioni expreſsè renuncia„mus, & omne jus, quod Nobis in prædicta Ec„cleſia, Epiſcopatu, & Capitulo quomodolibet hac„tenùs competebat, in præfatum Sereniſſimum Re„gem, Succeſſores ſuos hæredes Reges, & Regnum „plenariè transfundimus, & transferimus per „præſentes.

Veruntamen ejuſmodi ceſſio inanis, & vacua fuerat, & in ſpeciem vanam ingeſta, non ſolùm ob defectum facultatis, ſed magis etiam ex defectu rei ceſſæ, & ex falſa hypotheſi; Etenim Magiſtris Theutonicis nullum jus uſpiam acquiſitum fuit

in Varmienſem Epiſcopatum, qui ex lege fundationis tam in capite quàm in ſuis membris Clero Sæculari conceſſus, nulli diſpoſitioni, ſeu authoritati Regularis Ordinis Theutonici obnoxius erat, uti è conuersò alii Pruſſiæ Episcopatus à ſua origine tam in capite, quàm in membris Regulares effecti pro ſolis Theutonici Ordinis Fratribus erecti, eorumque Patronatui addicti fuerunt, uti in ante recenſitis documentis enunciatum eſt *ſub num. 19. § Nondum.* Varmiæ autem independentiam, plenamque libertatem claris verbis *hoc Summario ſub num. 27. lit. D.* declarat Pius II. qui ante Papatum fuit ejuſdem Varmienſis Eccleſiæ Epiſcopus uti ipſe teſtatur *dicto num. 17. & Cromerus ibidem lit. K.*

Comprobant quoque eandem Varmienſis Eccleſiæ libertatem tot alia graviſſimorum Hiſtoricorum monumenta ſuprà citatà, & ipſemet *Hartknocbius non diffitetur in ſuis diſſertationibus de rebus Pruſſiæ poſt Chronicon Disburgi impreſſis, & ſignanter diſsert. 19. de Republ. Pruſſorum 11.*, ibi - *Hi Epicopi (Pruſſiæ) auctà Magiſtrorum Theutonicorum potentià, fuerunt ſub iugum acti, excepto ſolo Epiſcopo Varmien.; qui ſemper conatibus Magiſtrorum reſtitit.* Et in eiuſdem diſſertationis progreſſu eam Eccleſiæ Varmien. independentiam aliorum Hiſtoricorum teſtimonio firmando ait. *Epiſcopos Varmienſes non eligebat Magiſter Ordinis, ſed hæc poteſtas penes Capitulum Canonicorum eiuſdem Eccleſiæ ſemper fuit, ita ut etiam non denunciata Magiſtro Prioris Epiſcopi morte potuerint Canonici alium in defuncti locum ſufficere.* Et paulò infrà addit: *Nec mirum, quòd ad electionem Epiſcopi Varmien. non concurrerunt Magiſtri, cùm Epiſcopatus ille planè fuerit ab imperio Magiſtri, atque Ordinis immunis.*

2 *Eccleſiæ Varmien. antiqua libertas multipliciter deducitur.*

Quin

Quin etiam omnimoda ejuſdem Epiſcopatûs independentia, ſeparatique dominij ratio potiori argumento elicitur ex contextu & forma. *Perpertui fœderis, & iurisiurandi ſolemniter ſanciti, totiusque Poloniæ Senatus, & Ordinum approbatione, atque omnium, & ſingulorum ſubſcriptione firmati in Conſtitutione pacis Breſtenſis anno 1436. inter Vladislaum Poloniæ* (& poſtea Hungariæ) *Regem totumque Poloniæ Regnum eſt una, & Paulum de Ruſdorf Provincialem Magiſtrum Pruſſiæ, ſuumque Ordinem Theutonicorum parte ex altera.* ut habetur *in Annalibus Poloniæ Io: Dlugoſſi, ſeu Longini ſuprà memorati lib. 12. circa initium ad annos 1435. & 1436. § Conuentio generalis pro pace in Breſcia.* Et Inſtrumentum ejusdem pacis relatum eſt *inter Iura municipalia Pruſſiæ, & inter Conſtitutiones Regni Poloniæ Iani Januſzonii lib. 7. par. 3. tit. 1. pag.* 842. Et habetur pariter per extenſum *in Relatione de Apoſtaſia Pruthenica, ſeu Pruſſica edit. Moguntiæ anno* 1627. quæ extat *in Bibliotheca Vaticana Cod. num.* 1695.

AA *Pruſſia Theutonica cenſebatur inter Terras Imperij Germanici.*

Porrò in toto tenore prædicti actus expreſsè enunciatur Pruſſia, ut Provincia *tunc ſubjecta dominio Theutonicorum,* ac proindè *de Corpore Imperij Germanici,* ſiquiden quisque Ordinis Theutonici, qui Magiſtratum Provincialem Pruſſiæ geſſit pro Principe Germaniæ agnitus ſemper fuit, atque ſeſſionem in Comitijs Imperij, ac Conventibus ſtatuum habuit, & habet, ut in dicta Relatione latè deducitur.

BB *Ditio Varmien. extrà fines Poloniæ poſita habetur in deſcriptione finium ſub Regno Vladislai Iagellonidis.*

Ibidem ad extingvendum omnes diſſentionum, & bellorum cauſas inter finitima Poloniæ & Pruſſiæ eo de tempore Theutonicæ dominia, fiunt conventiones ratione finium regendorum, & accuratè deſcribuntur ubique confinia Ditionum utriusq; Partis, ex qua diſlimitatione ab utrinque concordata

 appa-

apparet Varmiam non fuiſſe comprehenſam intrà limites Poloniæ, ut demonſtrat ea finium deſcriptio *dicto Cod. cap. 28. pag. 234.*

CC

Ante Caſimirum IV. Poloniæ Regem nuſpiam reperitur Varmienſis Epiſcopus recenſitus in numero Epiſcoporum Poloniæ.

Notandum quoque quòd cùm præfata ſtipulatio pacis ſubſignata reperiatur tam Regis, quàm omnium Senatorum, & Epiſcoporum Poloniæ nominibus, inter iſtos nulla eſt Epiſcopi Varmien. ſubſcriptio, qui tunc diverſæ Analogiæ erat, & uti neutrius Partis ſubjectioni obnoxius, fuit adhibitus dumtaxat tanquam mediator illius tractatus, qui etiam pro uno inter arbitros litigioſorum confinium electus fuit, ſicut narratur *dicto cap. 28.*

Aliàs quoque exorto iterum bello inter Polonos, & Theutonicos Epiſcopus Varmien. uti neutralis fungebatur munere Mediatoris inter contendentes, ut habet *Cromerus de rebus geſtis Polon. lib. 26. ad annum* 1465. *pag. 767., & ſeq.*, ibi: *Interea conuentum rursùs à noſtris in Neringa cum Crucigeris, & de pace Paulo Legendorſio Varmien. Epiſcopo, qui neutrarum erat partium electo Arbitro tractatum eſt.*

Thom. Tretterus in ſupradicto tract. de Epiſc. Varmien. pag. 67. recenſendo, undè primùm Regibus Poloniæ jus quæſitum fuit in Varmiam ità tradit: *Pervulgatum eſt Caſimirum Jagellonidem Regem Poloniæ liberam Epiſcoporum electionem &c. uſurpata ſibi nominatione ſuſtuliſſe.* Indè de Epiſcopatu Varmien. diſſerendo proſequitur ſic: *Jus hoc Regium Eccleſiam Varmien. (quæ liberam retinebat electionem) complecti rebatur, dum Pruſſia recenter Crucigerorum (Theutonicorum) dominium, & jugum excutiendo, in deditionem, ditionemque ejusdem Regis Caſimiri conceſſerat: Eoq; juris quæſiti colore, Nicolaus Tungenus electus à Collegio Canonicorum, & à Sede Romana confirmatus,*

ad

ad aliam Cathedram, transferebatur promovente Rege, atque ei Succeſſorem Albertum Operovium deſignante. Nihilominùs Tungen Summi Pontificis fultus patrocinio, tum & favore Prutbenæ nobilitatis, quæ ægre ferebat Polonos paſci pane Prutbeno, poſſeſſionem Varmienſis Epiſcopatus retinuit. Hinc illæ lacbrymæ, quòd Regi fuerit obliquus, quòd cum Rege Hungariæ Matthia, conſilia, & armorum colligationem contra Caſimirum foverit. Tandem pacis tractatu inter Caſimirum, & Matthiam concluſo, Tungenus vigore ejusdem, reconciliationem, & redintegrationem gratiæ Regis Caſimiri obtinuit.

Recenſet eodem contextu conditiones prædictæ pacis, quas ex Regis Caſimiri arbitrio idem Nicolaus Epiſcopus acceperat: Et pro *prima* erat, *quòd Epiſcopus Varmien. cum ſuo Capitulo Regem Poloniæ pro Domino, & Protectore perpetuis temporibus agnoſceret. Secunda*, quòd quilibet Epiſcopus Varmien. *poſt obtentam confirmationem à Sede Apoſtolica*, teneretur Regi fidem, & Homagium jurejurando præſtare. *Itèm*, quòd *Fœdera*, & *Societatem* cum nullo alio, absque ſcitu, & voluntate Regia quouis prætextu uſpiam inire poſſet, quòd Vaſſallis ab Epiſcopo *in judiciis* gravatis, liberum eſſe deberet ad Regem *provocare, & appellare.* Et demùm, quòd in Epiſcopum is *eligatur*, qui Regiæ Majeſtati *gratus* ſit futurus &c. *His ſub Articulis confecta pace, ſeu fœdere, Sacerdotali bello finis tandem fuit impoſitus.* Hæc Tretteri ipſa verba ſunt *d. tract. pag. 67. & ſeq.* Congeſtis iam tot documentis non ſolùm eorum auctoritate, ſed etiam vigenti obſeruantia roboratis, non videtur eſſe opportunum plura cumulare, ne excreſcant in molem nimij tædij legentium, tantò magis quòd ea, quæ deſumpta ſunt ex præcipuis

Polonicis Scriptoribus (quibus innatum ſtudium eſt augendi ſuæ Patriæ, ſuorumque Regum decora, & iura) mereantur de condigno fidem non ſuſpectam ipſiſmet Connationalibus Polonis.

DD *Ex multiplici ratione comprobatur, legitima comprehenſio Eccleſiæ Varmien. ſub Concordatis Germaniæ.*

Veruntamen ſi ex re fuerit præſentis cauſæ, altiùs deducere, quòd Varmia non incongruè, ſed imò competentiſſimè ſit comprehenſa ſub Concordatis Eccleſiarum *Nationis Germanicæ*, non ſolùm quia totius Varmienſis Regionis Populus *genere, lingua, habitu, inſtitutis, & legibus Germanicus eſt*, ut ex teſtimoniis præcitatis irrefragabiliter conſtat, & concordata prædicta reſpiciunt Regiones *Nationis dumtaxat, non ſubiectionis ſeu dominij Germanici.*

Sed etiam quia de tempore, quo dicta concordata publicata fuerunt à ſan. mem. Nicolao V. ſub anno 1447., & exinde acceptata à Franciſco XII. Epiſcopo Varmien., & uſque ad initia ſæculi XVI. Pruſſia (antequam ceſſiſſet in ius Supremum Regni Poloniæ) adhuc fuerat *ſub actuali dominio Sacri Ordinis Theutonici, ac proinde de Corpore Imperij*; pro hujus veritatis uberiori, & luculentiori comprobatione remiſſivè nos habemus ad conteſtationes judiciales cum interuentu Oratorum Poloniæ, & Magiſtrorum Theutonici Ordinis, in pluribus Comitijs Imperialibus agitatas, quorum acta nè prolixiùs extendamus, tantummodò ſtrictim indicare ſufficiet relata in ſuprà memorato *Codice Vaticano de Apoſtaſia Pruthenica, ſeu Pruſſica num. 6495.* & in altero Libro *inter Codices Biblioth. Alexandrinæ Archigymnaſii Romani ſub lit. MM. num. 132.*, ubi primus titulus eſt *Libellus ſupplicatorius in cauſa Pruſſiæ Sacræ Cæſareæ, ac Regiæ Majeſtatibus, Sacrique Romani Imperij Ordinibus Auguſtæ in Comitiis Imperialibus*

anno

anno Domini 1548. exhibitus à Stanislao in Lasko Palatino Siradiæ Sereniſſ. Regis Poloniæ Legato.

Ibidem num. 4. Sequitur reſponſio ad objecta præcedentis libelli.

Num. 6. Habetur alia informatio præcedenter pro parte Sereniſſimi Regis Poloniæ in eodem negotio Pruſſiæ præſentata in Comitiis Ratisbonæ anno 1532. & ſequitur *num. 7.* Reſponſio Valterij de Cronberg Magiſtri Generalis Ordinis Theutonicorum.

In eis referuntur jura dominii Pruſſici, quod antea obtinebat Ordo Theutonicorum, cujus Magiſtri recenſentur inter actuales Sacri Romani Imperij Principes.

Ibidem leguntur inſertæ Literæ plures Pontificiæ, & Imperiales in eadem materia, de qua pleniùs *in dictis Codicibus Vaticano, & Alexandrino.*

EE *Relatio R. P. D. Nuncij Apoſtolici Poloniæ ſuper Statu Pruſſiæ. Et Breuia Apoſtolica glor. mem. Clementis XI.*

Spectant ad res Pruſſiæ, & perindè Varmiæ uti partis Pruſſiæ, *Relatio de eiusdem Prouinciæ ſtatu tam antiquo, quàm præſenti,* tranſmiſſa ad Pontificiam Secretariam Status ab Eminentiſſimo De Via anno 1701. tunc Nuncio Apoſtolico in Poloniæ Regno: Et Breuia Apoſtolica, quæ exindè ſan. mem. Clemens XI. Paſtoralis ſuæ vigilantiæ inſtinctu ad Orthodoxos Principes dedit ſignandum ad F. Ludovicum Comitem Palatinum Rheni Ordinis Theutonici Magiſtrum eodem anno 1701. die 14. Maji.

FF *In ratione veteris Geographiæ Varmia inter oras Germaniæ recenſentur.*

Quòd verò apud veteres Geographos Pruſſia habeatur inter *Germaniæ oras* diſertè probant *Eraſmus Stella de Boruſſia, ſeu Pruſſiæ antiquit.,* inter Scriptores Polonicos Piſtorii *tom. 1. pag. 8.* in præfatione Operis dicati Friderico Saxoniæ Duci Theutonici Ordinis Proto-Magiſtro, ibi: *Facilè demùm Princeps Illu-*

Illuſtriſſime deprehendes, quàm iuſto Dei judicio Boruſſia ad Germanorum redierit incolatum, cum Germaniæ, & pars ſit, & Germanis à rerum exordio debita, inhabitataque luculentiſſimorum Scriptorum teſtimonio.

Præter Æneam Syluium, qui *omnem Pruſſiam aſſerit fuiſſe Theutonicam*, ut retulimus hoc *Summario ſub num. 27. lit. C.* Philippus Cluuerius Geographorum facilè Princeps *in Germania antiqua lib. 1. cap. 11. pag. 77. ſecunda edit.*, ubi Pruſſiam in Germania veteri pluribus probat.

Chriſtoph. Hartknochius Hiſtoriæ Profeſſor in Regia Poloniæ Urbe, Thorunij diſſert. 3. num. 15. pag. 66., & diſſert. 14. in ſerie Epiſcoporum Varmien. Pruſſos origine Germanos eſſe affirmat.

GG *Moreri falſa de Varmia aſſertio.*

Et hos inſignioris nominis Authores ſat ſit adduxiſſe in oppoſitum *Lexici Geograph., & Dictionar. Moreri* ex aduersò allegatorum, quibus non immoramur, non enim novum eſt in pluribus hallucinatum eſſe *Morerium, ut Bayl. in ſuo Dictionar. Critico* latè euincit, & nos eundem Morerium bis errare deprehendimus in ipſa Varmienſis Regionis deſcriptione, dum Brunsbergam, quæ Varmienſis Ditionis Metropolis eſt ſub dominio temporali ejuſdem Epiſcopi, ipſe falsò aſſerit illam in Ditione Brandeburgica exiſtere, ibi ſub verbis: *Brunsberga & Brandeburgum.*

Aſt quidquid recentiores de præſenti Pruſſiæ ſtatu, mutatoque ejus dominio proferunt, neutiquam inficiamur ad noſtrumnamque propoſitum ſufficit docuiſſe de antecedenti Statu Varmienſis Eccleſiæ non incompatibili cum illius comprehenſione ſub Concordatis Germaniæ acceptatis de tempore, quo Pruſſia fuerat juris Theutonici; Si autem ex ſubſecuta

ſecuta mutatione Status Pruſſiæ præſumatur, immutatus quoque prædictæ Varmien. Eccleſiæ ſtatus, id alleganti incumbit onus probandi. Nos juvat inhærere Sacrorum Canonum præſcripto, & univerſim receptæ Regulæ, *quod mutatio temporalis, Civilisque Regiminis, non valeat perindè mutare Eccleſiarum ſtatum, earumque Iura Eccleſiaſtica diſſoluere*, ut ſuo loco plenius, & perpetuis aliarum Eccleſiarum exemplis deducimus.

Cæterùm nos, dum antiquiora memoramus, recentia colimus, & præſentem ſequimur ſortem, ſub fide venerataque tutela Sereniſſimorum Poloniæ Regum ſemper permanſuri; in id fert animorum conſtans fidelitas, rationabili dumtaxat obſequio, & non per calcata Eccleſiæ Iura.

HH *Alumni ex Varmia acceptantur in Collegio Germanico inter cæteros Nationis Germanicæ.*

Pro Corollario, & cumulatiori probatione, quòd Germani uſque in tempus præſens incolunt Varmiam, faciunt Libri Collegii Germanici S. Apollinaris de Vrbe, in quibus reperiuntur deſcripti Alumni ex Varmia advenientes, qui in dicto Collegio inter alios Nationis Germanicæ acceptati fuêre, & ſignanter inter recentiores adſunt in eiſdem Libris. qui hic ſubnotantur, videlicet:

Die 11. Nouembris 1701. D. Florianus Bialkowſcius ex Pruſſia D. Varmienſi Patricius venit ad Collegium Germanicum, & Hungaricum jam Sacerdos annum agens 25. poſtquam ſtuduerat Philoſophiæ, & per duos annos Theologiæ Brunsbergæ. Diſceſſit ex Collegio die 20. Auguſti 1703. poſt ſuſceptam Lauream Doctoratûs.

De altero Alumno ex Varmia acceptato in dicto Collegio Germanico conſtat *ex eisdem Libris ſub die 9. Decembris. 1710.*

Num. 28.
Decretum Sac. Congreg. Conſiſtorialis 4. Decemb. 1698.

VARMIEN. PROVISIONIS.

Cùm Capitulum, & Canonici Cathedralis Eccleſiæ Varmien. eueniente caſu vacationis jus eligendi Epiſcopum ſibi competere deduxerint, & aliàs in Decretis prouiſionum ejuſdem Eccleſiæ in Conſiſtorio factis, dicti Capituli electio, ſeu poſtulatio confirmata, & admiſſa reſpectivè fuerit; ab aliquo autem tempore ſupplicationis tantùm Regum Poloniæ mentio facta ſit, ideoque Capitulum, & Canonici præfati, nè illorum jus detrimentum patiatur, ſupplicauerint, ut deinceps in hujusmodi Decretis, electionis, ſeu poſtulationis Capituli mentio fieri debeat, Sacra Congregatio rebus Conſiſtorialibus præpoſita ſupplicationi Capituli annuendum cenſuit, & in poſterùm hujuſmodi electionis, ſeu poſtulationis unà cum ſupplicatione Regis Poloniæ in Decreto, ac Schedula Conſiſtorii quoties dictam Eccleſiam vacare contigerit, mentionem reſpectivè faciendam eſſe mandavit, & facta relatione, Sanctitas Sua, *Sacræ Congregationis ſententiam benignè probavit.* Datum Romæ die 4. Decembris 1698.

Num. 29.
Aliud Decretum eiusdem Sac. Congreg. die 17. Decemb. 1711.

VARMIEN. POSTULATIONIS.

Perpenſa poſtulatione Capituli vacantis Eccleſiæ Varmien. in eorum Epiſcopum de perſona R. P. D. Theodori Potocki Epiſcopi Culmen., Sacra Congregatio rebus Conſiſtorialibus præpoſita, cenſuit, ſi Sanctiſſimo Domino Noſtro placuerit, *eam eſſe admittendam*, & juxta Decretum Sacræ Congregationis diei 4. Decembris 1698. tam in Decreto, & Schedula Conſiſtorii, quàm in expeditione Bullarum, admiſſæ poſtulationis Capituli, unà cum ſupplicatione Sereniſſimi Poloniæ Regis, mentionem

eſſe faciendam. Et facta per me infraſcriptum Secretarium relatione, Sanctitas Sua, *Sacræ Congregationis ſententiam benignè probauit.* Dat Romæ die 17. Decembris 1711.

Num. 30.

Sanctio Sigiſmundi I. ſuper quatuor Candidatis de gremio Capituli à Sereniſſimis Poloniæ Regibus nominandis ad Epiſcopatum Varmien.

In nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam Nos Sigiſmundus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ; nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Cujaviæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, ac Culmen., Elbingen., Pomeraniæque &c. Dominus, & Hæres. Significamus tenore præſentium, quibus expedit, Vniuerſis, & ſingulis, præſentibus, & futuris harum notitiam habituris. Quòd cum defuncto bo. mem. olim Reuerendiſſimo in Chriſto Patre Domino Luca Epiſcopo Varmien. ejuſdem Eccleſiæ Prælati, & Canonici, ad electionem novi Epiſcopi, & Paſtoris, proceſſiſſent, fuiſſetque orta aliqualis controuerſia, ſuper eadem electione, quæ videbatur nobis facta non obſervato tenore, cujuſdam Articuli, inter olim Sereniſſimum Principem, D. Caſimirum Regem Poloniæ Genitorem noſtrum Chariſſimum, & Reuerendiſſimum Patrem D. Nicolaum Epiſcopum Varmienſem, ac ejus Capitulum, per quandam inſcriptionem facti, in quo cauetur: *Quod iidem Prælati, & Canonici Eccleſiæ Varmien., defuncto eorum Epiſcopo, perſonam gratam Regibus Poloniæ eligere teneantur.* Cumque ejuſdem Articuli de eligenda Regibus Poloniæ grata perſona, interpretatio in dubium hinc indè traheretur; Nos proſpicere cupientes, nè qua poſthac controuerſiæ occaſio, inter Nos vel Succeſſores noſtros Reges, &. Epiſcopum, & ejus Capitulum dictæ Eccleſiæ Varmien. ſuper electione Epiſcoporum, & gratitudine perſonæ eligendæ

A

B

exoriri

exoriri poſſit. Ad tollendam omnem ejusdem Articuli in poſterum ambiguitatem, matura deliberatione, & conſultatione, cum Conſiliariis noſtris ſpiritualibus, & ſæcularibus habita; Cum Reverendiſſimo Patre D. Fabiano Epiſcopo Varmien. moderno, ac ejus Eccleſiæ Capitulo, in hunc, qui ſequitur modum deuenimus. *Quòd cùm contigerit vacare Eccleſiam Varmienſem, Prælati, & Canonici ejuſdem Eccleſiæ tempeſtivè, & ante electionem novi Epiſcopi,* mittere tenebuntur de gremio ſui, Nuncios ad Nos, & Succeſſores noſtros, legitimos Reges Poloniæ, ſi fuerimus, aut iidem Succeſſores noſtri fuerint in Polonia, non tamen in Terris Ruſſiæ, aut Magno Ducatu Lithuaniæ, uſque Vilnam, & non ulterius. Et ſignificare per eoſdem Nuncios ſuos, obitum ſui Epiſcopi, & diem electioni noui Paſtoris præfinitum; Et prætereà dicere tenebuntur, nomina omnium Prælatorum, & Canonicorum Eccleſiæ ſuæ præſentium, & abſentium ab Eccleſia, & declarare pro eorum judicio fideliter, & veraciter, vitam, mores, dignitatem, genus, & omnem conditionem ſtatus uniuſcuiuſque. *Quodſi forſan pro eo tempore; Nos, aut noſtri Succeſſores, non eſſemus*, ſeu non eſſent in Polonia, ſed in Terris Ruſſiæ, aut ultra eſſemus, ſeu Succeſſores noſtri eſſent, in Magno Ducatu Lithuaniæ ultrà Vilnam. *Tunc iidem Prælati, & Canonici, nè forte electio nimis tardetur*, & Eccleſia præfata alicui periculo, aut incommodo ſubjiciatur; Obligati erunt per ſuos Nuncios omnia ſuperiùs deſcripta, *Reverendiſſimo D. Archi-Epiſcopo Gneſnen.* pro tempore exiſtenti, aut ejus Paternitate extra ſuam Prouinciam exiſtente, Vladislavien., aut Plocen. Epiſcopo ſignificare,

care. Qui quidem D. Archi-Epiſcopus, ſive alter ex ſupradictis Epiſcopis, illo abſente, ſine omni mora per ſuum Tabellarium, ſive Nuncium, de illis omnibus, quæ ſic ſignificabuntur, Nos, & Succeſſores noſtros curabit reddere certiores. *Ex quibus quidem Prælatis, & Canonicis ejuſdem Eccleſiæ, quatuor pro arbitrio noſtro nominabimus, non alios tamen, quàm qui ſint veri Terrarum Pruſſiæ indigenæ,* ac per ſpecialem Nuncium noſtrum, & literas clauſas ſignificabimus ipſi Capitulo, quos judicaverimus ad illius cultum dignitatis, & locum in Conſilio noſtro magis idoneos, & Nobis gratos. *Ipſi verò Prælati, & Canonici prædicti, unum ex illis quatuor, quem voluerint, aut judicauerint meliorem, & utiliorem deligere in Epiſcopum tenebuntur, & erunt adſtricti.* Et quia ex longa mora electionis, aliqua difficultas, vel impedimentum euenire poſſet, itaque poſt acceptum de morte Epiſcopi, à Capitulo Nuncium, ſupradictos quatuor, *octo dierum ad ſummum ſpatio nominare debemus.* Et hoc amplius adiiciendum, ipſi D. Fabiano Epiſcopo, ejusque Eccleſiæ Varmien. Capitulo aſſentientibus voluimus, quòd ſi quando Nos, vel Succeſſores noſtri filium, ſive fratrem germanum inter quatuor ſupradictos nominare vellemus, qui priùs eſſet de gremio Capituli Eccleſiæ prædictæ, id in noſtro, & Succeſſorum noſtrorum Regum Poloniæ arbitrio, & poteſtate erit, ac ſi iidem filius, vel frater, Terrarum Pruſſiæ indigena eſſet; *Cùm autem dicti Prælati & Canonici, ſicut præfertur, unum ex eiſdem quatuor nominatis elegerint, intimare debebunt, Nobis, & Succeſſoribus noſtris, novum electum, & cum eo ſupplicare, ut illum noſtris Literis Sedi Apoſtolicæ, & Sanctiſſimo Do-* D E

mino commendemus, ut electionem de eo factam cum gratia confirmare dignetur. Qua quidem confirmatione, & proviſione ſecuta, idem electus juxta tenorem, & inſcriptionem, cum ſuperiùs nominato, olim D. Nicolao Epiſcopo Varmien., & ejus Capitulo factam, præſtabit juramentum Nobis, & Succeſſoribus noſtris, prout in eadem inſcriptione latiùs continetur. Reliqua verò, quæ in eiſdem Articulis, cum ſupraſcripto D. Nicolao Epiſcopo Varmienſi habita continentur, ſalva, & integra permanere debent in perpetuum, & inviolabiliter obſervanda. Ea verò quæ his literis continentur, ipſe D. Fabianus prædictus Epiſcopus Varmienſis cum Capitulo Eccleſiæ ſuæ, firmiter, illæſè, & inconcuſsè, tenere, exequi, & inviolabiliter perpetuò obſervare debebit, & Epiſcopi Succeſſores debebunt. In quorum omnium, & ſingulorum fidem, & teſtimonium præſentes literas ſcribi fecimus, & ſigillo noſtro communiri. Act. in Conventione generali Piotrkovienſi, die Martis ſeptima menſis Decembris, aliàs in Vigilia Conceptionis Beatiſſimæ Virginis Mariæ, anno Domini 1512., Regni verò noſtri ſexto Præſentibus Reverendiſſimo, & Reverendis in Chriſto Patribus, Dominis, Ioanne Archi-Epiſcopo Gneſnen., Primate Regni Poloniæ *Sequuntur alia nomina, & Cognomina omnium ex Ordine Senatorum tam Eccleſiaſticorum quàm Secularium, cæterorumque Regni Officialium, & Conſiliariorum, qui in generali eo Conventu interfuerunt ad fidem præmiſſi Actus Teſtes omni exceptione majores.*

In Calce adeſt ſubſcriptio Matthiæ Epiſcopi Præmislien., & Regni Poloniæ Supremi Cancellarii, & ejuſdem Relatio &c. cum alligato penſili ſigillo Regio.

Sequitur Legalitas &c.

AVGV-

AVGVSTVS SECVNDVS Dei gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Liuoniæ, Smolenſciæ, Seueriæ, Ciernichouiæque, necnon Hæreditarius Dux Saxoniæ, & Princeps Elector.

Venerabiles fideliter Nobis dilecti.

Num. 31. *Literæ Regiæ nominationis quatuor Candidatorum ad Epiſcopatum nouiſſimè datæ ad Capitulum Varmien.*

Poſt Translationem ad Archi-Epiſcopatum Gneſnenſem, Primatialemque Dignitatem Reverendiſſimi in Chriſto Patris, Domini Theodori Potocki, Præſulis veſtri immediati, de ſubſtituendo in locum ipſius Succeſſore condigno ſoliciti, mittimus ad Fidelitates Veſtras Nuncium noſtrum Venerabilem Franciſcum Kobielski Præpoſitum Cathedralem Cracovien.; Cui commiſimus, ut præmiſſis Gratiæ noſtræ Regiæ teſtimoniis Fidelitatibus Veſtris Candidatos ad eandem Cathedram quatuor, juxtà uſitatam praxim, videlicet: Reverendum in Chriſto Patrem Chriſtophorum Ioannem in Słupow Szembek Epiſcopum Præmislien. Ven. p. ſh. 175 Albertum Grzymała Florianum Białkowski, Ioannem Burchert Canonicos Varmien. proponat, ac Fidelitates Veſtras Regiis noſtris reſpectibus obliget, ut vota, & ſuffragia ſua in perſonam dicti Reverendi in Chriſto Patris Chriſtophori Szembek, uſibus Eccleſiæ, & Reipublicæ magis opportunam exigentibus id eximiis virtutibus, & præſtantiſſimis ipſius meritis, conferant, eundemque poſtulent. Quòd fuſiùs Felicitatibus Veſtris idem Nuncius noſter exponet, cui ut plenam in omnibus fidem adhibeant commendamus, ac bonam iisdem à Domino Deo vovemus valetudinem. Dat. Varſaviæ

ſaviæ die 19. menſis Decembris, anno Domini 1722., Regni noſtri 26. anno.

AVGVSTVS REX.

Sequitur legalitas &c.

SANCTISSIME, ET BEATISSIME PATER, Domine Domine Colendiſſime.

Num. 32. *Litera ad Sanctiſſimum D. N. data à Capitulo Varmien. pro notificatione poſtulationis, cuius Inſtrumentum tranſmiſſum fuit ad Sereniſſimũ Regem iuxta formam conuentam in concordia inita inter Sereniſſ. Reges Poloniæ, & Capitulum.*

Poſt oſcula Beatiſſimorum pedum SANCTITATIS VESTRÆ, & obſequiorum noſtrorum humillimam commendationem. Vacante Sede hujus Epiſcopatus Varmienſis, SANCTITATI VESTRÆ ſemper devotiſſimi, per Translationem Celſiſſimi Principis, & Reverendiſſimi Theodori Potocki ad Archi-Epiſcopatum Gneſnenſem, primæ in hoc curæ noſtræ inſudabant, quatenus juxta receptum uſum, & morem, electionem futuri Epiſcopi indiceremus, diemque illi deſignaremus. Citatis itaque in diem hodiernum, & terminum per prævium publicum Edictum omnibus, & ſingulis, qui huic electionis actui intereſſe tenentur, convenimus in locum conſuetum Conſultationibus Capitularibus deſtinatum, de electione, ſive poſtulatione futuri Epiſcopi tractaturi, ac in eo loco Congregati omnes & ſinguli, invocata priùs intra Sacra Miſſarum ſolemnia, Spiritus Sancti gratiâ, nullo alio tractatu præcedente, Divina inſpiratione, Reverendiſſimum in Chriſto Patrem, Chriſtophorum Ioannem in Słupow Szembek Epiſcopum Præmislienſem, actu Canonicum hujus Eccleſiæ noſtræ Cathedralis, præter ſplendorem Natalium, ampliſſimis virtutibus, cultusque Divini promovendi zelo conſpicuum in Epiſcopum, & Paſtorem Animarum noſtrarum, ſecretis, & concordibus ſuffragiis elegimus, ſeu

ſeu poſtulavimus, factamque taliter electionem, ſeu poſtulationem, per Reverendiſſimum Ioannem Franciſcum Kurdwanowski, Suffraganeum, & Præpoſitum, ac Præſidem Capituli, in noſtrum omnium præſentia, tum Cleri, & Populi frequentia, juxta Ritum hujus Eccleſiæ ab antiquo obſervatum, pulſatis omnibus campanis, Pontificaliter publicari fecimus, ac in gratiarum actionem Divinæ Majeſtati perſolvendam Hymnum Ambroſianum decantavimus. Beatiſſimis igitur SANCTITATIS VESTRÆ pedibus advoluti, humillimè ſuppiicamus, quatenus SANCTITAS VESTRA electionem, ſive poſtulationem hancce noſtram canonicè abſolutam confirmare, & ratihabere, ac huic Diœceſi de præfato Paſtore provideri mandare dignetur. Vt verò SANCTITATI VESTRÆ vota & ſuffragia noſtra unanimiter in antedictum electum, ſeu poſtulatum noſtrum derivata conſtent, Canonicum hocce electionis Decretum, Beatiſſimis SANCTITATIS VESTRÆ pedibus ſubſternimus, manibus noſtris propriis ſubſcriptum, & ſigillo noſtro Capitulari ſignatum. Dat. ad Eccleſiam noſtram Cathedralem Varmienſem, die 14. Februarii anno 1724. ex Capitulo ad hunc Actum ſolemniter celebrato.

SANCTITATIS VESTRÆ

Deuotiſſimi, & Subiectiſſimi Serui

Ioannes Kurdwanowski EpiſcopusMarocen. Suffraganeus Præpoſitus Varmien. Præſes Capituli.

Bernardus Theodorus Baro de Schenck Decanus, & Canonicus Varmien.

Michael Remigius Łaſzewski Cuſtos Canonicus, & Sede vacante Adminiſtr: Gen: Epiſcop: Varmien.

Sequuntur ſubſcriptiones cæterorũ Canonicorum ſuo ordine & c

174.

PROPOSITIONIS ECCLESIÆ VARMIEN.

Num. 33. *Decretum ultimarium ejuſdem Sac. Congregat. die 31. Aug. Anno 1724.*

Poſt expenſum modum proponendi Eccleſiam Varmien. in Conſiſtorio, priùs in Sac. Congregatione Conſiſtoriali Generali, & deinde in Partiali, ut res citius expediretur, à Sanctitate Sua deputata, Eadem Partialis Congregatio cenſuit præfatam Eccleſiam Varmienſem proponendam eſſe, ſi Sanctiſſimo Domino Noſtro placuerit, cùm ſequenti expreſſione, videlicet: Ad ſupplicationem Sereniſſimi Regis Poloniæ, prævió Actu Capitulari Canonicorum dictæ Eccleſiæ factô, ad formam Concordiæ initæ anno 1512. die ſeptima Decembr: inter Sigiſmundum Regem & Fabianum Epiſcopum à Sede Apoſtolica confirmatæ, & hactenus obſervatæ; Factaque relatione Sanctitas Sua Congregationis Sententiam benignè probàvit. Dat. Romæ die 31. Auguſti Anno 1724.

Fr. Card. Paulutius (L.S.)

Dominicus Rivera dictæ Congr: Secretarius.

Index Rerum in hoc Libello Jurium Capituli Varmien. Contentor.

	fol:
Access. Varmiæ sub Protect: Regis Poloniæ.- - - - -	92.
Advocat. generalis jurat fidelitt.m Eppo et Capto - - - -	118.
Alumni ex Varmia acceptati Romæ ad Colleg. German.m	135
Æneas Sylvius Card: Epfuit Eppatui Varmien.d - -	13.
Postea creatus Papa vocatus Pius II - - - - -	109
Describit stat: et orig: Prussiæ. - - - -	ibid.
Anselm. Ord: Cruciger: im. Eppus Varmien.d - -	92
Primò Sedê et Domicil suũ Brausbergæ Colloca.	93.
Ibi antiquã Ecclm S. Andreæ ap: dedicavit et in Cath:	93.
Apellatio ad Regem in nr. Condit: Regis Casimiri posita.	131.
Articuli sup quib. jurat Eppus in accessu ad Eppatm	89
August. Rex Pol. Confirmat Pacta sup Electioni Eppal	64.
Barthena Terra et Nathangia olim Juriad. Ep. Varmi.	93
Braunsberga Oppidũ â Brunone Eppo Olmucen.d Conditum	93
Ibidẽ Collegiũ Soc: J. et Seminariũ Diæces.	
â Card Hosyo Eppo Varmiẽ una cum Capitu. fun.	83.
Breve Clementis VIII. Sanati Omissa Mont. de. elect. Capli	51.
Breve Innocentij Papæ VIII. declar: Eclm Varm: sub Con Ge:	32
Campanile ad Ecclm Cathtm anno 1655. erectum -	26.
Canonici antea fuerunt 24. aucti 8 Prebendis post Anselmũ Eppũ.	94.

Capitulu Varmien ex Norma statutorum Eccl(esi)æ —
habet jurisdictionē temporalē æquè ac palī cū Eppo. 94.
Capitulum potitr tertia parte Ditionis Varmien.
pleno jure Dominij temporalis — — 86.
Capitulū Vocatur Custodes Juris Eppalis, Protectores
Eccl(esi)æ et Subditorum ejus — — 24.
Capitulum inter et Eppū Divisio Bonorum — 86.
Capitulū ptestatur Contra initā Conventionem
cum Sigismundo R. Pol. sup Electi Eppori. 86.
Capitulū confert Cancat. in alternat. Mensibus 88.
Capituli Statuta Constit. etc. à Card: Comend. Conp. 27.
Carolus IV. Impr: Rom: Privilegia Eccl: Var: Conp. 27.
Cautio Regio Sigismundi quoad jus Eligendi Epp. 53.
Clerus in Varmia docta Sanctitate praeditus. — 85.
Concordata Germ. & Francisc. Eppo Varm: sma accepta. 80
Coadjutor in Eppatu Varm. cum Cautione de non
laeso jure Electionis. — — 55.
Coadjutor Mauritio Eppo Varm. Jan: Epps Culm. 96.
Conditiones Regi Casimiri à Nicol: Tungen Eppo aucp. 131.
Confirmatio Juriu Eccl. Varmiæ p Rege Sigismund. 61
Confirmationes à Sed: apost: electionē Eppori Varmiæ. 29.
Controversiæ intr Mgros Ord: Theut. et Eppos
rme finium regundorum — 129.
Contributiones Certam p publicis Regni necessit.
statuit Varmia in suis gnalib. Conventib. 97.
Contributionū publicarum Exactores vexare
et turbare Varmiæ Ditionē non debet — 61.

	fol.
Contributiones Annuas seu pro tempore ingruentes Varmien. Eppatus statuens accomodat se Domis Regulib.	89.
Conventus gnalis Varmien. presente Auth.e Eppi et Capti condit Leges ordinationes statuit tributa etc.	118.
Copernicus Celebris famae Cannonicus Varmien.	90.
Conventio intr Regem Sigismundi et Fabrim Eppum de Lestau	42.
Cromerus describit Prusiam et Varmiam.	113.
Diploma Sigismundi I. de non Laeso jure Liertal. pro electione Coadiutoris in Eppatu Varmien.	85.
Dislimitatio inter Varmiam et Prusiam circa quam sex millia Mansorum Varmia injuria frustr. perdit	88.
Divisio Terrarum Prusiae. — — — —	66.
eadem juxta relationem Eppi Szyskowsky	90.
Divisio Bonorum inter Eppum et Capitulum	86.
Item de eadem mentio amplior — —	103.
Divisionem Terrarum Prusiae confirmat Innoc. IV. Papa — —	24.
Ecclesia Varmien. sub Concord: G. comprehe.	29.
Ecclesia Catholica sita in Baltici Sin. Promontario — —	69.
Antea fuit Braunsbergae fundata ab Anselmo anno Eppo-	86.
Postea ab Henrico Eppo secundo Fraumburgum translata —	93.
Ecclesia Varmiensis in temporalib. et Spirlib. Soli Sedi aptcae subdita	68
beneficentia Summorum Pon: dotata.	109.
Ecclesiae Varmien. antiqua libertas multipliciter deducitur	128.
Episcopatus Varmien. sub Protect. Regni Poloniae accepit Salvis suis juribus et libertatibus.	89.
Episcopatus Varmien. semper fuit exemptus a Jurisdictione Ord: Theutonici —	86.

Episcopus in accessu ad Possessionem Eppatus jurat supra Sacri. — 88.
Episcopus Varmiensis ad Synodum Provincialem non tenetur venire. 113.
Episcopatus Varmiensis fuit olim incorporatus a Carolo IV. S. Romano Imperio. — 119.
Episcopus Varmiensis ante Casimirum IV. Regem Poloniae non reperitur esse recensitus in Numero Epporum Poloniae 130.
Epistola Sigismundi I. R. P. design. 4. candidatos ad Electionem Eppi — 59.
Epistola [illegible] Cardinalis [illegible] Ecclesiae Varmiensis esse sub concordatis Germaniae 33.
Epistola Primatis Potocki ad Capitulum in qua reddit securum de favorabili intentione Regis 96.
Elbingae Conventus Prussorum contra Eppum Tungenium institutus. 123.
Erectio Ecclesiae Cathedralis Varm. per Legatum Apostolicum firmata. 25.
Fabiani Eppi transactio super 4. Candidatis à Rege praesentandis. — 89.
Franciscus Eppus langensis Germanicae Nationis ... concordata Germaniae per Ecclesiam Varmiensem Acceptus 80.
Henricus Eppus Varmiensis Capitulum et Cathedram Frauenburgum transtulit — — — 93.
Hosius Eppus Varmiensis evocatus ad Synodum Provincialem noluit venire — — 112.
Innocentius Papa VIII. declarat Ecclesiam Varm. esse sub Concordatis Germaniae — 30.
Institutiones Canonicorum Electorum a tempore immemorabili per Capitulum fiunt. 104.
Julius II. Papa omnia Jura et Privilegia Ecclesiae Varmiensis confirmat. — 38
Informatio Summaria de Origine et Juribus Ecclesiae Varmiensis per Joannem de Lasko Primatem ... exhibita. 98.

fol.

Vdbaſsa Eppus Culmen. Varmiensib. odiosus in locum ejus â Regio Pol. Operovius substituitur: 125.

Jo. Laski a Primasi R. P. oratori ad Sumum Pontific. cum exhibet Captlm Sumaria informationem de juribus et Priv: Ecclesiæ 98.

Leo X. Papa confirmat Conventum Regis Sigis. et Fabiani Epporum. — 42.

Libertas Ecclesiæ Varmien. armis tutata — 121.

Libertates antiquæ Ditionib. Varmien. cum Suis juribus servantur 62.

Lubinieck Polon. de statu Eppatus Varmien. — 118.

Literæ Primatis Potochi ad Captlm Varmien. 96.
ingreditur tertium de favorabili intentione Regis Monsorum sed nulla injuria Cruciferum Eppa. Varmien. detangit 93.

Nicolaus de Tungen init Societatem cum magris Ord: Theut. Bellum Polonis infert — 125.

Submittit se Regi Poloniæ cum Cujus submissiva Pontifice Rno ? confirmatur — 101.

Nicolaus Tungenius Eppus fortis animo resistit alteri intruso in Eppatum. — — 122.

Oporovius armata manu Eppatum occupare nititur 125.

Pacta Super Electi. Epporum inter Reges Pol. et Captlm Varmien. Augustus Rex confirmat. 64.

Pacta lædentia Eccl: libertatem absque consensu sed Ap: nulla. — — 105.

Pacta inter Casimirum Regem Pol. et Nicola. Tungenium â Sede Apca Cassantur. 80.

Paulus Eppus Varmien. se et Ecclm Varmien. tradidit sub defensionem et Protectionem Regis Pol. 119.

Idem prout fusius — — — 126.

5 Pius V. Papa sollicitus de preservatione Jurium et Bonorum Ecclesiæ Varmien. — 105.

Plastivig de Iurisdictione utriusque Eppi et Capituli 121.

Præbendæ Canonicorum olim erant 24. divisæ in majores minores et medias — 14.
Præpositus Card: Casimirum Regem Pol: infor, mat quod Ecclesia Varm: sit sub Cura Sermo 33.
Privilegia Eccl. Varmien. Carolus IV. sub Bulla aurea confirmat. — 29.
Particulæ Processuum Eccl. S. Epporum Varmien. Romæ transmissorum. — — 45.
Particulæ Relationum Epporum ad Sacram Congregaonem Sup statu Eccl. Varmien. transmissus — — 65.
Prælaturas obtenues Præbendas spriolaus V. Pfx. connivit Canonicatibus — 80.
Præpositura collatio S. R. Mtti. Poll. delata à Leone X. Papa. 89.
Protestatio Eppi et Capituli contra conventionem Nicolai Tungeni cum Rege Casimiro 36.
Protestatio Capituli contra emanatum Processum in natura favore Nnati ad Eppat. Warm. electio. 48.
Prussiam totam subiugavit ord: Militans Theutonicus — — 110.
Reforma pro Eppo et Capitulo Eccl. Varmien. — 38.
Relationes Epporum Varmien. de statu Eccl. ad Sacr. Congreg. conc. transmissa. 65.
Rex Sigismundus pfitet quod Electos à Capitulo Summo Pontifici nominat sed comendat. — 58.
Item mittit suum Nuntium ad Capitulum 59.
Sigismundus III. confirmat Jura et Privil. Eccl. Varmien. — — — — — 61.
Detestat et vetat abusum Magistratuum — — et Officialium Regem Ri Misceri se in Juris d. Ditim Varmie. — 61.
Stephanus Bator. R. præstat Cautionem Capitulo de ri læsis pactis nec juris eligendi Eppos. 54.

	fol.
Subditi Eppi et Capituli Varmiens. habent peculiaria Instituta Lands ordnung hoc est Terrestres constitutiones —	119.
Teterno Thomae de Eppatu Varmiens. —	130.
Tylicki Eppi electi Bulla Provisionis Canonica p speciale Breve Clem. Pap. VIII. sonans	51.
ad Tribunalia Regni non vocantur Terrigenae Varmiens.	103.
Varmia est sui liberi juris et Dominij —	110.
Varm. Eppatus ampla descriptio Crumbro —	114.
Varmiens. Nobilitas ab omni Regionum magistratuum jurisdictione exempta.	121.
Varmiensis Ditionis subiectionis et protectionis in annis et valua Cessivi: Mgri ord. Theut. —	122.
Varmia primitus reputabatur existere in Terris Romani Imperij. — —	98.
Varmia nihil habet negotij cum Comitijs	118.
Varmiensis Eppatus ad nullum Prussiae Regiae Praefecturam pertinet in temporalibus.	119.
Vasalli Varmiens. juramentum fidelitatis praestant tam Eppis quam Capitulo.	118.
Vicentij Lauerij Nuntij Aplici sententia super controversijs inter Marl. Cromerum Eppum et Captlum Varmiens. in Jurisd. temp. tota.	103.
Varmiensis Ditionis omnis Potestas est penes Episcopum et Capitulum bispartita —	119.

Index Matriculae Pectoris Cathedralis Liber conservatus in Antrio Capituli.

	Pagina	Paginae
A. Abschiedt der Tagefart so zu Helsberg Oden allen Stenden des Ermlandes ist gehallten worden	AII	
Absoluta Jurisdictio Vasallorum Varmi. abaspulla Apellatione Eppo et Capitulo per Regem Ioan. Casimirus declarata an. 1695		244.
Acta judicialia tempore Cromeri Coadju-		60.
Acta Synodi Loviciy totius Provin. Gnesnen. Emajibus		9.
Accessio Pauli de Legendorff ad Regem Polon.	22.	
Ad Regem nrae Consiliationes Kupio in causa Cromeri	179.	
Arbitramentum sup. divisione Bonorum Ecclae. Varmien. inter Eppum et Captlm 1288.		28.
Argumenta seu rationes quare videatur neque Terras Prupio et multominus Diecesi. Varmiens Contributioni informityps Publicae decretae obnoxiam esse debere.	182.	
Articuli jurati Sermi Regis Alberti Episcopi		59.
Aurea Bulla Caroli IV. Imperatoris		15.
B.		
Breve Innocentij VIII in quo declarat Eppatum Varmien. esse sub concord. Germaniae		134.
Breve Julij II. quo confirmat jura Eccl. Varmien.		233.
Breve Pij V. in quo Mandat Capto sub poen. Exom. et alijs Censuris ut recipiat Crancium in Coadjutorem	192	
Bulla Gregorij IX. ratificatoria Divisionis Eppatus Varmie. inter Episcopum et Cruciferos	116.	

#

Bulla Innocentij VI. sup divisione Dioecesis in Prussia —	43	
Bulla Nicolaij super Dignitatibus Eccl. Varmien. —	63.	
Bulla sup Divisione Episcopatus ad Ordine	44.	
Clausula [cum Consilio] qualiter intelligenda — —	160.	
Collegij cum Seminario Brunsbergen prima fundatio —	220	
Compromissio inter Eppum Dominum et Capitulum ratione Limitum districtus Frau.	194.	
Concordata inter Legatum Sedes aptcae Imperatorem Fridericum et Principes Germaniae Ecclesiarum et aprobata p Nicolaum V. 1447.	— —	89.
Concordia Fabiani Eppi cum Sigismundo Rege de Nominandis Personis 4. pro elect. Eppi.	24.	
Concordia Nicolaij à Tungen cum Rege Poloniae 1479.	19.	
Confirmatio Pontificia Collegii et Seminarii Brunsbergen.	223.	
Confirmatio concordiae Leonis X. inter Sigismundum et Fabianum Eppum sup elect. Eppi Var.	132.	
Confirmatio Privilegiorum Eppatus Varm.	— —	29.
Constitutiones Municipales Villarum in Eppatu V.	— —	69.
Constitutiones Seminarij — — —	229.	
Copiae Literarum Nuntij aptci Lotti ad Archieppum Gnesnen. ratione contributionis 1613. —	9.	
Copiae Literarum Eppi ad Eund. Archieppum in ead. materia —	17.	
Copiae Privilegiorum Civitatis Elbingae a Cruciferis —	102.	
Copiae Literarum Sigismundi III. ad Sum. Pontificem et aliquos Cardinales in causa confirmationis Jurium Cathedralis Eccl. Varmien. —	9.	

D.

	Pag. 1	Pag. 2
Declaratio statutorum tempore Szyszkowski Eppi	74.	
Declaratio Sigismundi Augusti qod Brunsbergenn teneat venire ad Conventum Prussiae	97.	
Declaratio Regis Stephani ad Illm D. Georgium Fridericum Marchionem Brandeburgend missa qd Eppus Varmiend debeat liberè exercere Jurisdictionem suam in subditos suos Domicilium in Ducatu habentes	243.	
Depositio nos Teodita de limitibus in habe.	205.	
Decretum Nuntij Aptli in Causa Electionis Canonicorum inter Eppum Joannem Albertum Administratorem Eppatus et Capitulum	56.	
Descriptio brevis Eppatus et Ecclae Varmiend	205.	
Descriptio Limitum Episcopatus cum Cruigerij		45.
De Servitijs Vasallorum n dividentis actus Cancellariae Heilsbergensis		39.
Dioecesis Varmiend nunqm fuit sub Ditione Archiepiscopi Gnesnend, declaratum à Rege Stephano	98.	
Dubia quaedam Capitulo à Cardinale proposita	159.	
Dissolutio Dubiorum à Capitulo eid Cardinali data		159.
Divisio Eppatus Varmiend cum ordine		44.

E.

Exceptiones incompetentiae quod nec Episcopus nec Capitulum nec eorum subjecti pertineant ad Tribunas Regni		29.

F.

Fundatio et Erectio Ecclesiae Varmiend	15.	

I.

Informatio de portu Frauenburgensi 1619	129.	
Instituendi Canonici in Mensibus ordinarijs electio Capitulo pertinet	241.	

	Pag. 1	Pag. 2
Inscriptio Nicolay de Tungen Regi Joani Casimiro —	21.	
Instructio R.D. Bartholomaeo Pluminski ad Rm Vicentium Portieum Nuntium Aplum 1569. —	147.	
Instructio data Egerdo à Kempe et Hannovio nuntijs ad Cardinalem Hosium contra Administrationem Eppat. Cromero Cantori destinatam. —	—	143.
Instructio data Jacobo Zimermano et Samsoni à Werreja Nuntijs ad Card. Hosium de [illegible] Capituli et maxime de Villa Santoppen et Collatione Plomorinam S. Spiritus et S. Annae. —	141.	
Instructio Nrae Regis Demetrio Sulikowsky Secretario à Rege ad Capitulum in Causa Cromeri Coadjutoris delegato — — —	—	174.
Instructio Samsoni à Werreja et Pluminski Canonicis ad Regem Nuntijs data — — —	186.	
Instructio Samsoni à Werreja Canonico Varm. Nuntio ad Card. Hosium in Causa electionis Cansonis 1566.	140.	
Instructio Sigismundi Aug. V. Stiborio Kolykowski ad Conventum Marieburgum. Data Petricoviae	1.	
Juramentum Coadjutoris Varmiens et Capituli una cum utriusque status subditis in Verba Regis Stephani — —	36.	
Juramentum Vasallorum Eppat. Varm.	97.	
Jurisdictio absoluta Eppi et Capli in Vasallos suos à Rege Joanne Casimiro declarata. — —	—	244.
L.		
Limites in Hab. — — — —	205.	
Literae Emptionis Villarum Scarbeshartendorff et Rosenau. — —	126.	
Literae Regis Stephani in re Contributionis agrariae —	—	34.
Literae responsoriae Eppi — — —	35.	
Literae Stephani Regis ad Consiliarios Prussiae favore Eppat. Varm. in re contributionis	—	39.
Literae ejusdem Regis quibus scriptum est.		

est D. D. Consiliariis Prussiæ & post eadem in hunc Episcopatum statuere invito Episcopo Coadjutore — 243.
Literæ ejusd. Regis q. confirmat Privilegia Epatus Varm. — 53.

O

Observationes communes hujus Episcopatus — 65.

P

Pax perpetua inter Sigismundum I. Regem & Magistratum Prussiæ ejusq. ordines Cruciger. — 101.
Privilegium novæ Civitatis Braunsbergæ — 83.
Privilegium Terrarum Prussiæ concessum à Casimiro Rege cum exclusis Crucigeris jugo in spontaneam ditionem receperit 1464. — 89.
Privilegium veteris Civitatis Braunsbergen. — 80.
Processus Nuntij Aplici Lolij p congregandâ Synodo in Diœcesi Varm. rne contribuonis 1673 — 8.
Protestatio Eppi Varm contra Synodum Provincial. Loviciens. — 11.
Protestatio Eppi Rudnicki in Curia de contribuere extra ordinem — 38.
Portus Braunsburgen. ad — 129.
Protestatio Ejusdem p standâ contribuone de agris desertis — 26.
Protestatio Ejusd. contra Palatinum Marienburgensem rne contribuonis agrariæ — 95.
Protestatio sibi p nuntiata fuerit qd Eppus Loncatur ad Judicium Regni — 32.

Q

Qualis ordo tempore Pestis Civitatibus instituendus — 66.
Quietatio Nuntij Aplici de Accepta contributione — 93.
Quietatio Rpi Ioan. Albuli sup satisfactione de Proventibus Eppatibus sibi debitis — 14.

R

#

Reciproca sponsio qm in Casimiri Vertaor. de nostrorum terrarum Prussiae fecerunt. — — 94.
Responsum Capituli ad quaedam Verba ab Epo Cranacio proposita — — 64.
Responsum Capituli Joanni Solikowski Oratori Regis in Cau Coadjutoris Cromeri. 126.
Responsum Consiliariorum Terrarum Prussiae Oratori Regio Stribonio Kolykowski — 4.
Responsum Oratori Mttis Sui in Conventu Marienburg. — — 2.
Responsum Ordinum Capitulus Varmiens. una ad Intercessoriales Lris Epi ad Reg. Mttem. 33.
Responsum Martini Cromeri ad Stephano Regi in Causa Jurisdictionis Archiepi Gnesn. — — 78.
Responsum Secundum eorundem in Conventu — 4.
Relaxierung dess ochsenmarktes und Überhörunge des gränge steinss in Allenstein. 122.

S.

Sententia vana — — — 112.
Sigismundus I. Rex confirmat jura et Privilegia Eccle. — — 26.
Sigismundus I. donat Eccl. Varm. Distr. Tolkmiten — — — 26.
Summaria Informatio ex Nonnullis Jurib. et Privilegiis Eccl. Varm. nuntio Aplico Lolio oblata probans qd sit immediati sedi aplicae subiecta — 54.

#

Supplicatio ad Sum. Pontificem p Jurib. Eccl. Varmiensis	-	81.
Supplicatio omnium statuum ad Eppum Rudnicki ex Conventu Heilbergensi Varsaviam missa	40.	
Taxa Cancellariae Eppi Rudnicki	42.	
Tabula Proventuum Cujuslibet Parochi		
Tenor Brevis Innocentij VIII. ad Capitulum Varmien.		98.
Tenor Brevis Julij II. Papae ad Capitulum Varmien.		136.
Jura Privilegia etc. sine scitu Capli non innovet et alienet		139.
Tenor Bullae confirmationis Eppi Lucae ab Innocentio VIII		136.
Tenor Literarum Card. Marsci ad Casimirum		
Testimonium Laboris Prabendis Rogalicensis lib.	138.	
Tolkmittensis Districtus a Regis nuncio 1 Red. Vasm. donati	290. 26.	

Varia gravamina Statuum et ordinum Eppatus Varmiensis ratione Contributionis Jurisdictionis et indepositionis sine communicatione ad Illmum Eppum Rudnicki ex Conventu Heilsbergensi Varsaviam missa | 40.

Bulla Nicolai V Papae super Dignitatibus Ecclesiae Varmiensis.

Nicolaus Eppus Servus servorum dei.
Ad perpetuam rei memoriam. Ex sus-
cepta servitutis officio Ecclesiarum omnium di-
sanio pro Parte Venerabilis Fratris Nostri Fran-
cisci Eppi et dilectorum filiorum Prae-
positi Decani et Capituli Ecclesiae
Varmiensis Nobis nuper exhibita
petitio continebat, quod in dicta
Ecclesia ultra viginti quatuor Cano-
nicatus ac totidem Praebendas quarum
quidem Praebendarum sedecim
sunt majores et quatuor mediae,
ac quatuor minores Quatuor
Dignitates, videlicet Praepositura,
quae major inibi post Pontificalem
Dignitas est, ac Decanatus Custo-
dia et Cantoria fore noscuntur,
ipsarumque quae sunt, quia in illis
Canonici ipsius Ecclesiae obtinere

Dignitatum facultates, et redditus adeo
tenues, si majores inibi Praebendas non ha-
beant, non possunt honeste sustentari.
Et propterea tales Canonici in Dignita-
tibus Constituti, si majoribus careant
Praebendis apud eandem non possunt
convenienter Ecclesiae personaliter
residere, unde successu temporis gra-
tiae dictae factae poterunt jacturae
et dispendio provenire. —
Quare pro Parte Episcopi Praepositi
Decani et Capituli praedictarum Di-
gnitatum Valorem autem secundum
communem aestimationem transcen-
dunt. Quodque Praepositura Viginti
Septem Decanatus Decem et novem
dicta Custodia tredecim, a Cantoria prae-
dictarum undecim florenni auri de
Camera fructus, redditus et proventus,
secundum praefatam aestimationem,
valorem similem non excedant, nobis
fuit humiliter supplicatum ut Ecclesiae
et Dignitatum praedictarum indemni-
tati in praemissis opportune providere de
benignitate nostra dignaremur. Nos

Nos itaque qui feliciter singula-
rem Ecclesiarum successum inde-
fessâ promptitudine et solicitudine pro-
sequimur, hujusmodi supplicationibus
inclinati praesentium perpetuo va-
litura et irrefragabiliter observanda
Constitutione et edicto Aplica authori-
tate statuimus sancimus et ordinamus,
quod ex nunc et in antea perpetuis fu-
turis temporibus Nullus cujuscunque
Dignitatis status, gradus et vel Conditi-
onis fuerint vigore sive praetextu
quarumcunque Literarum Collati-
onum, Provisionum sive Dispositionum
Apostolicarum vel gratiarum expecta-
tivarum Sedis Aplicae vel Legatorum
ejus et Processuum desuper solito-
rum pro tempore sub quibusvis ver-
borum formis et motu proprio et
cum Decretis instantibus etiamsi
tali, aut si aliquis super Provisio-
nibus sibi faciendis de Canonicatibus
Praebendis ac Dignitatibus ipsius.

ipsius Ecclesiae specialis vel alijs benefi-
ciis Ecclesiasticis in partibus illis, qualis dictae
sedis vel Legationum ejus Literas impe-
traverint, etiam per eas ad inhibitio-
nem, reservationem et Decretum vel alias
quomodolibet sit processum, ac alijs
inhibitorijs et favorabilibus Clausulis,
etiamsi de illis ac eorum totis tenoribus
de verbo ad verbum mentio habenda
foret ad aliquam dictarum Dignitatum
recipi vel admitti ac nulli viri cujus quo-
modolibet acquiri posset, etiam
si apud dictam sedem vacaret, vel ex qua-
vis causa Dispositioni apostolicae generaliter vel
specialiter reservata foret, nisi ipsius
Ecclesiae Canonicus majori Praebenda actu
praebendatus ac Capitularis et in Sacerdo-
tio constitutus existat. Et si Sacerdos non
sit, infra annum a tempore assecutio-
nis pacificae Possessionis Dignitatis
hujusmodi computando ad Sacerdotium
se facere promoveri teneatur.
Decernentes quascunque Collationes
Provisiones, Dispositiones apostolicas ac
Ordinationes et electiones, quas alias
fieri nec non Decernentes suspensionis.

#

Suspensionis et interdicti, aliisque
Ecclesias Sententias censuras et poenas
quas contra praemissa ficri, et promulgari,
nec non totum id et quidquid in contrarium
a quocunque quavis authte scienter vel
ignoranter contigerit, nullius subsiste
ac roboris firmitatis: Non obstantibus
constitutionibus et ordinationibus
Aplicis ac dictae Ecclesiae juramento
confirmatione aplica vel quavis alia
firmitate roboratis statutis et
consuetudinibus, caeterisque contrariis
quibuscunque Nulli ergo omnino
hominum liceat hanc Paginam nrae
sanctionis &c.

Datum Romae apud S.
Potentianam Anno Incarnat. Dnicae
1442. Id. octobris Pontificatus
nri secundo.

STATUTA MAURITIANA

In Nomine Domini Amen.

Temporum et Seculorum Successio, Sicut ætates Viventium rapit, ita Statum rerum moresq et ingenia hominum vario discrimine transmutat. Unde Leges quoq et Constitutiones humanæ quibus acta et Casus Mortalium ad Dei et Proximi iustitiam regulantur, ut et ipsæ mutationem patiantur necesse est. Nec enim Civitas cujus moribus non coæquantur bene Constituta esse potest. Nos igitur Mauritius Dei Gratia Episcopus ac Prælati et Canonici Ecclesiæ Varmien. Capitulum legitime repræsentantes

dum Ordinaõnes et Statuta ejusd Eccl. Varmiensis à Praedecessoribus Nris Editas et Consvetudines antiquas in ea introductas diligenter intuemur, invenimus eas magnâ ex parte à temporum Nrorum Conditione discrepare, partim praesentibq n sufficere partim ex amplioris ambiguitatis et dissidij occasionem adferre; Unde ex eis quaedam reformari quaedam omnino tolli et aboleri, ac etiam Nova quaedam subinduci necessarium conspicimus. Cupientes itaq in Eccl. Varmien in qua tanquam in Vinea Dni Vinitores et Operaij Constituti sumus, Spiritualium bonorum thesauros cumulare ac Nobis Collata bona utiliter administrare omniq dissensionis materiâ sublatâ, tranquillitatem animorum ac unitatem et Concordiam sine qua gratum Deo nullum est obsequium, quantum in Nobis est firmare ad honorem Omnipotentis Dei et B.V. Mariae ac S. Andreae Ap. nec non pro Conservaõne Status et Dignitatis ejusd Ecclesiae Varmien ac augmento pacis et Charitatis; vocatis his q ad hoc de jure erant vocandi Constituões, Reformaões, Declaraões Ordinaões et Statuta fecimq infrascripta, quibq Nos et Successores Nrõs ac Omnes quorum interest à Festo Pentecostes proximè futuro volumus ligari.

I. De Eccl.

I. De Ecclīcis Officijs

Et quia, ut Sanctorum Patrum tradit Auctoritas, Beneficium datur propter Officium; et hæc fuit fundatorum dictæ Ecclesiæ et eorum qui sua illi beneficia contulerūnt intentio, ut Divinis Officijs in ea honor Dei, Sanctorum illius memoria frequentaretur:=

Imò Statuimus et Ordinamus ut in ead. Ecclesia Varmien. Missarum et alia tam diurna qm̃ Nocturna ad Laudem Dei et Sanctorum ejus ac pro vivis et Defunctis ab Ecclesia Catholica instituta Officia jugiter peragantur, eò quidem modo et ordine quo magis placari Deus et Sanctis ejus exhiberi possit major reverentia

II. De Servandis Hebdomadis

Item Statuimus et Ordinamus quod Canonici residentes à Prælatis incipiendo et indè secundum ordinem receptionis servent hebdomadas in Eccl.ª hoc modo: Ut in Festis totis Duplicibus in ipsa Hebdomada occurrentibus, Canõcus quem Hebdomada contigerit, per se vel Alium Canonicum ipsius Festi Officium in Ecclēa peragat à primis Vesperis incipiendo usq ad Completorium festivæ diei inclusivè, Nisi Festum Primum die

4.

Sabbathi evenerit, tunc enim Canicus immediatè sequens Secundas Vesperas cum Completorio si extra Quadragesimam; aut si in Quadragesima fuerit, Completorium tantum peragere sit adstrictus. Quo ad hoc enim Hebdomadam à meridie Sabbathi inchoari et in meridie Sabbathi sequen^d terminari censemus. In Duplici vero aut Semiduplici Festo celebri, Canicus Hebdomadarius tantum Missam Summam modo supradicto peragere sit obligatus, reliquo ipsius Festi officio per Vicarium hebdomadarium servatô. In utrisq in Festivitatibq Ministros Altaris cum Companatoribq in prandio curare tenebitur. Quod si præmissorum aliquid neglexerit, de Missa quoties per Canicum non dicitur, illi solidi 15. 6.^e m.^e De Matutinis 10. solidi. De singulis Vesperis solidi 5. De reliquis singulis Horis solidi 2. cum dimidio in proximis Distributionibq per Administratorem Allensteinen faciendis detrahantur.

III. Canonicus singulis Horis Canis adesse debet

Item Statuimq quod Canonicus Hebdomadariq infra suam Hebdomadam decantandis, Matutinis videlicet ad minus ab Exordio Primæ Lectionis usq ad finem Primarum

In omnibq

In omnibus autem alijs ab initio Secundi Psalmi usq ad finem Cujuslibet Horæ in Stallo suo præsidendo personaliter interesse, aut Alium Canonicum, qui suam suppleat Præsentiam Surrogare teneat, diligentemq Curam adhibere, ut Cum debita reverentia et integritate Officia Horarum earund perficiantur; à quo Eum nec ulla Legatio, nec infirmitas, nec aliud quodvis off Negotium, nisi Capitulari Congregationi intersit, relevabit. Porro pro tali Singulis Septimanis Completo Officio ex Censibus Solkonitt ab illis Districtus Administratore Marcam unam debitæ distributionis percipiat. Si verò Negligens fuerit, de Matutinis Cum Prima neglectis Solidi 3. De Vesperis Solid. 1. ½ De alijs autem Singulis Horis Solid. 1. ex ead Distributionis Pecunia ei subducatur, et Choralibus qui Absentium Negligentiam annotare et prædicto Dno Administratori aut ejus Procuratori fideliter significare debebant, applicentur. Quodsi quisquam suam Hebdomadam ut præmittitur servare pertinaciter recusaverit requisitus per subtractionem omnium fructuum et Distributionum Præbendæ suæ Coerceatur, donec deposita pertinatiâ hujusmodi Statuto se Conformet.

IV. De Choralibus Coercendis

Item ut Numerus et Ordo in Choro Psallentium debitâ

integritate et honestate perduret, Statuimus quod Chorales infra Divina officia per eos cantanda se à Choro nequaquam absentent, nisi in magna necessitate à Canco Hebdomadario sup hoc licentiâ obtentâ: Ordinaones[que] et Statuta eis tradita inviolabiliter observent: Quorum eorum Negligentias et insolentias, si quas commiserint, debet Canonicus Hebdomadarius Decano Eccl.ae Varmien. v. Ejus Vicegerenti denuntiare, qui illis ex Officio suo Injiungenda Studeat[que] eos ab hmoi illicitis evagaonibus ac alijs pravis usibus et excessibus refrenare

V. De Ministris Episcopi Celebrantis

Item Statuimus quod quoties D. Eppum contigerit Divina Officia in Eccla Varmien. Celebrare, duo Canonici receptione iuniores, in Dignitate Constituti teneant Unus Diaconi alter Subdiaconi Offm gerendo eidem ministrare: Duo quoq[ue] ex Praelatis majores, seu illis deficientibus aut legitime impeditis Seniores Canonici in Sacerdotio Constituti apud Altare in Missis et in Oblatione incensi Vespertini Eidem assistant Lectiones[que] quoq[ue] Matutinorum et Homilias Evangeliorum ac Prophetias Canonici à iunioribus gradatim incipiendo legant: Versus etiam Responsoriorum Vespertinorum et Introitus Matutinales

ac alia

ac alia per Canicos Cantari consueta modo numero, et ordine quibus hactenus est observatum Cantare teneantur. Caeteris quoq Festis Duplicibq, Episcopo non celebrante, Lectionibq Matutinorum duntaxat prae-termissis; ad Homiliasq Diaconatus ordinem requirunt et alia omnia supradicta legenda et decantanda sunt Obligati. Quod si aliquem ex Canicis Sacrum Ordinem ad praemissa v aliquid in praesenti Statuto Contentorum requisitum nondum Contigerit suscepisse v alias ex quacunq Causa praeterq gravis infirmitatis aut Vocaonis seu Legationis Eppi v Capli fore impeditum extunc procuret ut aliquis habilis ex Canonicis hujus Ministerium lexequatur. Qui vero negligens aut Culpabilis in praemissis repertq fuerit pro primo Articulo in Solidis 15. de primis Distribuonibq per Administratorem Allensteind subtrahendis puniatur.

VI. De Cereis in Altari Canicorum

Item Statuimus quod quilibet Canicus etiamsi Absens fuerit, in Festis totis Duplicibq in primis et secundis Vesperis, in Matutinis et Summa Missa: in Festis vero Duplicibq et Semiduplicibq s. celebribq s. Noncelebribq in primis tantum Vesperis ac Matutinis et Missa

in suo Altari duos Cereos ardentes habeat, dec
per totum Annum pro Missis per Vicarium su
Celebrandis et alias pro honore Dei binos Cereo
procurare in eod: Quodsi nondum Corporis Praeben
suae esset particeps, Administrator Mehlsac
expensas illorum refundat.

VII. De Ordine Praelatorum & Canonicorum

Item Statuimus quod in Ecclesia Varmiens in Stallis
Processionibus alijsq Ecclesiam Officium ac Divinum Cul-
tum Concernentibus Praelati, Dignitates in ipsa Ecclesia
obtinentes, etiamsi Canonicatus et Praebendas non obtine-
ant, primum locum habeant, itaut Praepositus Deca-
num, ille Custodem, Custos Cantorem antecedat.
In alijs vero Canonicis Ordinatio juris Comunis servetur
qua cavetur, quod Presbyteri primum locum, Dia-
conos Secundum, et Subdiaconi tertium, et sic
de reliquis obtineant ordinatim, etiamsi posteriores
in Canonicos sint recepti. In his vero qui ordine sunt
pares receptionis Praerogativa locum sibi vendicet
priorem. In Homilijs lectionibus per Canonicos legendis ordo
receptionis observetur. Siquis igitur per ambi-
tionem aut Contentionem huic ordinationi temerarie Con-
travenire praesumpserit, toties quoties in 26 Marcis
de pro

de proximis distributionibus per Administratorem Allerstiensem Subtrahendis puniatur.

VIII. De Allaribus Canonicorum

Item statuimus quod Sexdecim Altaria extra Chorum Ecclesiae cum totidem Vicarijs ad ea deservientibus pro Canonicatibus non pro Praelaturis Censeantur deputata: Quodque Nullus Canonicorum aliquod ex ipsis Altaribus optandi habeat facultatem sed sit Altari sibi per Praedecessorem suorum dimisso Contentus, Salva Consuetudine de primis 4. Altaribus quae per Praelatos Praebendatos obtineri Consueverunt hactenus observatā: quoties enim aliquod Altare per assecutionem Praelaturae dimitti contigerit juxta Ordinem receptionis et Modum alias Consuetum optio Altarium ex Ordine dimissorum habeatur.

IX. De Novitijs

Item quod quilibet Canonicus de novo intrans infra 30. primae residentiae Suae dieb. debeat Curare, ut omnium Sacrorum vasorum, Clenodiorum Ornatuum Vestium, Librorum atque aliarum rerum ad Altare Suum pertinentium et per Antecessorem Suum relictarum duo Inventaria unius tenoris per Notarium Capituli aut Alium ab ipso Capitulo deputandum Conficiantur, quorum Unum Ipse sibi retinebit, aliud Domino Custodi aut ejus Vicesgerenti praesentare tenebitur antequam ad perceptionem fructuum Praebendae Suae admittatur; Curabitque deinceps, ut hujusmodi

B

res conscriptæ per Vicarium suum v alias prout ipse tutius duxerit, pro ipsius Altaris usu diligenter absque diminutione conserventur: quodsi illorum aliquid ipsius negligentiâ perierit v aliter alienatum fuerit, ad justam Amissorum compensationem teneatur, quam si antequam Præbendam suam per cessum v decessum dimiserit non fecerit, licebit Capitulo ex fructibus beneficij aut alijs rebus ejus, indemnitati ipsius Altarij subvenire. De his verò quæ usu fuerint attrita ipsum teneri volumus.

X. De Juramento Beneficiatorum

Item statuimus quod nullus Beneficiatus Eccl.ᵉ Varmi. ad Possessionem v perceptionem fructuum Beneficij sui admittatur nisi prius per se v per Procuratorem suum et cum ad Ecclam ipsam accesserit, personaliter ad S. Dei Evangelia prestet Juramentum in forma infrascripta. Ipse quidem per se Beneficiatus si Prælatus v Canonicus fuerit ut sequitur:

Juramentum Prælatorum vel Canonicorum

Ego N. iuro quod Dnō Episcopo Varmien. et Ejus Successoribus Canonicè intrantibus obediens ero; Consilia et Secreta Ecclesiæ et Capituli Varmien. strictè servabo: Iura Privilegia et Consuetudines ejusdem Eccl.ᵉ et Capli servabo defendam et manutenebo. Nec non bonum et utilitatem et honorem ipsius Eccl.ᵉ et Capli procurabo, quantum possum et adimplere valeo. Quæ omnia in præsenti iuro et bona fide promitto. Sic me Deus ad-

Juramentum

Juramentum Vicariorum

Ego N. juro quòd Dno Episcopo Varmien et Ejus Successoribus legitimè intrantibus, ac Dominis meis Capitulo Varmien Obediens ero. Singulis DD. Canicis hujus Ecclesiæ reverentiam et honorem debitum ubiq impendam. Secreta et Consilia Capituli, si quæ mihi revelata fuerint, Secretè Servabo. Bonum, utilitatem et honorem ipsius Ecclesiæ et Capituli fideliter procurabo, quantùm possum et adimplere valeo. Quæ omnia in præsen juro et bonâ fide promitto. Ita me Deus adjuvet et Sa Dej Evangelia.

Hæc Juramenta si fiunt per Procuratorem sic exprimi debent.
Ego N. Procurator Dni N. juro quod Idem N Dno Eppo Varmien obediens erit. &c.

XII. De Juribus Pistoriæ

Item Statuimus et Ordinamus ut Nullus Canicus de Novo intrans ad ad aliquorum fructuum et Distributionum perceptionem admittatur, nisi prius Officio Pistoriæ de 40. Mr satisfecerit prout hactenus observatur.

XIII. De Juribus Fabricæ et Custodiæ persolvendis

Item Statuimus quòd Canicus de Novo intrans qui ad Perceptionem fructuum pervenit, ad Fabricam Ecclesiæ 10 et pro Sacris Vestibus Divino Officio Concernentibus 8. Marcas infra quinquennium. Prælatus verò seu Præbendam habuerit sive Non, 2. Marcas pro dictis vestibus infra Annum

ā tempore receptionis ad Præbendam v. Prælaturã hmôi solvere teneatur: quodsi nõ fecerit transactis terminis prædictis hmôi pecuniæ de Corporibus Præbendæ v. Prælaturæ ipsius subtrahan. Quodsi aliquem eorum antequam Præmissa solveret beneficia hmôi v. aliqd eorum p. cessum v. decessum aut aliquocunq. vacaõnis modo dimittere contigerit, de fructibus ipsorum Beneficiorum aut aliis bonis ejus tantund. recipiatur in usus prædictos. /

XIV. De Canicali Residenã, Præbendis et Distributionibus.

Publicæ utilitati et futuris Necessitatibus Ecclæ Nræ et Capti prospicere volentes statuimq. et ordinamq. ut perpetuis futuris temporibus in ead. Ecclã Varm. sit perpetuo Canonicatq. supranumerariq. pro Sancto ANDREA Apto ejusd. Ecclesiæ Patrono perpetuo Possessore deputatq.: quem exnunc creamus et erigimus: Cui q. ex Communibus Censibus Districtus Mehlsacen pro Corpore Præbendæ Marcas 30. b. m.ª et in Compensaõnem omnium et singulorum Distributõnum Canonicalium similes 30. Marcas annuo deputamq., appropriamus et incorporamus. Decernentes ut hujusmodi 60. Marcæ quotannis provenientes Capitularem Thesaurum constituant ac pro tuendis Ecclæ et Capituli juribus, sublevandisq. futuris Necessitatibus in Arce Allenstein repositæ fideliter conserventur et custodiantur, nec nisi in Necessitate urgente aut evidentim utilitate postulante expendantur.

XV.

XV. De 30. diebus Residentiæ

Item Statuimus quod Canonicus noviter intrans et residens censeri volens, debet apud dictam Ecclesiam triginta diebus continuis residendo singulis ipsorum ad minus duabq Horis Canonicis in loco ubi cantatur à principio usq ad finem personaliter interesse acinterim singulis Hebdomadis unius modij Siliginis distributione contentus permanere: Quibus diebus expletis, si continuò Animum residendi habuerit quem tunc coram Capitulo aut ejus Præsidente declarare teneatur, familiamq quotidianam, hocest ad minus duos famulos et tres equos proprios habere visus fuerit, ipsum residentem censeri et nisi aliud ei obstet, infrascriptarum distributionum participem posse declaramus.

Quod etiam volumus cum ijs qui post diurnam absentiam ad Ecclesiam redeuntes residere intendunt quoad modum et animum residendi observari. Cum autem quantùm ad perceptionem hujusmodi Distributionum animum residendi habere interpretamur, qui post tempus quo alias deservierit, ad minus per tres Menses proximè sequentes Beneficio suo personaliter deservire et residentiam personaliter ab Ecclesia Varmiensi in alium locum non transferre intendit.

Hujus Statuti vide declar: in actis Capli: Lib: ~~Litt~~ N. fol: 18.

XVI. De Absentia Canonicorum residentium

Item ut Canonici ab illicitis evagationibus reprimantur ex quibus plerumq Laicis datur occasio eisd detrahendi, Statuimus, quod Canonicus Continuo residens qui se ultra 30. dies Continuos ab Ecclesia duxerit absentandum, illis elapsis, tam Siliginis quam aliarum rerum quarumq distributione carebit, quousq denuo visus fuerit in Divinis Personaliter interesse: et interim absens et non residens reputabitur nisi super ulteriori Absentia à Capitulo, licentiâ petitâ et obtenta fuerit. Hoc quoq proviso quod volens Continuò residens censeri plus temporis apud Ecclm̃ quam alibi agere et morari per annum teneatur, ne sæpius interrupta Residentia Speciem avaritiæ habeat et Cultus Divinus deludatur: Alioqui elapso Anno in proxima Corporum distribuone decem Marcæ ei detrahantur: Canonici quoq post longam absentiam suam ad residentiam redeuntes omnium distribuone carebunt, donec se in Divinis repræsentent. Hi: Statuti declaraô existit in Act: Capli in Lib. A. fol. 12

XVII. Corpus integrum Præbendæ quomodo deservitur.

Item Statuimus quod Canonicus Præbendatus qui à Festo S. Martini Ep. quo Annum Nostrum Capitularem incipimus, usq ad Festum Assumptionis B.V. Mariæ inclusive

inclusivè modo præmiſso continuò residens fuerit Corpus integrum Præbendæ videlicet Marcas 30. intelligatur deservisse, quas de Censibq in proximo Festo S. Martini tunc immediatè sequenti colligendis percipiat.

XVIIII. De Canonico Absente, qui tamen Complevit dies Residentiæ

Item Statuimus quod Canũs post triginta dierum residentiam supradictam ad realem Possessionem Præbendæ suæ p capitulum receptus et admissus, etiamsi absens fuerit, in Festo præfato S. Martini dimidium Præbendæ Corpus intelligatur deservire. Et si postea usq ad Festum Assumpt. B. V. M. quandocunq per cessum vel decessum aut aliam vacationem Canũs esse desierit vel à residentiâ se absentaverit, aut ad residentiam ante prædictum Festum venerit, ultra eandem dimidiam Præbendam pro qualibet Septimana residentiæ suæ usq ad Festum Assumptionis præfatum solidi ei xxij cedant pro Præbenda, ita tamen quod absens de hujusmodi dimidia Præbenda ad Fabricam et pro reformatione Eccl.ª cum præsentibus Canũis æqualiter contribuere teneatur, fructu quoque allodij si, si quod habet non obstante hujusmodi absentiâ plenâ poterit participatione gaudere.

XIX. Quibus dieb deserviunt præsentes Canonici Certas Distributiones

Item Statuimus quod Canonicus Praebendalis modo quo supra residens, qui in Festivitatibus et alijs diebus infrascriptis, aut Septem dies Festivitatis et Dies ipsos immediate Sequentes ad minus duabus Horis Canonicis à primis Vesperis incipiendo; ac qui alijs Officijs et Peractionibus infradicendis in loco ubi cantantur vel peraguntur ex integro interfuerit, nisi tali infirmitate detineretur, quod ipsam Ecclesiam non valeret sine magno incommodo vel periculo visitare, de quo intra tempus vel ante Officia praefata Capitulum vel ejus Praesidentem certificet, aut nisi vocatione vel Legatione Episcopi vel Capituli occupetur, percipiat res et pecunias infrascriptas

De Festo Nativitatis Domini pro Offertorial. marc. iij.
De Dominica in Quinquagesima seu Esto Mihi
Victualia pro Quadragesima vel eorum loco marc. v.
De Festo Paschae pro Offertorial. marc. ij.
De Festo Pentecostes ligna distrib. ad hyemem vel illorum loco marc. iij.
De Festo S. Joannis Bapt. fœnum et pro Carnalibus et Anguillarijs marc. iiij
De Festo S. Michaelis Mel Consuetum distribui
De Festo Dedicationis Eccl.ae pro Offertorial. marc. ij.
et Victualia hyemalia tunc distribuenda vel eorum loco marc. ij.

XX.

XX: De Deservitione Vigilialium

Item quod Canonicus residens qui Exequijs quae pro Comme-
moraône Praelatorum Canonicorum, Ministrorum et Omnium
Beneficiatorum Eccl.ae Varmien Singulis Sextis Ferijs
Quatuor Temporum peraguntur, Vigilijs videlicet ab Exordio
quarti Psalmi usq ad inceptionem Laudum, et Missis
ab initio Cantus Kyrie eleyson usq ad Agnus Dei inclusive
interfuerit, Pecunias Consolaônum, quae pro Festo Epipha-
niae dari consueverunt, de qualibet videlicet Mr iij. Et qui
quorum Vigilijs et Missis quae Capitulares nominantur
et in Festis Sc. Agnetis, S. Joannis ante Portam Latin.
Agapiti et Crastino Animarum peraguntur, modo
supradicto interfuerit, Pecunias Vexales, videlicet
Marcam 1. Solidos xv. Et Custodiales consuetas pro
ratha Singularum Octo Commemoraônum Praedictarum
proxime Annum Praecedentium percipiat. Qui si in aliqua
earum Vigilijs tantum et Non Missae, aut Missae et Non
Vigilijs interfuerit, omnium distribuône careat de eadem.
Quod etiam in Exequijs Regum Poloniae volumus observari.
In alijs vero Defunctorum Anniversarijs et Memorijs
dimidium tantum de Vigilialibus distribuendam percipiat
portionem, alia Medietate Praesentibus distributa.
Tempus autem Decantandi Missas praefatas tam in Sextis
ferijs Quatuor Tempor. quam in omnibus alijs Exequijs quae
ex toto usq ad finem decantentur, Semper et immutabiliter

immediatè post proximam Missam Matutinalem servetur. Diem autem Exequiarum interpretamur in qua Missa pro Defuncto fit, cujus Vigiliæ die præcedente servantur.

XXI. De Missa et Exequijs Regalibus.

Item quod Sancus qui Officia Missæ quæ ex pia Institutione Serm[i] D[omi]ni Sigismundi Regis Poloniæ in Capella S. Georgij die quo ejusd[em] Sancti Celebritas agitur, statim post primam Missam Matutinalem Decantari solet, ab inceptione Kyrie=eleyson usq[ue] ad Conclusionem Agnus Dej interfuerit, Marcam 1. ex Censibus Tolkmitt percipiat. Qui autem primis Exequijs Regalibus quarum Vigiliæ iam dictam Missam de S. Georgio ead[em] scilicet die subsequuntur interfuerit, de dimidio Censu Kentelarum ad Festum S. Jacobi proximè proventuro. Et qui alterius Exequijs quæ pro Commemoratione Serenissimorum Regum Pol[oniæ] defunctorum proxima sexta feria post 4. Tempor. Mensis Septembris solenniter peraguntur, Vigilijs scilicet et Missæ modo supradicto interfuerit, de reliquo Censu Kentelarum ad Festum S. Michaelis provenien[te] ultra Vigilias consuetas debitam accipiat distributionem. Si autem dies Exequiarum in Dominicam aut aliud Festum inciderit, Vigiliæ in ead[em] Dominica aut Festo, Exequiæ verò in subsequentem diem non Celebrem transferantur, quod generaliter quoq[ue] in omnibus alijs Exequijs observari volumus.

XXII.

XXII. De Processionibus & Missis Cantalibus

Item quod Canonici qui Processionibus quibuscunque per totum Annum fieri Solitis, habitu Cantali hoc est Suppelliceij et Almutijs, vel Cappis vestiti interfuerint, de Singulis hujusmodi Processionibus Solidos ij. qui verò in Festis totis Duplicibus et Officio Majoris Missæ ab inceptione Kyrie: eleyson usque ad Conclusionem Agnus Dej in Choro et Stallis Suis præsentes fuerint, aut ipsi interim Missam celebraverint Solid. iij ex Censibus Tollmittend: Qui autem Feria V. Cœnæ Dñi Pedum Lotioni et Mandato interfuerint, Marcam dimidiam in Censibus Mehlsacen ab illorum Districtuum Administratoribus loco Distributionum percipiant.

XXIII. De Absentibus Privilegiatis

Item Statuimus quod propter exilitatem Fructuum Prælaturarum et Dignitatum Prælato quacunque de Causa absenti post apprehensam Personalem Possessionem integri cedant annuatim fructus suæ Prælaturæ; Proviso ne ipsæ Prælaturæ in oneribus eis incumbentibus debitô fraudentur Obsequio ad quod Vicesgerentes suos deputare teneantur. Si verò ante lapsum Anni qui in Festo S. Martini incipiat et terminetur Prælaturam aliquam per Cessum vel Decessum aut aliquocunque modo vacare contigerit, Fructus pro ratha tantum temporis ei qui illam obtinuerit, et possiderat, cedant: Quod etiam cum Prælato de Novo intrante servetur.

XXIV. De Canonico Studente, apud Medicos existente vel Peregrinante

Item quod Canicus de licentia Episcopi et Consensu Capituli in Studio Privilegiato Causā Study, aut de Scientia eorundem Apud Medicos Causa Curæ existens v ex Causa Peregrinationis ad Limina Sanctorum propter Indulgentias v Votum emissum absens fuerit, integraliter percipiat suæ Præbendæ Corpus dummodo tantum iuret quod sine fraude propter Causas prædictas aut aliquam earum se absentet.

XXV. De Canonico in Legatione Absente

Item quod Canicus in Legatione Capituli Absens, aut per Dm̄ Episcopum in Episcopatu suo residentem vocatus seu in Legaone aliqua pro Negotiys Eccl.æ de Capitūli Consensu intra Regnum Poloniæ et illius Dominia seu in Negotio Electionis et Confirmaonis in Urbem missus poterit tanquam residens et Divinis præsens Corporis Præbendæ suæ et omnium Distribuonum plenaria gaudere perceptione: Si autem sic vocatus in Continuum Commensalem assumptus fuerit et de Familia ipsius Dñi Episcopi eē Cœperit, illa Portione Contentus erit, quæ Studentib. in proximo Statuto est deputata.

XXVI. De Canonico v Prælato Civilis mota fuerit

Item quod si Canonico v Prælato qui Præbendam

vel

vel Prælaturam suam per annum pacificè poſsedit et Personalem residentiam apud Eccl.am fecit, super ea aut altera earund. post lapsum dicti anni lis moveatur ipseq pro defensione sui iuris ad locum ubi ius pendet arripiend., se absentandum duxerit, sibi hmoi durante percipiat eo modo quo supra de studentibq e expssum, dummodo tantum iuret quod nulla fraus interveniat in præmissis.

XXVII. Animus residendi qndo non requirit.

Item statuimus quod Canicus v. Prælatus pro defensione iuris sui aut ex causa studij, Peregrinaonis v. recuperandæ sanitatis, eo modo quo de singulis e expreſsum aut consimili honesta et lgma causa, super qua favorem licentiam et consensum Episcopi et Capituli obtinuisset se absentare proponens, animum residendi non habeat, dummodo tamen Divinis juxta formam superius expreſsam intereſsendo supradicta legitimè deservierit, omnium fructuum et Proventuum sic deservitorum, ac si per tres Menses proximos residere intenderat, licitè percipere valeat solitam Distribuonem

XXVIII. De habilitatibq Canici residere volentis

Item statuimq quod qlibet Canonicus de Novo intrans q antea

per triennium in Studio Privilegiato Operam Literis non dedisset, aut quadragesimum Aetatis suae Annum n exiderit aut nisi in Theologia Magister v Baccalarey formatus aut Decretis v jure Civili vel Medicina v artibg Doctor Doctor aut Licentiatus s in Sacerdotio Constituty fuerit aut longaeva aegritudinis defectum patiatur, post residentiam primi Anni, si expediens Capitulo visu fuerit teneatur per triennium ad minus in aliquo Studio Privilegiato in ead Theologia, Iure Canco v artibg Studere sicq Studio principaliter operam dare, ut iugiter et Continuè in ipso per memoratum tempus perseveret; nisi pestilentis infirmitatis, famis, hostilitatis aut Commodioris Stadij Causa ad aliud se duxerit privilegiatum, sine temporis intervallo transferendum. Quod si ex alia Causa quae raonabilis et vigens foret Studium deseruerit, infra triennium praedictum pro illo tempore tantùm quo Studio pdicto vacavit ei tanquam Studenti Capltm respondebit. Si vero ex frivola causa, quae an talis sit, iudicio Capli Stabitur, se duxerit à memorato Studio absentandum, simpliciter reputabitur absens. Et nihilominùs dictu triennium reincipere, Studiumq ut praemittitur usq ad finem Continuare, ac si prius nihil esset actum de eod. De praemissis itaq omnibg et singulis antequam ad pceptionem Distribuonm fructuum admittatur, patentibg Lris Sigillo Rectoris Studij in quo degnerit munitis et assertione proprij iuramenti plenam teneat facere fidem. Praeterea si completo triennio petiverit sibi dari licentiam hujusmodi

Studium

Studium diutius prosequendi, dummodo se in praecedenti Studio utiliter gessisset, illa ei n̄ erit denegaṇda.
Vide latiorem Declaraçonem superius in Statuto Joannis Episcopi Varm ut infra.

XXIX. De Canonico Defuncto

Item statuimus quod Praelatus v Canicus quocunq loco et tempore defunctus habeat Annum Gratiae, videlicet quod Anno sequente Annum Obitus sui Medietas Corporis Praebendae v Praelaturae suae ei cedat; quae Medietas de totali Corpore ipsius Beneficii etiamsi illud Successor deservierit, detrahatur.

XXX. De Praerogativis Haeredum et Familiae Canici testati Defuncti.

Item quod Cognati et Haeredes ac Executores seu etiam famuli Canonici defuncti testati, Curiam Canicalem, si quam reliquerit, per 20. continuos dies ipsius Mortem immediate sequentes inhabitare et singulis hebdomadis singulos modios siliginis ejusd defuncti Nomine interim percipere possint: Indeq abeuntes omnes res mobiles Curiae non legatas, quae ad eund Canicum dum viveret pertinebant, iustis tn̄ debitis, si Sup ipsis tunc inveniant prius solutis, facere possint deportari: Proviso etiam quod Capitulum deputet unum ex Canonicis qui Inventarium de rebus

mobilibus et immobilibꝫ ad eand Curiam de jure spectan Conscribat, et sic de relinquendis Cautionem ab Executoribꝫ et Hæredibꝫ præfatis recipiat, ne Curia suis pertinentŷs spolietur.

XXXI. De Curŷs & Allodŷs Canicalibus

Item statuimus quod Canicus quilibet Prabendæ suæ reali pacifica Posessione per Annum fuit, residentiamq Personaliter modo quo supra fecit secundum Ordinem receptionis suæ, posit et valeat Domum Canicalem et Allodium cum vacaverit a die qua vacaõ hmõi apud Ecclesiam innotuerit infra 30. dies in Capitulo optare v. etiam extra Capitulum, dummodo tñ id in proximo Capitulo gñali, eid Caplo intimet. Et qui sic optaverit, summam pretij ad quod Curia et Domus Canicalis per Caplm, ad quod solum hmõi taxaõ ptinetur taxata fuerit infra biennium proximum, unam videlicet medietatem in primo, reliquam in secundo Anno Canico dimittenti illam seu defuncti Canici Hæredibꝫ sive Executoribꝫ, aut si intestatꝫ decessit, Capitulo sine diminuõne persolvat: Nisi hi quibus solutio ipsa debetur in summa v. tempore mitius cum eo duxerint agendum. Decernimq autem Curias et allodia per Cessum aut decessum aut aliam actualem Vacaõnem Prabendæ aut Promoõnem ad Dignitatem Eppalem seu p spontaneam dimissionem vel Curiæ sive Allodij alterij assumõnem vacare et in optionem venire debere.

XXXII. De Optione

XXXII. De Optione Absentium

Item quod Canonicus causâ Studij, Peregrinaonis, Defensionis iuris sui super Prelatura v. Praebenda recuperandae Sanitatis apud Medicos aut Legaonis D. Episcopi v. Capituli juxta formam superius expressam absens seu etiam in Curia de familia dicti Eppi existens, dummodo aliàs adhuc juxta formam supiorum Statutorum habilis fuerit, tempore hmoi absentiae suae Curiam Canicalem et Allodium aut alterum eorum si vacaverit, possit per Procuratorem suum modo et forma superius expressis optare. Qui se autem ex quavis alia causa duxerit absentandum, si alias habilis ad optandum fuerit ut praefertur, Curiam et Allodium modo praemisso optandi per biennium tantum ad recessus sui ei sit Concessa facultas.

XXXIII. De Domo et Allodio infra 30. dies non optatis

Item Statuimus quod si infra praedictos 30 dies Domus Canicalis sive Allodium vacans optata non fuerit Domus quidem manebit apud Canicum illam dimittentem v. eos qui in defuncti iure successerunt, sed Allodium ad Pistoriam devolvatur. Poterunt tamen extunc lapsis videlicet 30. diebus dictis per quemcunq habilem Canicum quandocunq optari dicto receptionis non servato ordine, sed potius diligentia praevenientis considerata.

XXXIV. De Censibus Allodiorum

Item quod Census Allodiorum pro ratha temporis quo quisq illa obtinuit, etiam post obitum Obtinentis cedere debeant. Si vero Canonicus Allodium suum quod per propriam familiam colere maluisset, per cessum v decessum relinqueret, Messis ejus manebit sérent sed Successori inde de aequivalente Censu, quo similia Allodia conducuntur juxta ratham supradictam respondeatur.

XXXV. De Taxationibus Curiarum

Item quod taxatio Curiarum Vacantium per Scrutinium votorum à Capitulo infra 20. dies primos dictorum triginta fiat, ita tamen ut nulla taxatio effectum habeat, nisi adminus medietas Votantium consentiat in eand. Quod si Domus ipsa per Capitulum infra hujusmodi viginti Dies taxata non est, Canonicus eam postea quandocunq optans super illius pretio dictaturae Capituli stare non teneatur, nisi voluerit, sed ad Arbitrium bonorum Virorum venire debet: Nisi aliter poterit cum ijs apud quos Domus remansit convenire

XXXVI. De Permutatione Curiarum et Allodiorum

Item quod Canonico Allodium v Curiam Canonicalem habenti non liceat eand sine consensu et Speciali Decreto Capituli cuiquam vendere donare aut permutare:

quod si

quod si fecerit, Curia quid v. Allodium vacare censeatur, Emptori verò aut Donatario v. Compermutanti nullum in eo ius acquiratur, sed in optionem veniat, quemadmodum in alijs Vacationibus fieri est consuetum.

XXXVII. De Curijs Compatibilibus

Item quod liceat cuiq Canõo sive p̃sens fuerit sive absens, duas Curias Canõales, unam intra et aliã extra muros Eccl.ae simul habere quas se compati posse declaramq, teneaturq eand p se v. p Procuratorem suum in ejus Ædificijs conservare et intra muros etiam ruinosam restaurare. In quo si temerariè contradictus fuerit, per retentionem fructuum Præbendæ suæ compescatur: sitq idem negligens Canõus, donec reparationẽ hmõi p se fecerit, aliã Curiam optandi potestate privatus. Aream verò sine Ædificijs intra mœnia habens, si eam intra quinquennium non ædificaverit, eam alteri Canõo honestam domum in ipsa sine cunctatiõne et mora ædificaturo cedere et dimittere sit obligatus.

XXXVIII. De Regestro Allodij

Item statuimq quod quilibet Canõus Allodium habens teneatur Regestrum ab Antecessore sibi traditum continuare v. novum conficere, in quo omnes et singulos reditus et proventus, locatiões mansorum, emptiones et redemptiones censuum aliaq omnia quæ ad illius administratiõnem fuerint oppertuna de anno in annum habeat conscripta. Et quoties illo dimisso aliud Allodium

voluerit optare, teneatur antequam ad Optionem procedat v. jam factam Capto intimet, Agrum ipsum cum omnib. pecuniis, siquas ex redemptione Censuum v. alias pro utilitate ejusd. allodij percepisset, coram Capitulo realiter offerre et praesentare, alioquin si in praemissorum aliquo negligens visus fuerit, optandi sit ea vice potestate et effectu privatus: Et nihilominus pecunias praedictas si quas pcepit, teneatur infra statuendum ei terminum à Capto psentialiter deponere, quas una cum Literis Censuum et alijs iurib. ipsius Allodij in Castro Allensteinen volumus Conservari. Quod in omnib. Allodijs statuimus observandum

XXXIX. De Conservatione Allodiorum

Item quod quilibet Canicus Allodium suum siquod habet per se v. Procuratorem suum teneatur diligenti Cura ita administrare ut in suis iurib. Conservetur: Neve occasione aliquâ in periculum desolationis aut aliud detrimentum deveniat. Quodsi ejus Negligentiâ v. Culpa fieri Compertum fuerit, aliud optare non permittatur, donec ipsum Allodium ad priorem statum reformetur, fructusq. qui in reformationem hmôi Convertendi interim n. pcipiat ex eodem.

XL. De Testamentis

Item statuimus quod Canicus de pretio seu valore Curiae suae Canicalis, ac etiam de alijs suis quibuscunq. quae in eadem Curia v. alibi ubilibet locorum habet

vel

vel possidet, possit tam in vita quam in morte liberè disponere et testari pro suae placuerit voluntati, quodque Testamento manu ejus propria scripto aut etiam manu aliena cum suae propriae Manus Subscriptione aut in duorum Presbyterorum vel Notarii publici et duorum Testium vel etiam absque Notario in trium fide dignorum Virorum praesentia roborato condito vel facto absque aliorum documentorum vel Solemnitatum requisitione fides plenaria adhibeatur, et nisi aliud obsistat, legale reputetur, ejusque executionis demandandae auctoritas apud Capitulum remanebit. Quod si Canonicum residentem antequam de rebus suis ut praefertur disposuerit decedere contingat, dispositio omnium per eum relictorum (exceptis his quae intuitu Personae per eum quaesita fuerint in quibus Haeredes succedunt) ad Capitulum pertineat. Quod quidem Capitulum relicta hujusmodi in Ecclesiae vel Pauperum utilitates convertat, debitis tamen omnibus si quae defunctus reliquerit, et de quibus liquidò constare potest, prius integraliter persolutis. Volumus quoque hanc Ordinationem ad Praelatos et Vicarios Ecclesiae extendi

XLI. De Testamentis exhibendis

Item quod Executores Testamenti Praelatorum et Canonicorum in residentia defunctorum infra viginti dies à tempore Obitûs eorundem continuò numerandos Testamenta per eos condita, priusquam Executioni demandentur saltim ut de illorum legalitate omnis ambiguitas tollatur Capitulo exhibere et facultatem exequendi ea petere.

sine Contradictione teneantur, Salvâ funeralium expeditione quam etiam propriâ Authe facere possunt. Et si quae in ipsis Testamentis continerentur, quae Ecclm et Caplm concernerent, deberit hoc ipsa eidem Caplo fideliter reddere eorumq Copias praesentare infra tempus supradictum.

XLII. De Execut Testamenti Vicariorum

Item quod Executores Testamentorum à Vicarijs Conditorum infra quindecim dies post ipsorum Testatorum Obitum et antequam illorum executio fiat, teneant hujusmodi Testamentum Capitulo edere et praesentare: Et si inter Executores nullus Canicorum nominatus existat, poterit Caplm si voluerit, quo Vicariae vacantis indemnitati et Testatoris Voluntati debitè exequenda melius consulatur Unum ex Canonicis ipsis Nominatis Executoribus adjungere sine quo illi executionem demandatam facere n possunt.

XLIII. De Equis & Legationibus

Item Statuimus quod quilibet Canicus completa residentia triginta dierum superius expressa si residentiam suam Continuare v post absentiam reincipere intendit, debeat intra triginta dierum spatium immediatè sequentium pro opportunitate Ecclesiae et Capti incumbentibus tres Equos proprios, quorum valor ad minus Novem Marcas Clnas secundum Communem existimationem persiciat, sibi procurare et deinceps continuò tenere sub poena Solidorum octo cum dimidio de singulis Equis

ex Corpore

ex Corpore Præbendæ toties quoties huic Constitutioni non satisfecerit subtrahendorum. Quodsi alicui Equum unum v[el] plures ex p[rae]missis mori aut aliquo violenti casu auferri contingat, teneatur infra duos menses immediatè sequen[tes] de alio v[el] alijs similis valoris sibi providere, sic tamen quod interim onera si quæ explenda occurrerint nihilominus curet adimpleri.

XLIV. De Electionibus Legatorum

Item quod Personarum electio pro Opportunitatibus p[rae]dictis et legationibus exequendis tantummodo apud Cap[itu]l[u]m existat servetur q[ue] int[er] Canicos q[uan]tum fieri p[otes]t æqualitas, ne quisquam p[rae] alijs nimium gravetur, habito nihilominus respectu ad Negotiorum incumbentium qualitatem et idoneitatem Personarum earundem. Dnus quoq[ue] Episcopus cum p[ro] quibuscunq[ue] Negotijs ad Conventiones v[el] alia loca iter fecerit, aliquem Canonicum non advocet v[el] secum recipiat sine Capituli præfati requisitione et Consensu.

XLV. De Excusationibus Legatorum

Item quod Canicus Capitularis pro Legationib[us] s[eu] Opportunitatib[us] supradictis aut Officijs quibuscunq[ue] Capitularib[us] subeundis à Capitulo electus s[eu] deputatus teneatur sine contradictione illas v[el] illa explere, nec se quoq[ue] modo quominus eas v[el] ea subeat, subtrahere debebit. Qui si causas aliquas v[el] impedimenta quib[us] se excusare niteretur, allegaverit, iudicio Capituli stabit, an propter eas v[el] ea sit ab huius onere ra[ti]onabiliter relevandus.

alioquin si contumaciter se opposuerit, post binam monitionem decem Marcas ex proximis distributionibus per Administratorem Allensteinensem ei detrahendis privetur.

XLVI. De mittendis Literis Capitularibus

Item quod Literas Missivas Capituli in Mehlsack et alia loca ad 5. Milliaria Eccl.ae suae vicina deferendas Canicus Hebdomadarius suis impensis mittere teneatur, et sit tum ad hoc munus explendum, non traditionem Literarum sed quando Capitulariter decreta sunt tempus attendi debere declaramus.

XLVII. De Juramento Officialium

Item Statuimus quod Canonici et Alij sive Ecclesiastici seu Seculares officialistae sive Officia sibi à Capitulo commissa gerentes quando Officium suscipiunt jurent officia hujusmodi fideliter et legaliter exercere.

XLVIII. De Jurisdictione Singulorum Officialium Capitulum

Item ut debitus honor Officialibus Capituli et alijs Personis deferatur ac dissensionum causae tollantur, Statuimus quod quisque Officialis Capituli sic sua jursidictione et officio utatur, ut falcem suam messe prohibeat aliena. Et ne quis errore suo ignorantiae velum praetendere audeat, praesente Statuto Distinctius declarandum, quid ad quemvis debeat jurisdictio et Administratio pertinere. / Administratores enim Allensteinensis Mehlsacensis et Frauenburgensis quisque in Civitate et Territorio toto sui Officij rerum temporalium Administrationem et jurisdictionem pariformiter nomine Capituli habeant, ad quod quemadmodum Dominij Superioritas pertinet, ita quoque defectuum reformatio spectet, sic tamen quod Magister Pistoriae et Molendinorum

Brasicatoriae

Braseatorio et Braxatoriis, ac in Proventuum eorundem
extorsione; Magister vero Fabricæ in Suis Officij Negotijs
et Magister Latomiæ circa Offm Latomiæ. Domini Allo-
diorum in Suos Allodianos quantum ad exactionem Cen-
suum duntaxat; quilibet autem Canonicus in sua Curia
Canonicali in Suam familiam quantum ad Causas dome-
sticas et Actiones Personales inter se et ipsam fami-
liam pertinet, et in delictis Criminibus et excessibus
animadvertere pt in eosdem. Non tamen volumus
ad omnes pdictos Jurisdictionem Sic ptinere ut eam à Caplo penitus
abdicemus, quinimò præmissis non obstantibus ejus via generale
et appellationis à Subditis Suis ac alijs universis
et Singulis liberè poterit adiri. Et nihilominus à pdictis
Officialibus et alijs Personis jam judicata, seu alias Acta
poterit idem Caplm Si ei videbitur, Citra tn in eorundem
injuriam ex Officio Suo in melius reformare. Hoc etiam
proviso ne Officiales et Administratores pdicti Apes
Pullos, aut quosvis alios proventus v. Emolumenta ex Offi-
cijs Sibi usurpent aut in privatos usus suos Convertant.
De lignis autem Animalibus frumentis et alijs
pro Subsidio Subditorum Capituli ac de mulctis
ratione excessuum pro qualitate rerum et Personarum
distribuant, exigant et remittant, prout Sibi pro
utilitate et honestate Capli et Subditorum eorund
juxta bonam Conscientiam visum fuerit expedire.
De Siligine autem sine Consensu Capituli quidquam
vendere non præsumant.

XLIX. De Judice Competente et Canonico Actore existente

Item Statuimus, quod si quis adversus quempiam de Alterius Jurisdictione existentem aliquid questionis habuerit, ille etiamsi Canonicus fuerit coram suo eum conveniet Judice competente, cujus sup questione mota definitionem sustineat vel si ab eo gravatum verisimiliter putaverit, facultas illi maneat ad Captlm provocandi.

L. De Creatione Magistratuum et Officialium

Item Statuimus quod Administratores supradicti omnes et singulos Officiales et Magratus qui in Civitatibus et Castris sub eorum Jurisdictione consistentibus deputari consueverunt, ex Officio suo constituere et destituere possunt, exceptis Advocatis, Oeconomo et Burgrabijs quorum electio et dispoo apud solum Captlm remanebit

LI. De Resignatione Officiorum

Item quod singulis annis omnes et singuli Officiales Capituli seu Ecclesiae Personae fuerint sive seculares Officia sua quae eo anno gesserunt modo et temporibus infrascriptis eid Capto resignabunt. Canonici videlicet ab Administratoribus incipiendo, necnon advocatus in Frauenburg et Burgrabius in Schonit in Capto gnali quod post Festum OO: Sanctorum celebrari consuevit, in ipso Capti, Burgrabius et Camerarius in Mehlsack in Festo S. Martini. In Allenstein autem Oeconomus et Burgrabius in Festo Circumcisionis Dni in Dnorum Administratoris et Visitatoris; Alij verò ubicunq Officia

Sua obtineant, in eorum sub quorum jurisdictione existunt, Manibus Officia sua tenore cum Præsentatione Regestrorum, Sigillorum, Clavium et Aliarum rerum Officia ipsa Concernentium realiter resignare teneantur. Et de excessibus Negligentijs et alijs per eos forsitan indebite usurpatis, vel Commissis vel gestis tunc vel alias quandocunque Capitulo respondere, illiusque super his judicio subjecti esse debeant. Quodsi eorum aliquis in præmissis aut alijs super hoc ei statuendis locis et terminis quacunque Causa non Comparuerit, aut præmissa facere neglexerit, Officium nihilominus tanquam tacite resignatum habeatur et Capitulum de illo tanquam vacante sine alia admonitione vel absolutione prout ei visum fuerit, disponet.

LII. De Administratoribus Absolutis ab Officio

Item Statuimus quod Administratores absoluti ab Officijs suis Regestrum et libros in quibus Villæ Census et Bona Capitularia sunt Conscripta ac Administrationis suæ Rationes suas proprias vel alterius Canonici Manu scriptas, Sigillaque Officiorum prædictorum in Capitulo præsentare. Necnon de Clenodijs, Armis tormentis, framentis alijsque rebus et bonis ad Munitionem et Provisionem Castri Allensteinensis ac Curiarum Mehlsack et Tolkmitt pertinentibus et alijs per eos ibidem relictis cum Inventarij exhibitione, rationem in eodem Capitulo facere sint adstricti.

LIII. De non imperandis Servitijs Rusticalibus pro privato usu.

Item quod Nullus Canonicus Subditis Capituli rusticalia Servitia quae vulgariter Scharwark nuncupant, qualiacunque audeat imponere nisi hoc ei ratione Officij iniuncti competeret, nec tantum quidem pro suo aut alterius privato commodo id facere liceat nisi Licentia super hoc ab eod Capitulo petita et obtenta fuerit.

LIV. De non Usurpandis rebus Ecclesiae

Item quod Nullus Praelatus Canonicus vel Vicarius res et bona quaecunque Mobilia ad Ecclesiam vel Capitulum pertinentia sine illius Consensu ad quem Cura eorum pertinet usurpare seu occupare praesumat, alioquin si post requisitionem ei desuper à Capitulo factam infra unius Mensis spatium occupata huiusmodi cum emenda damnorum propterea passorum et per ipsum Capitulum aestimandorum non restituat cum effectu, si Capituli bona fuerint, per retentionem fructuum beneficij sui ad valorem debitum satisfacere cogatur de praemissis, nisi ostenderet occupata huiusmodi ad se pertinere, quo casu defensio ei legitima non denegetur. Si verò Ecclesiae vel ejus Fabricae bona fuerint supradicta, ad Dominum Episcopum vel ejus Vicarium Negotium deferatur.

LV. De Visitationibus

Item Statuimus quod Singulis Annis in Capitulo generali quod circa Festum Omnium Sanctorum Celebrari consuevit, duo de Canonicis Capitularibus deputentur, qui tam Administratori Mehlsacensi pro die S. Martini in Mehlsack, et pro Festo Circumcisionis Domini in Allenstein Constituti, omnes defectus tam in hominibus

quam

quam in territorij Statu Studiosè perquirrant, quos lurent perindè reformari: Causasq et querelas ac alia Negotia Subditorum diligenter discutere et Judicare, graviores Causas quos decidere n. possunt, p eorum reformatione seu decisione, ad Captlm deferentes. Quodsi forsan deputati praedicti vel alter eorum lgnè impediti Negotium hmoi temporibus pdictis adimplere n. possunt, Captlm illorum loco v. Alium v. Alios surrogare, Negotium quoq ipsum in alia tempora commodiora prorogare poterit, sicut videbitur expedire.

LVI. De Congregationibus et Actis Capitularibus

Item Statuimq quod nullq Praelatorum Captris esse censeatq aut ad Capitulum recipiatq nisi Canicatum simul cum Praebenda in Ecclesia obtineat memorata, put eam hactenq erat observatum.

LVII. De Capitulis Gnatibus

Item Ut Utilitati Ecclae et Capti ac illiq Subditis q pro Causarum decisionibq ac alijs suis Negotijs ad ipsum frequenter confugiunt salubrius consulatur, Statuimus quod singulis primis sextis ferijs duodecem Mensium, Usualium Calendario inscriptorum, si tunc Festum celebre non fuerit, aliogn proximâ die pcedente, quâ tale Festum non occurrit Canonici Captres praesentes ad sonum Campanae Captris sive ad hoc petitorum appareat sive non, ad celebrandum Captlm gnale convocentur. In Januario autem, Majo, Augusto et Novembri propter Congregationes generales quae in eisd Mensibus videlicet S. Agnetis, Joannis ante Portam Latinam, Agapiti et Animarum Crastinibq diebus aut ferijs secundis sive

Dominicæ fuerunt, annua observatione capitulariter celebrentur: Nisi aliqua instans necessitas et evidentis causa necessitatis exigerit, non erit necesse in illorum mensium primis sextis ferijs Captlm convocare.

LVIII. De Campana Capitulari

Item quod habeatur campana capitularis quæ pro nullo alio usu, quam pro Canonicorum capitulari convocatione ad mandatum Præsidentis pulsetur, quoties captlm gnale fuerit statutis diebus congregandum et literæ majori sigillo capti sigillandæ, tuncq uno pulsu factô ad Horam Tertiarum, idest post primam Missam et Matutinalem Missam in capitri loco conveniatur. Ubi verò magis ardua venient tractanda negotia aut in qbus accelaratione opus e, bis pulset, uno duntaxat latere campanæ tinnitu fiat, in signum quod mo pulsu finito, capitularis sit conventus necessariò faciend.

LIX. Si Canonicus vocatus ad Capitulum non venerit.

Item statuimus quod Canicus qui ad pmissa 12. quæ generalia capitula vocant, et singula alia per annum celebranda captla p Præsidentem vel ad pulsum campanæ vocatus venire scienter neglexerit s. contempserit lgmo impedimento cessante, quod eid Præsidenti significare debebit, quoties in hoc culpabilis repertus fuerit, in solidis 5. de proximis distributionibus p Administratore Allensteinsi faciendis, ei subtrahendis puniatur. Si verò necessitate aliqua aut arduis negotijs incidentibus p Præsidentem secundò cum intimatione hmoi necessitatis vocatus venire renuerit, nisi se super hoc in capitu
lati

lari Conventione per se v. Alium excusare legitime poterit, Marcas 5. in pœnam solvere sit obligatus, quæ ei de proximis similiter per Adorrem Allensteinii faciendis Distributionibus detrahantur. Nullus quoque in Capitulo præsens, nisi à Præsidente de permissione Capituli licentiâ obtenta, indè recedat sub simili solidorum 5. pœna ei ut supra detrahenda.

LX. De Secretis Capituli.

Item quod Consilia, Vota, Decreta, gesta et gerenda Capituli quæ tanquam secreta celanda sunt, præterea quæ pro talibus per Præsidentem de voluntate Capituli declarata fuerint, ac iura et Munimenta Ecclesiæ quæ periculosum foret propalari, ea quoque quæ quis in Capitulo protestando dixit se capitulariter dicere seu facere, nisi talia essent quæ de jure celari non debent, nullus sub pœna periurii et exclusionis à Capitulo revelare audeat, quousque per idem Capitulum decreta fuerint publicari.

LXI. De Actis Capitularibus Annotandis

Item quia frequenti experientiâ comperimus ex eo quod Capitulariter Conclusa scripturæ adminiculo non sint memoriæ mandata, errores varios emersisse statuimus quod inter Capitulares senior post Prælatos receptione junior Actus Capitulares et alia quæ per Capitulum aut Præsidentem Mandata fuerint annotari consignet. Ordinaria vero et alia per idem Capitulum Conclusa si hoc Decreto speciali commissum fuerit per se v. alium Capitularem ad Librum ad hoc deputatum intra mensem post Decretum habitum fideliter describat, sic tamen quod prius formulam conceptam Capitulo offerat emendandam et approbandam. In quo si negligens fuerit toties quoties in uniusmodi siliginis distributione puniatur. Idem quoque Liber extra locum Capitularem nequaquam deferatur sine speciali licentia Capituli.

LXII. De Honestate et Modestia in Capitulo Servanda

Item quod Nullus Canicorum arma quaecunq ad Captm ubi Congregatum fuerit deferat, Serveturq in Capitulis debita semper honestas, nec aliquis Captris ubi volantur vocem suam prae propter aut altius impediat et conturbet, sed juxta Ordinem quilibet libere afferat votum suum. Nullus quoq Captris contra alium Captrem dum Captlum celebratur in verba inhonesta contumeliosa v. iniuriosa prorumpat, alioqui a Siliginis participatione ad Arbitrium Capti sit suspensus, donec eid Captlo et Personae offensae satisfaceret de praemissis.

LXIII. De Literis Censuum

Item Statuimus quod quicunq Contractus quos Super Censibus in bonis intra Dominium Eccl^ae. Consistentibus per quemvis Canicum v. Vicarium aut aliamquamcunq Personam sive Dni Eppi si ad Eppatem vel Capituli si ad Captrem Ditionem bona ipsa spectent sine expresso Consensu fieri deinceps contigeret, nulli sint roboris v. momenti: Possessor quoq bonorum eorund ad praestandum Censum hmoi obligatus n' existat, sed Capitalem Summam restituere teneatur, quae Dominio in poenam temeritatis hmoi ipso facto confiscata existat: Literae quoq sive Instrumenta per quemcunq Notarium publicum confecta quantum ad effectum Contractus hmoi nullum in Judicio v. extra obtineant vigorem nisi Dni Eppi v. Capti utriuslibet eorum interfuerit Sigillis fuerint munita.

LXIV. De Vicarijs et Eorum Officijs

Item Statuimus quod Vicarius habens Vicariam de Collatione Dni Eppi v. Capituli, aut alicujus Praelati v. Canci ratione Dignitatis v. Praebendae suae existentem, praeter consueta Eccl^ae et Chori onera teneatur in altari Collatoris sui Missam quando Deus gratiam ei inspiraverit celebrare, ipsumq Altare diligenti cura inspicere ut in vestibus ornatibus ceterisq aliis

requisitis

requisitis pro ratione temporum debito cultu illi deserviatur et nitidum conservetur ipsius Collatoris expensis, nisi de voluntate ejusdem Collatoris aliter fuerit ordinatum. Quod si contingat Canonicum per assecutam Praelaturam vel factam Optionem ad aliud Altare se transferre, Vicarius nihilominus in suo loco permaneat neque titulum Vicariae suae propterea transmutet.

LXV De Conservatore Vicariorum Canonicu

Item statuimus quod cum Officiorum electiones fiunt, Unus de Gremio Capituli deputetur Vicariorum Conservator, qui omnium in Ecclesia Varmiensi existentium Vicariorum juribus, Censibus aliisque rebus ac bonis conservandis et distributionibus ex eis debitis faciendis superintendat; Ad quem etiam ipsi Vicarii Emptiones et redemptiones Censuum aliaque ardua temporalem administrationem attinentia referre debent sine cujus voluntate et consensu in emptione Censuum et alios similes Contractus nullae pecuniae exponantur nec alienationes aliquae rerum praedictarum fiant. Literas vero tam Fundationum quam Censuum ac alia quaecunque jura Privilegia et munimenta omnium et singularum Vicariarum pro eorum tutiori custodia volumus apud Administratorem Capituli in Arce Allensteinensi servari, quarum Copias vel Transumpta ipsi penes se Vicarii habeant, prout communiter et separatim conservent. Porro Vicarii Communes Proventus habentes duos ex se annuatim eligant Procuratores qui de colligendis distribuendisque Censibus communibus curam gerant. De quibus annis singulis dicto Conservatori oblato Registro rationem sufficientem facere debent.

LXVI. De Vicarijs quo ad Altaria

Item quod quilibet Vicarius omnia et singula Clenodia, ornatus, Vestes, Libros ac alias res ad altare cui deservierit aut ad Vicariam suam pertinent, quae sibi per Collatorem suum Comittentur fideliter Conservare, De ijs quoties per ipsum Collatorem vel Conservatorem requisitus fuerit rationem dare sit adstrictus. Quodsi aliquid ex ejus desidia negligentia ~~aliqua~~ ipsius perijsse vel deformatum esse Compertum fuerit, talis a perceptione fructuum Vicariae suae sit suspensus donec alienata vel amissa in debito valore compenset et deformata reformet. Quodsi antequam haec fiant ipsum decedere vel Vicariam dimitti Contigerit, omnia bona ejus Mobilia et imobilia sint eo ipso arrestata et testamenti ejus Executores illud nullo modo exequantur donec de indemnitate Altaris vel Vicariae ac satisfactione omnium praemissorum sufficienter sit cautum.

LXVII. De Vicarijs unitar. Absentibus

Item Cum Vicarij Eccl.ae Varmien. ratione Vicariarum suarum ad quaedam sint personalia Onera Obligati, sine quibus Divinus Cultus in ead. Eccl.a servari non potest, et indignum sit residentes Absentium onere gravari, statuimus, ut si quem ex Vicarijs, quorum Proventus uniti et Comunes existunt, alibi residere aut diuturnam absentiam committere Contingat, per substitutum Praesentiam suam supplere non permittant, sed pro simpliciter absente habeatur, ejusque Vicariae Portio in Augmentum Praesentium similes Vicarias Obtinentium Cedat, qui illius Absentis Oneraque

Supportare

supportare debebunt. Si vero ex Vicarijs illis qui distinctos habent Vicariarum suarum reditus, aliquem abesse contingat quandoquidem hujusmodi proventus alijs communicari non possunt, Debet ipsius Vicariae Collator vel eo Absente Conservator Vicariorum curare ut onera Eccl[esi]ae et Chori ad quae ipse Vicarius si praesens esset obligaretur per substitutum aliquem ad hoc habilem Iusto Stipendio ex ipsius Proventibus persoluto, expleantur. Reliqui vero Proventus si super his in absentia percipiendis absens Vicarius a suo Collatore licentiam et favorem obtinere non poterit, in utilitatem et augmentum ipsius Beneficij convertantur

LXVIII. Si Vicarius requisitus ad residentiam non venerit

Item quod Vicarius sine licentia et voluntate Collatoris suae Vicariae absens post requisitionem ei pro parte ejusdem Collatoris legitime factam teneatur ad Personalem residentiam infra competentem ei statuendum terminum venire, nec se pretextu cujuscunque alterius beneficij similem residentiam aut personale ministerium requirentis aut alia quavis occasione vel causa quominus requisitioni pareat supradictae subtrahere alioquin si contumaciter restiterit, Dominus Episcopus, Capitulum, Praelatus seu Canonicus de cujus collatione Vicaria ipsa extiterit post trinam monitionem ipsi absenti sub privationis poena cum competentibus temporis intervallis et terminis super hoc pronuntiatis factam de eadem Vicaria tanquam renuntiata et devacante in alterius Personam disponere libere possit: ipseque absens illa perpetuo privatus existat ipso facto. Salvo nihilominus Jurepatronatus Personae cujuscunque, cujus ad praemissa accedere debebit consensus

LXIX. De Statutis legendis

Item Statuimus quod Statuta et Ordinationes praescriptae semel singulis Annis videlicet 4tis ferijs Quatuor temporum post Cinerum omnibus Canonicis Capitularibus et non Capitularibus, ac eorum Vicarijs ad Sonum campanae Capitularis convocatis per iuniorem Canonicum vel alium idoneum Capitularem cui id commissum fuerit distincte et intelligibiliter secundum quod eosdem Capitulares et non Capitulares ac eorum Vicarios respective concernunt, legantur: Ne quisquam Periurij Periculum possit incurrere aut ignorantiam legum praetendere valeat seu allegare.

Praemissa omnia et singula quoties opus fuerit, declarandi interpretandi, corrigendi, emendandi addendi et in melius reformandi, ac etiam in eis dispensandi, Nobis et Successoribus Nostris, hoc est Episcopo Varmiensi vel eius Vicario ipso in remotis agente, ac majori et saniori parte Capituli coniunctim, auctoritatem et Potestatem omnimodam reservamus.

Decreta Ordinata et Constituta sunt apud Ecclesiam Nostram Varmiensem in Capitulo Generali propterea Solenniter Constituto et Celebrato. Anno a Nativitate Domini 1532do. die 19. Mensis Martij.

In quorum omnium fidem et Testimonium hoc praesens Statutorum Volumen Sigillorum nostrorum Episcopalis et Capitularis appensione jussimus communiri.

Alexander Sculteti
Canicus Cancellarius
mp

Declaratio Articuli Statutorum XXVIII. Super trienniali Studio Canonici de novo intrantis

Hoc Statutum ē Joannis Dantisci

Nos Joannes Dei Gratia Episcopus Varmiensis
Notum facimus Universis quibus expedit, quod Articulum Statutorum in ordine XXVIII de triennali Studio tum legitima Aetate et reliquis legalibus Conditionibus disponit, ob varios casus et respectus desuper emergentes etiam ante practicatos ita declarandum putavimus, prout vigore praesentium declaramus: quod nemo de Novo intrans ad residentiam recipiatur, aut habilis residere censeatur nisi doceat quod per triennium in Studio privilegiato bonis Literis antea Continuo sine interruptione aut temporis intervallo imbuerit: In quibus si defecerit, nullo modo primi Anni residentia gaudeat, nam in illo Statutis derogamus, Sed statim ut in instanti post receptionem ad praemissa Complenda Compellatur, nec ullos fructus mereri sic residens Aestimetur. In Cujus fidem et testimonium Sigillum Nostrum Pontificale est Superimpressum.
Actum in Arce Nostra Heilsberger 29 Martij. 1540.
In hanc Declaratione V. Capitulum Consensit et eand in omnibus et Singulis praemissis acceptavit. A. 1540.

45.

48.

5a.

St.

Decretum Vnblis Capituli Varmiensis sivē Declaratio Consuetudinis super Distributione nonnullarum rerum, quæ ā residentibus Canicis deserviuntur extra Divina

Anno Dni 1571. In Capitulo Gnali post Animarum de more solenniter celebrato decretum fuit et declaratum unanimi omnium tunc præsentium Dnorum et plenum Capitulum repræsentand suffragio sequend Distribuones fieri debere modo infrascripto, salvis per omnia Statutis Ecclesiæ.

Siligo et Avena ex Allodijs Districtus Allensteinen provenient seu undevis in Castro Allensteind restans, quæ ad Calendas Maij inter residentes Canicos quotannis dividi consuevit, inter illos tantūm dividetur, qui proximè tum præcedentibq Rationibq Captribq interfuerunt, et ab eo tempore usq ad Calendas Maij apud Ecclesiam juxta Statuta continuò residerunt: Qui verò Raonibq interfuerit, sed ultra triginta dies, n tn animo deserendi Eccliam, ab Eccla se absentaverit et Calendas Maij v ante id tempus rediens ad Residenam, in Divinis ut moris est se repræsentaverit, in unumquemq diem comissæ, cum ultra 30 dies absentiæ Bedalenses singuli

modij Siliginis et totid Avenæ: ita tamen ut teneat majorem partem Anni supraexpressi intermedium temporis apud Eccliam residendo peregisse sub pœna 15 Modiorum utriusq frumenti cuiusq ei detrahendum: Sin autem interea translato in alium locum domicilio residentiam solveret; reversus postea quandocunq etiamsi Ante Calendas Majas, iterum residendi declaraverit Animum, carebit omni ejus Anni distributione.

Puteos et Picem participabit ille qui residendo tunc Rationibus Captribus interfuit, aut tempore realis Divisionis in Trimestri residentia fuisse et esse reperiatur.

Vervecibus gaudebit, qui ad Festum S. Jacobi et tempore realis Divisionis residens fuerit.

Equorum Boum et id genus Animalium, si quo pro tempore distribui contingat, non erit particeps nisi qui residentiam trium mensium expleverit, et Ante Divisionem realem Rationibus Captribus interfuerit, Aut si Rationibus non interfuerit, per sex Menses tamen residentiæ Continuæ juxta statuta incubuerit.

Quæcunq Lacticinia Ferinæ Pisces, Carnes Legumina et id genus Victualia distribuentur in Omnes qui pro tempore residentes fuerint. quo Numero etiam Pulli extra Districtum Allenstein, Cepa Romagialis, et Siligo

tam

tam ex Allodijs Districtus Mehlsacen quam ex Molendinis et Aratralibq Fraumburgen et Mehlsacen proveniens, uti hactenq Observatum ē, habeantur.

Consolationum q Summarum Testantium, Novorumq Censuum protinus distribui Solitorum, pro ratha residentiæ Annuæ, et Avenæ Censuæ, pro ratha Ordinis Sui erit quisq particeps, qui Rationibus Captribq interfuerit, nisi ratone Legaonis v gravis infirmitatis v ex alia rationabili Causa Super qua licentiam abessendi à Capitulo obtinuisset, excusaretur. Si quis Sciens volens Sine petita et obtenta licentia Capli partem Rationis neglexerit, et interim ipso Sic absente Ratio alicujus Administraonis Calculando maturata fuerit, in pœnam Contumaciæ Carebit ejus Raonis proventu, à qua Se absentasse repertus fuerit.

Quod si talis genio Suo indulgens quovis prætextu opponendum se præsenti Decreto duxerit, incumbet illi onus probandæ excusaonis Suæ quam obtenderit, et tenebitur nihilominq citra omnem recusaonē Stare judicio et dictamini Capli v majoris partis illius.

Porro infirmus residens qui in tempore se excusari fecerit quiq vita Comite initium Capituli Grlis post Animarum celebrari Soliti attigerit, quandocunq ipsum postea mori Contingat

5.5.

plenè gaudebit suâ ratha parte in premiſsis, perindè ac si præsens ad finem usq Raðnibꝫ interfuiſset: exceptâ Avenâ Censuâ si ante electionem Novorum Officialium, (quæ ultra Sedecimum diem Novembris differri non debet,) obierit, ea enim solâ tunc carebit. et in eos qui Causis Subditorum dicendis, Commodis, defectibꝫ et alijs opportunitatibꝫ Bonorum Capitulum necnon Officialium diligentijs ac Sollicitudinibus discutiendis invigilaverunt, Necnon in Infirmos et Absentes supradictos distribuenda. Hôc simul proviso quòd si Capitulum id Generale et Electionis Officialium diem ex Urgenti Necesſitate, aut quacunq raðnabili Causa differri Contingat, ne id alicui post ordinarium tempus decesſuro in iure suo præjudicet

Statuta Cardinalis Commendoni

In Nomine Domini Amen

Cum Sanctissimus Dominus Noster Pius Divina Providentia Papa V. Speciali quodam Rescripto suo Brevis Apostolici Nobis mandavit, ut Cathedralis Ecclesiae Varmiensis Statuta, Constitutiones, Capitulationesque omnes Nobis praesentari juberemus, atque accurata et diligenti super iis consideratione habita, omnibusque mature discussis, pravas et Scandalosas expungendi et Cassandi, Supervacua resecandi, et necessariorum sicuti res ita postularet, defectum Supplendi, in eam illam formam redigeremus, quam illi Ecclesiae imprimis utilem et necessariam fore agnosceremus. Caeterum cum temporis angustia praeventi, Singula examinare et excutere pro rei gravitate non potuerimus, ne tamen tam Salubre Negotium deserere voluisse videri velimus praecipua quaedam et quae ad ejus Ecclesiae utilitatem

atq tranquillitatem Conservandam atq tuendam potissimū pertinere indicaverimus: Nos Joannes Franciscus Miseraone Divinâ S. R. E. Tituli S. Cyriaci in Thermis Presbyter Cardinalis Commendonus SSmi Dn. Pij V. ac Sedis Aptiæ p universam Germaniam Poloniamq de latere Legatus, prædicti Brevis Authe, cujus est tenor — Pius V. etc Corrigenda duximq et correximus, reliquis in suo robore pro nunc permansuris. Et cum hactenq Eppi electi s Postulati ante Publicaonem Electiōnis s Postulaōnis Consueverint jurare quosdam Articulos: Nos ex ijs omnibus quæ visa sunt ad Ecclæ Commodum facere, ipsis Statutis adjungi et his incorporare deliberavimq, prout adjungimq et incorporamq, adiunctos et incorporatos esse volumq et mandamq. omnia et singula infrascripta per Nos Statuta et ordinata inviolabilr observari: Electumq Eppum s Postulatum pro tempore existentem secundūm retroscriptam formam, eorumq observaōnes, iurare debere decernimq, reliquos verō iuratos Articulos, tollendos abolendosq et irritandos put irritos abolitos nulliq roboris ac momenti etiam omnino inanes eē declaramq ac decernimus. exceptō Capitulo de Limitibq, granitijs et Caplibq Aquis Maris recentis, cujus declaraōnem et reformaōnem Nobis reservamq ad quam deveniemq quamprimum de ea plenam notitiam et informaōnem habuerimq: Prohibendo in posterum

Similes

similes v alios Articulos, v jurare quopiam praetextu v colore; quodsi secus factum fuerit, exnunc prout ex tunc irritum sel iane, nullamq obligationem quovis iuramento s promissione jurata non obstante induci et inducere posse declaramus.

Statutum de Bonis Eccl.ae non alienandis

Et quia necesse est, ut qui Altari servit, de Altari vivere debeat quod fieri non posset, si Bona Eccl.ae abalienarent, Statuimus Primo Quod Bona immobilia et Possessiones Eccl.ae Varmien. et Mobilia pretiosa, res et clenodia dicta Eccl.ae s Eppatus, Episcopi pro tempore existentes non possint vendere v alio modo alienare, nisi in ejusd. dicta Eccl.ae utilitatem servatis solemnitatibus de jure requisitis cum consensu Capituli, et obtenta prius licentia a Sede Aplica, et aliter facta Alienatio censeatur irrita et inanis, et Emptori Donatario v cuilibet quovis modo habendi nullum ius acquiratur.

Statutum II
De Manutenendis et Defendendis Statutis, Consvetudinibus juribus Privilegiys etc.

Item quod Electus v Postulatus Eppus Varmien. Possessionem assecutus Statuta Consvetudines Eccl.ae Varmien. tam Antiquas, quam de Novo introductas et conservet, nec illis contraveniat ullo pacto, nisi rationabili causa urgente et tum de consilio majoris partis Capituli; Necnon omnia et singula Iura, Libertates et Privilegia Eccl.ae et Capli Varmien. manuteneat et defendat.

Statutum III.

Quomodo Episcopus erga Fratres Suos Canonicos se gerere debeat

Item quod sincerè et ordinatâ Prelaone erga fratres suos Canicos Varmien se geret, Paternam potius benevolenam quam Tyrannicam superbiam in eos exercens, salva correctione Canicâ et ordinario Jurisdictionis exercitio.

Statutum IV.

De modo puniendi Excessus Canonicorum

Quod in casu puniendorum Excessuum aut Criminum ob enormitatem facti v propter periculum aut etiam evidentem necessitatem videbitur res postulare, ut intermisso ordinario Processu contra Prelatū aut Canicum à Captivitate v detentione rerum, ne Judicium eludat per fugam v rei ablaonem, incipiat, possit Eppus pro sumaria informaone ad necessariam detentionem procedere, ad Cognitionem verò ac decisionem n devenia
nisi Capituli Consensu et Consilio. Si verò talibus non existentibq causis excedens Prelatq v Caniq puniendq veniat, aut post Canicam admonitionem incorrigibilis sit, vel alias super re aliqua contra eum Causa movenda erit, illam prout de jure cognoscet, prosequet et executioni demandabit, servato in omnibus iuris Processu

ex

ex defensione legitimè non negatâ; In omnibus autem supradictis causis ea ratio habeatur, ut iuxta qualitatem delicti ac Personarum delinquentium in loco decenti custodiantur.

Statutum V.

Quod Episcopus in Capitulo unicum saltem Votum habeat

Item ut in Electionibus et assumptionibus Prelatorum et Canonicorum Ecclesiæ et alijs Negotijs Capitulari discussione decidendis servet hactenus observatam Consuetudinem, ut scilicet habeat primam et unicam vocem, nec aliquem cogat vel urgeat quominus possit et debeat votum suum habere vel secundum judicium suum pronuntiare.

Statutum VI.

De Bello nemini Movendo

Item ut Nulli Personæ vel Communitati bellum moveat, neque Ligas seu Pacta aut Conspirationes communem Ecclesiæ vel Patriæ Statum concernentes, cum aliquo faciat sine voluntate et Consensu Capituli sui.

Statutum VII.

De Novis Dacijs non imponendis

Item ut Subditis Episcopatus Varmiensis Nullas Dacias, Contributiones, Subsidia vel exactiones imponat etc. Nisi pro evidenti ipsius Ecclesiæ et Subditorum utilitate et tunc de Consilio et Consensu Capituli etc.

Statutum VIII.

Quod Aeconomus Mensae Eppalis Indigena Sit

Item ut Oeconomum Mensae Eppalis v. Ecclesiae non alium accipiat quam Indigenam Patriae ditionis Suae Celsitudo v. Serenissimi Regis Poloniae sine Consensu Capituli quem etiam iurare faciat, quod reditus et Proventus Ecclesiae v. alias ejus facultates Nemini revelabit.

Statutum IX.

De Constitutione Officialium

Item ut Oeconomum, Cancellarium, Advocatum, Burgrabios, Capitaneos et Alios Praefectos Artium in Castris Ecclesiae non acceptet, faciat aut ponat, nisi Sibi Eppo et Eccl. Varmien. fidelitatis Iuramentum, quod casu Vacationis Ecclesiae in Capitulum extendatur et continuetur. Ac ut ejusmodi Officiales Sint veri Terrarum Prussiae Indigenae, in Prussia nati, Sintque Catholici, et ante admissionem add[i]ctas Praefecturas et Officia Fidei Catholicae Professionem faciant in Manibus Eppi cum praesentia Canonicorum. Capitaneum vero generalem Sine ipsius Capituli Consensu nullum omnino deputet nec assumat.

Statutum X.

Statutum X.

De Expensis in Fabricam Ecclesiæ Cathlis

Item ut juxta antiquam Observantiam in Expensis Fabricæ, quas in Ecclesia Cathli vel ejus Munitione et Conservaōne fieri Contigerit, duas partes de tribus Contribuat.

Statutum XI.

De Pensione Prædicatoris

Item Ut juxta Similem Consvetudinem Singulis Annis juxta Festum Nativitt: Dñi Prædicatori in Ecclēa Cath. Varmien pro tempore existenti, quinq Marcas bonæ monetæ in Augmentum Salarÿ ipsius per Oeconomum Suum det et Numerari faciat.

Statutum XII.

De Administratore absente Episcopo.

Item ut quoties extra Limites Prussiæ iter facere Contingat Deputet in Arce Heilsbergen unum de gremio Capituli locum tenendo per Ipsum de Consilio Capli eligendum illius fidei Ecclesiæ administraōne et Custodiā.

Statutum XIII.

De non resignando Episcopatu et Coadjutore nec Nominando

Item Ut Eppus Ecclesiam vel Episcopatum non resignet neq aliquem Coadjutorem Successurum sine consensu majoris et Sanioris partis Capituli, et nisi vocatis de jure vocandis, nominet seu directè seu indirectè sub quovis prætextu vel colore procuret.

Statutum XIV.

De Juramento Episcopi

Item Ut Episcopus pro tempore postulatus vel electus promittat cum manus suæ subscriptione vel ejus Procuratoris ad hoc speciale Mandatum habentis in hâc forma si præsens esset:

Ego N. electus in Episcopum Varmiens. præmissa omnia et singula promitto et iuro fideliter observare et adimplere in omnibus et per omnia simpliciter purè, bonâ fide realiter et cum effectu sub pœna periurij: Ita me Deus adjuvet.

Procurator verò sic

Ego N. pro Dño Electo N. Episcopo ejus Nomine in animam Ipsius juro et promitto Ipsum D. N. omnia et singula præmissa fideliter observaturum et adimpleturum sub pœna perjurij. Ita me Deus adjuvet etc.

Statutum XV.

De abrogatione Statuti XII. in ordine

Item

Item Statuimus et ordinamq Cap. 12. Statutorum sub rubrica de Novitijs. in quo disponitur: Canonicum de Novo intrantem ante admissionem teneri ad solutionem 40. mq. Officio Pistoriae tanquam Concilio Tridentino Contrarium, penitus reijcimq, Cassamq et irritamq, et tanquam irritum non observari mandamq: Praedictas vero 40. Mq per Canicum intrantem Seminario in Ecclesia instituto dari et solvi volumq et mandamus.

Statutum XVI.

De Curijs Allodijs et alijs Bonis immobilibus et non alienandis

Item Attendentes Cap. 6. in rubrica de Curijs et Allodijs et cum infrascripta forma non observari, Mandamq Statuimq Canonico Allodium v. Curiam Cancatem habenti, non licere eand sine Consensu et Speciali Decreto Capituli vendere, donare permutare v. aliquo modo alienare nisi in evidentem utilitatem Eccliae, et obtenta prius licentia a Sede Aplica. Et ead rao habeatur in oibq alijs Bonis minoribq, ut Captlm et Canci n possint vendere donare v. quovismodo alienare, nisi in evidentem Ecclesiae utilittr cu Consensu Eppi et licentia obtenta a Sede Aptica. Quodsi secq factum fuerit, Curia v. Allodium vacare censeatur Nullumq ius tam in his quam in Specialibq oibq rebq et bonis Emptori, Donatario, Commutaritj v quovis modo alio habenti acquiratur.

Statutum XVII.

Quo Casu non liceat duas Curias simul habere

Item quod Capitulum sub ead. rubrica de Curijs et Allodijs, in quo disponitur licere: cuiq Canonico duas Curias simul habere, unam intra Muros et aliam extra, sit restringendum, dummodo non sint alij Canonici residentes et Curiam aliquam non habentes; quo casu duas Curias retinere non liceat, sed residens Curiam non habens optare possit et valeat et in eum jus optandi pertineat.

Statutum XVIII.

De Thesauro Ecclesiæ

Item quod Thesaurarius penes quem deponi debent et Consignari pecuniæ et Proventus omnes Ecclesiæ D. Andreæ, ut in Capitulo Canonicis residentibus teneatur singulis Annis omnium dictarum pecuniarum et Proventuum reddere raõnem præsente Episcopo pro tempore existente, non obstantibus quibuscunq Constitutionibus aut alijs in Contrarium facientibus.

Stat. XIX.

Statutum XIX.

De Proventibus p Fabrica Eccl. relictis

Item quod omnes Proventus rerum Bonorum p fabrica Ecclesiae relictorum seu quovis alio modo non possit Capitulum sive Canonici in alios quantumvis pios usus nec de his aliter disponere, quam in dicta Ecclesiae fabricam secundum voluntatem et dispositionem relinquentis et applicantis, non obstantibus quibuscunque in contrarium facientibus.

Statutum XX.

De Lectione Statutorum & Actorum totius Anni

In hoc ultimo Statuto, siquidem tempus Lectionis Statutorum praefixum sit pro Capitulo generali OO: Sanctorum, iam vero ab antiquo servetur tempus in Quadragesima feria IV. Quat. Tempor. Propterea hujusmodi rubrica hic omittitur, et ad Statutum Mauritianum N.o LXIX. remittitur

Quo vero ad Lectionem Actorum et Decretorum sic statutum est: Canonicis legantur Acta et Decreta per Annum totum in Capitulo facta et gesta sub poena 10. m. solvendarum Pauperibus per Custodem, si per ipsum steterit quo minus legantur. Singu-

lis autem interessentibus praedicto tempore Septem Mar-
cas assignamus et Solvi mandamus pro qualibet de

Decreta haec Sunt Ordinata et Con-
stituta Varsaviae in Domo Solitae
Nostrae Residentiae An. D. 1572. 4 Maij

Statuta Cromeriana

De Canonico in Residentia defuncto super Consolationum Participatione.

Quandoquidem rationi maxime consentaneum est ut Canonici Eccl.e Cathlis fructu laborum et Sumptuum suorum quos tolerandis pro se quisq tam Eccli Senatus quam Caricalis Militiae oneribus impendit, ne fraudentur sed deposita licet Carnis Sarcina exauctorati cojustius meritorum suorum solatium consequant pro alacrioribq animis dum in hac Statione versabant incumbentium sibi munerum incommoda ad extremum usq Spiritum susceperunt exhantlanda. Nos Martinus Cromerus D. Grat Eppus Necnon Praelati Cani et Captlm Eccl.e Varmien Statuimus et ordinamus: Ut decedens aliquis ex Canonicis apud Ecclm Varmien residentibq qui ad Praescriptum Statutorum ipsius Eccla testatus sit pro ratha parte supportatae per ipsum residentiae suae ultimae residentiae Anno a Festo S. Martini Ep. proxime tunc praeterito, aut si post illud Festum ad Ecclm accessit a die aditae residentiae hunc ad diem obitus sui inclusive computato, omnium et singularum Consolationum, seu restantium summarum ex Administrationi bus

Allensteinen, Mehlsacen, Fraumburgen, ac Molendino Fraumburgen, annexisq eid Molendino officijs deductis qd expensis in Ratione Capitulari quæ in Capitulo Igrali post OO: Sanctorum haberi consuevit, pro tempore emergentium. Insuper et Novorum Censuum ex Fructibq Mehlsacen et Tollamiten ad Festum S. Martini proximè tunc futurum colligendarum, nisi aliud Canonicum ei obstet, realiter sit particeps. Quod idem de Pecunia Libertatis è Tractu Mehlsacen ad Festum Purificationis B. V. M. dependenda et distribuenda, observandum per omnia intelligatur: Residentiæ quid cujusq Canci momento quoad hunc proventum attinet à die Festi Purificationis aut quis posterius ad Ecclm venit, à die inchoatæ per eum residentiæ ejusmodi usq addiem obitus ipsius inclusivè ut præfertur computato. Ultq Canonicus de omni ratha parte ipsum sic contingente sicuti de de alijs bonis suis intuitu Eccl.æ acqsitis causa mortis secundum prædicta Statuta libere, si velit disponere valeat. Portione quid ipsius ex omnibus et singulis officijs supradictis, si intestatus decesserit Ex Lateria vero seu Latomia et Avena Censuali ad Festum S. Martini proximè tunc futurum exigi solita, etiamsi Testamentum post se reliquerit solis Superstitibus residentibq Captribq Rationibus interessentibq Canonicis, prout à tempore immemorabili

et.

et praescripta Consvetudine in hanc usq diem inviolabiliter observatum extitit accedente.
Imprimis tamen Mercede Familiae defuncti, alijsq liqidis Debitis, si quae fuerint, ex ijs Distributionibus, quas ille personali Dum viveret in Eccla meruit, Morte vero praeventus non tulit, quoad ejus fieri poterit, persolutis.
Porro ut hoc Statutum sit firmum et perpetuum iuratumq censeatur, mandamus illud Corpori iuratorum Statutorum Eccl^ae^ et Capli inseri, atq una cum ejsd Statuto tempore Captli legi.
Declarantes simul eo uti Nos praesentes ex nunc ita et Successores Nostros ligatos fore perpetuo. Superioribus alioquin Statutis per omnia salvis.
In quorum fidem Datum apud memoratam Nram Ecclesiam Varmien in Capto Nro. Gnali die 3. Junij An. Dni 1583.

Ego Martinus Cromerus Eppus Varm
Stanislaus Hosius de Rutur
Canus et Cancellarius
mpp

Statuta de Distributionib⁹ quotidianis

Primo Statuimus et declaramus Præbendatum Canonicum qui in Sacro Ordine Constitutus et post Completam per eum 30. dierum residentiam ad Præscriptum Statuti XV. Continuo residens fuerit, nisi aliud ei obsistat, posse fieri infrascriptarum Distributionum qtidianarũ participem.

Item Statuimus et ordinamus quòd Canonicus ut Supra qualificatus, qui in Choro ad minus duabus è Septem Horis Canonicis /: itaquid ut Dominicis diebus et Festis Celebribus Secundæ Vesperæ Numero illarũ duarum horarum includantur :/ et insuper Uni Missæ publicæ seu Cantatæ Sivè in Choro Sivè extra Chorum interfuerit, aut loco publicæ seu Cantatæ Missæ hujusmodi privatam seu lectam Missam audierit Superpellicio indutus, seu ipse Sacrum fecerit, juxta proportionem Sacri Ordinis Sui, ut infra dicetur, diurnam quisq Portionem Suam integre mereatur. B

Qui verò Uni Horæ tantum interfuerit, Missæq Campso ut præfertur extiterit; quive Dominicis Diebus et Festis Celebribus Servitium Horarum licet integrè expleverit, Secundis verò Vesperis non interfuerit, dimidiam distributionem duntaxat percipiat; Nisi quis excusetur aliquo

ex impedimentis in Statuto XIX. expressis, qualia sunt: Legatio Eppi et Capituli ad haec incumbendo in Officium Administrationis, quam quis gerit in tractu sibi delegato aut muneris Conservatoris in Seminario Dioec. Braunsbergae obeundi cura atque intentio. Hoc simul proviso quod Canicus qui habendus sit pro praesente extra tempus Vacationum infradicendarum, aliquo proficiscens, si post Summam Missam ab Ecclesia discesserit, teneatur eadie, antequam committat se itineri Sacrum, nisi id peregerit ipse, cum Superpellicco vel sine eo audivisse, ab Heris Canicis alioquin absolutus. Cum vero sic altem peregrè domum redierit, volumus permissum esse Conscientiae Ipsius ut si eo die commodè poterit, pensum Ecclesiae persolvat arbitratu suo. Casu vero infirmitatis volens aliquis pro praesente haberi, eo die quo Capitulum non habetur ante vel circa Exordium Epistolae Missae majoris, quo vero Capitulum habetur ante vel circa id momentum quo quis sanus existens Divinis interesse teneretur, de impedimento hmoi Distributorem seu ejus Vicesgerentem, si quid Distributor ejusque Vicegerens ipse fuerit Hebdomadarius, Praesidentem vel in ejus absentia quemvis alium Canicum praesentem, dummodo de tempestiva excusandi sui diligentia constet, certificasse teneatur.

Item

Item quòd Volens Horarum explere Servitium, teneatur adminus, in Matutino quidem, si Officium fiat trium Lectionum, ab exordio primæ Lectionis; si verò fiat Novem Lectionum, ab exordio septimæ Lectionis. In Vesperis autem quando 5. Psalmi Canuntur ab initio quarti Psalmi; quando verò tres tantum, et in aliis Horis omnibus quovis tempore, ab initio secundi Psalmi in Choro; Ad Missam verò in quovis commodo Ecclesiæ loco ab exordio Epistolæ præsens esse et usq ad finem Officiorum horu in puncto quo dicitur. ℟ Benedicamus Dño vel Ita Missa est s. Requiescant in pace, respectivè tenetur.

Item quòd Canonicus qui in Numero Residentium habet si privatim per unam pluresvè Noctes ab Ecclesia abfuerit, et post completa Missarum Solemnia ad eam redierit, duabusq è reliquis Horis diei modo supradicto interfuerit, dimidiam ejus diei distributionem percipiet.

Item quòd Canonicus qui Capitulari Congregationi interest / seu extra Capitulum Congregationem quocunq honesto et rationabili Negotio publicè occupatus V.gr. Sitemporaneæ Scriptioni, Tabellarij expeditioni exemplorum Auscultationi, aliarijus revisioni Calculationi, Necessariæ rei inspectioni s. Compositioni

publico Actui honorario in Collegio Braunsbergen rogatu Patrum, aut consimili Negotio, quod in evidentem Capituli utilitatem cedat, vel prætermitti seu differri non possit aut ñ debeat ratione officij quod quisq gerit, vel de speciali Mandato Capituli domi forisve operam dare necesse habeat, dummodo extracapitulariter sic impeditus ab Horarum servitio tempestive excusandum se curaverit, censeatur eo die Horas Canoñs quas interea in Choro decantari contigerit proinde ac si præsens illis interfuisset, explevisse; sed per hoc a participando sacro minime relevatq̄ē nisi suscepti Negotij ea fuerit ratio, ut cum interruptione Actus perfici commode non posset aut alias Canonicum sic occupatum ad sacrum adire non permittat. Id quod ille in excusatione sui notificare simul tenetur.

Item quod si urgente aliqua necessitate ante Matutam & Primam Missam aut sub ea Capitulariter conveniendum atq verisimiliter per totum sacrum Caplribq Negotijs inhærendum fuerit debebit cura et Mandato Præsidentis privata Missa quam Caplrem Missam apellari placuit, in Capella

S. Georgij

S. Georgij aut quovis in loco Ecclesiæ magis apto sub
Laudibus statim post finem campanæ pulsum
ad Cantum Psalmi = Laudate Dnum de Cœlis = fieri
solitum, legi ante Canticum Benedictus vel sub
ejus initium incipienda, ad quam audiendam
Canonici ex pridiana Præsidentis intimatione
saltim ad initium Epistolæ convenire teneantur
sub pœna amissionis distributionis diurnæ,
nisi quis v. prius v. post Capitulum unam
audierit v. ipse fecerit eo die, tempestivâ infir-
mitatis excusatione semper salvâ.

Item quod ob Necessitatem incumbendi in Negotia
ad rem familiarem et Curam Domesticam ptinentia
à Dominica Septuagesima usq ad Dominicam
Invocavit exclusivè. Et ob Curam Valetudinis
a Dominicâ in Albis usq ad Dominicam Roga-
tionum exclusivè. Et tempore Messis, à Festo
Visitaõnis B.V.Mæ usq ad Calendas Septembris
exclusivè. Et ob tempus Conficiendarum Ratio-
num atq annexorum illis Negotiorum Capitularium
à Festo S. Lucæ Ev: usq ad Festum S. Elisabethæ
exclusivè, quilibet Canicus ut supra qualificatus
et residens, etiamsi Divina non frequentaverit

immò et absens ab Eccla, non tamen ultra 30. dies continuos, fuerit, percipiat suam distributionem diurnam, exceptis totis Duplicib9 Festis, quibus non servientes Eccle simpla portione contentos esse volumus.

Item Ut Horarum Dnæ Nræ Cantu in Choro rite et integrè persolvendarum necessaria Cura simul suscepta esse videatur, statuimus quòd Cantus ejsd Horis Dnæ Nræ præpositus v Ejus Vicesgerens cum velit ad placitum suum, eas ipsas Horas loco Horarũ Canicarũ in Choro frequentare, suumq tali servitio debitum horarium cũ toto v in parte implere possit, ita quid ut Matutinum junctâ simul Primâ in memoratis Horis Dnæ Nræ pro una Hora Canta; Tertia verò Sexta et Nonâ, pro una etiam, et Vespere una cum Completorio, proitid Hora Canta Computetur Constituentes initium et finem Præsentiæ ad Horas hmõi.

Item quòd abinitio Anni Capitularis, hoc est à Festo S. Martini exclusivè incipiat Currere Ratio Distributionum ejusmodi, et indè solutio earum hebdomadatim fiat singulis Annis, inchoando Hebdomadam eã feriâ seu die in qua ipsum Festum S. Martini Ceciderit v pridie ejus diei, ita quidem ut una hebdomada idest in Octava die Martini v pridie ejus diei prima, et sic deinceps tali die

seu

seu Feria Consequentes hebdomadæ per Annum expediantur usq in ultimam Hebdomadam quæ fuerit ante Festum S. Martini Anni Sequentis in quam Octo aut Si Bissextus Annus fuerit, Novem dies tandem Computabuntur expeditione ejusdem ultimæ hebdomadæ in ipsum Festum S. Martini, et ejusdem diem pridianum rejecta.

Item quod Officium Distributionum quotidianarum Sit annuum et electivum instar aliorum Officiorum Ecclesiæ Uni Canonico ex residentibus quotannis Capitulariter demandari Solitorum, quodq Canonicus Distributor pro Mercede fidelis ac diligentis Observationis quem Ipse è Ministris Ecclesiæ Unum invenire et Curare Sibi teneatur, nisi Capitulum de eo providerit, in Annum habeat Mq 3. b.a m.a

Item quod liberum Sit Capitulo pro ratione Proventuum Mensæ Capitularis Numero Canonicorum residentium et Conditione temporum de Consensu Episcopi augere minuere et Mutare Suprascriptas Distributiones quotidianas, præsentesq Ordinationes pro Commoditate Servientium in melius reformare, quoties Necessitas aut Evidens Utilitas Ecclesiæ postulaverit.

Item Cum Solita Clausula facultatis declarandi, interpretandi dispensandi, ut in alijs Statutis Episcopi cum Capitulo.

Die 7. Maij An. 1580. in Capitulo Gnali Motā quaestione: qualiter accipiendum sit illud momentum ab initio Psalmi aut Lectionis vel Epistolae =
declaratum fuit Capitulariter: Initium hmõi extendi usq ad medietatem ejusd Psalmi, aut Lectionis, Eplae et ad quam Medietatem nondum decursam si quis veniat ab initio fuisse censeatur.

Confirmatio super Decreta olim Controversa in perpetuum servanda.

Nos Nicolaus Szyszkowski D. G. Eppus necnon Praelati, Canonici et Capitulum Eccl. Varm.

Significamus praesentibus Litteris nostris quorum interest omnibus et singulis: Quod cum inter Canonicos residentes et Novissime intrantes quandoque ortae sunt differentiae et deinceps oriri possint contra deservitiones quorundam ob Decreta quaedam Statutis antiquis contraria, ut perpetuam disputationem ac dissensionum amputemus occasionem, unanimi consensu declarandum statuendum et ordinandum esse duximus, uti quidem modo quo sequitur declaramus statuimus et ordinamus, atque imprimis.

De melle deserviendo.

Canonicus Praebendatus actuque Praesbyter, necnon qui Missam Cantatam decantaverit, et alias juxta Statuta qualificatus fuerit, is duntaxat Mel distributionis consuetum deservisse intelligatur, qui per sex menses integros continuae residentiae ante Festum S. Michaelis

proximos vel infra septem dies penes Ecclesiam præsens fuerit! Et quo ad hoc Decretum de An. 1615. Ꝗ 3. omnibus duntaxat ratificamus, et inviolabiliter observari volumus, salvis nihilominus plenè ante residentiam 30. dieb. in quorum cursu etiam absentibus nihil deerit.

Hic sequitur: De Frumentis ex Prædijs Nartz a Seiga per Statutum Potoccianum, ut infra, Sublatum, ideò studio hic omittitur.

De Piscatione hyemali

Proventus piscarios hyemales Ditionis s. Administraõnis Allensteinen. ad Festum Anuntiaõnis B.V. Mæ simul cum peccunia Libertatis ex eod. Districtu inter Residentes, et qui trimestrem residentiam continuò explevissent, pro ratha temporis residentiæ cujusq. declaramus esse distribuendos.

De Defuncto Canico in Residentia

Canicus in residentia defunctus sequentium fiet particeps videlicet: Summarum restand. p festo OO. Sanctorum distribui consvetarum, Novorum Censuum S. Martini, Libertatis, Purificaõnis Lignaõnis, Frumentorum ex Prædijs Rosengart, Nartz, quorum conseminaõni interfuit, Libertatis et Piscationis Allensteen. Tritici, Et

Libertatis

Libertatis S. Michaelis, Siliginis et Avenæ Allensteini ad Calendas Maij deserviri solitorum pro ratha supportata per eum residentia.

De Actis Capitularibus

Ut debita semper fides Libro Actorum Capitularium exhibeatur, decernimus, ut quidquid decernitur et statuitur, in proximè sequenti Capitulo perlegatur, priusquam Libro inseratur, et sic tandem approbatum et insertum subscribatur cum Nota: Lectum, per manum Cancellarij aut Actuarij, alias nihil roboris sit habiturum. In cujus fidem præsentes Manu Nostra subscriptas Nostroq. et Eccl.æ Nræ Sigillo communitas sunt. Actum apud Eccl.m Nram Cathd. tem Varmiens. in Visitatione Gnali ejusd. Eccl.æ d. 31. Martij An. Dni 1639.

Locus Subscriptionis et Sigilli

Ad Mandatum Rmi Capituli ex Originali excudit
Fridericus Szembrowski Can.
Cancellarius Varmiens.

82.

Statuta Potocciana An. Dni 1722.

Theodorus Potocki Dei et Aplicae Sedis Gratia Eppus Varmien. Necnon Praelati et Canci totumq Capitulum Eccl. Cathlis Varmien in loco Capitulari Consveto in termino S. Agnetis Ao. 1722. Congregati et Capitm Sgme repraesentantes.

Significamus praesen Lris Nris quorum interest aut in futurum quomodolibet intererit universis et singulis: Quod cum Nonnulla hujus Eccl. Cathlis Varm Statuta et Ordinationes partim à temporum Nrorum Conditione discrepantia, partim Contraria Praxi debilitata, partim Decretis Capitularibus Antecessorum Nrorum pro Succedentium Annorum Circumstantiarumq exigentia et Necessitate reformata et declarata: Variarumq exinde dubietatum praejudiciorum et dissensionum occasionibus obnoxia inveniantur et Actu sint, ita quod ex illis quaedam informanda, quaedam extendenda quaedam amplianda, alia omnino tollenda et abolenda, aliaq de Novo reinducenda, idq infor-

B B

damento Statutorum Antiquorum, et Signanter illius Clausulæ quæ incip: Præmissa omnia et singula quoties opus fuerit, declarand interpretandi etc. Aliorumq Decretorum Capitularium desuper latorum, necessarium conspeximus. Quapropter Cupientes in Antedicta Ecclesia Nra omnem hmoi dubietatem præjudiciorum et differentiarum occasionem materiamq penitus Succidere et Sufferre de Consensu Nro infrascriptas Ordinaones Constitutiones Reformaones Declaraones et Statuta fecimus, quibus Nos præsentes et Successores Nros omnino teneri et ligari volumus.

1mo De Choralibus Coercendis

Statutum in ordine IV. Ut Numerus et Ordo Psallentium in toto Stricte et expresse tenendum ac observandum decernimus. Et quoniam Secundum idem Statutum Dno Decano incumbit Psallentes in Choro seu Chorales Corrigendi et refrænandi in Suis excessibus, Eidem quoq aut Ejus Vicesgerenti pro Arbitrio Sui et Exigentia Cantus Cum Augmento honoris Divini promovendi, illos ipsos Chorales immorigeros aut incapaces deponendi, alios idoneos

assumendi

assumendi et Substituendi, plenam facult[tem] facimus, Non obstante praxi in Contrarium introductâ quo ad Praefectum Horarum Dnae Nrae, Cui ea in parte per praesentem Ordina[ti]onem derogamus: Conservantes nihilominus Eundem Praefectum Horarum D[omi]nae N[ost]rae penes jura et Offi[ciu]m Suum ad Praescriptum Statuti VIII. Cremeriani desuper obloquentis.

2do De Cereis in Altari

Sextum in Ord[in]e Statutum de Cereis in Altaribus Canonicorum ad modernam Praxim longissimo usu firmatum reducendum et reformandum duximus, videlicet: Quòd quilibet Canonicus etiamsi absens fuerit, in Festis infrascriptis in Suo Altari duos Cereos ardentes habere teneatur. Imo In Circumcisione Dni, In Epiphania Conversione S. Pauli, Purificationis B.V.M[ari]ae Cathedra S. Petri Antiochiae, S. Mathiae, S. Casimiri, S. Josephi S. Gregorij, Anunciationis B.V.M[ari]ae Resurrectionis Chri S. Adalberti, S. Marci, SS. Philippi et Jacobi, Inventionis S. Crucis, S. Stanislai Ep. et M. Ascensionis Dni, Pentecostes, Sanctissimae Trinitatis, Corporis Xti Cum Octava, S. Joannis Bap. SS. Petri et Pauli.

Visitationis B.V.M. S. Mariæ Magdalenæ, S. Jacobi S. Annæ, Transfigurationis Dni, Dedicationis B.V.M. ad Nives, S. Laurentij, Assumptionis B.V.M. S. Bartholomæi, S. Augustini, Nativitatis B.V.M. S. Mathæi, S. Michaelis Archang. Dedicationis Eccl.e S. Lucæ Evang.i St. Simonis et Thadæi OO: Sanctorum, S. Stanislai Kostka, S. Elisabethæ; Præsentationis B.V.M. S. Catharinæ S. Andreæ S. Nicolai, Conceptionis B.V.M. Nativitatis Dni S. Hyeronimi. S. Hyacynthi, S. Ambrosij Divisionis Apostolorum. Debeatq insuper per totum anni Circulum pro Missis per Vicarium suum celebrandis et alias pro honore Dei binos Cereos in eod Altari suo procurare. Quod si nondum Corporis Præbendæ suæ particeps esset, Administrator Mensæ sacrae expensas illorum refundat secundum tenorem ejusd Statuti in quo illud manuteneri et attendi Animo volumus.

3tio De Altaribus Prælatorum

Cum vigore Statuti in ord.e VIII. Sexdecem Altaria Cathedrarum pro Sexdecem tantum Canonicis seu Præbendis Canicalibq deputata sint, unde Prælatum

quemunq

quemcunq non Prabendatum, seu Prabendam Canicalem non obtinentem, neq Allare aliquod ex pramissis et signanter de primis quatuor, quæ aliàs per solos duntaxat Prabendatos Prælatos obtineri consueverunt, optare habere et tenere posse declaramus. In reliquis Punctis idem Statutum per omnia Confirmamus.

4to De diuturna Absentia

Statutum XV. quod incip:= Statuimus quod Canicus de novo intrans etc usq ad verba= infrascriptarum Distributionum participem fieri posse declaramus inclusivè, strictè observandum et attendendum decernimus. Cum verò in Clausula ejusd Statuti immediatè subsequente, videlicet = Quod etiam volumus cum ijs qui post diuturnam absentiam ad Ecclesiam redeuntes residere intendunt, quoad modum et animum residendi observari. Dubia et indefinita reperiantur verba circa diuturnam Absentiam ad Ecclesiam redeuntes, ita quòd intelligi non posit, in quantum vel quale tempus ly: diuturna Absentia extendatur. Proindè diuturnam absentiam ejusmodi, tribus Mensibus prater Ordinarium Currentem, Comprehendi, limitari volumus atq sic Comprehensam limitatam et definitam in futurum omnino attendi debere declaramus.

510. De Animo residendi declarando.

Cum praeterea ad Ecclesiam hanc DD: Canonicorum residentia unicè necessaria sit, atq ad eand stabiliendam et manutenendam ab innumerabili tempore et Praxi observatum, quòd DD: Capitulares in Capitulo generalissimo OO: Sanctorum ante Sortitionem et participaonem Avenae Censualis semper declaraverint et ad praesens declarent Animum residendi ad eandem Eccl^m saltim per majorem anni partem idq conformiter ad Statutum XV. supra allegatum. Idem verò Statutum obscurè desuper obloquatur, ex quo evenit, ut in antecessum nonnullae differentiae renitentiaeq quorundam DD: Capitularium super declaraone Animi facienda ad debilitandam immò evitandam forte residentiam interdum remonstratae sint, id quòd etiam in futurum non vanè timetur. Quapropter Constituimus et ordinamus in fundamento tam Statuti praelaudati quàm Aliorum Decretorum Capitularium Confirmin desup latorum p praesen et futuris ppetuis temporibus quatenus Canonici Capitulares quicumq Rationibus Capitularibus in Capitulo gntmo OO: Sanctorum prodimè interessendo antequam ad Sortitionem Avenae Censualis de more

de more procedatur, non declarans v. non declarantes Animum per majorem saltim Anni partem ad Eccl[iesi]am residendi, de avena Censua absolute et simpliciter nihil participet aut participent.

6to. De Modo rathandi

Statuimus Item et Ordinamus in fundamento Decreti Capitularis Anni 1530. 2 8. Novembris de rathaone dierum Absentiæ supra 30 Conditi, et succedentibus annis usq hodie, nisi speciales DD: Capitularium indulgentia accesit, practicati sequens teneris: = Dum antea supra triginta dies ab Ecclesia Absens unus aut alter dierum ulterioris Absentiæ in subducendis Proventibq non ratharetur, ad præcavenda dissidia decretum est, ut singuli dies, etiamsi unus fuerit, amodo exacte rathentur, ne quis queri possit sibi eam gratiam negari quæ alijs præstaretur = Quod quia Decretum cum secundam pariter divisionem quæ in Libro Actorum sub Litera J. videre est in se comprehendat, sicut de Novo reassumimus et Confirmamus, et adinstar Statuti peculiaris una cum divisione prædicta haberi, strictèq observari et attendi volumus; ita pariformiter etiamsi quis intra triginta dies Ordinarios antedictos ad Eccl[esi]am Continuò redierit,

Non tamen maiorem anni partem, quam Centum ~~quin~~ Octuaginta quinq dico 185 dierum numero computando ad Ecclesiam eand. residentiâ suâ personali absolverit et expleverit, ipso facto Rathsistatui subiectum ac in solis illis diebus qui infra complementum majoris anni partis seu 185. dierum antedictorum deerunt, quoad omnes titulos ad praescriptum Statuti supradicti rathandum omninò volumus, ordinamus et decernimus.

7mo. De familia Canonicorum

Statuimus, ut si familiam quamcunq ab uno Domino quovis modo dimitti aut abire contigerit, eandem ab alio Domino absolutè non posse, immo nec debere suscipi, conduci et foveri, nisi de speciali prioris Domini licentia id ei concedatur.

8vo. De taxa Curiarum

Postquam plurimorum Annorum Praxi introductum et observatum fuit et est, quod pretia Curiarum Canonicalium vacantium post taxam et optionem earundem ab optante Can.co soluta non sint contra Praescriptum Statuti in ord.e XXXI. De Curijs et Allodijs Canonicalibq ibi =

Sed

sed secundum taxam Curijs eiusmodi inscripta et super ijsd assecurata, de quibus Possessores Canonici Census annuos ad Anniversaria Antecessorum defunctorum solvere tenentur, eandem Praxim hactenus usitatam à Statuto præfato XXI. recedentes, etiam in futurum usitari et observari declaramus, eâ tn conditione et lege positâ, ut Curiæ in suis Ædificijs à Possessoribus Canonicis integrè restaurentur et restauratæ conserventur, alias in Contrafacientes Statutum in ord.e XXXVII. 161= omninò extendi et adimpleri volumus.

9no. De Melle deserviendo

Quoad Mel deserviendum omnia Decreta antiquiora desuper lata cassamus ac rejcimus, ac soli Decreto Illrmi olim Nicolai Szyszkowski Eppi una cum Capitulo An. 1639. d. 31. Martij Condito standum esse decernimus declarantes nihilominus ad ejusmodi Mellis deservitionem pro Festo S. Michaelis Arch. solam præsentiam et non interessentiam requiri. Quam tamen Interessentiam in terminis deserviendi et aliorum Proventuum assignatis strictè necessariam censuimus.

vide: decret: in lib: sub litt Q act: Capitularum 1614:

10. De Granis Nartzen

Cum Decretum ejusd Antedicti olim Episcopi Szyszkowski

unà cum Capitulo die et anno pfatis latum ratione deservitionis frumentorum tam hyemalium quam æstivalium ex Prædijs Rosengart et Nartzen quandam dubietas ob residentiam DD: Canicorum tam antiquorum quam noviter intrantium sub tempus Conseminationis actualis ejusmodi Prædiorum per illud ipsum præfatum Decretum requisitam in se contineat; Proindè Clausula dubiam Decreti præfati, scilicet = qui tempore Conseminationis eorundem residentes fuerint = in qua totum hoc dubium principaliter vertitur, ita explicandum et declarandum decernimus, quod tempus Conseminationis hyemalis Prædiorum antedictorum à prima Septembris usque ad ultimam diem ejusd Mensis inclusivè, æstivalis verò Conseminationis à prima Maij usque ad ultimam diem ejusd Mensis pariter inclusivè extendatur ut qui unam etiam solummodo diem in pdictis Mensibus residentiæ et præsentiæ habuerit non requisitâ ad hoc Interessentia, de frumentis Prædiorum supradictorum ijsd Mensibus correspondentibus particeps esse omninò censeatur.

Anno De Allodijs & Prædijs Canonicalibus quoad deservit. Crescentiæ

Quandoquidem circa deservitionem Crescentiæ tam hyemalis quam æstivalis, tùm et Conseminationem eorund granorum

in

in Prædijs Canicalibus: Auc, Gundhoff et Rothoff dictis, necnon Allodijs penes Civitatem existentibus inter DD: Canicos sibi invicem succedentes, tanta hactenus fuit et est variatio, ut quotquot fieri contingat Prædiorum et Allodiorum prædictorum Optiones, tot ferè fiant ejusmodi deservitionis Conseminaõnisq Mutationes; Quapropter unam regulam stabilem hâc infrascriptâ Constitutione Nrã ad Normam Constituõnum Synodalium desuper erigendam et omninò observandam decrevimus, itaquid, Ut si facta Conseminaõne hyemali Canicus in Septembri, Octobri aut Novembri cesserit v decesserit, 4tam crescentiæ partem habeat. Si verò in Decembri, Januario aut Februario, Mediam. Si in Martio, Apprili aut Majo tres Partes. Si in Junio, Julio aut Augusto, omnem de hyemali Conseminaõne Crescentiam tollat, eâ tamen Conditione ut inde cedens v decedens Conseminaõnem hyemalem factam pro ratione participaõnis Partium antedictarum aut totiq relinquere Successori Canico obligatus sit et adstrictus.

Æstivalem verò Conseminaõnem quod attinet: Si quis post Conseminaõnem hanc factam, in Majo aut Junio cesserit v decesserit, mediam partem habeat. Si verò in Julio v Augusto, totam pro se recipiat. Nec tamen Successori de eadem

Conseminatione aut ejus Crescentiâ quidquam relinquere tenebitur in quo â Regulæ Constit. Synodal. recedendum duximus et recedimus.

12mo. De Granis â Novitijs Canonicis non participandis.

Quamvis Decretum Capitulare An. 1571. super Distributione nonnullarum rerum quæ â residentibus Canonicis extra Divina latum, Canonicis noviter intrantibus pro Anno pacifico residentiæ Siliginem et Triticum ex Prædijs aut Underis ex Allenstein provenientem participare indulgeat. quia tamen Praxis Contraria ab innumerabili tempore præscripsit, ita quòd hactenus usque modo, tertio primum Anno pacifico residentiæ eadem frumenta participaverunt, eâ tamen lege ut post Cessum suum aut decessum per triennium, uti hactenus observatum eorundem granarium adhuc participes habeantur, inde Praxim manutenendam et observandam omninò in futurum declaramus.

13tio. De Vervecibus.

Vervecibus gaudebit ille secundùm idem antedictum Decretum, etiam primo Anno primæ residentiæ Contra Praxim hactenus observatam quam in hoc puncto reicimus/ qui tempore realis Divisionis præsens sive residens fuerit. Terminum vero ipsius Feriam 6tam IV. Tempor. Mensis Septembris esse et fore declaramus.

14to

14to. De Pecoribus.

Circa Participationem Boscultorum et id genus Animalium, praecipue hactenus observatam ubi No. 13tio proximè dictum est, ratihabemus et Confirmamusque, ac ut vigeat, in futurum declaramus, observatò termino realis Divisionis feria 6ta IV. Tempor. antedictorum.

15to. quo ad Deservitionem verò eorum omnium, Saepèdictum Decretum An. 1751. attendi omnino volumus

16to. De Majore Anni parte et Vacationibus Majoribus

Et sicut legales dispositiones quamvis odiosa, quia tamen strictam exigunt interpretationem circa circa residentiam majoris anni partis ad hanc Ecclesiam restringendam et arctandam strictè quoque observavimus ita etiam favorabiles Juris dispositiones, quia latam admittunt interpretationem ampliare intendimus circa Vacationes Majores à Festo Visitationis B.V.M. usque ad Calendas Septembris exclusivè currentes, ita quod Decretum sive Statutum No. 5tó retropositum in ijsdem Vacationibus locum non habeat, sed liberum sit, et salvâ praesentiâ Praelatis et Canonicis huius Ecclesiae à Festo Visitationis B.V.M.ae usque ad Calendas Septembris exclusivè sine Reditu ab Ecclesia abesse, itatamen

ut ij quorum Septimanæ eo tempore intercedunt, vel per se aut alium ad Ecclm̃ resideant, et Divinis in Choro intersint.

Siquis autem alio Anni tempore similes duorũ Mensium Vacationes usurpare voluerit et eligere, liberum erit salvā præsentiā, omnibus autem Interessentijs et Proventibus tnc̃ Interessentiā eo tempore Currentibus renuntiabit. Prӕterea Animum eligendi et usurpandi Vacaões hrũi, ad Ecclesiam Capitulariter declarabit, aut Secretario Capitulari in Scripto talem declaraõnem exhibebit et Consignabit.

17.mo Quoniam verò in præfatis Vacaõnibus Capitulum gnãle S. Agapiti vigore Statutorum Antiquorum incidit, Proinde ut hoc de more in plena residentiā, unā cum Vigilijs Capitribus die ante non impedita aut immediate post rite absolvatur, in diem S. Ægilij rejiciendum et transferendum atque absolvendum decrevimus, prout rejicimus transfundimus.

Præmissa Omnia et Singula quoties Opus fuerit, declarandi, interpretandi, emendandi, addendi et in Melius reformandi, ac etiam eis dispensandi Nobis et Successoribus Nris hoc est Eppo Varmiensi v Ejus Vicario, Ipso in remotis Agente et Majori ac Saniori Parti Capituli Conjunctim Authoritatem et potestatem omnimodam reservamus, Salvis alijs Statutis in suo robore omnia pmanerẽ. Decreta et Ordinata sẽ hæc Anno, mẽ, diẽ loco ut supra. In quorum fidẽ hoc Ipsum Scriptũ Sigilloru Nrorũ Eppalis et Capitularis impressione jussimus communiri.

Theodorus Potocki Eppus Varm.
Joan. Fr. Kurdwanowski etc. Suffrag. Prapts Can. Varm. Præses Capli.

~~Statuta Gembetowski~~
~~[illegible]~~

2 Statuta Szembekoviana.
Anno. 1731.

1. De Aratralibus Censualib, et alijs quibuscunque Granis Districti Allenstein.

Maturè considerantes, quòd occasi„one Aratralium et censualium tum et aliorum quorumcunque gra„norum Districtus Allestein ad Frumen„tarium ibidem inferri, atque exindè diven„di et in pecunia parata distribus so„litorum, plurimæ hucusque Variationes et differentiæ inter D. D. Capitulares observatæ: quoque Divisiones pecuniæ de granis prædictis extracti promi„scuo et minus æquè hactenus regula„tæ et factæ fuerint ex ea dumtaxat ratione, quia deservitio eorundem grano„rum nullo certo limitata termino, neque ullo statuto præcisè et distincte desuper obloquente definita extite„rat. Quapropter tritæ ac providæ Præde„cessorum Nostrorum dispositioni in„hærentes, omnesq[ue] qui ad præmissa irre„gularitates et differentias amputare, ac unam certam et firmam Regulam

#

98 Regulam do et super deservitione ac distributione granorum supradicto„
rum pro Nobis et Successoribus nris
Caplo Varmien: erigere ac stabilire
Cupientes Unanimi omnium ..en„
su et Voto statuendam duximus;
quatenus Terminus a quo deservi„
tiones granorum quorumdi tam Ma„
tralium quam Consualium, ac alio„
rum quorumcunque quae ad Trumen„
tariam in Allestein ut supra referun„
tur (: exceptis duntaxat Praedialibus
quae in Majo et Septembri Mensi„
bus quibus eorum conseminationes
finiunt et pro factis consent: a Resi„
dentibus seu praesentiam ad oculos„
am habentibus deserviuntur:) in
Festo S. Martini Epi tanquam ini„
tio Anni Capitularis currere incipi„
at atque pro eodem festo in fine Anni
Capitularis proxime Subsequere decur„
sus et finitus habeatur, et ita etiam
divisio pecuniarum de granis omnibus
et singulis praedictis Trumentariae ex„
tractarum prorata temporis seu de„
servitionis cujusvis Domini Capitular„

11

Capitularis intra terminos à quo et ad quem S. Martini prædictos, regulariter stricte et effective procedat, et expediatur. Distributio am Pecuniarum Sit deservita, num Circa Terminum Purificationis B. V. MARIÆ observetur.
Ad cujus quid Statuti præscripti tenorem et contextum ac intra terminos in eod. expressos grana quoque Aratralia in tritico et Siligine tam de Mechsalcensi quam de Traumburgensi Cameratibus provenien, nec non Censuum pecuniarum, Hordeum avenam et Stamen ab allodianis respectu allodiorum Canonicalium penes Civitatem Traumburgen. tum et in Villa Zagren fundatorum quotannis solvi et præstari consueta prosse et omnimode deserviendo dividenda et distribuenda esse definivimus et statuimus non obstan. quibuscunque Dons. etc.
Acta sunt hæc ad Ecclesiam Cathedralem Varmien. 14. Maij 1731. atque denuo reassumpta et confirmata die 14. Augusti eodem anno Anno. 1732.

2. De Scrutinio.

Non tollendo Ordinarium per voces votandi modum abhinc extraordinarium Capitulo legitimè congregato liberum erit instituere per Scrutinia S. Vota Scripta et quidem in sequentibus præsertim ut Electiones Postulationes et Confirmationes.

#

100 Administatorum Visitatorum Able-
gatorum, Comissariorum et Capitularis
Officiorum Burgrabiorum Parochorum
et Beneficiatorum.

Materia omnes gratiales Mensæ
Captris, tum Bursales et quomodocunq;
tangeles emolumentum v detrimen-
tum ejusque Mensæ Captris, Mate-
ria qua respiciunt directè v indi-
rectè Personam aliquam Capitu-
larem v ejus familiares Verum
antequam ad Actuale Scrutinium
seu vota secreta ea facilius et
congruentij deveniatur Præses
ad avertendum quodvis odiosæ
suspicionis diversimode Impri-
mis Præliminare Scrutinium insti-
tuet, et itaq; in hunc finem, ut si ex
isto præliminari Scrutinio apparcat
quod saltem mediet as Captrius
Scrutiniorum requirat ac velit
tunc ad Actuale et formale Scruti-
nium pro decisione res proposita
procedetur.

In alijs verò Materijs quarum hic
non fit specifice indigitatio mos
antiquus veterum vocalium obser-
vabitur, nisi etiam aliquis Scruti-

nius petierit tunc enim procedatur
prout supra.
Exceptis tamen specialiter iis Materijs
quae in praesentia suae Celsitudinem
Reverendissimae Capitulariter tra,,
ctabuntur, et quae suam Celsitudinem
Illustrissimam concernunt, Nec
non Rationibus Canonicorum
Rerumque judicialium, in his enim
semper procedendum est more antiquo.

Index Rerum quae in Statutis Capituli Varmiensis continentur

Abrogatio Statuti XII. — — — — 63
abscedens Canonicus post missam Canonicalem 73.
Absens Canonicus — — — — — 14.1
Absentia diuturna — — — — — 87.
Acta Capituli — — — — — 55.
Administrator in absentia Eppi — — 62.
Administratores Cameratuum — — 84
Oeconomus mensae Eppalis
Allodiorum Regestra
Allodia et Curiae Canonicorum
Allodiorum Conservatio
alienatio Bonorum Ecclae
alienatio Curiarum et allodiorum
Altaria Canonicorum
Altaria Praelatorum
Animus Residendi
Animi Residendi declaratio
Anni Capitularis initium
Anniversaria
aratralia

Assistentia Eppo Celebranti
avena Censualis Melsacensis
Bellum non movendum
Bona Ecclae non alienanda
Bosculorum pecunia

Campana Capitularis
Candelae in altaribus Canonicorum
Canonicus rediens ad Ecclam
Canonicus Studens vel Peregrinans
Canonicus absens propter Legationem
Canonicus absens propter Litem
Canonicorum excessus
Canonicus ad Capitulum Vocatus
Canonicus neointrans
Canonicus defunctus quo ad annum gratiae
Canonicus defunctus in Residentia
Capitula Generalia
Capitulum gnalissimum protelari potest
Census allodiorum
Choralistae Coercendi
Congregationes
Conservator Vicariorum
Consolationes Vinal. et Custodiales

Corpus Præbendæ S. Andreæ
Corpus Præbendæ Cantorum
Corpus seu potius Fructus Prælaturæ
Creatio magiſtratuum
Creatio Officialium
Crescentiæ deſervitio
Curiæ et allodia Cantorum optand
Curiarum, et allodiorum permutatio
Curiarum Taxatio
Curiarum incompatibilitas
Curiarum optiones
Cuſtodiales, et Vinal:

Daciæ novæ non imponendæ
Declaratio Animi reſidendi
Deſervitio Creſcentiæ
in prædijs R. Capituli adminiſtratorial:
Deſervitio Creſcentiæ in allodijs et Præ=
dijs Canonicorum
Deſervitio a Novitijs quo ad grana
Diſtributiones quotidianæ
Distributor Canonicus
Distributionum Certarum deſervitio

Electio Canonicorum
Electio adminiſtratorum

Electio Legatorum
Eleopistæ deservitio
Equorum Bovum deservitio
Equi, et Legationes Canonicorum
Episcopi Juramentum.
Episcopus erga Canonicos
Episcopi Celebrantis assistentia
Episcopus unum Votum habet
Episcopi Resignatio et Coadjutoris no„
minatio
Excusatio Canonicorum ab interessentia
Excusatio Legatorum
Excessus Canonicorum
Exequiæ Regales
Expensæ Fabricæ Eccla Cathedralis

Fabricæ, et Custodiæ Jura
Fabricæ Proventus
Familia Canonicorum
Feriæ
Fructus Prælaturarum, et Dignitatum

Grana a Novitijs participari

Habilitas Canonici Residentis
Heredes et Familia Canonici

Hebdomadæ Servandæ
Horæ Dñæ Nræ
Horis Canonicis interessentia
Horarum Servitium qui explent

Interessentia Horis Canonicis
Interessentia Raonibus Capitularibus
Jura Distoriæ
Juramentum Episcopi
Juramentum Canonicorum et Prælatu,,
rarum
Juramentum Beneficiatorum
Juramentum Viatiorum
Juramentum officialium
Judex Competens

Lacticiniorum participatio
Lectio Statutorum
Literæ Censuum
Literæ Capitulares
Lignorum Lignationis deservitio

Manumissio et Libertas
Mellis deservitio
Missæ et Exequiæ Regales
Missales et Processionales

modeſtia in Capitulo
Novitij
Offertorialia
Officia Ecclea
Officialium Conſtitutio
Optio abſentium
Optio Curiarum, allodiorum intra 30 dies
Pecorum Diſtributio
Permutatio Curiarum et allodiorum
Piscatio hyemalis
Piſces
Piſtoriæ Jura
Pluteorum deſervitio
Prædicatoris Penſio
Prælaturarum, et Dignitatum fructus
Proceſsional: et Miſsal.
Pullorum participatio extra Diſtrictum allenſtein
Pullarum in festis Pentecoſten deſervitio

Rathandi modus
Ratio Diſtributionum in fine anni
Rediens ad Cellam Canonicus
Regestrum allodij
Res Ecclæ non uſurpandæ
Reſidentia Canonicalis
Reſidentia Triginta dierum

Resignatio Officiorum
Rusticalia Servitia non usurpata

Scrutinium
Secreta Capituli
Servitia Rusticalia non usurpata
Sigilo et avena ex allodio Allenstein
Sortitio avenæ Censualis
Statuta et Consvetudines observatæ
Statutorum Lectio
Statutorum Interpretatio
Statuta Joannis Epi
Hosij
Mauritij
Szyskovij
Cromerijani
Commendoni
Potociana
Szembekoviana
Decretum Vnbls Capit: 75 Constans quo ad Distributiones quotidianals
Studium Triennale
Summæ restantes
Taxatio Curiarum

Teſtamentum Canonicorum
Teſtamentum Vicariorum
Theſaurus Eccle

Vacationes majores, et Minores
Versues
Victualia
Vicarij unitarum Eclarum abſentes
Vicarij quo ad reſidentiam
Vicarij quo ad altaria
Vicariorum Conservator
Vigiliarum de ſervitio
Visitationes peragendæ
Vinales, et Cuſtodiales Conſolationes

Index Titulorum
in ſtatutis contentorum

Statutum Mauritianum

I. De Ecclesiaſticis Officijs — — pag: 3.
II. De ſervandis Hebdomadis — — ibidem
III. De Canonico Hebdomadario — — 4.
IV. De Choralibus Coercendis — — 5.
V. De aſsiſtentia Epi Celebrantis — — 6.
VI. De cereis in altari Canonicorum — 7.
VII. De ordine Prelatorum et Canonicorum 8.
VIII. De altaribus Canonicorum — — 9
IX. De Canonico novo Intrante seu novitijs ibid:
X. De Juramento Beneficiatorum — 10
XI. Juramentum Prelatorum et Canonicorum ibid
XII. Juramentum Vicariorum — — — 11.
XIII. De Juribus Piſtoriæ — — — — ibid
XIV. De Juribus Fabricæ, et Cuſtodiæ — ibid
XV. De Canonicali Reſidentia Prebenda 12
et distributionibus quotidianis —
XVI. De 30 diebus Reſidentiæ novitij — 13
In eodem articulo de animo Reſi-
dendi, et Trimeſtrali Reſidentia —

XVII. De absentia Canonicorum Residentium — 14
XVIII. De Corpore Praebendae quomodo deservietur ibid
XIX. De Cnico absente qui tamen complevit
dies Residentiae — — — — 15.
XX. De deservitione Certarum Distribuonum
XXI. De deservitione Vigilialium — 17
De missa et Exequijs Regalibus — 18
XXII. De Processionibus, et missis Cancalibus 19.
XXII. De Praelatis absentibus quo ad deservitio=
nem fructuum Privilegiatis — ibid
XIV. De Canonico Studente vel Peregrinante
vel apud medicum existente — 20
XV. De Canonico in Legatione absente — ibid
XVI De Canonico vel Praelato Litigante - ibid
XVII De Animo Residendi quando non requiritur 21
XVIII. De Habilitatibus Cnii residere Volentis ibid
XX. De Canonico defuncto — —
Idem De Haeredibus, et familia Cnii testati 22
defuncti — — — — — —
XI. De Curijs et allodijs Cancalibus — 23.
XII. De optione absentium — — — 24
XIII De domo, et allodio non optatis in 30 dies ibid
XIV. De Censibus allodiorum — 25.

XXXV. De Taxatione Curiarum — — — 25.
XXXVI. De Permutatione Curiarum et allodiorum ibide
XXXVII. De Curijs Compatibilibus — — 26.
XXXVIII. De Regestro allodij — — — ibiq
XXXIX. De Conservatione allodiorum — 27.
XL. De Testamentis Canonicorum — ibide
XLI. De Testamentis exhibendis — 28.
XLII. De executione Testamenti Vicariorum 29.
XLIII. De Equis et Legationibus — — ibide
XLIV. De Electionibus Legatorum — 30
XLV. De Excusationibus Legatorum — ibiq
XLVI. De mittendis Literis Capitularibus — 31
XLVII. De Juramento officialium — — ibide
XLVIII. De Jurisdictione Singulor. officiali: Capitu: ib
XLIX. De Judice competente in Causa Crcorum 3
L. De Creatione magistratuum, et officia= ib
lium — — — — —
LI De Resignatione officiorum — — ibi
LII De administrationibus absolutis ab officio — — — — — 34
LIII. De non Imperandis Servitijs Rustical: pro privato usu — — — 35.
LIV. De rebus Eccle non usurpandis — ibiq
LV. De Visitationibus — — — ibid
LVI. De Congregationibus et actis Capitularibus 3

LVII. De Capitulis Generalibus — — Ibidem
LVIII. De Campana Capitulari — — 37.
LIX. Si Canonicus Vocatus ad Capitulum non Venerit — — — — — ibid.
LX. De secretis Capituli. — — 38.
LXI. De Actis Capitularibus Annotandis - ibid.
LXII. De modestia in Capitulo servanda - 39.
LXIII. De Literis Censuum — — ibid.
LXIV. De Vicarijs et Eorum Officio — ibid.
LXV. De Conservatore Vicariorum — 40.
LXVI. De Vicarijs quoad altaria — 41.
LXVII. De Vicarijs unitas absentibus — ibidem
LXVIII. Si Vicarius requisitus ad Residentiam non advenerit — — — — 42
LIX. De Statutis Legendis — — —
De Statutis interpretandis Corrigendis reformandis — — — 43.
Declaratio Joannis Epi Super Trienniali Studio Cani noviter intrantis — 44.
Statuta Stanislai Hosy Cardinalis — —
Decretum V. Capituli Varmiensis 52

seu declaratio Conſuetudinis ſuper distri=
butionibus nonnullarum rerum

De Siligine et avena ex allodio
allenſteinenſi — — — 52.
De Sluteis, et Vice seu Elopiſsa — 53
De Equis, Bobus, et id genus animal: ibid
De Lacticinijs, Farina, Piscibus, Car-
nibus Leguminibus — ibid
De Summis restantibus — 54
De Interéſsentia Rationibus Capi-
tularibus sub tempus Capituli Ge-
neralis — — — — ibid
De eo qui initium Capituli Gnalis
attigerit, et ante finem eiusdem de-
cesserit — — — — ibid
De fine, et Protelatione Capituli
Gnalis — — — — 55

Statuta Cardinalis
Commendoni

I De Bonis Eccliae non alienandis — 58
II De Statutis Juribus et Consvetudi-
nibus manutenendis — — — ibid
III Quomodo Epus Erga Canonicos Fres
suos se gerere debent — — 59
IV. De modo puniendi excessus Canonicorum i

V. De Voto Unico Eppi in Capitulo — 60
VI. De bello nemini movendo — — ibidem
VII. De novis Dacijs non imponendis — ibid
VIII. De oeconomo mensae Eppalis — 62
IX. De Constitutione officialium — ibidem
X. De Expensis Fabricae Eccliae Cathed. 62
XI. De Sensione Praedicatoris — ibidem
XII. De administratore absente Eppo — ibidem
XIII. De non resignando Eppatu et
XIV. Coadjutore non nominando — ibidem
XV. De Juramento Episcopi — 63
Ibid. De abrogatione Statuti XII. in ordi-
ne — — — — — ibidem
XVI. De Curijs allodijs et alijs bonis Im-
mobilibus non alienandis — — 64
XVII. De duabus simul Curijs Incompa-
tibilibus — — — — 65.
XVIII. De Thesauro Eccliae — — ibidem
XIX. De Proventibus pro Fabrica Eccliae
relictis — — — — — 66.
XX. De Lectione statutorum — ibidem

Statuta Commentaria

De Canonico in Residentia defuncto
super participatione Consolationum 68.

De Distributionibus quotidianis 72

Statuta Szyskowiana

De melle deserviendo — — — 79.
De Frumentis ex Bredijs nartz — 80
De Piscatione hyemali — — ibidem
De Defuncto in Residentia — ibidem
De altis Capitularibus — — — 82.

Statuta Potocciana.

— — 84
1. De Choralibus Coercendis — — 85.
2. De Cereis in altari — — — 86.
3. De altaribus Prolatorum — 87.
4. De absentia diuturna — — 88.
5. De animo residendi declarando — 89.
6. De modo Rathandi — — — 90.
7. De familia Canonicorum — — ibidem
8. De Taxa Curiarum — — — 91.
9. De melle deserviendo — — — ibidem
10 De Granis nartzensibus — —
11mo De allodijs et Bredijs Canicalibus quo ad deservitionem Crescentiae — 92
12mo De Granis a novitijs Crúis non participatis — — — 94

13° De Vervecibus — — — — — 95
14° De Pecoribus — — — — — ibid
15to. De majore anni parte et de Va-
cationibus majoribus — — — 95. et

Statuta Szembekoviana

De aratralibus Censualibus et alijs
Granis Districtus allensteins
De scrutinio — — — — — —

Informatio pro Punctatore.

Quomodo Residentes et Intercessentes Reverendissimos Dominos Prælatos et Canonicos ad Ecclesiam Cathedralem Varmiensem juxta Præsertim statutorum et Decretorum Reverendissimi Capituli Connotare debeat, diligenter et fideliter observando. De quibus titulis quando, quis pleni. et quis peratha participare habeat. Quæ Connotacio Singulis vicibus antequam Burgrabijs Locorum mittitur, prius â Reverendissimis Dominis Dnis Revisoribus specialiter ad hoc deputatis legi et subscribi debet.

Ex Administratione Allensteinensi ad Participant.

In Termino S. Thomæ Apost:

De Offertorio Nativ: Dni. — Qui anno præterito in Festo Nativ: Dni vel in una et septem diebus immediate sequentibus adminimus duab, Horis et Missæ â primis Vesper: incip: interfuerint. — Plene

Consolat. al. et Custod: — Qui Anno præterito â prima die Festor: Pentecostes incipiendo et Anno Curren: usque ad ead Festa exclusive residentes fuerunt. — Plene et peratha Vigiis et Missis:

Qui simul Vigilijs et Missis 4. Tempo: et alijs 4. Capitularibus dictis): quia in his et similibus nihil deservitur:) Vigilijs qd

ab exordio 4ti. Psalmi usque ad Laudis exclu,,
sivè et Missæ ab exordio Kyrieleison ad agnus
Dei inclusive interfuerint quod etiam
in Exequijs Regnum &c. observare debet.

De Corpore Prælaturarum Prælati personaliter residentes v in Absentia
Sua aliquem ex Canonicis pro Substituto
v Vicesgerente habentes, statim post appre,,
hensam Posessionem personalem parti,, Plenè et peratha.
cipant plenè, Cedentes tamen et decedentes,
tantum peratha temporis fructus Præla,
turæ Suæ habebunt, quod et cum Novo,,
intrantibus Prælatis servandum est.

In Termino Purific: B V MARIÆ

De Avena Consuali. Residentes sed non citius nisi post caple,, Plenè et peratha.
tum intergrutriennium fructiferæ residen,
tiæ participant

Statim primo Anno residendeo participant.

De Crescentia hyemali et Badijs Qui Saltim una die in Mense Septem,, Plenè
bri residentes fuerunt sed non nisi post
expletum trienium fructiferæ residen,
tiæ cum interessentia ex Consuetudine.

De Crescentia æstivali ibo. Residentes statim primo Anno participant,
Si in Mense Maij saltim unam diem præsen, Plenè
tia habuerunt. Cum interessentia ex Consuetudine.

In Termino Annuntia: B V MARIÆ.

#

De Censu et fructu Piscationis Hijmalis — Residentes, qui iam trimestrem residentiam non interruptam expleverunt, de fructu Piscationis et de censu ejusdem partici, pant. In Termino S. Martini — Plenô et porutka.

De qua dragesi. ad octo mihi — Qui in Dominica Quinquag. aut in una ex Septem diebus im̃ediate Sequen Divinis ad minus 2. Horis et Missa inter, fuerunt. — Plenô

De Offertorio Pasche. — Qui â primis Vesper: in Festo Pasche v in una ex Septem diebus im̃ediate Si, quid Divinis ad Min, 2b, Horis et Missa inter fuerunt — Plenô

De Carnat. et Angoislar: — Qui in Festo S. Joannis Bapt: aut in una ex una ex Septem dieb, Sequen, incipiendo â primis Vesper: Divinis, ad minus duabus Horis Canonicis et Missa interfuerunt. — Plenô.

De Offertoria Dedi: Eccle: — Qui in Festo Dedicationis Ecclesia simi, li modo ut Supra interfuerunt. — Plenô.

De Pecun. et Bosculor. — Primo post tertium Annum pacifica et realis Possessionis qui iam trimestrem re, sidentiam expleverunt, et Ante Divisio, nem Rationib, Capitribus interfuerunt. aut per Sex Mensis residentes continuô fuerunt Termino Divisionis Feria .6. 4tor Tempora in Septembris.

(Bertoo Listkò penatka n pan. hispatuh.)

Pro Praesentia Lectioni stat: — Qui lectioni Statutorum quae in Capitulo feria 4ta quatuor Tempora et in quadrage, sima.

#

Sequuntur interfuerunt.

De Pecuniis Libertatis et Manumiss. — Qui â Festo S. Michaëlis in anno Præterito ad idem Festum in Anno Curren residentes fuerunt. — Plenè et peratha.

De summa Restan — Qui Rationibus Regestrorum in Capitulo generalissimo post Festum ob. Sanctorum personaliter inter-fuerunt, nisi quis legitimè cum Consensu Reverendissimi Capti absens Ex Administratione Mehlsaiensi fuerit.

X

De Corpore Præbendarum — In Termino ante Nativit. Dñi Residentes Continuò â Festo S. Martini ad Festum Assumpti: B.V.M. plenè, Absentes verò statim post expletum primum 30 dierum residentiam tantùm dimidium Corpus Præbendæ suæ in Festo S. Martini participant, et ultra dimidium per qualibet Septimania residentiæ suæ usque ad Festum Assumptio: B.V.M. Sedidos a sijs binios habere debent. id est grosf. 15 .16. — Plenè et peratha.

Defuncto Canonico et Prælato ubiumq. dicit anno Sihil quoad omnes statuti in Corporis Præbendæ et Prælatura ultra id quod deser. viri tex Rem titulo vi. Senten. Statutis Provinciarum Artic. 11. fol. 32.

De humanioran novenum Censuum — Qui â Festo S. Martini in Anno præterito ad id Festum in an. Cur. residentes fuerunt. — Plenè et peratha.

De Lingua libella — Qui in Festo Pentecosten aut in una ex sequen immediate diebus usq. ad Domi. S.S. Trinitatis inclusive ad minus 26 Horis et Missæ interfuerunt. — Plenè

\#

De Summa Restan. Lignal. | In Termino Purificatio. B.V.M.:
Qui à Festo ad Festum Purifi: B.V.M. inclusive residentes fuerunt. — Pleno et poratha

De Censu Antiq. Purificatio — Residentes put. supra. — Pleno et poratha

De Censu Novo Purificatio: — Qui à Festo ad Festum S. Michaëlis A.o preterito residentes fuerunt. — Pleno et poratha

X. In Termino Dominica Lætare
Pro Consumptio[ne] — Residentes à Dominica ad Dominicam Lætare: — Pleno et poratha.

X In Termino S.S. Petri et Pauli
De Censu S. Petri et Pauli — Residentes à Festo ad Festum S.S. Petri et Pauli inclusive — Pleno et poratha.

X In Termino S. Michaëlis
De Censu S. Michaëlis — Residentes à Festo ad Festum S. Michaëlis inclusive — Pleno et poratha

De offertor. Assumpt. B.V.M. — Qui in Festo Assumpti: B.V.M. Missæ majori et Sub ead offertorio pagi solito Interfuerunt. — Pleno

X In Termino S. Martini.
De Custodia libg — Qui à 4. Tempora Pentecostes Anni Præteriti ad ead Tempora in Anno Curr. interfuerunt Simul Vigilijs et Missis octies in anno pro Comemoratione Prælator: Canonicorum siqua ex semissæ nihil deserv[i]tur.
Peragi solitis, et qd Vigilijs ab exordio 4ti: — Pleno et poratha Comemoratione.

yti Psalmi usque ad Laudes exclusivè et Missis ab initio Kyrie-eleyson usque ad Agnus Dei inclusivè

De Hebdomadalibus

Hebdomadarij qui singulis Horis Canonicis in sua septimana decantatis Matutinis videlicet adminus ab exordio primæ Lectiones usque ad Finem Horæ Primæ in 3 omnibus vero alijs Horis ab initio 1di Psalmi usque ad finem in stallo suo præsidendo personaliter interfuerunt, aut alium Cantum supplentem hujus præsentiam habuerint. A qua obligatione nihil eos etiam nec infirmitas excusare potest, nisi Capitulari Congregationi intersint. Plene

De Processionalibus et missa.

Qui Processionibus per totum Annum Solitis interfuerant habent suam deservitionem. Item qui in Dominicis et Festis primæ Classis Officio Majoris Missæ ab initio usque ad Conclusionem Agnus Dei interfuerunt, aut ipsi interdo Missam extra Horum Celebraverunt: a hujusmodi Interessentia tempore Vocationum minimè excusantur. Plene et parata Processionum et Missarum

\#

De Lotinopodu. Qui in Cœna Dni p. Prandium antiquis Cæremonijs peragi solitis interfuerunt. | Plenè

Pro Præsen. in Missa Capituli. Qui Missæ in Capula. S. Georgij die ead vel translata de eodem Sancto Cantatæ â principio Kyrieeleyson usq; ad Agnus Dei inclusive | Plenè

De Summa restante. Qui in Capitulo gnalissimo p Festum Omnium Sanctorum Rationib, hujus Regni interfuerunt nisi tgmè ad Consensu Rēmi Capituli abfuerunt. | Plenè et poratha.

X Ex Admiratione Fraumburgum

De Aratrat. Fraumburgel. mohlosi: Siligine et Tritico In Termino Purifica: B.V. MARIÆ

Qui â Festo S. Martini ad idem Festum in anno præterito residentes fuerunt statim primo Anno participant, in pecunia, vin natura. | Plenè et poratha

X. In Termino S. Martini

De Summa restant. Qui Rationibus hmni Regestri in Capitulo gnlmo post Festum Omnium Sanctorum interfuerunt nisi si Cgmi Capto excusat; | Plenè et poratha

In super expedictis 3bus Administrationib, adhuc participant.

In pecunijs.

De Distributionib, quotidianis Qui ad minus duabus Horis Canonicis/: quarum Numero Secundæ Vesperæ

in Dominicis et Festis Celebribus inclu„
duntur interfuerunt: Missamque
intra v extra Chorum audiverunt,
Ipsimet Celebraverunt. Qui verò Uni Horæ
tantum interfuerit et Missæ Campos
extiterit, quivé Dominicis Diebus et
Festis Celebribus Servitium Horarum
licet integrè expleverit, Secundis hi„
Vesperis ut supra n̊ interfuerit, dimi„
dium Distributionum duntaxat
habebit.
De Anniversarijs Qui Vigilijs trium Nocturnorum ab ini„
tio 1ti Psalmi ad laudes exclusive uni„
vero Nocturno totis una cum Laudibus
et Missæ ab exordio Kyrieleyson ad agn„
Dei inclusive interfuerunt. Qui autem
Vigilijs et non Missæ vel Missæ et n̊
Vigilijs interfuit, ex Semisse tantum
participant.
Pro Melle Mel ex Cameratu Mehlsack solet diven„
di et cum Pecunia titulo Mellis
in Cameratu Allenstein collecta
Simul dividitur inter hos Rmos Dnos
qui per Sex Menses proximos ebina
logros ante Festum S. Michaelis
continue residentes fuerunt.
Qui à primis Vesperis Festi Corporis

De Consolat. in Festum Corporis Christi — Qui per totam Octavam Processionib. et simul Vesperis interfuerunt, pro singulis diebus percipiunt certam consolationem, ut potè ipso Festo f. 4. in die Octava f. 2. g. 20. alijs autem diebus infra Octava p. f. 1. g. 10.

De Lytanijs in Capella Szembolaviana — Interessentes Litanijs Omnium O. Sanctorum quae in Capella Sanctissimi Salvatoris Dominica infra Octavam Omnium O. Sanctorum post Vesperas Cantant. hnt suam pariter descriptionis.

Porro ab his et alijs omnibus ut supra Interessentijs admittitur et acceptatur Rationabilis excusatur ut potè propter infirmitatem v. siquis aliquod Negotium Capituli Officij Delegationis v. Commissionis aliquod Domi expedire de nec id commodè differre pt, dummodo sit impeditus ab Horarum Servitio singulis vicib. tempestivè antequam Divina incipiant, excusandum se faciat: quod ex tali et tali causa hac vice n venit ad Chorum exceptis tn Anni Versarijs Szembaviano et Kurdwanowiano etc. qui nullam prorsus excusationem admittunt atq. Czarlinsciaris à quo solat. nisi realis infirmitas excusat.

In Frumentis.

De Avena Consuetud. Melsaum — Qui in Capto gntmo post Festum Omnium O. Sanctorum personaliter declaraverunt animum residendi ad Ecclesiam Cathedralem per Majorem anni partem, pleno partis Suum satis.

De Avena Consuetud. Fraumburg — A Festo ad Festum S. Michaelis pleno et peratha Sua residentiae participant.

De Mitretalis Frauenburgae. Adoptionis Afonit. — Ad Terminum S. Martini Residentes pleno et peratha Sua residentiae participant, Annis ... pote ex Mola Frumentum, frumentis sunt verò ex Mola Corduvium in duabus Terminis simi participant.

De Frum. contra ex Prady Administratignis Fraumburg — Qui in Majo et in Semptembri saltem una die residentes, et juxta consuetudinem antiquam intercipientes fuerunt, statim primo Anno ex utraque Crosena pleno participant.

De Metretis Mehlsacum — Singulis Quat. Tempor. Residentes pleno et proratha Sua residentiae participant.

De Hor. de eo Melsaum. — Residentes à Festo ad Festum S. Martini pleno et peratha participant.

In Victualijs et Rebus in Natura.

De Pullis et Anseribus in Distrib. Mehlsaw. Residentes singulis septimanis à Dominica Resurrectionis ad Dominicam Quinquagesimae Pullos 6. Anseres verò à Festo S. Joannis Baptistae ad ad eandem Dominicam Quinquagesimae incl. A.o 3. semper anticipative ferijs sextis percipiunt.

De Vervecibus. Qui ad Festum S. Jacobi et tempore realis Divisionis ut potè feria sexta Quatuor Tempore, in Semptembri residentes fuerunt, omnes plenè participant.

De Vaccis et suibus. Noviter intrantes citius non participant nisi post tres annos pacifice residentiae et qui ante Divisionem realem Rationibus Capitularibus interfuerunt aut p. 6. Menses continuò residentes fuerunt.

De Carpionibus in Distrib. Mehlsaw. Omnes qui sunt residentes tempore Distributionis participant. de Carpionibus et alijs piscibus dari solitis.

De Butyro. Servato turnu Senij in percipiendis Ceteris alijs soli Residentes plenè et pratha participant.

De Plutea et Clepipa. Qui Rationibus Capitularibus interfuerunt aut tempora realis Divisionis in Trimestri Residentiae fuisse et comperti fuerunt. Terminus autem homini

Divisionis per Decretum Rmi Capti: anno 1765. quoad Plutoos Festum S. Joannis B. plotii octavam, quoad Sloopissam Festum S. Michaëlis cum octiduo assignat, est.

De Legnis ad solum — A Festo ad Festum S. Martini resi dentes pleno, et pratha partium juxta Dispositionem Rmi Capti: Ao 1765

De Tem ex Pratis Cptis — Qui semel in Festo S. Joannis Baptistae aut in una ex septem diebus immediate sequente Divinis ad minus duabus Horis Canonis interfuerunt pleno participant.

De Lupulo — Lupulus Censualis dividitur inter pleno et pratha residentes participantes.

De Lygno — Lygnum de Pradijs pertinet ad Procconatu Ostibalum jam vero Censuale inter pleno pratha participantes exdividitur.

\#

Informatio quo ad tempus Vacaonū Majorium et Minorium longæ abs.mē Rathistatus et Novitiatus.

Tempus ordinarium Majorum Vacaonum A Festo Visitaonis B.V.M. inclusivè usq; ad Calendas Septembris exclusivè. Tempus ordinarium Vacationum Minorum 1mo à Dominicā Septuag: inclusivè usq; ad Dominicam Quadragesimæ exclusivè. 2do a Dominicā in Albis inclusivè usq; ad Dominicam Rogationum exclusivè 3tio a Festo S. Lucæ incl: ad Festum S. Elisabethæ exclusivè

In his Vacationib. de Distributionibus quotidianis participant etiam absentes. F. In Festis tn̄ 1mæ Classis non partipunt distributio nem duplicatam, prout alij interessentes, sed Simpliciter dnt et contentr.

Longa absentia intelligitur si quis tribus Mensibus præter ordinarium Currenter ab Eccla continuò se absentavit. Postquā rediens ad Eccl. de Novo residentia trimonstrium juxta

juxta Praesertim statutor. perago,
re dt aliter si hâc n peracta iterum
abscedit statim â prima die ab„
sentiae nihil participat.
Porro Canonicus Committens
se itinere quamvis eodem die,
quo hinc abscedit duabus horis
Canonicis et Missae in Choro
n interfuerit, dum modo
in hac Ecclesia Missam au„
dierit, v ipsemet celebrave„
rit, diem deservit et de distri„
butionibus quotidianis participat.
Rathistae sunt q se in priva„
tis Negotijs suis ultra 80.
dies ab Ecclesia absentarunt,
v acceptis Vacationib. Majorib.
post 60. dies statim prima die
ad Ecclesiam n redierunt, et sic
reversi Divinis, ad minus dua„
bus Horis et Missae n interfue„
Item Rathistae sunt qui in^punt.^ toto
Anno Capitulari, id est â Festo
ad Festum S. Martini n expleve„
runt 186. dies personalis reside„
nae cum interessencia admin.

adminus 28 Horis Canicis et Miss[a]
justa praesertim statutorum pro[vi]
rogalis absentes fuerint, et p[ro] legi
timè absentibus reputabant.
Novitiatus in hoc consistit:
quod Canonicus noviter intrans
et residens conseri volens debet
apud Eccl[esi]am 20. diebus continuis
residendo, singulis ipsorum ad
minus 28 Horis Canicis in loco
ubi cantant, à principio usq[ue]
ad finem personaliter interesse
quo tempore Novitiatus
nihil participat nisi solum
in septiman[a] a unu mod: Sub[si]g[illo]:

#

Notulæ Decretorum quæ in actis Capitribus reperiuntur.

Mulctæ Civitatenses per medium Dominio solvi debent. d. 7. Novemb: 1725.
Incendium in Sylvis Dominij excitantes pro gravitate delicti puniri dnt. d 23 Jan: 1728.
Ligni in Sylvis Dominij eruncati, et Colonis Sub Canone elocati, Decimarum præsta„tioni non subsunt. d 24. Januarij 1726.
Ad Aquas Balnea p. Cura valetud: abituro Rmo Decano 5. Menses conceduntur, provisis tn Interessentijs d. 6 Maij 1729. et d. 29 Maij 1741
Santoppen Villæ Proventus solum p Tri„ente Capituli ad Fabricam Ecclesiam Cathe„dralem important annuatim d 12. Novemb: 1728.
Parochis in Distr: Allesloin: Sylvas n habentibus, evectionem Lignorum: duntaxat ad Focum servia potest concedere Administrator Loci, non aliter tn nisi per contractum ab iisdem in eundem u: de certo pretio d 19 Xbris 1732.
Augentur distributiones quotidianæ pro

Solennitate Corporis Xti et ejusdem
Octavam etiam Singulis dieb. qd certum. 3 Xbris 1732
Acta Capitularia cum n. sint judicij
publici forensis, accedente aliquo
Compulsu n. extradantur Carta, sed
ipsi Judicii Sigillata consignantur,
ne Sicut jam factum abusive pu-
blicantur. 11 Xmbris 1737.
Frumentor. ex Frumentaria Alber-
steiniana solutatio v conum in natura
exdivisio fieri dt. n. p termino Purifi-
Sed in praecedem termino S Martini
quia hoc fit de granis anni pteriti. 28 Febr: 1738.
Molitores certum quid annuatim
Dominio de Molis pendentes, si hoc
minosa et defutuosa evadent, offi-
cio Castri tempestive id notificare
debent, Secus nullam bonificationem habebunt. 4 26 1 173
Conversi ad fidem Catholicam et inter
Catonos servientes si ad opificium aliqd
se conferunt, n. sunt trahendi ad so
lutionem p Manumissione. 12 9bris 1739.
Prædiani Hortulani ac Jnquilini qui.

qui Triturationi interſunt, omnes in Officio Castri iuramentum fidelitatis prae„ stare debent, cum clausula si de furto ali„ quo scientiam habuerint et non rela„ verint etc: die 25. Maij. 1739.

Domus Correctionis non debet gravari receptione Maleficorum, furum, et ta„ tiam Personarum quae ex delicto infa„ miam contrahunt, nisi sint mino„ rennes â Parentibus pro correctione Missi. 23 Ja: 1739.

Privilegia sup. Gratijs Bojen et Legginen â Rmo Capitulo subscribi dicernunt, Praevia revisione earundem et salvo Aplo Consensu quatenus necessarium praecaven„ do ne possessio capiatur ante purificatam quaestionem utrum ad concessionem hmi Graam Beneplti Aplus sit necessarius d. 6 Nov: 1739.

Molâ conflagratâ ut Novam Possessor intra annum extruat, Rmum Cptlum obli„ gat et pensione â die Conflagrationis usque ad usum novae molae gratiose remittere d. 14 9bris 1741.

Rathantur Canonici duplici modo: 1mo ratio„ ne dierum ultra ordinarios 30. dies absentiae 2do in defectu dierum Residentiae personalis ad Complementum Majoris partis Anni d. 14. 9mbris 1742.

#

Ad effectum explendi et Iurandi diem personalis Residentiae 185 dierum nro determinatae non sufficit ut quis Canonicus stantibus licet Vacationibus aut alias tantum ad Ecclesiam residens et praesens sit, sed omnino requiritur ut Divinis in Choro actu intersit, nisi solemne exauravis. 8vo 9mbris 1734

Interpolatores vulgo Benhaden intra unum Milliare à Civitate degentes convenire debent ratione laboris cum Contuberniis opificum civitatis, salvò iure nobilium et Panchinum qui verò ultra unum milliare habitant et laborant nullo modo à Concubernii molestari possunt. 8 Fe: 1743.

Furibus adampta res furto ablatae debent in Officio Castri conservari donec earum Dnus reperiatur, qui si non venerit, subsunt alteriori Dispositioni Dominij d. 14. 9mbris 1749.

Apothecario seu Pharmacopolae locanti se in Civitt: Allensteinen datur Privilegium erigendi ibid. Pharmacopoliu sub certis articulis. 4 23 Martij 1751.

Incincrati à Contributionibus

publicis Censu et Operis ad 3. annos ab„
solvi solent. Et si Incendium tantum
immediatè ante Messem contingit
Crescentia et pecoribus salvis rema„
nem tantum p biennium Census
condonatur. ẏ. 4. Junij 1751.
Judaeis facultas mercandi et
negotiandi â quocunque officio
nullo modo detur nec per Camo„
ratus nec per Civitates cum mer„
cibus vagari permittantur. ẏ 11 Sep: 1751
Patrociniorum tempore Mercatores
et Opifices omnes exceptis Pistoribus,
officinas suas n̄ in fundo Cul.^e sed
in Villagiis collocant et quivis eorum
p statione solvat Dominio ẏ 11 Sep: 1751
Devoluti Mansi jur: Pruth: in Villa
Cainen venditi sunt. Fratri Germano
ultimi possesoris et pretium perveniens
deductis debitis super hm̄ni bonis
haeren̄ de consensu Dominij contractis
in extenuationem debitorum Rgni
Mensae conversi, 2. Sept: 1752.
D. D. Parochis in Distra: Allensteinen.
praecedentibus libera Lignaone. in Sylvis
Dominij ac si ex consvetudine et ex praeser:

\#

proßero consti: Synida: Rmus Caplm lecto et attento eji prætensam lignaonem deneg„ gandam esse declaravit. 14. 9mbris 1752.

Libertinis Plautonibus inumeratis denegata est gratia remissionis Contributionibum et Arestral: ex quo nihil aliud pendant Dominio. 22 Marty 155

Villis Garschen: et Kachendorff pro uno anno remittitur pensio pro evectione Lini cum n̄ nisi vix tantum semina„ runt p sua necessitate 7. Sept: 1753.

Supplicans Gsub: ad Contubernium Sarto rum admittendus conveteus et ex Certis rationibus a subeundo officio junio= ratus absolutè relevatur cum dispen„ satione atq ut Contubernium Sartorum pensione 10. Imperiali sit contentum decernitur 7 13 Marty 1748.

Ad tollendas quasvis in postarum du„ bietatis et Contraversias Rmum Capitm inhærendo rigori statuti XXVIII declarat Rmus O.S.P. à die Cantatæ Missæ Sanctis ad diem hodiernam 25. Janu: inclusivè ob non procuratam usqz modo sup defectu Testimony studio Triennali dispensationem nihil planè deservisse et in Rgnis ad hodiernam diem.

diem, tanquam Rathistar annotari
debere quod abhinc cum omnibus no„
viter intrantibus Canicis observandum
statuit. y 25. Januarij 1749.
Ut Porcinum n fiatt partiops. Canicus
noviter instrans, nisi post trienium
pacifice residend utifit cum bosculis
et granis allcoton. declarat. 2 Nov: 1750.
Dispositio super devolutis Mensis
juris pruthen. in Villa comittitur Rmo
Dno Administratoribus pro meliori e„
mulumento Mensa Capld. elevando
Censum, et Servitiu equestre, si possibile
abrogando, servatis tr. aratral. et
Cera homagialino Rgmo. sfundantur.
25 may 1739
Devoluti Mansi juri. Pruth. in Villa Blo„
teno declida Vibud de navo venduntur,
cum majus emolumentum n espet si in
coloniam erigerentur. 7. Novem. 1739.
Decrtm antiqu. Caplo 1591 in Libro statu„
torum Comprhensum, quo ad participationd.
de summis Restand. censetur valde p judici„
osum consvetudini nec unquam in praxim
deductum ij 2. Novembris 1736.
Pecunia p divenditis tribus Mansis jur.
Pruth in Darotha applicat ad emptionem
Vaccarum p incinorato Predis in Althoff 22 apr 1740.
Unus tantum Ecopisa Custor intertinenj
cui Sylvani diligentiod attendent ne exscinden„
do Ligna fabrilla Sylvis Dominij Damnu infe„
rat sed ex truncis cruncandis, possibile Ecopisa„
capiat.

Auditio numeri Lanionum Altonstor.
Civitati decernitur potestati reservata
in Rollis, propter majus emolumentum Civit: 1725
Nocturnæ evagationes familiæ Rmi
Dni in Civitate Frawnugl Senio phibitæ
cum circumscriptum rigorosim pœnam.
Assistentia Rmis Dnis Prælatis 7bri Ja: 1720
celebrantibus à R.R. Vicarijs suis, vel iisdem
impeditis ab alijs, debita declaratur super
quo p Secretarium admonebuntur 1. 8bris 1722 et 13 Ja: 1
Consensus Communitati Vicariorum super
elevando majori Censu de agris ad ipsam
ptinen denegatur ne Cives Senutani perpe-
tuo aggravantur. 1. 5 Martij 1712.
Recognitio Strenæ vulgo Anser quæ à
familia D.D. Cancis prædentur ab
alijs antiquimilis in obsequio degentib,
omnino phibetur ppo excessus et in
convenias cum identes, ita ut hoc strang
ab alta neque bassa familia ullo modo
etiam in Pratis sub tempus Collecturæ
fœni accipiatur multominus exigatur
sub pœnam: 1. 5 Mar: 1728. et 1754. d. 6 maij.
Attento quod Cervisia ex brasatione
Diebus Dominicis et Festivis ex Brasato-
rio devehatur, cum aliter vix fieri possit,
consuit, Cervisiam ex Brasatorio donec
post Vesperas diei Dominicæ et festi de-
vehatam n esse Noq: Cervisiam ita in
Sabbatho coquendam ut ante Mediam Noctem

fieri nequeat.

1950. d. 3. Aprilis Vacationes Majores p Plenipotentem mane, pto declarantur ñ valore, concesse tñ 2 dies Captres Rmo Dno Regna Rmo com„ morante cessante Coadjutoria ejus.

1954. d. Xbris Petitur Acceptatio Declarationis Vaca„ tionum majorum Coram Secretario facta ñ relicta Scheda Rmus Captus con„ suit quo ad Substantiam satisfactum fuisse statuto non qua ad formalitates qua propter fuit acceptata hmōi declaratio„ Distributiones quotidianae veteri nouero„ jande consentij. In totis duplicibus quib. erogabantur gr. 10 ita ut in ipsis solis totis duplicib. gr. 30 erogentur et praesentibus applicentur. Aō 1639. 15 Apr.

Incipit Visitatio Ecclesiae Cathe„ dralis per Eppum Szyszkowski Anō 1639 27. Martij.

Qui inhabitant Demunculos Hospi„ talis Fraumburgum adstricti erunt Rmo D. D. Labores supportare precatus levius Laborib. ad quos transilire ñ licebit, nisi cum scita Rmi Hospitalarij: Totios quoties eorum opera Rmi D. D. indiguerint. De tribuatione frumenti„ nam decimus Modius ipsis dabitur quod si contravenerint eo ipso habitatione per D Rmum Dnum Hospitalarium priva„ buntur. Aō 1639 d. 5. Octobris.

Excerptum ex Decro Arbitramenti
Vicenty Lauri Nunty aplici Anno 1577.

Distributiones, quae ad Veteres nunc ad jecta via quingentorum florenorum Hungaricorum quotannis pertingunt, Sic partiendas esse duximus, Ut Praelati et Cannonici qui Ecclesiae inserviunt, suam quisque pro Summo Sacro, horisque Singulis partionem quotidie obtineant. Quamobrem Matutinis Simul et laudibus in totos (ut ajunt) duplices festos 18. in reliquos vero dies 10. grossos (Vesperis par servetur distributionis ratio) Reliquis vero horis Singulis eodem festo ternos, alio dies binos, Summae (quam vocant) Missae ipsius Festi 35 alijs autem diebus 30 grossi in distributiones quotidianas perpetuo assignantur, hac tamen lege, ut horfarum particeps esse tantum is censeatur, qui Missae initio Cantus Kyrie eleyson, Matutinis ad suis Laudibus ac reliquis horis cum primus incipit Psalmus usque singularum horarum finem interfuerit.

Ne autem Ecclesiae inservientium numerus unquam desit volumus ut partis negligentium diligentibus accrescant, eademque ipsis veluti

proprie dividantur. atque id omnino quidem firmum ratumque fore, ne aliter quam ipsi usui et Sedes aplicae auctoritate interpretandum declarandum aut immutandum esse decernimus, et quidquid secus super his à quopiam quavis authoritate scienter vel ignorantes contigerit attentari, irritum et inane fore et esse etiam nunc eadem aplica authoritate declaramus non obstantibus consuetudinibus et Privilegiis etiam ab eadem Sede obtentis et ab immemorali tempore observatis, caeterisque contrariis quibuscumque.

1579. Pro conservanda indemnitate Curiarum Canonicalium: Decretum est Capitulo, ut Canonicus optans Curiam seu arlam aliquam dimisse prioris suae si quam habuerit: Inventarium teneatur omnino praesentare in Capitulo manu publica scriptum, et subscriptum; aloquin ea vice facultate optandi cedat; Insuper Decretum est deputandum esse peculiarem Librum Capitularem in quo Inventaria ejusmodi Conscribi debeant.)

Extractum ex libello cui tit. Summaryusz umiarkōs monety drukar. w Krakowie. 1755.

Moneta solvi debet justa æstima„tionem inter contrahentes con„ventam. Potest solvere in mo„neta currente tempore solutio„nis habitô tamen respectu ad valorem monetæ curren„tes, tempore factæ obligatio„nis seu impositionis census: Ut scilicet, si valor monetæ, sit intrinsecè tempore solutionis diminutus, tanto plus de moneta currente tem„pore solutionis detur. quantum valeret illa, quæ currebat tempo„re obligationis factæ. —

Valor monetæ inspiciendus est tempore contractus. ubi Juris consultus Zalaszowy Tract. 1. de censibus Artic: 3. pargr: 2. fol 65.

Ad anno 1755. na monetę Polską

Redukcya Groſza dawnego na dzyieyszy

De anno 1250. Groſz. 1. teraz czyni zł	4. g	15.	
De anno 1368. Groſz ieden teraz facit zł	1. g	8. ſ	10.
De anno 1451. Gro: ieden — — — zł	1. g	3. y	13.
De anno 1469. Groſz ieden — — — —	gr	18.	
De anno 1505. — — — — — —	gr	16 ſ	15.
De anno 1588. — — — — — —	gr.	9. ſ	12.
De anno 1598. — — — — — —	gr	9. ſ	5.
De anno 1611. — — — — — —	gr	7. ſ	12
De anno 1620 — — — — —	gr.	4. ſ	9.
De anno 1650. — — — — —	gr	3 —	
De anno 1686. — — — —	gr	Pieniąd Szeląg.	
De anno 1717. — — — — —	—		

Szeląg de anno 1368. wart groſzy —	12 ſ	15.
De anno 1451. — — — —	11 ſ	12.
De anno 1476. — — — —	6.	[illegible]
De anno 1505 — — — —	5 ſ	[illegible]
De anno 1598. — — — —	3. ſ	2.
De anno 1620. — — — —	1 ſ	9.
De anno 1650. — — — —	1.	

Grzywny dawna na dzisieyszą monetą Polską Jak się rachuią

De Anno 1368 Jedna Grzywna — Złł	61. g	21. d	1½.
De Anno 1368. Grzyw. latowdgroſ. Złł	92. g	16. d	11.
De Anno 1487. Jedna Grzywna — Złł	30. g	25. d	9.
De Anno 1496. — — — — — Złł	28. g	24.	
De anno 1505. — — — — — Złł	27.	—	—
De anno 1536 — — — — — Złł	18. g	11. d	6.
De anno 1538. — — — — — Złł	18.	—	—
De anno 1550. — — — — — Złł	18.	— d	6.
De anno 1588. — — — — — Złł	15. g	11. d	9.
De anno 1596. — — — — — Złł	14. g	25. d	15.
De anno 1611. — — — — — Złł	12. g	10. d	5.
De anno 1620. — — — — — Złł	8. g	6.	—
De anno 1626. — — — — — Złł	2 g	12.	—
Złoto ieszcze Aureus był złotych 12 rachowany kiedy ieszcze Zymuntowski się płaciły monety. —			
Złoty Polski pospolity zapisany w Roku 1487. warty iest 1. Złł	19 g	8. d	10.
Złoty ieden de aº 1596 — — Złł	18.	—	—
Złoty ieden de aº 1598. — — Złł	9 g	8. d	12.
Złoty ieden de aº 1611. — — Złł	7. g	21. d	9.
Złoty ieden de aº 1620 — — Złł	4. g	15.	—

Złoty ieden de aº 1649. — — zł | 3 |
Złoty ieden de aº 1656 — — — zł | 19 | 15.
Złoty ieden de aº 1717. — — — zł | — | 930.

NB. quod à principio ita fuit, nec plus nec minus, ut post odsetagena capit gross 60 sol.

Marca — — — — — —	gross	48	Polonicales
Floreno — — — —	gross	30	
Ferto — — —	gross	12	
Scotus — — —	gross	2	

Składaycie na złoty ug do trzydziestu razy potyle iako grosz dawny wyrzkniąt. z Dywizy a tak przydziesz do grosza twego.

Czerw. Złote.

Anno 1250. był Czerwony złoty po szelągi 12.
Anno 1308. był Czerwony złoty po groszy 14.

Anno 1481. — — —	po gross:	16.
Anno 1496. — — —	â gr.	30.
Anno 1505. — — —	â	32.
Anno 1588. — — —	â	56.
Anno 1598 — — —	a	58.
Anno 1611 — — —	â	90.
Anno 1620 — — —	par. zł	4.
~~Anno 1626~~ — — —	~~par zł~~	~~6~~
Anno 1650. — — —	par zł	6.
Anno 1656. — — —	p zł	12
Anno 1717. — — —	p. zł	18.

ziąg dawną kurencyą auri Hungarici pod czas zapisu kawego według tamtego prawa za Diwizora ug 4 vel 14. vel 16 v 30 ą a teraźnieyszey kurencyi ungari auri grossos 546 zaś dividendum podzielze frocimo tamte grosze temi: to ci walor grosza tamtego wymi- knie na dzisieyszy.

Anno 1765. die 12. Marty
In Capitulo Gnali.

Præmissa inquisitione et revisione omnium et singularum Operarum in Camoratu Frauenburgen, reperta omni facilitate, qd pars earundem Operarū ad usum vectionis Lignorum pro foco ad Curias Revorū Dnorū absq ullo detrimento rei oeconomicæ appli„cari possit, juxta sequen. Notam:

Camoratus Frauenburgen habet Colonos in operis constitutos 36. qui septima„natim duobus diebus cum curru vel tribus sine curru manuales præstant operas; Duos dies itaqz numerando Vectura septimanatim efficiunt 72. faciunt p anno integro — 3744.

Ita Operæ indispensabiliter impendi debent.

1mo Ad Prædium Martz ad occandam primam araturam — 72.
Ad Occandum secundo p siligine 72
Ad Occandas araturas p Hordeo 100.
Ad Occandum p Avena Tritico Pisu 100.
Pro bina collectione fæni — 144.
Pro collectione Messis — 125
Pro omni servitio Salamis — 150.

Pro vehend. lignis ad Collegium
Braunsb. S.J. 10. Quartual. — 10.
D. Secretario quar. 6. — — 18.
D. Doctori Capli quar. 6 — — 18.
Ad Stubam Capitrem Cap. 16 — 48.
D. Burgrabio quar. 15. — 45.
Summa operandum necessaria 902.
Supersunt adhuc 2848.
Si pro Usu Canonicorum Ligna operis Cameratus ad Curias deberent devehi pro quartua lib. 480. essent necessaria opera dierum 1360.
Ast quia Villa Rautemberg vehit ad pagum quartualia 14. loco quorum posset vehere ad Curias quart. 10 et sic ex operis Camerat. deducerentur dies — — — — 30.
Villa Drewsdorff similis obligatio quart. 5. posset commutari in quart. 3. defalcarent 9.
Dagrenses devehunt quart. 21. deciderent — 63.
iidem p operis 3. diem in Regiolta — Comutatis in quart. 20. deciderent. — 60.
Schor Damrau loco Fabricae 36. deciderent 108.
Summa decessus ex Operis Camerat. 270.
His deductis ex operis, ut supra, impenderentur tantum pro vectura Lygnorum ad Curias opera Cameratus — 1090.
quae cum Operis necessarijs, ut supra conjunctae. — 902.

Faciunt in Summa operas dierum 1992.
Ergo pro extra ordinario usu supersunt adhuc
1752.

Reverendissimi Domini auditori et Attentis his omnibus concluserunt et statuerunt.

1mo Ut hujus Anni quartualia tam ex Sylva quam ex Pago ipsimet Rmi Domini suis equis levehant. —

2do Ut Coloni praescripta signa in tribus terminis videlicet post Festum S. Sanctissimae Trinitatis ad S. Joan„ quartualia 9. — Post consemi„ nationem hyemalem 8. Tempore nationem hyemali usque ad Festum Purif: 15. Cuilibet e Reverendissimis Dominis devehant ad proprias Curias, quibus tamen praescriptos terminos pro comoditate libere erit praevenire ast retardare ultra termi„ num sub poenis gravissimis licebit.

3tio Ut Colonorum Sortitio servitio vecturae Lignorum cujus libet Canonici addicendorum eo tempore quo fit Sortitio Piscatorum perfitiatur methodo usitata. —

4to Ut Mensura quartualium conficiatur justa cujus exemplum unum Cir„ ca Sylvanos, alterum pro usu Curiarum.

Curiarum circa Burgrabiium deserviety, ut juxta eadem ... Rmis Dnis quartuali a consignentur, nec quartualibus frondes parvæ præsecantur, nec sed ad cumulum pro emptoribus reponentur.

5to Siquid ex præsenti ordinatione veturæ Rmi Dni Signa nec dum deservita anticipative percipient, ideo stricte in Registro Burgrabij annotabuntur, ut in casu lapsus vel decessus tam prati p Signis liberæ dispositioni cujuslibet Canonici alioquin relictis, quam p operis, quæ in flore nis ab uno quartuali taxantur, deductio s. compensatio fiat. Intuitu autem supradictorum 15 quartualium Signorum Burgrabio pro deputati auctione de Novo assignatorum, liberam aliam (quam ab antiquo habuit) Signationem ab hinc non habebit.

Eadem occasione Rmi Dni decreverunt, ut Burgrabiy Baumburgens tenent Lo puntum Regum omnium operarum quotannis circa Revisionem Regnum Mensæ.

Mensa exhibendum, in quo dictim omnis operae earumq usus distincte connotetur.
Porro ijsd operis extra necessitatem Praedirum et alias ordinarias et fixas absq scitu Rmi Administrationis nullatenus utetur. Ubi vero Servitium aliquod pro exigentia rei oeconomicae equis praedialibus perfici poterit, operis omnino parcatur, ad alios utiliores usus easdem reservando.

Die 16. Marty 1765.

Materia de instituenda coctura Cremati et Cerevisiae in Arce Allensteinensi denuo agitata et trutinata fuit.
Tandem Rndum Captus perpensis omnibus pro et contra rationibus etc. attentoq etc. eandem Cocturam de granis Extratralib, Molentabibus et Praedialib instituendum decrevit modo sequenti.
1mo Dicta omnia grana id qs sola ad finem praemissum impendentur, de quib modius Siliginis 3 florenis hactenus, vero 2 f. et gr. 6. pro porro potius futuris temporibus taxatur, a Frumentario ex Proventibus Cremataria solvenda a et ad praesentis statutorum qualitate descriptionis in tab. Rndos Dominos distribuenda.

Dom in os distribuenda.
2do Siquidem granis ut praemitti,,
bus consumendis, nulli usui amplius
erunt vaturae pro advehendis eisdem
Frauenburgum eousque praestitae, Coloni
abhinc has vecturas pecunia redimere,,
re obligati erunt cujus exactio Rmi
Domini Dni administratoribus omitti,,
tur.
3tio Vinum adustum in minori
mensura quam actuali, et Cerevisiae
grr p tinpas ex Arci, et quidem non
nisi ad solas Villas nullas taberna
habentes divendetur.
4to hac occasione antiquae ordinatio
nes de non inaehendo exotico granato
innovanda.

Anno 1763. 12. Novembris.

Facta quaestione quid in Cessione allodiorum Majorum circa deservitionem Cresend utriusq et straminis inter cedentem v decedentem et successorem tenendum sit. Rndum Captum lecto statuto Potocciano ar. rmo circa deservitionem Cresend utriusq regulam in eodem praescriptam pro Majoribus Praedijs tam cum quam sine aedificijs existentibus respective observandam decrevit et decernit.

Quia vero praemissa constitutione quoad Deservitionem straminis in ejusdem praedijs nihil dispositum est, Rndum Captum perpenso eo quod praefatum statutum ad normam Synodalium Rudnicianum conditum sit Synodales easdem quoad Dispositionem circa deservitionem straminis pariformiter in praedictis allodijs observandam esse censuit et Censet.

Tenor autem Synodalium de satis pratis paludib videatur in do Synodo princip Foenum si nullus Sabbi.

Quod tamen ut Clarius sit Rndum Captum sic intelligendum et observandum censuit.

1mo quod si in nostris percedentem vel Recedentem finita iam fuerit et ascentia in horra inuecta tunc modictas itraminis utriusque conseminationis inter succedentem et Antecessorem ex aequo dividetur sumptis vero, ictpoti in participationis granorum Antecessori compensati, nulli refundentur.

2do Si Antecessor nec dum sota ascentia in horrea invecta, mutatio Praedio quam contigerit straminis totam successori cedet.

Statuta Hosiana

In nomine Domini nr̃i Jesu Christi Amen.
Cum in Ecclesia Varmien. aliquot antractis annis inter
Prælatos et Canonicos paucissimi essent Presbiteri,
tametsi postea cessante per Dei gratiam defectu istius
modi, ingens sum̃i Altaris Sacrificium statis festivita„
tibus, iuxta statum et morem Ecclesiæ frequentare„
tur ab eisdem, minus tamen et rarius quam decuit
Cathedralem Ecclesiam id fieri animadversum est.
Proinde postquam Sacrosancta Synodus Oecumeni„
ca, in qua cum de reformatione Cleri tum de aug„
mento Divini cultus, praesertim in Cathedral. lib.
Ecclesiis multa sanctissime decreta et constituta
reperiuntur, Tridenti feliciter absoluta est.
Nos Stanislaus Hosius.
Divina Miseratione Tituli Sancti Pancratii
Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Præsbyter Cardinalis,
Episcopus Varmien. ac Prælati et Canonici Eccles„
Varmien. Capitulum legitime repræsentantes,
Zelo Domus Dei et dilectionis decoris illius, au„
gendique Divini famulatus studio adducti, voca„
tis his qui de iure vocandi erant ad hoc, Constituti„
tiones, ordinationes, reformationes, declarationes,

Declarationes, et statuta fecimus infrascripta; quibus nos et successores, et nos ac omnes quorum interest, à festo Circumcisionis Dñi Anno à Nativitate ejusdem Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Septimo futuro volumus ligari; Antiquis statutis de Anno Dñi Millesimo Quingentesimo Trigesimo Secundo editis, et quibuscunque inde secutis declarationibus, quæ usu approbatæ sunt, ac consuetudinibus Ecclesiæ quæ infrascriptis non contrariantur, nihilominus in suo robore et vigore permanentibus.

Primo Statuimus et ordinamus quod quilibet Prælatus Canonicus antequam admittatur ad personalem possessionem post consuetum de observandis statutis et consuetudinibus Ecclesiæ Juramentum per ipsum præstitum, teneatur insuper in Capitulo etiamsi coram Episcopo aut Generali eius Vicario seu officiali fecisse id eum constiterit, publicum orthodoxæ suæ fidei facere Professionem, spondere ac vicere corporaliter in hæc verba.

Professio Fidei.

Credo et confiteor utriusque Testamenti Scripturas esse sacrosanctas, et Divinitus inspiratas. Articulos fidei, qui continentur in Symbolis Apostolorum et Conciliorum Niceni ac Constantinopoli primi nec non omnia, quæ de fide supponentibus Oecumenicis Concilijs, et novissimè in Sancta Syno-

Synodo Tridentina definita sunt, firmissime amplector et teneo. Sacrorum vero librorum Canonem eum agnosco et credo, quem eadem Sancta Synodus declaravit et confirmavit. Nec ad illorum approbationem privata innitor prudentia, sed eum sensum et expositionem retineo, quem unanimis consensus Patrum et communis Ecclesiae Catholicae usus docuit et tradidit. Traditiones sive scripto ab Apostolis acceptas, et continua successione in Ecclesia Catholica conservatas, tanquam vel ordinatas à Christo, vel à Spiritu Sancto dictatas suscipio et veneror. Insuper de Septem Ecclesiae Sacramentis, imprimis autem de augustissimo Eucharistiae Sacramento, et Missae sacrificio, caeterisque dogmatibus, adversus Haere- his temporibus exortas, cum eadem Sancta Synodo Tridentina sentio et credo, damnans et detestans omnem Haeresim quam eadem Sancta Synodus damnavit atque anathematisavit. Postremo Sanctam Romanam Apostolicam, omniumque Ecclesiarum matrem agnosco, et Beatissimo Papae nostro Pio IIII. Pontifici Maximo ejusque successoribus debitam in Christo obedientiam exhibeo, et exhibendam profiteor, atque in eadem Sancta Romanae Ecclesiae obedientia me permansurum spondeo ac juro. Ita me Deus adjuvet et haec Sancta Dei Evangelia.

Item statuimus ordinamus et declaramus, quod statutum Ecclesiae in ordine secundum, quod incipit Item statuimus et ordinamus, quod Canonici residentes 21. omnes quidem Canonicos Praebendatos et ad praescriptum statutorum residentes, in quolibet ordine sacro constitutos, quo ad observationem Hebdomadae, de qua statutum immediate sequens, quod est in ordine Tertium latius disponit, astringat: sed quod idem quoad officia et onera, quae in ipso expresse continentur, solos Canonicos Presbyteros residentes obliget, et quod ultra festivitates inibi expressas et alia tempora consueta iidem Canonici Presbyteri teneantur omnibus Diebus Dominicis totius Anni, ac in die Animarum Summam Missam cantu celebrare, atque tunc similiter Ministros altaris, cum Capitulatoribus et insuper Organista, quoties in organo sonat, in prandio procurare exceptis Quinta et Sexta ferijs Hebdomadae majoris, et Sabbato Sancto et Vigilia Pentecostes, quibus diebus in prandio procurare eos non erit necesse. Ad quae omnia et singula rite peragenda quilibet Canonicus Presbyter ultra Hebdomadam Canonicalem, quae ipsum pro tempore contigerit, servabit seorsim eo ordine et modo suam Hebdomadam Presbyteralem, quam ad differentiam

id differentiam Hebdomadae Canonicalis, Turnum ap-
pellari placuit, ita quidem ut quisque per se vel alium
Canonicum habilem, suum munus sacerdotale obire
sit adstrictus, a quo eum nec ulla legatio, nec infirmi-
tas, nec aliud quodvis negotium relevabit, sub poenis
in statuto expressis. Salva consuetudine de peragen-
do tam nocturno et diurno ad omnes Horas, quam
ipsa officio, primis binis diebus in festis Natalitii
et Resurrectionis Domini ac Pentecostes, per majores
Dnos Praelatos, aut deficientibus illis, ordine suc-
cedentes Canonicos seniores, in ordine Praesbyterat.
constitutos, Turno alioqui, quoad onere et poenas
salvo permanente. Quod si tamen cujusque Turn.
in suam Hebdomadam Canonicalem inciderit, ille
una eademque Hebdomada explota, censeatur
simul utroque munere defunctus esse.
Item ut qui plus laborant, si non etiam verbo sal.
tem reconciliationis ministerio, afficiantur ma-
jore praemio, at suus cuique ordini honos habeatur.
Statuimus Ecclesiarum bene constitutarum more,
quod quilibet Canonicus Praebendatus, qui juxta
statuta continue residens censetur, omnium
et singulorum fructuum, redditiuum, proventuum,
distributionum, obventionum, et emolumentorum
quorumcunque, si et postquam eorum aliquod
secundum statuta et consuetudinem Ecclesiae
deservierit, ita quidem Praesbyter, qui ipso.

qui ipse Missam Canonicalem in Ecclesia Var=
miensi cantu celebravit solemnel, integrum, Diaconus
vero dimidium et Subdiaconus tertiam partem
pro sua rata percipiat, nisi aliud eligere convinc
obsistat, quatenus portionem suam mereat.
Exceptis tamen Canultra Hebdomadales penuria
ac dimidium corpus prabenda residendo per
Hebdomadas a quibuscunque integre deservivi
solitum.) lignis et foeno, ac insuper silligin
ex Molendino Frauenburgen proveniente fer=
nis, et carnibus quibuscunque mactatorum
animalium, piscibus, pice, rapis, et Legumini=
bus, nec non lacticiniis quibuscunque quibuscunque
et singula, sicut quotidies et distribui continget,
aequaliter participari debebunt, cum omnes
cujuscunque ordinis existentes, instum nu=
merum familia et equorum alere ac aequa,
liter onera Capituli ferre, necesse habeant.
reliquis alioqui distributionibus pro rata
unicuique ordini Canonicorum salubs perma,
nentibus. Avena census ex districtu Holsace
dividetur hoc modo. Si rata Presbyteri ad
octones lastas non pertinget, hac proportio
servabitur, ut Diaconus Subdiaconibus
et Presbyter Diaconum binis lastis
superet in

In participatione. Sin autem rata Præsbyteri ad octonas lastas pertiget, sive excedet eum numerum usq ad duodenas lastas inclusive, Subdiacono quaternæ lastæ, Diacono senæ apigabuntur. Quod si vero rata Præsbyteri duodenas lastas excedat, pro rata unius cujusq ordinis Canonicorum ut supra, Divisio fieri debebit. Cæterum Canonicus, qui in sacro ordine constitutus non est, ad complendam primam XXI dierum residentia volens admitti debebit, sed ad continuandam seu faciendam residentiam Canonicalem, ac etiam participationem Capitularium necnon optiones quascunq deinceps inhabilis omnino censeatur.

Item cum ordo clitet rationis, ut qui abstinet ab officio, idem careat etiam beneficio: et qui paratus est fungi officio, eidem ne præripiatur prima quoq occasio, Statuimus et declaramus quod Canonicus Præsbyter, quamdiu Missam Canonicalem perseipsum cantu non celebraverit, pro Diacono, quoad participationem habebitur. Volens autem celebrare aliqua die Dominica aut festo celebri, ante quius Turnus ipsum contigerit, si id præcedenti die per aliquem ex ministris altaris aut per Campanatorem Canonico Turnario intimaverit, nullo alioqui obsistente impedimento, omnino admitti debebit, Turni ordine salvo permanente.

Permanente. Verumtamen in ipso Natali Domini, ac festo Resurrectionis et Pentecostes, Canonico sic celebrare volenti, id ipsum non erit liberum, nisi ratione Praelaturae aut senij Canonicales, hoc ei competierit.
Item, ne Diaconi et Subdiaconi nuda et vaga gerant nomina, statuimus et declaramus quod Diaconi residentes iuxta ordinem receptionis suae, et alias iuxta statutum in ordine quintum, etiamsi tres aut plures Presbyteros residentes post se receptione iuniores habuerint, qui ipsos ab Officio Diaconali relevare possint Homilias omnino legere teneantur, ita tamen ut Presbyteri iuniores, si ipsis fuerit, iuxta praedictum ordinem, idem munus explere quoque sint obligati sub poena in statuto expressa. Quod etiam idem Diaconi et Subdiaconi residentes, Episcopo in Ecclesia Parmensi Divina officia celebranti, similiter modo in suo quisque officio ministrare, et alias intra omnia ordini ipsorum incumbentia per se obire teneantur sub poena praedicta, non obstante ipsorum erga Presbyteros iuniores senij seu prioris receptionis praerogativa, et aliis impedimentis in dicto statuto quinto expressis.

Item cum aequum sit, ut qui minus participant dili-
gentes, minus etiam puniantur negligentes, statuimus
quod in negligentia Versuum, Responsoriorum Respon-
ſoriorum et Alelua, seu Tractus in Missa ac Introi-
tus Matutinalis et aliorum per Canonicos can-
tari solitorum, quilibet Diaconus in quatuor
et Subdiaconus in tribus solidis puniatur,
poena alioqui in statuto expressa, quoad
Presbyteros integra permanente.
Salvo iure nobis et successoribus nostris hoc
est Episcopo Varmiensi vel eius Vicario ipso
in remotis agente, ac maiori et seniori parte
Capituli, coniunctim praemissa omnia
declarandi interpretandi corrigendi tollen-
di emendendi addendi et in melius
reformandi toties quoties opus fuerit.
Decreta ordinata et constituta sunt
haec apud Ecclesiam nostram Varmiensem
in Capitulo generali Agapyti ad sonum
campanae Capitularis et hoc solenniter cele-
brato, Anno a Nativitate Domini MDLX.
In quorum omnium in fidem et testi-
monium eadem sigillorum nostrorum
Cardinalitii seu Episcopalis et Capitularis
appensione iussimus communiri.

Joannes Leoman Canonicus
Cancellarius mpria sua

Boston Public Library
Central Library, Copley Square

Division of
Reference and Research Services

The Date Due Card in the pocket indicates the date on or before which this book should be returned to the Library.

Please do not remove cards from this pocket.

BOSTON PUBLIC LIBRARY
3 9999 09820 242 5